

GÖÇMEN NÜFUSUN KENTLE ETKİLEŞİM SÜRECİ İskilip Örneği

Derleyenler:

Prof. Dr. Melih ERSOY

Araş. Gör. Osman BALABAN

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
KENTSEL POLİTİKA PLANLAMASI VE YEREL
YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
2003-2004 YILI STÜDYO ÇALIŞMASI

Ankara-Aralık 2005
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı
Yayın No: 9

*Bu çalışma;
Anabilim Dalımız Öğretim Üyelerinden,
Değerli Hocamız Prof. Dr. Gönül Tankut'a
İthaf Edilmiştir*

ÖNSÖZ	iii
1. TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ OLGUSUNA GİRİŞ	1
1. 1. Göç Tanımları	1
1. 2. Göç Konusunda Araştırma Yöntemleri	2
1. 3. Göç Kuramları	3
1. 4. Türkiye İç Göç Süreci	4
1. 5. Türkiye'de İç Göçlerle Büyük Kentlere Yerleşenler Üzerine Yapılan Bazı Alan Araştırmaları	7
2. İSKİLİPLİ HANELERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	11
2. 1. Nüfus	11
2. 2. Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı	14
2. 3. Hane Halkı Büyüklüğü	15
2. 4. Doğum Yerleri ve Medeni Durum	16
2. 5. Cinsiyete Göre Halen Yapılan İş	17
2. 6. Sosyal Güvenlik	19
2. 7. Eğitim	21
3. İÇ GÖÇ VE İKTİSADİ FAALİYETLER	27
3. 1. Göçü Açıklayan Teorilerde İşgücü Ve Üretim İlişkileri	27
3. 2. Türkiye'de İç Göçün Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi	29
3. 3. Göç Ve İşçi Hareketi İlişkileri	31
3. 4. Türkiye'de İç Göçe İlişkin Yapılan Bazı Araştırma Verilerinin İktisadi Faaliyetler Bağlamında Değerlendirilmesi	32
3. 5. Alan Araştırması Bulgularının Değerlendirilmesi	37
3. 6. Sonuç	89
4. İÇ GÖÇTE TOPLUMSAL AĞLAR	91
4. 1. Giriş	91
4. 2. Göç Kararının Alınmasında ve Kentsel Gereksinimlerin Karşılanmasında Toplumsal Ağların Rolü	92
4. 3. Toplumsal Ağların Kentle Bütünleşme Sürecindeki Yeri	94
4. 4. Türkiye Bağlamında İlişki Ağlarının Değişen Niteliği	96
4. 5. İskilip'ten Ankara'ya Göç Edenler Üzerine Yapılan Alan Çalışmasının Bulguları	101
4. 5. 1. Deneklerin Tablolarda Kullanılan Değişkenlere Göre Genel Dağılımı	101
4. 5. 2. İlk Temas Kurulan Kişiler	102
4. 5. 3. İş Ve Konut Sorununda Toplumsal Ağlar	105
4. 5. 4. Kentle Bütünleşme ve Sosyal Çevrede Değişim	116
4. 5. 5. Göç Edilen Yerle Sürdürülen İlişkiler ve Yardımlaşma ..	125
4. 5. 6. Kurumsal Dayanışma Ağları ve İç Göç	137
4. 5. 7. Eğitim Durumu Ve Toplumsal Ağlar	143
4. 5. 8. Göçmenlerin Gelir Durumuna Göre Toplumsal Sermaye	147
4. 6. Sonuç	152
5. GÖÇ VE MEKAN	153

5.1. Giriş	153
5.2. Türkiye'nin Politik Yapısının Kent Mekanına Yansıması	154
5.3. Türkiye'de İç Göç Araştırmaları	158
5.4. Alan Çalışması Sonuçlarının Değerlendirilmesi	168
5.4.1. Kentte Yerleşilen İlk Konut	169
5.4.2. Kentte Oturulan Konutların Niteliğine İlişkin Değişiklikler	170
5.4.3. Kentte Değiştirilen Konut Alanları	182
5.4.4. Konut Sahipliği	185
5.4.5. Gelir Kira İlişkisi	189
5.4.6. Göç Edenlerin Mekana İlişkin Beklentilerinin Değerlendirilmesi	191
5.5. Sonuç	193
6. İÇ GÖÇ VE KADIN	195
6. 1. Giriş	195
6. 2. Kadın Göçünün Nedenleri	198
6. 3. Kadın Göçünün Toplumsal Sonuçları	203
6. 4. Göçün Kadın İçin Bireysel Sonuçları	205
6. 5. 2003 İskilip Alan Çalışması Bulgularının Değerlendirilmesi	208
6. 5. 1. Kadın Denekler Bazında Genel Göç Bulguları	208
6. 5. 2. Kadın ve Erkeklerin Göçe Tepkilerinin Farklılaşması	210
6. 5. 3. Kadın Göçünün Değerlendirilmesi	220
7. İÇ GÖÇ VE SİYASET	241
7. 1. Siyasal İlişkiler Bağlamında Göç Olgusu	241
7. 1. 1. Sosyal Örgütlenme Biçimleri	241
7. 1. 2. Kentleşme ve Siyasal Davranışlar	245
7. 1. 3. Kentle Bütünleşme	248
7. 1. 4. Göç ve Siyaset	249
7. 1. 5. Siyasi Katılımı Etkileyen Etmenler	250
7. 3. 2003 Yılı Alan Çalışması	251
7. 4. Genel Değerlendirme	261
8. 2003 YILI İSKİLİP ALAN ÇALIŞMASI BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ	263
9. YARARLANILAN KAYNAKLAR	271
10. GÖSTERİMLER (HARİTALAR)	281

ÖNSÖZ

Göç olgusu, ulusal ve uluslararası düzeylerde gerçekleşen göçleri de kapsayacak şekilde pek çok araştırmaya ve çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmalar kapsamında; göçe neden olan etmenler, göç kararının alınma ve uygulanma biçimi, göç sonrası ortaya çıkan toplumsal, siyasal, mekansal ve ekonomik ortam, göç eden kitlenin bu ortamdan hem etkilenme hem de bu ortamı etkileme süreçleri gibi pek çok soru ve konu aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Ülkemizde de iç göç araştırmaları uzun yıllardır yapılmakta ve iç göç olgusunun kentleşme süreci ve bu süreç dahilindeki pek çok alt süreçle ilişkileri tartışılmaktadır. Bu çalışma da, Türkiye’de yaşanmakta olan kente olan göç sürecinin son 50 yıllık deneyiminin Çorum İlinin İskilip İlçesinden Ankara’ya göç eden nüfus özelinde incelenmesi, nitel farklılıkların değerlendirilmesi ve bu kesime yönelik politikalar oluşturulma sürecine katkı yapılması hedeflerinden hareketle yapılmıştır. Bu çalışmanın bir özelliği de söz konusu nüfus özelinde ilki 1972, ikincisi de 1985 yıllarında gerçekleşen iki çalışmanın¹ devamı olarak kurgulanmasıdır. Önceki yıllarda yapılan çalışmaların bulguları ile mevcut çalışma bulguları karşılaştırmalı olarak ele alınmaya ve iç göç sürecinde gerçekleşen nicel ve nitel değişimler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında ilk olarak aşağıda belirtilen konu başlıkları altında ulusal ve uluslararası göç yazını incelenmiştir.

- Ulusal ve Uluslararası Bağlamlarda Göç Olgusu
- Göç ve İktisadi İlişkiler
- Göç, Toplumsal Yapı ve Dayanışma Ağları
- Göç ve Mekansal Yapı
- Göç, Toplumsal Cinsiyet İlişkileri ve Kadın
- Göç ve Siyaset

Kentsel Göç yazınının incelenip ilgili çalışmaların bulgularının derlenmesinin ardından İskilip’ten Ankara’ya göç eden nüfusla ilgili olarak daha önce yapılmış olan iki çalışma incelenerek bu çalışmalarda elde edilen bulgular derlenmiştir. Bu süreçte ayrıca İskilip İlçesine bir seyahat gerçekleştirilmiştir. İskilip’te bulunan süre boyunca hem ilçenin mevcut durumuna ilişkin bilgiler elde edilmiş hem de Ankara’da yaşayan İskilipli hanelere ulaşmada yardımcı olacak bilgi ve belge ile kişi ve kurumlar hakkında araştırma yapılmıştır.

Projenin bir sonraki aşamasını ise alan çalışması oluşturmuştur. Alan çalışması kapsamında Ankara’ya yerleşmiş 307 adet İskilip’li haneye ulaşılmış ve bu hanelerde anket uygulaması yapılmıştır. İlaveten söz konusu 307 hanenin 74’ünde ise ayrıca kadın anketi uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anketlerin

¹ Kabil, İ. Ve Genççağa, H. (1972), Urbanization and Modernization in Turkey: A Case Study, AID Discussion Paper No. 10, Ankara
Ersoy, M. (1985), Göç ve Kentsel Bütünleşme, TGAV Yayınları No. 2, Ankara

hazırlanması esnasında aşağıdaki konulara ilişkin bilgilerin alınması hedeflenmiş olup, sorular bu konuların sorgulanmasına olanak verecek şekilde düzenlenmiştir.

1. Göçmen Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı,
2. Aile Yapısı ve Eğitim Durumu,
3. Göçmen Nüfusun Meslek Dağılımı ve İş Devingenliği,
4. Kır ile İlişkiler ve Gelir Yapısı,
5. Toplumsal İlişkiler, Yardımlaşma ve Dayanışma Örüntüleri,
6. Kentsel Örgüt ve Kurumlarla İlişkiler, Siyasal Davranışlar
7. Kentte Yerleşilen Mahalle ve Konutların Niteliği ve Mekansal Dağılımı,
8. Konut Sahipliği, Konut-İşyeri İlişkisi

Çalışmanın üçünü ana bölümünü ise alan araştırması sonuçlarının derlenmesi, bilgisayar ortamında değerlendirilmesi ve belirli konu başlıkları altında bulguların kaleme alınması oluşturmuştur. Son olarak da elde edilen bulgular ışığında genel bir değerlendirme yapılarak belirli politika önerileri geliştirilmiştir.

Çalışma Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Yüksek Lisans Programı kapsamında yürütülen stüdyo dersinde Prof. Dr. Melih Ersoy ve Araştırma Görevlisi Osman Balaban'ın yöneticiliğinde, aşağıda isimleri ve çalıştıkları konu başlıkları verilen yüksek lisans öğrencileri tarafından gerçekleştirilmiştir.

- Göç ve Demografi
Nejat Kocabıyık
- İç Göç ve İktisadi Faaliyetler
Buket Bahar Durmaz, Gökhan Hüseyin Erkan, Evrim Şahin
- İç Göçte Toplumsal Ağlar
Barbaros Bozkurt, Ceren Tanglay, Gökhan Hüseyin Erkan, Evrim Şahin
- İç Göç ve Mekansal Yapı
Başak Çetin, Ali Şahin Aktan
- İç Göç ve Kadın
Pınar Özen, Gökhan Hüseyin Erkan, Evrim Şahin
- İç Göç ve Siyaset
Serhan Alemdar, Zeynep Karabatur

Son olarak, bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde çok önemli katkıları bulunan İskilipliler Vakfı Başkanı Sayın Abdülkadir Alparslan ile dönemin İskilip Belediye Başkanı Sayın Mehmet Lokum'a teşekkür ederiz.

1. TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ OLGUSUNA GİRİŞ

1. 1. Göç Tanımları

Göçün nedenleri farklı göç tanımlarına yol açsa da, sözlük anlamı ile genel olarak göç, kişinin yeni koşullara daha iyi uyum sağlayabilmek amacıyla ya da doğal, ekonomik, siyasal v.b. zorunluluklar sonucunda yaşadığı toplumu değiştirmesi olayına verilen genel addır (Ana Britanica, 1986: 571). Diğer bir göç tanımı ise, göçün temelinde yatan etmenin insanların daha iyi ekonomik ve sosyal olanaklara sahip olmak olduğunu vurgulamakta ve göçü, daha uygun yerlerde iş bulmak amaçlı bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli değiştirme olarak tanımlamaktadır (Tümertekin, Özgüç, 1998). Bir başka tanımlamada ise göç, bir sosyal sistem içindeki kişilerin, belirlenmiş bir zaman dilimi içinde kendilerine ilişkin mekansal düzenlemelerinin sayısal gösterimi olarak adlandırılmaktadır (İrmak, 1996).

Genel olarak göç eylemini 3 temel değişken çerçevesinde incelemek olanaklıdır: 1- göç veren yerleşim birimi, 2- göç eden kişiler ve 3- göç alan birim. Bu çerçevede, göç veren birim: kır, kent, büyük kent, ülke; göç eden aktör: birey, hane, cemaat, bütün yerleşim, toplumsal grup ve göç alan birim: kır, kent, büyük kent, ülke olabilir.

Ersoy ve Şengül'ün (2002) çalışmasında ise karmaşık bir olgu olan göçü oluşturan yapısal elemanları ayrıştırarak bir çeşit kategorileştirmeye gidilmiştir. Mekan üzerine yapılan sınıflandırmalar göç alan ve göç veren birimler bakımından tanımlanır. Zaman üzerine yapılan sınıflandırmalar yer değiştirmenin süresine göre uzun dönem, kalıcı,geçici, mevsimlik, düzensiz gibi sınıflara ayrılır. Hacı üzerine yapılan sınıflandırmalar ise göç eden kesimin ya da göç hareketinin kendisinin büyüklüğüne göre tanımlanır. Şekil üzerine yapılmış sınıflandırmalar birey, aile ya da bir topluluk olarak göç eden aktöre göre tanımlanır. Bu kapsamlar dışında beyin göçü, mülteci göçü, zorunlu göç (kaç hareketi, mübadele vs...), gönüllü göç, işgücü göçü gibi tanımlamalar da yapılmaktadır (Ersoy ve Şengül, 2002).

Mekan üzerine olan sınıflandırmalar göç alan ve göç veren birimlere göre kendi içinde iki gruba ayrılmaktadır: iç göç (internal migration) ve dış göç (external migration). İç göçler², bir ülke içindeki yerleşim birimleri arasında gerçekleşen nüfus hareketleri olup "belli bir zaman dilimi içinde belli bir yerleşme alanında yaşayanlardan, kendi iradeleriyle yaşam yerlerini yaşadıkları yerleşme alanının dışına taşıyanların miktarı" olarak tanımlanmaktadır. (Tekeli, 1997: 9). Dış göçler ise, uzun süre kalmak, çalışmak ve/veya yerleşmek için bir ülkeden diğerine yapılan nüfus hareketleridir (Üner, 1972: 77).

² Bu çalışma Çorum İli'nin İskilip İlçesi'nden Ankara'ya göç edenleri incelediğinden iç göç kapsamına girmektedir.

1. 2. Göç Konusunda Araştırma Yöntemleri

İç göç olgusu, neden-sonuç ilişkisine ya da çözümleme birimine vurgu yapmak üzere iki farklı boyutta incelenmektedir. Neden-sonuç ilişkisine göre yapılan araştırmalarda genel makro bağlam çerçevesinde göçü hazırlayan ve göç sonrası ortaya çıkan toplumsal, ekonomik ve siyasi ortam incelenirken, çözümleme birimine göre yapılan araştırmalarda ise göç eden ölçeğin (cemaat, hane, birey vs.) göç kararını hangi koşullarda ve ne nedenle aldığı araştırma konusu olmuştur.

Türkiye’de göç ve gecekondü araştırmaları diğer birçok ülkede olduğu gibi, çoğunlukla nicel yöntemlerle yapılmaktadır. Bu sayede göç sürecinde rol oynayan ekonomi ve teknoloji gibi yapısal (makro) ve iş, meslek, eğitim, konut, yaş, cinsiyet gibi bireyi temel alan (mikro) değişkenlerin ve göç edenlerin özelliklerinin tanımlanması ve bunlar arasındaki ilişkilerin anlaşılması amaçlanmaktadır. (Erman, 1998) Göç eden kesim ile göç konusunu inceleyen araştırmacılar arasında sınıfsal ve kültürel farkların iletişim bozukluklarına yol açması nedeniyle, araştırmacıların deneklerin yaşamlarına daha yakından katılma şansı veren derinlemesine araştırmalar, göç sürecini doğru bir şekilde anlama olanağı vermesi açısından önem kazanmaktadır. Bu kapsamda nitel yönü vurgulanan araştırmalar, göç sürecini ve göçmenlerin kentteki yaşam mücadelelerinde belirleyici olan etmenlerin bir bütün olarak karşılıklı etkileşimi hakkında ipuçları verebilmektedir. Özellikle günümüzde büyük bir hızla değişen ve çeşitlenen göç ve gecekondü olgusunda halkbilim araştırmaları sorun belirlemede ve kuramsal çerçeve oluşturulmasında yararlı olmaktadır (Erman, 1998).

Türkiye’de iç göçün nedenleri ve sonuçları zaman içinde farklılık göstermiş, göç edenler ve göç sonucunda oluşturulan yaşantılar da bu kapsamda çeşitlenmiştir. İç göç araştırmalarının bir sorunsalı, oluşan bu çeşitliliği yakalamak ve buna uygun kavramları geliştirmektir. Bunu gerçekleştirmede derinlemesine araştırmalara ve bunlara dayalı olarak elde edilen kuramsal çerçevelere gereksinim vardır. Glaser ve Strauss (1967), Strauss (1987), Strauss ve Corbin (1990) tarafından geliştirilen “grounded theory” yaklaşımı ve bu yaklaşıma uygun düşen halkbilim araştırmaları bu konuda yapılan çalışmalara katkıda bulunmaktadır.³ Grounded theory, araştırmaya dahil edilen kişileri, yani katılımcıları, araştırma süreci içinde, önemli soru ve konular belirdikçe, saptamayı geçerli bir örnekleme yöntemi olarak tanımlamakta (theoretical sampling / kuramsal örnekleme) ve nüfus içindeki çeşitliliği yakalamayı olanaklı kılmaktadır. Ne var ki, bu yöntemdeki sorun, halkbilim araştırmaların neden-sonuç ilişkilerini hipotezler halinde ortaya koyabilmesine karşın bunlardan genellemeler oluşturamamasıdır.

³ Araştırmacının kendisinin, araştırma alanı içine derinlemesine katılarak, olayları ve ilişkileri anlamaya ve bir takım ilişki örüntüleri (pattern) bulmaya çalışması ve elde ettiği deneyim ve bilgilere dayalı olarak bir kuramsal çerçeve yaratma çabası, ‘grounded theory’nin ana amacını oluşturmaktadır.

1. 3. Göç Kuramları

Bireyci ve yapısalcı olmak üzere farklı ölçeklere vurgu yapan iki temel göç kuramından söz edilebilir: göç eden bireyi temel alan neo-klasik denge kuramları ve bireyin içinde bulunduğu ve göç sürecinin gerçekleştiği makro bağlama vurgu yapan yapısalcı kuramlar.

Neo-klasik denge kuramları, mikro ve makro ölçekli yorumlarında küçük farklılıklar gösterebilir de; göçün, bölgelerin emek piyasası arasındaki dengesizlikten kaynaklandığını savunmuşlardır. Öte yandan yapısalcı kuramlar, göçün küresel kapitalizmin bir sonucu olduğunu ileri sürmektedirler. Ancak, ne yapısalcı ne de neo-klasik göç kuramları, insanların göç kararını hangi toplumsal bağlamda aldıklarını aydınlayabilmişlerdir. Bu nedenle son dönem çalışmaları, çoğunlukla 'hane' olarak düşünülen, yapısal güçler tarafından sınırlandırılan, ancak belirlenmeyen bir biçimde hareket eden, göç kararını alan aktörler üzerinde durmuşlardır (Grasmuck, 1984; Pessar 1982, 1988; Wood, 1981, 1982; Ellis, Conway ve Bailey'den alınmıştır, 1996).

Göçü farklı neden ve sonuçlarıyla açıklayan bu yaklaşımların yanı sıra, göç eden kişinin karar verme sürecine göre ortaya çıkan farklı varsayımlar da vardır. Buna göre kişi, göç kararını gideceği yerdeki duruma, çevre koşullarına ve kazanç olanaklarına ilişkin beklentilerine göre verir. Göç kararının alınmasında beklentilerin önemi oldukça fazladır. Göç çözümlemelerinde kişilerin ya akılcı (rational) ya da razı olucu (satisficing) karar modeline göre davrandıkları varsayılmaktadır (Tekeli ve Erder, 1978). Akılcı karar verme sürecinde göç kararını veren kişinin kendi yeteneklerine uygun olan tüm alternatifleri ve fırsatları bildiği ve buna göre kendisi için en uygun olanı seçerken fayda-maliyet karşılaştırması yaptığı düşünülmektedir. Göç eden kişi kendisi için en iyi işe giremezse daha önceden yaptığı karşılaştırmalar sonucunda ikinci en iyi işe girecektir. Akılcı karar verme yaklaşımını benimseyen iktisatçılar, salt göç eden kişinin değil işverenin de bu yaklaşımda olması nedeniyle toplumda emeğin etkin dağılımının sağlanacağını varsaymaktadırlar. Razı olucu karar verme sürecine göre ise, kişinin bir beklenti düzeyinin olduğu ve buna uyanları aradığı varsayılmaktadır. Kişi bu arama sürecinde beklediğinden fazla alternatif ve fırsatlarla karşılaşarsa zaten beklenti düzeyi yükselecek ve akılcı bir seçim yapacaktır. Ancak, farklı fırsatlarla karşılaşmama ve ilk beklenti düzeyine paralel bir iş bulabilme olasılığı da mevcuttur.

Bu kuramsal çerçeveler ışığında göç nedenlerine bakıldığında karşımıza bir çok neden çıkmaktadır, ancak bu nedenler birlikte düşünüldüğünde ya da birbirleriyle ilişkilendirildiğinde daha dar bir çerçeveye oturtulabilmektedir. Nüfus sorunları, ekonomik nedenler, siyasi nedenler, savaşlar, güvenlik nedenleri, doğal ve çevresel nedenler olarak sıralayabileceğimiz göç gerekçeleri temel anlamda ekonomik ve siyasi nedenlere dayandırılabilir. Diğer bir deyişle, gelir dağılımındaki dengesizlikler,

işsizlik ve yoksulluk gibi nedenlerden dolayı sürekli bir yer değiştirme ve göç yaşanmaktadır.

Göç araştırmalarında, en genel göç nedeni olarak, göç veren birimin iticiliği ve göç alan birimin çekiciliğine vurgu yapılmaktadır. Bu ikiliğin sonucunda, nüfusu kente iten etkenler olarak; kırsal alanda hızla artan nüfus, yetersiz toprak, düşük verimlilik, doğal afetler, toprağın miras yoluyla parçalanması ve belli ellerde yoğunlaşması, tarımda makineleşme sonucu ortaya çıkan açık işsizlik, toplumsal ve siyasi çatışmalardan dolayı ortaya çıkan can güvenliği gibi sorunlar sıralanmaktadır. Diğer yandan, nüfusu kente çeken etkenlere örnek olarak, kır-kent gelir farklılığı, daha iyi eğitim ve sağlık sistemi, kentin çekiciliği, ulaşım ve iletişim olanakları, iş bulma ümidi, daha yüksek yaşam standardı, kentlerdeki toplumsal ve kültürel olanaklardan yararlanma beklentileri verilmektedir.

1. 4. Türkiye İç Göç Süreci

Türkiye'nin son elli yıldaki tarım toplumundan sanayi toplumuna geçme sürecinde, iç göç hareketlerinin ana eksenini, kırdan kente göç, yani kentleşme oluşturmaktadır (Tekeli, 1997). Türkiye'deki şehirleşmenin büyük oranda "köyden-kente göç" şeklinde olduğu düşünülmekte ise de nüfus verileri Türkiye'de iç göçün sadece köyden-kente olmadığı ve bunun sonucunda ise dört ayrı kategoride incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bunlar,

1. Köyden şehirlere basamaklı göç
2. Köyden büyük şehirlere sıçramalı göç
3. Şehirlerarası basamaklı göç
4. Şehirlerden büyük şehirlere sıçramalı göç

olarak sınıflandırılabilir (Sezal, 1996).

Gedik (1994: 228) tarafından yapılan bir çalışmanın sonuçları, kentlerin büyüklüklerinden etkilenmeksizin Türkiye'de son dönemlerde, kentlere olan göçlerde kırsal alanlardan kentlere yapılan göçlerden çok kentler arasındaki göçün payının yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim, Türkiye'de 1927 yılında toplam nüfus içinde kent nüfusunun oranı %24.22 iken; 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre bu oran %65'e çıkmıştır. Diğer bir deyişle, kentleşme oranında 1927'den 2000 yılına kadar 2,7 katlık bir artış gözlenmiştir. 1990 ve 2000 yıllarını kapsayan on yıllık dönemde kentse alanlarda nüfus artışı %27 iken kırsal alanlarda %4 de kalmıştır.

Türkiye'de iç göç yazınında iki ayrımdan bahsedilebilir. Birinci görüş, Türkiye'deki göç süreci başlangıcını 1947'de Marshall yardımlarıyla başlayan tarımda makineleşmeye bağlayan ve traktörün kırsal işgücünü ikame etmesiyle kırdaki işsizlik yaratması, böylece kırdan kente göçe yol açtığı ile açıklamaktadır. İkinci görüş ise tarımda makineleşmenin kendi başına kırdan

kente göç nedeni olmadığı, çok farklı dinamiklerin, toplumsal, siyasal ve bölgesel farklılıkların göçü tetiklediğini ileri sürmektedir.

Türkiye’de iç göçün ivme kazandığı tarih olarak 1950ler gösterilmektedir. Türkiye’de göç konusunda yapılan hemen hemen bütün çalışmalar iç göçleri Marshall yardımları ile başlayan tarımda makineleşme sürecine bağlamaktadırlar. Buna göre tarımdaki modernleşme politikaları kırsal alanda gereksinim fazlası emeğin ortaya çıkmasına neden olmuş, böylece işsiz kalan köylüler kentlere göç etmeye başlamışlardır. Kırsal alana traktör girmesiyle başlayan bu süreçte tarım alanlarının artırılması, köy ortak malı olan meraların da tarıma açılmasıyla hayvancılık yapan köylüler bu gelir kaynağından yoksun kalmışlardır (Köymen, 1999).

Ecevit, iç göçü tarımdaki mülkiyet yapısı, toprak ve emek verimliliği, emek kullanım biçimleri, geçimlik sektör, metalaşma süreci aile/hane yapıları, üretim formları ve yeniden üretim değişkenleriyle ilişkilendirerek yaptığı açıklamasında köylünün bu tür değişkenlere bağlı olarak, kendini küçük meta üreticisi konumuna yükseltmediği durumda göç etme eğilimine girdiğini belirtmiştir. (Ecevit, 1996) Tarımda mekanizasyon sürecinde emek verimliliğinin artmasıyla tarımsal alanda ortaya çıkan fazla işgücü, bir başka deyişle üretici etkinliklerini gerçekleştirecek konuma yükselmeyen köylü, geçici işler bulmak için kentlere yönelmiş, bir süre sonra da kalıcı olarak göç etmiştir.

Her ne kadar Türkiye göç yazınında tarımda makineleşme göçün temel nedeni olarak görülse de göçü tek nedene bağlı olarak tüm ülke çapına yayan genellemelere karşı görüşler de mevcuttur. Bu görüşlere göre mülkiyet ilişkilerinin farklılığına bağlı olarak kırsal alanların tarımda makineleşmeye tepkileri de farklılaşabilir, dolayısıyla teknolojinin girdiği her kırsal yerleşimde işgücü fazlası ortaya çıkmamış ve bu teknoloji göçe neden olmamış olabilir. Özkan’ın (2003) aktardığına göre, Keleş tarımsal alana giren traktör sayısı ile kırdan kente göç oranı arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ve bu dönemde gerçekleşen göç miktarı yüksek olduğunu belirtmektedir. Kıray’a göre tarımda makineleşmeyle birlikte tarıma açılan yeni arazilerin etkisi kırsal işgücü istihdamını dengeli bir düzeyde tutmuş ve göçü önleyici etkisi olmuştur. Tekeli’ye göre de göç süreci yalnızca mekanizasyon ile açıklanabilse idi gerçekleşen göç miktarının çok daha fazla olması gerekirdi. Buna göre yeni tarım alanları açılması mekanizasyon nedeniyle ortaya çıkan işgücü fazlasından daha büyük işgücü gereksinimi doğurmuştur (Özkan, 2003).

Tütengil’e göre, 1948 yılında 1.756 adet olan traktör sayısının 1953 yılında 35.500’e çıkarıldığı dönemde tarımda makineleşme ile kente göç arasında bir ilişki kurulabilmesi, köyün ya da bölgenin özelliklerine göre değişmektedir (Tütengil, 1967: 105). 1948’de 140 milyon dönüm olan ekilen arazi miktarının 1956’ya kadar 220milyon dönüme çıkarılmış olması yeni işgücü gereksinimi doğurmuştur. Söz konusu dönemde traktörün şehre göçe doğrudan neden olduğu söylenebilecek köyler feodal toprak ilişkilerinin hakim olduğu ve

dönem boyunca sürekli göç veren tek bölge olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi köyleridir (Tütengil, 1967: 106). Tanyol'un Nizip çevresindeki köylerde yaptığı bir araştırmaya göre ağalık tarzı ilişkilerin hakim olduğu köylere traktörün girmesiyle nüfus azalmaktayken, diğer köylerde daha çok olumlu yönde gelişmeler görülmektedir (aktaran Tütengil, 1967: 106). Bir başka deyişle, tarımda makineleşmenin kırdan kente göçe etkileri, mülkiyet ilişkilerindeki farklılaşmaya göre bölgeden bölgeye değişebilmektedir. Bu açıklamalara göre makineleşmenin işsizliğe neden olmasından değil, özellikle feodal toprak mülkiyeti ilişkilerinde büyük toprak sahipliliğine neden olmasından dolayı kırsal alanda işsizlik ve geçim sıkıntısı baş göstermiş ve göçe neden olmuştur.

Tekeli (1982) kırdan kente göçü tarımda makineleşmeye bağlayan hipotezlerin, 1956 yılından itibaren tarımsal alana giren traktör sayısındaki azalmaya karşın göçün devam etmesini açıklamamakta ya da başka dinamiklere bağlamakta olduklarını söylemektedir. Tarım sayımına göre, 1950'den 1960'a kadar arazi sahibi olan ailelerde %35lik bir artış gerçekleşmesi de kırdan kente göçü önlememiştir (Özkan, 2003). 1945-50 arasında köyden kente net içgöç 214.000 iken bu rakam 1950-55 arasında 904.000, 1965-70 arasında 1.939.000, 1975-80 arasında 1.692.000, 1980-85 arasında 2.582.000 ve 1985-90 arasında yine aynı miktarda belirlenmiştir (Akşit, 1998)

Türkiye'deki göç süreci ve içgöçün bunun içindeki yeri tarihsel olarak şu şekilde dönemlere ayrılabilir:

1950 öncesi: Bu dönemdeki göçün niteliği, toprağı kıt olan ve toprak-hane dengesine ulaşmış, hanelerin toprak genişletme imkanı olmayan köylerde hane nüfusunun genişlemesi sonucu ortaya çıkan toprak parçalanması ve topraktan kopma kaynaklı göç ile başlangıçta tarımsal bölgeler arası mevsimlik göç iken zamanla kırdan kente yönelen sürekli göç şeklindedir (Akşit, 1998). DİE 1991 verilerine göre, 1927-1950 arasındaki dönemde toplam nüfus içinde kırsal nüfus oranı fazla değişmemiştir (İçduygu, Sirkeci, Aydingül, 1998)⁴.

1950-70: Bu dönemdeki göç hareketleri tarımda mekanizasyon, toprak sahipliliği rejiminin değişmesi, topraksızlaşma ya da toprağın tekelleşmesi, ulaşım koşullarındaki gelişmeler, nüfus artışı, tarımda düşük üretkenlik ve kırsal alanda artan işsizlikten kaynaklıdır (Akşit, 1998). Tarımdaki düşük üretkenliğin nedenlerinin başında, yoğun traktörleşme sonucunda toprağı derinden süren traktörlerin ve tarıma açılan orman ve mera alanlarında erozyona yol açması, verimli üst tabaka toprağın zarar görmesi gelmektedir (Köymen, 1999; Tütengil, 1970). DİE 1991 verilerine göre, 1950-1970 arasında toplam nüfus içinde kırsal nüfus oranı büyük bir düşüş göstererek %81'den %64'e düşmüştür (İçduygu, Sirkeci, Aydingül, 1998).

⁴ Kırsal nüfus oranı genel nüfus içinde %84'ten %82'ye düşmüştür (DİE 1991).

1960-80: Bu dönemde göçün süreklilik sağlaması hem önceki dönemin etkisi, hem de göç sonucunda kentlerde gelişen toplumsal hemşerilik ağlarının etkili olması ve kente çekici etkenlerin öneminin artmasıyla ilişkilidir. Bu dönemde yaşanan iç göçlerde dikkat çeken bir özellik, kır-kent göçünün yanı sıra, kent-kent göçünün önem kazanmasıdır (Akşit, 1998) Yine bu dönemde dış göç olgusu yaşanmaya başlamıştır. Bir milyona yakın Türk işçisi – özellikle genç emek gücü - başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa'ya göç etmiştir. (Durugönül, 1996) DİE 1991 verilerine göre kırsal nüfus azalması bu dönemde de sürmüştür ve 1980 yılında kırsal nüfus oranı %55'e düşmüştür (İçduygu, Sirkeci, Aydıngül, 1998).

1980 sonrası: Bu dönemde toplumsal, siyasi ve ekonomik yeniden yapılanma göç sürecinin temel etmenleridir. Serbest piyasa ekonomisine geçişle ekonomik ve toplumsal yatay ve dikey hareketliliğin artması, devletçi politikaların en aza indirilmesiyle bireysel girişimciliğin önem kazanması gibi nedenlerin yanında, Doğu ve Güneydoğu'daki zorunlu göç son dönemdeki nüfus hareketliliğinin temel nedenleri olarak sayılabilir. Türkiye'de 1980'li yılların ortalarında Güneydoğu'da gelişen demografik değişim zorunlu göç hareketi kapsamına girmektedir. Kaç hareketi olarak da adlandırılabilen bu göç sürecinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da 12 ilde 820 köy ve 2.345 mezra güvenlik nedeniyle boşaltılmış ve 54.000 hanede yaşayan 378.335 köy sakini göç etmiştir (Ersoy, 2003). Örneğin GAP kapsamında çok sayıda köyün sular altında kalması da bu köylerde yaşayan halkı zorunlu göç yapmaya itmiştir (Özer: 62). 1980 sonrası kırdan kente göçün nedenlerinden birisi de hayvancılık sektöründe yaşanan gerilemedir. 1980 yılına dek 87 milyona kadar çıkan büyükbaş hayvan sayısı 1980 yılından 1997 yılına dek 52 milyona gerilemiş ve kırsal alanda önemli bir gelir kaynağının eksilmesine yol açmıştır (Usumi, 1999). DİE 1991 verilerine göre 1990'da kırsal nüfus genel nüfusun %44'üdür (İçduygu, Sirkeci, Aydıngül, 1998). Bu oran 2000 sayımında ise %35'e düşecektir.

1. 5. Türkiye'de İç Göçlerle Büyük Kentlere Yerleşenler Üzerine Yapılan Bazı Alan Araştırmaları

Türkiye'de iç göç konusunda yapılan araştırma ve inceleme sayısı oldukça fazladır. Ancak bu çalışmaların göç olgusundan çok, onun sonuçlarından olan gecekondulaşmaya vurgu yapmış oldukları söylenebilir. Türkiye'deki iç göç süreci ve göçmenlerin kentsel yaşamla bütünleşmeleri ile ilgili olarak bugüne kadar yapılan ve araştırma kitabı olarak basılan dört kapsamlı çalışmaya ayrıntılı olarak bakmak yararlı olacaktır. Bunlar tarih sırasıyla; 1966 yılında Yasa tarafından yapılan araştırma sonucunda yayınlanan 'Ankara'da Gecekondulaşan Aileleri'; 1978 yılında Kartal'ın gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçlarını içeren 'Kentleşme ve İnsan' ve yine 1978 yılında Şenyapılı tarafından gecekondulaşma ve iç göç sürecini inceleyen araştırmanın sonucunda yayınlanan 'Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu' isimli çalışmalarda köyden kente göç eden aile reisleri ile yapılan anketlerin sonuçları ortaya konmuştur. Ersoy'un 1985 yılında hazırladığı ve İskilip'ten Ankara'ya göç etmiş aileleri 10

yıl ara ile tekrar inceleyen 'Göç ve Kentsel Bütünleşme' başlıklı kitap ise, Türkiye'de göçmenlerin kentle bütünleşme sorunlarını tarihsel bir perspektif içinde incelemeye yönelik bir araştırma olduğu gibi, elinizdeki kitaba da altlık oluşturmıştır. Elbette, araştırmalarda benimsenen yöntem ve sonuçlara yapılan vurgular farklılık göstermektedir, ancak genel anlamıyla göç eden ailelerin göçe ilişkin tutumları ve göç süreçleri bu dört çalışmada ayrıntılı bulgularla ortaya konmuştur.

1962 yılında Yasa tarafından gecekondü aileleri üzerine yapılan araştırmanın sonuçları 1966 yılında 'Ankara'da Gecekondü Aileleri' adlı kitapla yayınlanmıştır. Bu çalışma, Türkiye'deki iç göç sürecinin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ankara'daki 91 gecekondü hanesi ile yapılan görüşmelerle ailelerin kente ilk gelişleri ve yerleşmeleri, maddi ve manevi değerleri ve alışkanlıkları ve bunlarda meydana gelen değişimler değerlendirilmiştir.

Yasa, araştırma sonucunda, araştırma kapsamında üzerinde durulan sorunların gecekondü topluluklarında yeni yetişmekte olan kuşaklarla eski kuşaklar arasında çeşitli görüş ve tutumlarda, çelişen değer yargılarında, çifte ahlak ölçülerinde yaşamakta olduğunu ve bunun değişmekte olan Türk toplumunun da temel özelliklerinden birini yansıttığını ileri sürmektedir (Yasa: 227). Gecekondü ailesinin genel karakteri olarak da, şehir ailesinin bir takım maddi ve manevi yaşantı ve alışkanlıklarını benimsediği halde, kırsal değer ve alışkanlıklarından bir bölümünü de kuşaklar boyunca koruması sonucunda köy ailesinin şehirde yaşayan bir kolu ve sürekliliği olduğunu vurgulamaktadır (Yasa: 230). Modernleşmeci bakış açısına sahip olan Yasa'ya göre, gecekondü ailesinin toplumsal yapısında, geleneksel Türk toplumu ve ailesinde olduğu gibi, sürekli değişimler meydana gelmektedir. Bu nedenle, gecekondü ailesine şehrin geçiş yerlerinde geçici süreler için yaşayan, zamanla kentsel topluluklarla kaynaşacak geçiş halindeki toplumlar olarak bakmak yerinde olacaktır (Yasa: 236).

Türkiye'de iç göçü inceleyen diğer bir araştırma Kemal Kartal tarafından yapılmıştır. Kartal, Çankırı ve köylerinden Ankara'ya 1976 yılına kadar göç etmiş 399 kişiyle gerçekleştirilen anket çalışmasının ve değerlendirmesinin yer aldığı araştırmasını 1978 yılında 'Kentleşme ve İnsan' adlı kitapta yayınlamıştır. Bu çalışmada, göç edenlerin kentte kalış süreleri ve gelir düzeyleri bağımsız değişken olarak kullanılmış ve bu kişilerin çeşitli konulardaki tutumlarındaki değişimler bu iki bağımsız değişkene göre incelenmiştir (Kartal, 1978).

Türkiye'deki iç göç olgusunu gecekondü olgusuyla birlikte ele alan çalışmalardan biri de 1970'li yıllarda Şenyapılı tarafından gerçekleştirilen bir çalışmadır. İstanbul'un Gültepe Mahallesi'nde yapılan alan araştırmasında Şenyapılı, fiziki mekan ile ekonomik ilişkileri bir bütünlük halinde ele almıştır.

Şenyapılı, bu çalışmada özet olarak, kendi sözcükleriyle, “soyut-somut bütünlüğü içerisinde, kentleşme sürecinin bir fizik mekan boyutu olan “gecekondu” sorununa ve sorunu yaratan marjinal kesim olgusuna çok yönlü, kuramsal bir yaklaşım modeli önermeyi amaçlamaktadır.” (Şenyapılı: 2) Çalışmanın temel varsayımı ise, tek boyutta incelendiğinde varolan ve sistemin o boyutunda “bozulma” olarak nitelendirilen özelliklerin, kökende yeni bir gelişme modelinin özellikleri olduğudur.

Ersoy'un çalışması, 1970 yılında Kapil ve Genççağ tarafından İskilip'ten Ankara'ya göç edenler üzerinde yapılan araştırmanın 1985 yılında aynı deneklerle güncellenmesi ve aradan geçen zamanda kentle bütünleşmelerinin⁵ değerlendirilmesi olarak özetlenebilir. Araştırmanın sonucunda İskilip'ten Ankara'ya göç eden deneklerin Ankara kent nüfusunun taşıdığı niteliklere oldukça benzer olduğu ve deneklerin kentteki iş sahalarının da Ankara kent nüfusundan fazlaca farklılaşmadığı saptanmıştır. Ancak kente göç ettikten sonra tutulan ilk iş ve sonraki tutulan işler göz önüne alındığında kent yaşamının göçmen nüfusunu mesleki devinim bakımından olumlu yönde etkilediği ve iş yaşamında bir bütünleşmeye doğru gidildiği belirlenmiştir.

Kentle sosyal ve kültürel bütünleşme için önemli bir etken olan toplumsal ağların İskilipliler örneğinde gelişmiş olması ve kentsel çevreye uyumda kolaylık sağladığının deneklerce kabul edilmesi de bu ağların kentle bütünleşmede önemini ortaya koymaktadır.

Ersoy'un çalışmasının sonuçlarına göre göçmenler kentte kendi içine kapanık, toplumsal ve ekonomik olarak kentsel ilişkilerin dışında kalmış ikili bir yapının aktörleri olmaktan çok, göç ile oluşan eklenmiş yeni yapının bireyleri olarak görülmektedir. Ersoy çalışmasında, göçmenlerin tek ve türdeş bir grup olarak görülmemesi gerektiğini ve göç edenlerin sınıfsal konumlarına bağlı olarak kentle eklenmelerinin de farklılık gösterdiğini vurgulamaktadır.

Dört çalışmanın da ortak yanı, kente göç eden kesimlerin modernleşme okulunun savladığı gibi, kentin ana kitlesinden kopuk ikili bir yapı oluşmadığı, ilişkisel bir karşılıklı etkileşim ile kentte varolandan farklı yeni bir yapılanmanın oluşmasına yol açtıkları ve hem kentin hem de göç eden kesimin birlikte yeni bir bileşim oluşturacak biçimde dönüşmeleri üzerinde durmalarıdır.

Bu araştırma, 1970 yılında Kapil ve Genççağ, 1985 yılında aynı deneklerle Ersoy tarafından yapılan ve İskilip kent merkezi ve köylerinden Ankara'ya göç edenler üzerinde yapılan araştırmanın 2003 yılında güncellenmesi ve aradan geçen zamanda yaşanan değişim ve dönüşümün değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu anlamda, aynı kent ve bağlı köylerinden Ankara'ya göç edenlerle ilgili olarak farklı zaman dilimlerinde üç kez gerçekleştirilen tek çalışma olması bakımından da özel bir yere sahiptir. Böylelikle, bu çalışmada

⁵ Çalışmada 'bütünleşme' teriminin kavramsal içeriğinin tek yönlü bir benzeşme değil, iki farklı tarzın eklenmesi olduğu özellikle vurgulanmaktadır.

aynı bir dar bölgeden Ankara'ya gelen göçmenlerin yarım yüzyıllık kentle eklemlenme deneyiminin nasıl bir değişim gösterdiği incelenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle, anket formunu büyük ölçüde daha önceki araştırmada geliştirilmiş anket soruları çerçevesinde oluşturmaya çalıştık. Bu araştırma, 1985 yılında yapılan ikinci araştırmadan bu yana geçen zamanın uzunluğu nedeniyle, özel olarak daha önceki araştırmalarda yer alan deneklerle değil, 2003 yılı itibarıyla bağlantı kurabildiğimiz ve farklı toplumsal kesimlerden olmalarına özel bir özen gösterdiğimiz Ankara'ya göç etmiş 307 İskilip göçmeni hane ile yapıldı. Göçmenlerle bağlantı kurulmasında, eski denekler yanı sıra İskilip Kültür ve Eğitim Vakfı'nın yardımları ve görüşülen İskiliplilerin verdikleri yeni adreslerdeki deneklerle yapıldı.

1985 çalışmasında da belirtildiği gibi, oldukça özgül ve sınırlı bir alan çalışmasının ampirik verileri temel alınarak yapılan bir değerlendirmeyi kapsadığı için bu konuda kuramsal bir çerçeve oluşturmaktan çok, ülkemizin farklı yörelerinde bu yönde yapılacak yeni çalışmalara bir çerçeve oluşturmak amacıyla yapılmıştır. Uzunca bir süredir ilgi ve güncelliğini yitirmiş olan bu türden çalışmaların yeni bir ivme kazanması, Türkiye kentlerinin ekonomik, toplumsal ve kültürel yapısını daha iyi kavramamıza katkıda bulunacaktır.

2. İSKİLİPLİ HANELERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde Ankara'da görüşülen İskilipli göçmenlerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, hane büyüklüğü, bağlı bulunduğu sosyal güvenlik kuruluşu vb. nitelikleri yönünden genel bir profili çıkartılacaktır. Bu çerçevede, aşağıdaki ilgili alt bölümlerde anket çalışmasında demografik niteliklerle ilgili sorulara yanıt alınan 285 hanede yaşayan toplam 988 kişiye ilişkin demografik bilgiler tablolar halinde sunulmaktadır.

Bu bölümde ayrıca, toplanan veriler, görüşülen göçmen hanelerinin İskilip ilçesi⁶ evrenini ne ölçüde temsil ettiğini görebilmek için İskilip ilçesine ilişkin istatistiksel verilerle karşılaştırılmıştır. Benzer şekilde, görüştüğümüz İskilip'li nüfusun Ankara kent nüfusundan niteliksel olarak farklılık gösterip göstermediğini anlamak için Ankara kent bütününe ilişkin istatistik verileri ile karşılaştırmalar yapılmış, bazı durumlarda Türkiye geneli ile de bağlantı kurulmaya çalışılmıştır.

2. 1. Nüfus

Bu bölümde öncelikle, göç veren bir ilçe olarak, İskilip ilçesinin nüfus yapısındaki değişimler incelenmiştir. Tablo 2.1'de sunulan veriler bağlamında, yıllar itibarıyla İskilip ilçe nüfusundaki değişmelere bakıldığında, özellikle 1985 yılından başlayarak, ilçe merkezi ile karşılaştırıldığında, kırsal alanda yaşayan nüfusun oransal olarak düzenli ve belirgin bir biçimde azaldığı görülmektedir. 1985 – 1990 döneminde İskilip köylerindeki nüfus azalışının bir bölümünü (14.110 kişi) 1985 yılı nüfus sayımında İskilip ilçesi idari sınırları içinde kalan Uğurludağ bucağı ve 17 köyün, 1990 nüfus sayımında Uğurludağ yerleşmesinin ilçe olmasıyla bu yeni ilçenin nüfusunu oluşturmaya bağlanabilir. Ancak, bu nüfusun İskilip köyleri toplam nüfusuna eklenmesi durumunda dahi, ilçe merkezi toplam nüfusun %30 unu oluşturmakta ve kent-kır nüfusu dengesine ilişkin yukarıdaki saptama geçerliğini korumaktadır. Buna ek olarak, 1985-1990 yılları arasında ilçe toplam nüfusundaki %32 oranındaki dramatik azalışın 2000 nüfus sayımında da sürmesi, İskilip'in özellikle son 15 yılda diğer yerleşimlere önemli oranda göç verdiğini açıkça göstermektedir. Özetle, İskilip ilçesi bütününde ilçe merkezinin demografik ağırlığı artarken, ilçenin tümü ciddi bir nüfus azalışına tanık olmaktadır.

⁶ İlçe merkezi ifadesi kullanılmadığı sürece İskilip verileri ilçe bütününe kapsamaktadır.

Tablo 2.1 İskilip İlçe Nüfusundaki Değişmeler

YILLAR	TOPLAM	İLÇE MERKEZİ NÜFUSU	KÖY NÜFUSU
1950	66611	9908 (%15)	56703 (%85)
1955	71478	10889 (%15)	60589 (%85)
1960	55618	12210 (%22)	43408 (%78)
1965	60031	12400 (%20)	47631 (%80)
1970	67434	16129 (%24)	51305 (%76)
1975	72173	16588 (%23)	55585 (%77)
1980	72569	16846 (%23)	55723 (%77)
1985	76344	17662 (%23)	58682 (%77)
1990	51877	19624 (%38)	32253 (%62)
2000	45327	19648 (%43)	25679 (%57)

*Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları (1950 - 2000)

Şu an İskilip ilçesi idari sınırları içinde bulunan köyler ve bu köylerin 1985 – 2000 yılları arasındaki nüfus değişimleri tablo 2.2’de sıralanmaktadır. 1985 yılı esas alındığında, adı geçen köy nüfuslarındaki azalış yönünde yüzde cinsinden de ifade edilen değişimler, köyden diğer yerleşimlere yönelen göç bulgusunu desteklemektedir. Halen İskilip ilçesi idari sınırları içinde yer alan 65 köyün 1985 yılından 2000 yılına kadar olan nüfus değişimlerindeki toplam %25,90’lık azalış da diğer yerleşimlere göçün boyutunu da göstermektedir.

Tablo 2.2 İskilip Köyleri Nüfusundaki Değişmeler

Köyler	1985	1990	%	2000	%
Ahlatçık	188	177	-5.85	96	-48.93
Ahmetçe	469	467	-0.42	194	-58.63
Akçasu	901	1060	17.64	724	-19.64
Akkaya	382	384	0.5	301	-21.20
Akpınar	546	511	-6.41	408	-25.27
Aluç	236	255	8.05	199	-15.67
Asarcık	709	738	4.09	710	0.1
Aşağıörenseki	517	562	8.7	674	30.36
Aşağışeyhler	942	907	-3.71	838	-11.04
Avhatyakası	687	655	-4.65	620	-9.75
Başmakçı	411	408	-0.72	361	-12.16
Beyoğlu	667	676	1.34	608	-8.8
Çatkara	1079	1086	0.64	1039	-3.70
Çavuşoğlu	373	369	-1.07	290	-22.25
Çetmi	366	367	0.2	348	-4.91
Çomu	678	652	-3.83	576	-15.04
Çukurköy	781	764	-2.17	766	-1.92
Dağkıyısı	253	145	-42.68	55	-78.26
Derekargın	257	268	4.28	199	-22.56
Dereseki	492	441	-10.36	336	-31.70
Doğangir	178	152	-14.60	102	-42.69

Elmalı	504	442	-12.30	223	-55.75
Eskiköy	447	462	3.35	299	-33.10
Gölköy	136	121	-11.02	60	-55.88
Güneyaliç	563	484	-14.03	192	-65.89
Hacıhalil	291	232	-20.27	135	-53.60
Hallı	684	609	-10.96	401	-41.37
Harunköy	827	746	-9.79	546	-33.97
İbik	1099	1125	2.36	632	-42.49
İkikese	774	703	-9.17	379	-51.03
İkipınar	405	375	-7.40	309	-23.70
Karaağaç	380	357	-6.05	184	-51.57
Karaburun	644	588	-8.69	375	-41.77
Karaçukur	414	371	-10.38	149	-64
Karagöz				108	
Karlık	375	359	-4.26	349	-6.93
Karmış	403	366	-9.18	276	-31.51
Kavakköy	410	446	8.78	152	-62.92
Kayaagzı	1376	1230	-10.61	1051	-23.61
Kılıçdere	934	828	-11.34	681	-27.08
Kızılcabayır	284	262	-7.74	199	-29.92
Kurtluözü	266	219	-17.66	209	-21.42
Kurusaray	911	863	-5.26	709	-22.17
Kuzköy	752	732	-2.65	596	-20.74
Kuzuluk	796	710	-10.80	601	-24.49
Musular	274	275	0.3	247	-9.85
Onaç				93	
Örübağ	442	444	0.45	342	-22.62
Saraycık	644	630	-2.17	438	-31.98
Sarıkavak	202	158	-21.78	78	-61.38
Seki	441	338	-23.35	308	-30.15
Seyirçay	433	418	-3.46	294	-32.10
Soğucak	436	423	-2.98	239	-45.18
Sorkun	714	653	-8.54	473	-33.75
Suhilan	262	250	-4.58	185	-29.38
Şehirkuşçay	476	432	-9.24	347	-27.10
Şeyhköy	672			665	-1.04
Yalak	557	572	2.69	463	-16.87
Yalakçay	391	364	-6.90	278	-28.90
Yanoğlu	534	560	4.86	416	-22.09
Yaylacıkseki	528	376	-28.78	223	-57.76
Yenice	410	398	-2.92	339	-17.31
Yerli	905	795	-12.15	647	-28.50
Yukarıörenseki	942	443	-52.97	874	-7.21
Yuva	608	550	-9.53	461	-24.17
TOPLAM	34658	31753	-8.38	25679	-25.90

2. 2. Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Nüfusun yerleşim yerine göre kümelandıkları yaş gruplarına bakarak çeşitli genellemeler yapmak olanaklıdır. Tablo 2.3’de sunulan İskilip, Ankara ve Türkiye’ye ilişkin yaş grupları ve cinsiyete göre dağılımı verilerine baktığımızda, İskilip’in 20-44 ve 65 üzeri yaş gruplarında, Ankara bütünü ve Türkiye genelinden farklı nitelikler taşıdığı gözlenmektedir. 20-44 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı, aynı yaş grubundaki Ankara nüfusunun toplam nüfus içindeki payından yaklaşık 9 puan, Türkiye genelindeki payından yaklaşık 5 puan daha düşük olarak izlenmektedir. Bu göstergeler, ekonomik olarak en aktif grubu temsil eden 20-44 yaş grubunda İskilip’ten diğer yerleşimlere doğru bir göç yaşandığının açık ifadesi olarak değerlendirilmelidir. Ankara’da bu yaş grubunda Türkiye ortalamasının üzerinde bir birikme olması Ankara’nın aktif nüfus grubunda kent dışından göç aldığını göstermektedir. İskilip’te 65 yaş üzeri grubun toplam nüfus içindeki payı ise Ankara ve Türkiye geneli için bulunan rakamlardan yaklaşık 5 puan yüksek seyretmektedir. Bu tablo yaş grupları itibariyle İskilip’in, göç veren yerleşmelerdeki –genç nüfusun yerleşmeyi yaşı ve çocuklara terk ettiği- tipik nüfus yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.3 İskilip, Ankara ve Türkiye’de Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsi- yet		Yaş Grupları					
		0-14	15-19	20-44	45-64	65+ ve bilin- meyen	Genel Toplam
İskilip	T	5.268 %26.81	2.046 %10.41	6.697 %34.08	3.676 %18.71	1.961 %9.99	19.648 %100
	K	2.437 %24.46	899 %9.02	3.599 %36.12	1.939 %19.46	1.090 %10.94	9.964 %100
	E	2.831 %29.23	1.147 %11.85	3.098 %31.99	1.737 %17.94	871 %8.99	9.684 %100
Ankara	T	1.010.874 %25.22	409.893 %10.23	1.760.804 %43.93	616.325 %15.38	209.964 %5.24	4.007.860 %100
	K	491.350 %24.81	196.649 %9.93	861.748 %43.51	312.468 %15.77	118.540 %5.98	1.980.755 %100
	E	519.524 %25.63	213.244 %10.52	899.056 %44.35	303.857 %14.99	91.424 %4.51	2.027.105 %100
Türkiye	T	20.220.095 %29.82	7.209.475 %10.63	26.518.199 %39.11	9.973.828 %14.71	3.882.330 %5.73	67.803.927 %100
	K	9.767.002 %29.19	3.518.257 %10.52	13.025.575 %38.93	5.026.127 %15.02	2.120.231 %6.34	33.457.192 %100
	E	10.453.093 %30.43	3.691.218 %10.75	13.492.624 %39.28	4.947.701 %14.41	1.762.099 %5.13	34.346.735 %100

*Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Alan çalışmasındaki hane bireylerinin yaş grupları ve cinsiyetlerine bakıldığında ise (Tablo 2.4), DİE’nin 2000 verilerindeki Ankara bütünü ile, 0-14 yaş grubu dışında, uyumlu olduğu görülmektedir. Alan çalışması sonuçlarının özellikle 20-44 yaş grubunda Ankara geneli ortalamasıyla hemen

hemen aynı çıkması yukarıdaki bulguları destekleyen önemli bir veri olarak değerlendirilebilir. Alan çalışmasındaki hane bireylerinin cinsiyet ayrımına bakıldığında %53.2'sini erkekler, %46.8'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Bu durum DİE'nin 2000 yılı verilerine göre Türkiye genelinin %50.66'sını erkeklerin, %49.34'ünü kadınların, Ankara bütünüünün de %50.57'sini erkeklerin, %49.43'ünü kadınların oluşturduğu bulgularından az da olsa erkekler yönünde bir farklılık arz ettiğini göstermektedir. Bu veri, yüksek öğrenim için kente yerleşenlerin ağırlıklı olarak erkeklerden oluşması ve kente ilk yerleşen genç erkeklerin kısa bir süre içinde İskilip'deki eşlerini de Ankara'ya getirmeleri gibi göçle ilgili süreçlere bağlanabilir.

Tablo 2.4 Hane Bireylerinin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Alan Çalışması		
	Toplam	Kadın	Erkek
0-14	206 (%20.85)	99 (%21.43)	107 (%20.34)
15-19	101 (%10.23)	40 (%8.66)	61 (%11.60)
20-44	444 (%44.93)	225 (%48.70)	219 (%41.64)
45-64	195 (%19.74)	79 (%17.10)	116 (%22.05)
65 + ve bilinmeyen	42 (%4.25)	19 (%4.11)	23 (%4.37)
Genel Toplam	988 (%100)	462 (%100)	526 (%100)

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

2. 3. Hane Halkı Büyüklüğü

Hane halkı büyüklüğünün sayılara ve ortalamalara göre incelenmesi aile yapısı hakkında anlamlı bilgiler vermektedir. Tablo 2.5'de İskilip, Ankara ve Türkiye geneli ile alan çalışmasında bulunan ortalama hane halkı büyüklükleri verilmektedir. Alan çalışmasına katılan hane halkı büyüklüğü İskilip, Ankara ve Türkiye ortalamalarının altında, 3.46 olarak hesaplanmıştır. İskilip ve Ankara hane halkı büyüklüklerinin birbirine çok yakın, Türkiye ortalamasından ise uzak olması kentsel yerleşimlerdeki hane büyüklükleri özelliğine ilişkin bir bulgu olarak ifade edilebilir. Yine alan çalışması sonuçlarına göre ortaya çıkan %73.9'luk çekirdek aile ve %4.2'lik geniş aile bulguları, çalışmaya katılan hanelerde kentsel hane tipi olan çekirdek aileye geçişin büyük ölçüde tamamlandığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 2.5 İskilip, Ankara ve Türkiye Geneli Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü

	İskilip	Ankara	Türkiye	Alan Çalışması
Hane halkı Büyüklüğü	3.74	3.81	4.50	3.46

*Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı ve Alan Çalışması

Tablo 2.6 Hane Halkı Büyüklüğü

Hane	İskilip		Ankara		Alan Çal.	
Büyüklüğü	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1	491	9.2	64142	6.3	19	6.7
2	1018	19.2	160623	15.8	36	12.6
3	965	18.2	215779	21.2	73	25.5
4	1265	23.7	293659	28.8	114	40
5	836	15.7	157673	15.5	34	11.9
6	409	7.7	68001	6.7	7	2.5
7	169	3.1	31849	3.2	1	0.4
8	73	1.3	11443	1.1	1	0.4
9	42	0.8	5530	0.5	-	-
10	61	1.1	9672	0.9	-	-
Toplam	5329	100	1018371	100	285	100

*Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı ve Alan Çalışması

2. 4. Doğum Yerleri ve Medeni Durum

Tablo 2.7 ve 2.8’de hane halkının doğum yerleri ve medeni durumları incelenmiştir. %61.2 ile en yüksek grubu İskilip ilçesinin bağlı olduğu Çorum ili doğumlular oluştururken, %34.1 ile Ankara doğumlular bu grubu izlemektedir. Bu veri görüşülen hanelerde çocukların önemli bir bölümünün göç edilen kentte doğduğunu göstermektedir.

Tablo 2.7 Hane Halkının Doğum Yerleri

Doğum Yeri	Kişi	Yüzde
Ankara	336	34.1
Çorum	603	61.2
Diğer	47	4.7
Toplam	986	100
Yanıtız	2	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 2.8 Hane Halkının Medeni Durumu

Medeni durum	Kişi	Yüzde
Evli	553	56.0
Bekar	420	42.6
Dul	13	1.3
Boşanmış	1	0.1
Toplam	987	100
Yanıtız	1	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

2. 5. Cinsiyete Göre Halen Yapılan İş

Çalışma alanında hane halkının şu anda yaptıkları işe bakıldığında alan çalışmasına katılan hane halkı fertlerinin ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri grubunda %19.3'lük payla İskilip ve Ankara ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür. Aynı meslek grubuna ait İskilip ortalaması Tablo 2.10'da %13.53, Ankara ortalaması ise Tablo 2.11'de %13.46 ile alan çalışmasından düşük gözlenmektedir.

Tablo 2.9 Hane Halkının Cinsiyete Göre Şu Anda Yaptığı İş

Şu anda yaptığı iş/cinsiyet	Kadın	%	Erkek	%	Toplam	%
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri	28	10.0	90	27.3	118	19.3
Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	3	1.1	26	7.9	29	4.8
İdari personel ve benzeri çalışanlar	3	1.1	18	5.5	21	3.4
Ticaret ve satış personeli			6	1.8	6	1.0
Hizmet işlerinde çalışanlar	3	1.1	26	7.9	29	4.8
Tarım, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar			6	1.8	6	1.0
Tarım dışı faaliyetlerde çalışanlar ve ulaştırma makinesi			7	2.1	7	1.1
Mesleği olmayanlar	238	85.0	148	44.8	386	63.3
Bilinmeyen	5	1.8	3	0.9	8	1.3
Toplam	280	100	330	100	610	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 2.10 Hane Halkının Cinsiyete Göre Şu Anda Yaptığı İş (İskilip)

Şu anda yaptığı iş/cinsiyet	Kadın	%	Erkek	%	Toplam	%
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri	125	39.80	418	11.30	543	13.53
Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	3	0.95	104	2.81	107	2.67
İdari personel ve benzeri çalışanlar	47	14.97	193	5.22	240	5.98
Ticaret ve satış personeli	16	5.10	498	13.46	514	12.80
Hizmet işlerinde çalışanlar	19	6.05	511	13.81	530	13.20
Tarım, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar	80	25.48	235	6.35	315	7.85
Tarım dışı faaliyetlerde çalışanlar ve ulaştırma makinesi	24	7.65	1735	46.89	1759	43.82
Mesleği olmayanlar						
Bilinmeyen			6	0.16	6	0.15
Toplam	314	100	3700	100	4014	100

*Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı

İskilip'te çalışma alanında yaşayanların %43.82'lik payla "tarım dışı faaliyetlerde çalışanlar ve ulaştırma makinesi kullananlar" grubunda yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 2.11 Hane Halkının Cinsiyete Göre Şu Anda Yaptığı İş (Ankara)

Şu anda yaptığı iş/cinsiyet	Kadın	%	Erkek	%	Toplam	%
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri	87853	17.25	131326	11.74	219179	13.46
Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	88033	17.28	43946	3.93	131979	8.11
İdari personel ve benzeri çalışanlar	86291	16.95	103310	9.24	189601	11.65
Ticaret ve satış personeli	20650	4.06	105191	9.40	125841	7.73
Hizmet işlerinde çalışanlar	24753	4.86	138552	12.39	163305	10.03
Tarım, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar	125796	24.70	101170	9.05	226966	13.95
Tarım dışı faaliyetlerde çalışanlar ve ulaştırma makinesi	13908	2.73	386010	34.52	399918	24.58
Mesleği olmayanlar	61843	12.14	107732	9.64	169575	10.42
Bilinmeyen	139	0.03	971	0.09	1110	0.07
Toplam	509266	100	1118208	100	1627474	100

*Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı

2. 6. Sosyal Güvenlik

Bu bölümde alan çalışmasına katılan hane halkının şu anda yaptığı işte bağlı bulunduğu sosyal güvenlik kuruluşları incelenmiştir. Bu soruya yanıt veren toplam 604 kişiden %40'ının SSK, %34'ünün Emekli Sandığı, %13'ünün Bağ-Kur, %1'inin ise diğer kuruluşlara bağlı olarak sosyal güvenlik şemsiyesi altında olduğu, %12'lik bir kesimin ise sosyal güvenlik olanaklarından yoksun olduğu görülmektedir.

Tablo 2.12 Hane halkının şu anda yaptığı işte bağlı bulunduğu sosyal güvenlik kuruluşu

Şu anda yaptığı iş/sosyal güvenlik	SSK	%	Emekli Sandığı	%	Bağ-Kur	%
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri	33	14.2	61	31.0	13	17.3
Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	8	3.4	17	8.6	2	2.7
İdari personel ve benzeri çalışanlar	2	0.9	17	8.6		
Ticaret ve satış personeli	4	1.7			1	1.3
Hizmet işlerinde çalışanlar	23	9.9	2	1.0	4	5.3
Tarım, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar	3	1.3	2	1.0		
Tarım dışı faaliyetlerde çalışanlar ve ulaştırma makinesi	6	2.6			1	1.3
Mesleği olmayanlar	152	65.2	93	47.2	54	72.0
Bilinmeyen	2	0.9	5	2.5		
Toplam	233	100	197	100	75	100

Tablo 2.12 Hane halkının şu anda yaptığı işte bağlı bulunduğu sosyal güvenlik kuruluşu (Devam)

Şu anda yaptığı iş/sosyal güvenlik	Diğer	%	ÇS GY **	%	Sos. Güv. yok	%	Top lam	%
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri	2	16.7	2	33.3	5	6.2	116	19.3
Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	1	8.3			1	1.2	29	4.8
İdari personel ve benzeri çalışanlar	1	8.3	1	16.7			21	3.5
Ticaret ve satış personeli					1	1.2	6	1.0
Hizmet işlerinde çalışanlar							29	4.8
Tarım, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar					1	1.2	6	1.0
Tarım dışı faaliyetlerde çalışanlar ve ulaştırma makinesi							7	1.2
Mesleği olmayanlar	8	66.7	3	50.0	73	90.1	383	63.3
Bilinmeyen							7	1.2
Toplam	12	100	6	100	81	100	604	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

** Çalıştığı halde sosyal güvenliği olmayanlar

2. 7. Eğitim

Bu bölümde hane halkının eğitim ve yaş gruplarına göre dağılımı incelenmiş, alan çalışmasına katılan hane halkına ait verilerin İskilip, Ankara ve Türkiye geneli eğitim verileriyle karşılaştırması yapılmıştır. Tablo 2.13’de hane halkının yaş gruplarına göre eğitim dağılımı verilmektedir. 20-44 ve 45-64 yaş grubuna girenlerden lise ve üniversite mezunu olanların oranı aynı yaş gruplarındaki toplam nüfusun %40’tan fazlasını oluşturmaktadır. 0-14 yaş grubundaki çocuklara bakıldığında, okul çağında olmayanlar çıkartıldığında

%98.53'lük okullaşma oranı örneklem grubunun okullaşma oranındaki yüksekliği yansıtmaktadır.

Tablo 2.13 Eğitim ve Yaş Grupları

Eğitim/Yaş Grubu	0-14	%	15-19	%	20-44	%
Okul çağında değil	69	33.5				
Hiç okula gitmedi	2	1.0			11	2.5
Okur yazar					10	2.3
İlköğretim öğrencisi	111	53.9	5	5.0	2	0.5
İlkokul mezunu	13	6.3	3	3.0	122	27.5
Ortaokul mezunu	8	3.9	9	8.9	58	13.1
Lise öğrencisi	3	1.5	59	58.4	1	0.2
Lise mezunu			17	16.8	119	26.9
Üniversite öğrencisi			8	7.9	32	7.2
Üniversite mezunu					88	19.9
Toplam	206	100	101	100	443	100

Tablo 2.13 Eğitim ve Yaş Grupları (Devam)

Eğitim	45-64	%	65 +	%	Toplam	%
Okul çağında değil					69	7.0
Hiç okula gitmedi	12	6.2	4	10.0	29	3.0
Okur yazar	6	3.1	5	12.5	21	2.1
İlköğretim öğrencisi					118	12.0
İlkokul mezunu	81	42.0	16	40.0	235	23.9
Ortaokul mezunu	17	8.8	2	5.0	94	9.6
Lise öğrencisi					63	6.4
Lise mezunu	29	15.0	8	20.0	173	17.6
Üniversite öğrencisi					40	4.1
Üniversite mezunu	48	24.9	5	12.5	141	14.3
Toplam	193	100.0	40	100	983	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 2.14’de verilen hane reislerinin eğitim durumundaki göstergeler, Kapil ve Genççağın (1972, 43) bulguları ve Ersoy’un 1985 bulguları ile aynı doğrultuda olarak, İskilip’ten Ankara’ya gelen göçmenlerin eğitim durumlarının, göç ettikleri yerdeki eğitim düzeyinin çok üstünde olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.14 Hane Reislerinin Eğitim Durumu

Eğitim/Hane reisi	Kişi	Yüzde
Hiç okula gitmedi	3	1.1
Okur-yazar	5	26.3
İlkokul	74	13.2
Ortaokul(ilköğretim)	37	30.2
Lise öğrencisi	1	27.0
Lise mezunu	85	0.4
Üniversite mezunu	76	1.8
Toplam	281	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Hane reislerinin %98’lik bölümünü erkeklerin oluşturduğu örneklem grubumuzda, Tablo 2.12’de verilen 65 yaş üzeri gruptaki kadınlarda hiç okula gitmeyenlerin oranı %33.3 iken, bu oran 45 – 64 yaş grubu için %13.5’e, 20-44 yaş grubu için %9’e düşmektedir. Yaş grubu gençleştikçe ve özellikle 20-44 yaş grubu eşlerde ortaokul ve lise mezunlarının oranı çarpıcı biçimde yükselmektedir.

Tablo 2.15 Eşlerin Cinsiyet Ve Yaş Gruplarına Göre Eğitim Durumu (Kadın)

Eğitim/Yaş grupları	15-19	%	20-44	%	45-64	%
Hiç okula gitmedi			9	5.3	10	13.5
Okur yazar			6	3.5	5	6.8
İlköğretim öğrencisi			2	1.2		
İlkokul mezunu			82	48.2	40	54.1
Ortaokul mezunu	1	100	22	12.9	6	8.1
Lise mezunu			30	17.6	4	5.4
Üniversite mezunu			19	11.2	9	12.2
Toplam	1	100	170	100	74	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 2.15 Eşlerin Cinsiyet Ve Yaş Gruplarına Göre Eğitim Durumu (Kadın)
(Devam)

Eğitim/Yaş grupları	65 +	%	Toplam	%
Hiç okula gitmedi	4	33.3	23	8.9
Okur yazar	1	8.3	12	4.7
İlköğretim öğrencisi			2	0.8
İlkokul mezunu	6	50.0	128	49.8
Ortaokul mezunu			29	11.3
Lise mezunu	1	8.3	35	13.6
Üniversite mezunu			28	10.9
Toplam	12	100	257	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

%1,5 ile çok küçük bir orana sahip kadının hane reisi olduğu hanelerdeki 20-44 yaş grubu eşlerin tamamının üniversite mezunu olduğu Tablo 2.16’de görülmektedir.

Tablo 2.16 Eşlerin Cinsiyet Ve Yaş Gruplarına Göre Eğitim Durumu (Erkek)

Eğitim/Yaş grupları	20-44	%	45-64	%	Toplam	%
Hiç okula gitmedi						
Okur yazar						
İlköğretim öğrencisi						
İlkokul mezunu			1	100	1	25
Ortaokul mezunu						
Lise mezunu						
Üniversite mezunu	3	100			3	75
Toplam	3	100	1	100	4	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 2.17’de verilen 6 yaş üzeri İskilip, Ankara ve Türkiye geneli okur yazarlık durumları, alan çalışmasına katılan grubun okur yazarlık durumuyla karşılaştırıldığında, İskilipli göçmenlerin %96.92’lik bir okuma yazma oranıyla İskilip ve Türkiye geneli ortalamalarının çok üzerinde yer aldığı; Türkiye genelinden daha yüksek okur yazar oranına sahip olduğu ve Ankara bütünü ortalamasını da geride bıraktığı görülmektedir.

Tablo 2.17 İskilip, Ankara ve Türkiye Geneli 6 Yaş Üzeri Okuryazarlık Durumu

	Toplam	Okur yazar	%	Okuma yazma bilmeyen	%
Türkiye	59859243	52259381	87.3	7589657	12.7
Ankara	3621394	3377410	93.3	243415	6.7
İskilip	17895	14835	82.9	3057	17.1

*Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Tablo 2.18’de İskilip, Ankara ve Türkiye geneli 6 yaş üzeri eğitim durumları bitirilen okul düzeyinde sunulmakta, Tablo 2.19’da ise alan çalışmasına katılan grubun özellikleri verilmektedir. Bu tablolardaki bulgular, alan çalışmasına katılan grubun her eğitim kademesi için İskilip, Ankara ve Türkiye ortalamalarının çok üzerinde yer aldığını göstermektedir. Üniversite mezunu hane halkının ortalaması, İskilip ortalamasının yaklaşık 5, Türkiye ortalamasının yaklaşık 3, Ankara ortalamasının ise yaklaşık 1.5 kat üzerinde çıkmaktadır. Bu bulgular eğitilmiş nüfus yönünden Ankara lehine bir kaynak transferi gerçekleştiğini göstermektedir. Bu veriler Ersoy’un 1985 araştırmasında kente göç edenlerin eğitim düzeyi bakımından kentin “marjinal kesimini” oluşturmadıkları bulgusunu destekler niteliktedir.

Tablo 2.18 İskilip, Ankara, Türkiye Geneli 6 Yaş Üzeri Eğitim Durumu (Bir Okulu Bitirenler)

	6+ Toplam	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
Türkiye	59859243	22166827 (%37.03)	6027509 (%10.06)	8013507 (%13.39)	3151964 (%5.26)
Ankara	3621394	1134826 (%31.33)	438281 (%12.10)	745116 (%20.57)	403452 (%11.14)
İskilip	17895	6607 (%36.92)	1875 (%10.47)	1840 (%10.28)	650 (%3.63)

*Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı

Tablo 2.19 6 Yaş Üzeri Hane Halkının Eğitim Durumu (Bitirilen Okul İtibarıyla)

6+ toplam	OÇD **	Hiç okula gitmeyen	Okur yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
927	15 (%1.6)	28 (%3.0)	138 (%14.9)	235 (%25.3)	157 (%16.9)	213 (%23.0)	141 (%15.3)

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

**Okul çağında değil

3. İÇ GÖÇ VE İKTİSADİ FAALİYETLER

3. 1. Göçü Açıklayan Teorilerde İşgücü Ve Üretim İlişkileri

Göç olgusu ile işgücü ve üretim arasındaki ilişkiyi kurmak ve bu ilişkileri düzenleyen ve etkileyen politikaları anlamak için bir toplumdaki üretim kararlarını ve emeğin mekansal dağılım kararlarını iyi irdelemek gerekmektedir. Sosyal sistem içerisinde göçün neden ortaya çıktığını anlamak için bu ilişkiler bütününe anlaşılmaması önemlidir. Piyasa mekanizmasının hakim olduğu toplumlarda göçü açıklamak için kullanılan genelleme ve çözümlemelerde mutlaka emek ve üretim ilişkisine referans verilmektedir. Bu genellemelere geçmeden önce iş gücünün ve üretim faaliyetlerinin yer seçiminde etkili olan mekanizmaları kısaca özetlemek yararlı olacaktır.

Tekeli ve Erder'e (1978) göre, bir toplumdaki üretim kararlarının verilmesinde başlıca iki seçenek görülmektedir:

- Üretim ile ilgili yer seçim kararları tüm sistem için bir merkezden verilmektedir.
- Üretim ve bunların yer seçim kararları, tüm sistem göz önüne alınmadan teker teker girişimciler tarafından bağımsız olarak verilmektedir.

Diğer taraftan, bir sosyal sistem içinde emeğin mekandaki dağılım kararlarının verilmesinde de iki temel seçenek vardır:

- Kişinin yer seçim kararı kendi istemine bağlı olmadan toplum tarafından verilmektedir.
- Kişi mekan içindeki yerini kendi kararı ile gönüllü olarak seçmektedir.

İki açıdan yaklaşılan bu mekan-işgücü ilişkisi, kırdan göçün nedenlerini ekonomik açıdan anlamak yönünden yararlıdır. Diğer yandan, üretimin ve işgücünün mekanda yer seçimine yönelik olarak karşımıza çıkan bu ikili yapılar bir araya getirildiğinde aşağıda birlikte açıklandığı gibi, 4 farklı tip kurumsallaşma ortaya çıkmaktadır (Tekeli, Erder, 1978).

Emeğin yer seçimi	Üretimin yer seçimi	
	Merkezi	Ademi Merkezi
Zorunlu	I	II
Gönüllü	III	IV

I. ve II. tipleri daha çok tarihsel kategoriler olarak açıklayabilirken, (birinci tipi, Osmanlı'daki gibi feodal bir imparatorlukta merkezden denetlenen bir yapı olarak, ikinci tipi ise esir ticareti yapısında olduğu gibi Afrikalı siyahların Amerika'ya getirilmesi olarak örneklendirebiliriz) III. ve IV. tipleri dünyanın bugün ulaştığı gelişme aşamasıyla açıklayabiliriz. Öyle ki, III. tipte üretim kararlarının merkezi bir planlama tarafından verildiği ve kişilerin bu kararlara

göre kendi istekleri doğrultusunda yer seçtiği bir toplumda göç olgusunun önemi ve etkinliği ortaya çıkmaktadır. Bu tür bir toplumda göç politikasının 2 önemli sorunu çözmesi beklenir. Bunlardan ilki, mekanda nasıl bir nüfus dağılımının üretimi en çoğa çıkaracağı, ikincisi ise bu amaçla hesaplanan nüfus dağılımının gerçekleşmesi için gerekli bir net göçün olup olmayacağının sınanmasıdır. Eğer böyle bir net göç kendiliğinde ortaya çıkmıyorsa, gerekli miktardaki net göçe ulaşmak için ne gibi teşvik tedbirlerinin alınması gerektiği araştırılmalıdır. IV. tip piyasa mekanizmasının hakim olduğu bir sistemdir. Girişimcinin ve emeğin kendi kararları doğrultusunda yer seçtiği bir sistemde, göç mekanizmasının irdelendiği konu nüfus ve üretim birimlerinin mekandaki dağılımının sistemi bir optimuma ulaştırıp ulaştıramadığıdır. Bu noktada göçe hem yatırımcı hem de emekçi tarafından verilen tepkiler önemlidir. Hem yatırımcının mekansal seçimine emekçinin göçündeki gecikmeler, hem de emekçinin mekansal seçimine yatırımcının göçündeki gecikmeler ulaşılması beklenen optimum için önemlidir (Tekeli, Erder, 1978).

Modernleşme okuluna göre göç, sosyal sistemin bozulan dengelerini tekrar sağlamak için ortaya çıkmış bir mekanizma olarak görülmektedir. Bu yaklaşıma göre, piyasa mekanizmasının müdahalesiz çalışması için gerekli ortamın sağlandığı sistemlerde, göç mekanizması emek gücünün bölgeler ya da daha genel olarak mekansal birimler arasındaki dengenin oluşturulmasına katkıda bulunur. Büyüme hızının düşük olduğu bölgelerden daha gelişmiş bölgelere yapılan göç emek gücü bakımından gereksinimi az olan birinci bölgedeki istihdam baskısını azaltmakta, hem de toprak/emek oranını ve dolayısıyla verimliliği olumlu yönde etkilemektedir. Göç, iş gücünü, üretimi daha etkin kılacak şekilde yeniden dağıtarak, mekan organizasyonunun yeni koşullara uyumunu sağlar. Diğer bir deyişle göç, kişilerin kullanabilecekleri fırsatların sayısını artırır, kişiye mesleki ve sosyal hareketlilik sağlar. Bu çerçevede genellikle dengesizliğin nedenleri irdelenmekte ve bu dengesizlik bir veri olarak ele alınmaktadır. Göçü bu şekilde açıklayan iktisatçılar iki temel dengesizlik göstergesi kullanırlar: göç alan ve veren yöreler arasındaki ücret farklılıkları ve işgücü talebi ve arzı arasındaki dengesizliklerin göstergesi olarak da işsizlik oranlarındaki farklar (Todaro, 1968; Todaro, 1969). Dolayısıyla bu yaklaşımda göç, dengesizlikleri giderici olumlu bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Ersoy, 1985).

Modernleşme Okuluna karşı tezleri ile öne çıkan Bağımlılık Okulu yazarlarının vurgusu ise kapitalist/emperyalist merkez ülkelerle çevre ülkeler arasında eşitsiz değişim temelinde oluşturulan sömürü zinciri üzerinde odaklanır. Bu ilişki pazar ekonomisini benimseyen çevre ülkelerin ulusal sınırları içinde de üretilmektedir ve iç göçler de bu dengesizliği gidermek bir yana güçlendirmekte ve artırmaktadır. "Göçün kaynağı, ülkesel düzeyde gelişmiş metropollerin kırsal alanla olan ve sürekli birincilerin lehine işleyen mekanizmaların varlığıdır. Bu mekanizmaya ek olarak göç ile kırsal alanın insan gücü ve ekonomik artışı daha da büyük ölçülerde kentsel alanlara aktarılmaktadır. Dolayısıyla, mevcut sömürü zinciri daha da etkin hale

gelmekte ve bölgeler arası dengesizlik azalmak bir yana daha da keskinleşmektedir” (Ersoy, 1985:12).

Özetle, iç göç olgusunun pazar ilişkilerinin egemen olduğu ulusal ekonomilerde var olan dengesizlikleri azaltıcı mı artırıcı mı yönde işlev gördüğü konusunda birbirine tamamen aykırı görüşler vardır. Çalışmada topladığımız veriler bu çerçevede de değerlendirilecektir.

3. 2. Türkiye’de İç Göçün Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi

Bu bölümde Türkiye’deki iç göçün tarihsel süreçte nasıl değiştiğine ve hangi nedenlerin bu göçte etkili olduğuna; göçle birlikte ortaya çıkan enformel sektörün genel özelliklerine; iç göçle ilgili yapılan araştırmalara ve sonuçlarına değinilecektir.

Türkiye’deki iç göç süreci tarihsel olarak incelendiğinde değişik dönemlerdeki göç nedenlerinin aslında birbirinden çok da farklı olmadığı görülmektedir. Türkiye’deki iç göç sürecini açıklayan en temel göstergelerden birisi ülkede 1950’lerle birlikte hızlanan toplumsal ve ekonomik dönüşüm süreci içinde kentsel ve kırsal alanda yaşayan nüfus oranındaki hızlı farklılaşmadır.⁷ 1950’li yıllarda başlayan kırdan kente göç o yıllarda kırin iticiliği ile açıklanırken, sonraki yıllarda kentin çekiciliği ile açıklanmıştır. (İçduygu, 1995)

Tarihsel sürece baktığımızda iç göçü ve bunu hızlandıran etkenleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- 1950’ler ve 1960’larda, tarımın makineleşmesi ve modernleşmesi, geleneksel toprak sahipliği rejiminin değişmesi, topraksızlaşma ya da toprağın belli ellerde toplanması, ulaşım koşullarındaki değişimler hızlı bir kırdan kente göç sürecini başlatmıştır. Bu dönemde göçe ivme veren etkenler ise nüfus artışı, tarımdaki düşük üretkenlik ve kırsal alanda artan işsizliktir.
- 1960’lar ve 80’ler arası, sanayi toplumu olma yolunda hızlı bir ilerleme gösteremeyen Türkiye’de kentsel alanlar hızla akan kırsal nüfusu emme gücüne sahip olamamışlardır. Hem işgücünü istihdam edecek yeterli iş alanları hem de yeterli konut alanları oluşamamıştır. Sonuç olarak, gecekondualarda yaşayan ve enformel kesimde çalışan bir grup göçmen oluşmuştur. Kır-kent gelir farklılığının artışı, ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmesi göçü sürdüren en önemli etkenler olmuştur. 1960’lar ve 1970’lerde kır-kent göçü baskın iken, 1980’lerde kent-kent göçü de oluşmaya başlamıştır (Peker, 1996).
- 1980’ler ve 1990’larda, toplumsal hayatın ekonominin serbest piyasa ekonomisi ve özelleştirme ile yeniden örgütlenmeye çalışılmasına ve dünya genelinde küreselleşme olgusuyla yeniden şekillenen ve tarif edilen ilişkiler ve süreçlere paralel olarak iç göç olgusu da farklı

⁷ 1950’de kentsel nüfus oranı %19, 1970’te %36 ve 1990’da %56

boyutlar kazanmıştır. İnsanların toplumsal hareketliliği bu dönemde daha da artmış ve özellikle zorunlu göçle birlikte can ve mal güvenliği kaygısıyla doğu ve güneydoğudan batıya ve orta ölçekli kentlere göç hızlanmıştır.

Türkiye'deki iç göçün tarihsel olarak gelişimine baktığımızda göze çarpan en önemli nedenlerin politik ve ekonomik nedenler olduğunu görüyoruz. Özellikle, daha önce de vurgulandığı gibi gelir dağılımındaki farklılıklar ve işsizlikten dolayı hızlı bir iç göç süreci yaşanmıştır. Bölgeler arası eşitsizlik ve bunun gelire yansımalarının doğal sonucu olarak ortaya çıkan göç, büyük kentlerde de birçok sorunu beraberinde getirmiştir.

Gelişmiş ülkelerde daha çok sanayileşmeye dayalı bir kentleşme gerçekleşmişken, Türkiye'de yaşanan hızlı kentleşme olgusu sanayileşmeye paralel bir hızda olmamıştır. Bu da kırdan kente göç eden insanların bir yandan enformel/marjinal sektörde yoğunlaşmasını getirirken, diğer yandan da sendikalaşarak örgütlenmiş ya da bu çerçevede örgütlenebilecek olan sanayi ya da hizmet sektörlerindeki işgücü ile işgücü piyasasında sürekli rekabet içinde olan, emeğini görece olarak ucuz satan yoğun bir nüfusun kentlerde birikmesine neden olmuştur. İşportacılık, hamallık, ayakkabı boyacılığı, piyango satıcılığı, kapıcılık gibi kısıtlı derecede üretken olan serbest işkollarını kapsayan enformel/marjinal sektör, örgütlü olmayan, iş güvenliğinden yoksun, düşük ücret, emek yoğun ve gelecek kaygısının yüksek olduğu bir sektör olarak belirmektedir. Bu marjinal sektör, ucuz ve örgütsüz işgücü arzı ile işçi sınıfını ikili bir yapıya bölen bir unsur olarak ortaya çıkar (İçduygu, Sirkeci, Aydıngün, 1997).

Enformel kesim; toplumun formel kuralları ile karşılanamayan küçük iş fırsatlarını değerlendirmeye çalışmakta bu bakımdan da marjinal kesim olarak adlandırılmaktadır. Bu küçük ve geçici fırsatlar ancak tek kişilik işler tarafından değerlendirilebilir. Böyle tek kişilik ve zaman içinde devamlılığı olmayan bu işlerde örgütlenme doğmaz. Bu kesimdeki tek kişilik girişimci, toplumdaki küçük iş fırsatlarını değerlendirirken, benzerleriyle yarışmaktan çok alıcının isteklerine kendisini uydurmaya çalışır. Marjinal grupların temel özelliklerinden biri toplumun normal olarak vermediği olanaklardan da yararlanarak iş bulmaktır (Tekeli, 1982; Ersoy, 1982).

Enformel sektör temelde istihdam sorununa bir tepki olarak kent işsizi tarafından yaratılmış bir formdur (Sinclair, 1979). Marjinal sektörün yarattığı sorunlar bir tarafa, göç eden ailelerde çalışma yaşına gelen bireyler de işsizlik sorununa karşı çözüm olarak enformel sektöre yönelmektedir. Bu bağlamda ailelerde giderek daha fazla kişinin çalışma yaşamına katılması, bir geçim stratejisi olarak marjinal kesimde yoğunlaşma ve sosyal dayanışmanın giderek artması gözlenebilen en temel olaylardan biridir (Demir, 1994). Diğer bir deyişle, kırdan kente göç eden ailelerin geçim stratejisi için enformel sektör çok önemli bir yere sahiptir. Kısaca, enformel sektör göç eden aileler için

önemli bir iş kolu olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumun farklı araştırmalardaki sonuçları benzer şekillerde göze çarpmaktadır.

3. 3. Göç Ve İşçi Hareketi İlişkileri

Türkiye'nin 1945 sonrası sanayileşme tarihi, göç ve işçileşme hareketi ilişkisi bağlamında incelendiğinde 3 dönemden bahsetmek olanaklıdır:

- 1944'ten 1960'lara kadar uzanan birinci dönem, işgücü ihtiyacı ve köyün çözülmesi ile şekillenmiştir. Bu dönemdeki göç daha çok mevsimlik ve geçicidir. Temel çalışma alanları inşaat ve tarım işçiliğidir.
- 1980'lere kadar uzanan ikinci dönem, çifte işgücü pazarının oluşumu ile biçimlenmiştir. Gecekondulaşmanın artması, marjinal ve enformel sektörün kurumsallaşması göze çarpar.
- 1980'lerden günümüze kadar uzanan üçüncü dönem ise, işçi sınıfının göç yoluyla parçalandığı, kırdan kente göçün devam ettiği ancak aynı zamanda kentler arası göçün de gerçekleştiği bir dönemdir. Bu süreç, göçün varış noktalarında nitelikli işgücünün yoğunlaşması ve dolayısıyla göçmen işçilerin artan pazarlık gücüyle işgücü piyasasının parçalanması anlamına gelmektedir. Bu dönemin üç özelliği kısaca işsizlik, nitelikli işçilerin göçünden kaynaklı rekabete dayalı parçalanmış bir işçi sınıfı ve büyüyen bir marjinal sektör istihdamıdır.

Göçe ilişkin kuramlarda önemli bir etken işgücünün hareketidir. Göç süreciyle birlikte yaşanan işçileşme sürecini, topraktan ve tarımdan uzaklaşan göçmenlerin kentlerde tarım dışı sektörlerde hayatını kazanması şeklinde özetleyebiliriz ki bu dönemde 'köylülükten hızla uzaklaşma, fakat yavaş işçileşme' süreci yaşanmıştır. Bu sürecin en belirgin özelliği, kırla ilgisini hala koruyan (mevsimsel olarak orada yaşayan, aile bireylerinin bir kısmının halen kırdan yaşadığı, oradan aynı ya da nakdi gelirin olması, vs), bunun yanı sıra da çoğunlukla kentte enformel sektörde geçici işler bulan, zaman zaman sanayi sektörüne eklenilip işçiliğe tam bir geçiş yapmaya çalışan bir işçi kitlesinin ortaya çıkmasıdır. Bu süreç aslında 'parçalanmış bir işçi sınıfı' oluşumunun başlangıcıdır (İçduygu, Sirkeci, Aydıngün, 1997).

Örgütlü, sınıf bilinci olan, kurumsallaşmış bir işgücünün karşısında örgütsüz, bilinçsiz ve marjinal sektörde tutunmaya çalışan bir işçi kesiminin yarattığı ikili yapı, göçle birlikte ortaya çıkan parçalanmış işçi sınıfı görüntüsünün yanı sıra 'çifte pazar' ve 'yedek işgücü ordusu' yaklaşımlarıyla da ilişkilendirilmektedir.

Yedek işgücü ordusu, Marksist ideoloji tarafından sermayenin ortalama ihtiyacını aşan işsizler, gizli işsizler ve geçici işçilerden oluşan bir grup insan olarak tanımlanır. Marksist ideolojiye göre, bu yedek işgücü ordusunun, sermaye açısından iki temel işlevi vardır: Birincisi, pazarın aniden genişlemesi durumunda gereksinim duyulacak işgücünü diğer alanlarda bir değişikliğe

gitmeksizin sağlar, ikincisi çalışanlar üzerinde işsizlerin varlığıyla bir baskı kurarak sömürüyü meşrulaştırır

Çifte pazar kuramı ise, işgücü pazarının birincil ve ikincil sektörler olmak üzere ikili bir yapıya sahip olduğunu vurgular. Bu ikili yapı içinde göç edenler çoğu kez kendilerini ikincil sektörlerde bulurlar, birincil sektörlerde ise genelde yerleşik, örgütlü işçi kitlesi vardır (Ersoy, 1978; Lever-Tracy, Quinlan, 1988).

Göçün sonucu olarak kentlerdeki işgücü pazarına dahil olan işgücü, çifte pazar kuramında bahsedilen ikincil pazara dahil oldukları açıktır, çünkü göreceli olarak daha az niteliklidirler. Birincil pazar kendi yedeğini kentte yaşama geçmişi daha uzun olan, daha nitelikli bir kesimden yaratır. Özetlemek gerekirse, Marksist yaklaşımın göçmenlerin yedek işgücüne katıldığı yönündeki vurgusu daha çok ikincil pazar için geçerlidir.

3. 4. Türkiye’de İç Göçe İlişkin Yapılan Bazı Araştırma Verilerinin İktisadi Faaliyetler Bağlamında Değerlendirilmesi

Türkiye’de iç göç ile ilgili yapılan araştırma sayısı çok fazla değildir. Bu konudaki yazının kısıtlı olması, süreci ve değişimi gözlemlememizi zorlaştırmaktadır. Türkiye’deki iç göç süreciyle ilgili olarak yapılan ve ilk bölümde haklarında kısa açıklama yaptığımız 4 çalışmaya ek olarak ilk İskilip çalışması olan Kapil ve Gençaga’nın (1972) yaptıkları çalışmalarda göçmenlerin kentte emek yaşamlarına ilişkin verilere ayrıntılı olarak bakmak yararlı olacaktır. Kuşkusuz, bu araştırmalarda benimsenen yöntem ve sonuçlara yapılan vurgular farklılık göstermektedir. Ancak, her çalışmada da genel anlamıyla göç eden ailelerin kentteki iktisadi faaliyetlerine ilişkin ayrıntılı bulgular ortaya konmuştur.

1962 yılında *İbrahim Yasa* tarafından gecekondu aileleri üzerine yapılan araştırmanın sonuçları 1966 yılında ‘Ankara’da Gecekondu Aileleri’ adlı kitapla yayınlanmıştır. Bu çalışma, Türkiye’deki iç göç sürecinin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ankara’daki gecekondu mahallelerinde yapılan görüşmelerle ailelerin kente ilk gelişleri ve yerleşmelerini, maddi değerler ve alışkanlıklarını, manevi değerler ve alışkanlıklarını değerlendirmiştir. Çalışmanın, işgücü ve ekonomik düzen açısından ortaya çıkan sonuçları sırasıyla kentte iş bulma, yapılan işin çeşitleri, hane reislerinin eşlerinin çalışıp çalışmadığı, şehirde öğrenilen iş ve zanaatlar, ailelerin gelir durumları ve tasarruf yapma biçimleri başlıklarıyla ele alınmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; aile reislerinin büyük bir çoğunluğu şehirdeki ilk işlerini kendi çabalarıyla bulmak zorunda kalmışlardır. Kentin koşul ve olanakları hakkında neredeyse yok denecek kadar az bilgisi olan bu insanların iş bulmalarında sinama-yanılma yöntemine başvurdukları gözlemlenmiştir (Yasa, 1966). Yasa’ya göre, o yıllarda iş ve işçi bulma konusuyla ilgili kurumsallaşmanın eksik olması, göç eden ailelerin iş bulana kadar bir tür

bocalama dönemi yaşadığını ortaya koymaktadır. Yasa'ya göre araştırmanın iş bulma ile ilgili sürece ilişkin önemli bir sonucu da aile reislerinin ilk geldikleri zaman içerisinde bulundukları şaşkınlık ve çekingenlikten dolayı resmi kurumlara başvurmaktan çekindikleridir.

Kentte ilk yapılan işlerden bir bölümünün daha uygunları bulunduğu bırakıldıkları ve aile reislerinin bazı işleri denedikten sonra son işlerinde karar kıldıkları da araştırma bulguları arasında yer almaktadır. Araştırma kapsamındaki gecekondulu topluluklarında hakim olan işgücü türü, vasıflı işçiler ve zanaatkarlardır. Bunların bir bölümü fabrikalarda, bir bölümü de özel firmalara ya da kendilerine ait imalathanelerde çalışmaktadır. İkinci göze çarpan işgücü grubu ise küçük esnaf ve zanaatkarlardır ki neredeyse tamamı perakende mal ya da eşya satmaktadır. Bu grup, teknik bilgi ve beceriye dayalı vasıflı işçi ve zanaatkarlara göre daha uyanık ve dinamik bir kesimi oluşturmaktadır. Yasa, işgücü çeşitlerini incelerken vasıflı işçi-zanaatkar, küçük esnaf- tüccar, çiftçi-hayvan yetiştirici ve irat sahiplerini bir gruba dahil etmiş ve ortalama ekonomik durumlarını eşdeğer olarak belirtmiştir.

Çalışmada dikkati çeken diğer bir nokta ise %15'lik bir memur grubudur. Yasa, bu durumu Ankara'nın bir yönetim şehri olmasıyla açıklamıştır. Bu gruptaki insanlar diğerlerine göre biraz daha bilgi ve kültür düzeyi yüksek, orta düzeyde gelire sahip insanlar olarak değerlendirilmiştir.

Yasa, gecekondulaşma sürecini ve şehrin iş düzenine uyumunu değerlendirirken iki önemli konuyu ele almıştır. Bunlardan birincisi, aile reislerinin eşlerini çalıştırıp çalıştırmadığı, diğeri ise kente yerleştikten sonra öğrendikleri zanaat ve işlerdir. Yapılan araştırma sonucunda, aile reislerinin eşlerinin %90'ının ev kadını olduğu ortaya çıkmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, kente gelen aile reisleri bir dönem deneme-yanılma süreci yaşamışlar ve sonradan mevcut işlerini bulmuşlardır. Aile reislerinin ¼ ü sahip oldukları işleri için gerekli bilgi ve becerilerini kente geldikten sonra edindiklerini söylemişlerdir. Verilen yanıtlara göre deneklerin %36 sı teknik zanaat ve mesleklerini kentte öğrenmişlerdir.

Ailelerin gelirleri ile ilgili sorulara çekinerek ve çoğu zaman gerçek bilgileri vermeden yanıtladıklarını belirten Yasa, verilen yanıtlara göre bir gelir dağılımı ortaya koymuştur. Buna göre gecekondulu ailelerinin yıllık gelir ortalaması 4632 lira olup, nüfus başına düşen yıllık ortalama 842 liradır. Bu rakamlara ailede diğer çalışan insanların kazançları ve konut kiralari da eklenirse, bu değer 1500 liraya yaklaştığı görülecektir ki 1960 yılında milli gelirden nüfus başına düşen gelir ortalaması da yaklaşık 1500 lira düzeyindedir. Diğer bir ifadeyle, gecekondulu aileleri gelir açısından o yıllarda çoğu aileden iyi durumda sayılmaktadır (Yasa, 1966).

Araştırmada ele alınan diğer bir konu ise, ailelerin bankada tasarruf yapıp yapmadıklarıdır. Araştırma sonuçlarına göre 916 aileden 138'inin (%14)

bankada hesabı olduğu görülmektedir. Yasa'ya göre oran az olmasına karşın, bankada hesabı olmak kentte kazanılan bir alışkanlık olması bakımında önemli bir orandır. Yasa'ya göre bu sonuç, gecekondü ailelerinin köy aileleri ile kent aileleri arasında bir geçiş teşkil etmektedir. Ayrıca çalışmada, iç göç ve kente yerleşme konusunda hem ailelerin gelir düzeylerinin arttığı hem de kente özgü alışkanlıkları edinmeye başladıkları belirtilmektedir.

Türkiye'de iç göçü inceleyen diğer bir araştırma *Kemal Kartal* tarafından yapılan ve 1978'de 'Kentleşme ve İnsan' adlı ile yayınlanmış olan çalışmadır.

Kartal, anket sonuçlarına göre öncelikle gelir dağılımı ile kentte kalış süresi arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Deneklerin aile gelirleri ile kentte kalış süreleri arasında büyük ölçüde doğrudan bir ilişki ilişkisi gözlemlenmemiştir. Kartal'a göre, aile gelirleri daha çok, aile reisi olarak elde edilen gelire, ailede çalışan kişi sayısına ve bu kişilerin ne tür bir işte çalıştığına bağlıdır. Kartal, ailede çalışan kişi sayısı ile kentte kalış süresi arasındaki ilişkiyi açıklarken kız ve erkek çocukların çalışma durumlarında farklılık gözlemlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, erkek çocukların çalışmasıyla kentte kalış süresi arasında bir ilişki bulunmazken, deneklerin kentte kalış süresi arttıkça çalışanlar içinde kız çocukların oranı artmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, sahip olunan işin sağladığı sosyal güvence ile kentte kalış süresindeki ilişki incelendiğinde, kentte kalış süresi arttıkça Emekli Sandığı, SSK ya da Bağ-Kur'a bağlı çalışanların oranının arttığı görülmektedir. Ayrıca, herhangi bir sosyal güvenliği olmayan işlerde, kentte kalış süresi arttıkça ağır işlerden daha hafif işlere doğru bir geçişin olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin, Ankara Töptancı Halinde ve Ulus'taki Küçük Halde hamal olarak çalışanlar ile inşaat işçisi olarak çalışanlar birlikte ele alınmış ve kentte kalış süreleri arttıkça bu işlerde çalışanların oranları belirgin biçimde düşmüştür (Kartal, 1978).

Kartal'ın incelediği diğer bir konu ise, kentte kalış süresi ile köyde ve kentteki mal varlıklarındaki değişimdir. Kentte kalış süresi arttıkça köydeki mal varlık miktarları azalmaktadır. Bu iki değişken arasında kuvvetli bir ilişki olduğu Kartal tarafından vurgulanmıştır. Diğer taraftan, kentte kalış süresi arttıkça kentteki mal varlığı azalan ailelerin sayısı da artmaktadır. Bunun nedeni kentte kalış süresi arttıkça deneklerin çocukları yetişmekte ve evlenerek aileden ayrılmaktadır. Bu durumda ailenin mal varlığının bir bölümü evlenen çocuğa aktarılmaktadır.

Çalışmada, kentte kalış süresi ile bankada hesap açtırma arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Ancak, bankada hesabı olma ile gelir düzeyi arasında düzenli bir ilişki bulunmaktadır. Gelir düzeyi arttıkça bankada hesabı olanların oranı da artmaktadır. Araştırmaya göre, geliri "60binden az" olanların %23'ünün, 60bin-90bin" olanların %40'ının, "90binden çok" olanların ise %56'sının bankada hesabı olduğu gözlenmiştir.

Çalışma kapsamında göç eden ailelerin nasıl tasarruf yaptıkları da araştırılmış ve 5 temel yatırım alanı ortaya çıkmıştır: Evini genişletmek (gereksinim için); evini genişletmek (kira için); spekülâtif yatırımlar (arsa, altın); bankaya yatırmak; faizle borç vermek ve diğer yatırımlar. Araştırma sonuçlarına göre, konutun genişletilmesi gelir düzeyi arttıkça artan bir öncelik olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca, gelir düzeyi arttıkça spekülâtif yatırımlar da artmaktadır.

Türkiye'deki iç göç olgusunu gecekondu olgusuyla birlikte ele alan çalışmalardan biri de 1970'li yıllarda Şenyapılı tarafından yapılan bir araştırma ile ortaya konmuştur. Yapılan alan araştırmasının ekonomik faaliyetler bağlamındaki sonuçları, özellikle hane reislerinin meslek dağılımı, gelir durumu, daha iyi bir iş tutmak konusundaki görüşleri başlıklarında ele alınmıştır.

Yapılan anket çalışmaları sonucunda İstanbul'un Gültepe Mahallesi'nde oturan nüfusun %61'inin fabrika işçiliği, örgütlü hizmet kesimi ve küçük girişim dalları arasında -oldukça yakın oranlarda- dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Memur ve marjinal kesim bir sonraki grubu oluşturmaktadır.

Şenyapılı'ya göre, böyle bir meslek dağılımı Gültepe'de yaşayanların bir bölümünün hala örgütsüz iş kollarında dolaştığını, bir bölümünün ise güvenli ve örgütlü iş kollarında iş bulabildiğini göstermektedir. Ankete katılan ailelerin gelir durumuna bakıldığında ise meslek dağılımına koşut olarak alt-alt, alt-orta ve az da olsa orta-orta sınıfları içeren bir tablo ortaya çıkmaktadır. Ancak, Şenyapılı özellikle gelirle ilgili sorularda gerçek olandan daha düşük düzeyde bir yanıt verildiğini gözlemlediğini belirtmiştir.

Yapılan araştırmada hane reislerine daha iyi bir işe sahip olmalarına engel olan nedenler sorulmuştur. Buna göre verilen yanıtlar, parasal sorunlar ile eğitim ve beceri eksikliği olarak sıralanmıştır. Hane reislerinin yarısından çoğu daha iyi maddi imkanlara sahip olmaları durumunda mevcut düzen ve sistem içerisinde daha başarılı olacaklarını düşünmektedir. Parasal sorunlardan sonra ise eğitim eksikliği ön plana çıkmaktadır. Kişisel anlamda bilgi, beceri ve eğitimden yoksun olmak kişilerin daha iyi bir iş bulmasına engel olarak görülmektedir.

Bu engeller sorulduktan sonra hane reislerine hangi işi tutmak istedikleri sorulmuştur. Buna göre, verilen yanıtlar arasında "küçük esnaf" oranının %50 olması ilginç bir durum olarak yorumlanmıştır. Şenyapılı'ya göre, bunun sebebi, küçük esnaf olmanın daha rahat çalışma koşulları ve kendi kendinin patronu olmakla eş görülmesidir. Ayrıca, kendi işine sahip olmanın getirdiği prestij unsuru da vurgulanmıştır. Daha iyi iş tutma konusundaki engellerle ilgili soruya verilen yanıtlarla örtüşen nitelikte yanıtlar alınmıştır. Daha iyi maddi olanaklar olduğunda daha başarılı olacaklarından bahsedenler çoğunlukla küçük esnaf olma isteklerini belirtmişlerdir.

Göçle ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarının değerlendirmesi farklı vurgular üzerinden yapılırsa da, genel anlamıyla göç olgusuyla iktisadi faaliyetler

arasındaki ilişkiyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Kente gelinen ilk yıllarda yapılan işlerle kentte kalış süresi arttıkça tutulan işler birbiriyle bağlantılı ancak görelî olarak daha iyi koşullara kavuşmak şeklinde gelişmiştir. Zaman geçtikçe mesleki anlamda elde edilen birikimler daha iyi işlere sahip olmayı beraberinde getirmiştir.

1970 yılında *Kapıl ve Genççağa* tarafından Çorum İli'ne bağlı İskilip ilçesi ve köylerinden Ankara'ya göç ederek yerleşenler üzerinden yürütölmüş olan araştırmanın temel vurgusu toplumsal ağlar konusu üzerindedir. Ekonomik ilişkiler bağlamında öncelikle kimlerin göç ettiğinden bahsetmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, İskilip'in yüksek gelire sahip kesiminin göç oranı düşüktür. Yüksek gelir grubu göç konusunda üzerlerinde bir baskı hissetmese de genelde bu aileler eğitim amaçlı göç etmişlerdir.

Araştırmaya göre, özellikle İskilip'te yaşayan zanaatkar kesimi bölgesel pazarlarını kaybetmeye ve sosyo-ekonomik yönden bir geçiş dönemine başlayınca göç süreci de başlamıştır. İlçe genelinde zanaatkar kesiminin göç oranı oldukça yüksektir. (%68)

Ersoy tarafından yapılan ve bir önceki İskilip çalışmasının deneklerini de kapsayan 355 hane üzerinde yapılan anket çalışması sonucunda göç ve iktisadi ilişkiler bağlamında ortaya çıkan bulgulara gelir dağılımı ve değişimi, meslek seçimi ve İskilip'teki mal varlıklarında olan değişiklik özelinde bakılmıştır. Yapılan anketler sonucunda, göç eden ailelerin çoğunluğunun İskilip gelir ortalamasının altında olduğu görölmektedir. Diğer bir deyişle, gelirleri İskilip genelinin altında ve ortalama düzeyinde olan nüfusun kente göç etme olasılığı üst gelir gruplarına göre daha yüksek görölmektedir. Bu göç edilen yerdeki gelire göre değerlendirilen bir boyuttur. Diğer bir boyutu ise Ankara'daki gelir düzeyiyle göç eden ailelerin gelir düzeyinin kıyaslanmasıdır. Bu açıdan bakıldığında göze çarpan ilk bulgu göç eden ailelerin sanıldığı gibi çoğunlukla marjinal sektörde çalışmadığı ve dolayısıyla da tamamıyla alt gelir grubunu oluşturmadıklarıdır. Deneklerin %70'e yakını asgari ücretin üç katına kadar gelir kazanırken, bu oran Ankara kent bütünü için %55'te kalmaktadır. Dolayısıyla, göç eden kesimin kent bütünü içinde marjinal denilebilecek niteliklere sahip olmadığı görölmektedir. Göç eden ailelerin Ankara'daki gelir dağılımına baktığımızda Lorenz eğrisi ile karşılaştırılarak ulaşılan sonuç, İskilip'ten daha iyi, ancak Ankara genelinden daha kötü oldukları görölmektedir. Ancak, bu durum daha çok toplam gelirden daha az pay alan kesimler için etkili olmaktadır. Toplam gelirin %20'sini alan kesim İskilip'te %55'lik bir kesimi oluşturmakta iken, göçmenlerde bu oranının %42'ye düştüğünü görmekteyiz. Diğer bir deyişle, Ankara'ya yerleşen İskiliplilerin özellikle alt gelir gruplarının toplam gelirden daha fazla pay almaya başladığı anlaşılmaktadır.

Göç eden kesimin meslek dağılımına bakmadan önce Ankara'nın bütünündeki meslek dağılımına bakmak yararlı olacaktır. Çalışmanın yapıldığı dönemde Ankara'daki meslek dağılımı, tepede üst düzey kamu görevlileri,

müteşebbisler, yöneticiler ve işadamları, tabanda ise geçici işlerde çalışanlar ve niteliksiz işçilerin oluşturduğunu görüyoruz. Piramidin orta kesiminde ise zanaatkarlar, daha az uzmanlaşmış kamu görevlileri, satış personeli ve nitelikli işçileri görmekteyiz. İskilip'ten göç edenlerin bu genel tablo içerisindeki durumuna baktığımızda ise, göçmenlerin çok uzmanlaşma istemeyen meslek grupları içerisinde daha çok yer aldığı görülmektedir. İskiliplilerin daha çok otel, kahvehane, lokanta, gazino ve pastane gibi işletmelerde çalıştığı ve bu işletmelerde çalışan göçmenlerin toplamın 1/5 ini oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, özellikle kamu kesiminde çalışan memur, sekreter gibi mesleklerin ağırlıklı olarak yer aldığı idari personel kategorisinde çalışan göçmenlerin yüzdesi Ankara geneline oldukça yakındır. Sonuç itibarıyla, göç eden ailelerin istihdam alanlarının Ankara'daki genel tabloya benzer olduğu görülmektedir.

İskilipli göçmenlerin kentte kalış süresi uzadıkça memleketteki gayrimenkullarını satan denek oranında belirgin bir artış olmaktadır. Çünkü, kentte kalış süresi uzadıkça İskilip'le olan ilişkiler zayıflamakta ve Ankara'daki yaşamını güvenceye alacak yatırımlar yapılmaktadır. Göç edilen ilk yıllarda mal varlıkları bir süre elden çıkarılmamakta ve bir tür güvence olarak görülmektedir. Ancak, kente alışıldıkça ve birikim yapılmaya başlandıkça bu yaklaşım değişmektedir.

3. 5. Alan Araştırması Bulgularının Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, Çorum ili İskilip ilçesi ve köylerinden Ankara'ya göç eden 307 hane reisiyle yapılan alan araştırmasının ekonomik anlamdaki bulguları incelenecektir. Ankete katılanların mevcut istihdam, gelir düzeyi, tasarruf yapabilme olanakları gibi ekonomik göstergelerinin yanı sıra göç etme nedenleri, göç öncesiki ekonomik durumları, göç edilen yıldan itibaren ekonomik göstergelerindeki değişimler de ele alınarak zaman içerisinde kentte emek pazarındaki durumlarının nasıl değiştiği incelenecektir. Bu noktadan hareketle, çalışmada İskilip ve Ankara'daki meslek dağılımlarının değişimi, kente geldikten sonra yapılan işler, kentte kaldığı süre boyunca işsiz kalıp kalmadıkları ve bu süre içerisindeki geçimini sağlama biçimi, gelir dağılımındaki değişimler, tasarruf yapma olanakları ve biçimleri, göç öncesi beklentilerin karşılanıp karşılanmadığı, kentte kalınan süre boyunca yaşam koşullarının en iyi ve en kötü olduğu yıllara ilişkin bulgular değerlendirilecektir. Kent yaşamının ekonomik anlamda sunduğu bazı olanakların göç edenler tarafından ne derece kullanıldığı ekonomik anlamda kentte yaşanan değişimi değerlendirmek için kullanılabilir. Örneğin; hanenin aylık gelirini oluşturan kalemler, hanenin aylık harcama miktarları, tasarruf yapma biçimleri bu anlamda önemli göstergeler olabilir. Kısaca, bu çalışma içerisinde İskilipli 307 hane reisi ile yapılan araştırmanın ekonomik ve istihdam anlamındaki bulguları yorumlanacaktır.

Ankete katılanların Ankara'ya göç etme nedenlerine bakıldığında, ekonomik beklentilere ilişkin yanıtların öne çıkması yine göçün gelir düzeyini ve karşılaşılabilecek fırsatları artırmakla olan doğrudan ilişkisini açıklamaktadır.

Anket sonuçlarına göre göç edenlerin %70,8'i ekonomik nedenlerden dolayı Ankara'ya göç etmiştir (Tablo 3.1). Ayrıca, İskilip örneğinde göze çarpan diğer bir göç sebebi ise eğitim amaçlı göçtür. %19,3'lük bir kesim eğitim amaçlı göç etmiştir.

Tablo 3.1 Ankara'ya Göç Nedeni

	Ankara'ya göç nedeni	Sayı	Yüzde
Geçerli	Atama/Tayin nedeniyle	18	5,9
	Geçim sıkıntısı/iş bulmak için	216	70,8
	Eğitim amacıyla	59	19,3
	Toplumsal/ailevi nedenlerden	11	3,6
	Toplam	305	100,0
Geçersiz	Yanıtsız	2	
Toplam		307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç nedenleri dönemlere göre incelendiğinde, en temel neden olan geçim sıkıntısı, 1980 öncesi ve sonrası dönemde de önceliğini korumaktadır (Tablo 3.2). Ancak, 1980 sonrası göç eden nüfus içindeki oranı, 1980 öncesine göre daha yüksektir. Buna ek olarak, dönemler arasında göze çarpan diğer bir nokta ise, 1980 öncesi dönemde atama ve tayin nedeniyle yapılan göçlerin 1980 sonrasına oranla, büyük bir farkla, göç nedenleri arasında 2. sırayı almasıdır. Bu durumun, dönemin siyasi ve ekonomik yapısından kaynaklandığı öngörülebilir.

1980 öncesi ve sonrası dönemde, “eğitim nedeniyle” göç büyük oranda ilçe merkezinden yapılırken, “toplumsal ve ailevi nedenlerle” (ki bunun içinde evlilik göçü ve toplumsal baskıdan kurtulmak için gerçekleşen göçler bulunmaktadır.) gerçekleşen göçler, köylerden göç edenlerde daha yüksektir. Göç eden ailelerin göç ettikleri dönemde İskilip'teki diğer ailelere göre ekonomik durumlarına bakıldığında, tüm göçmenlerin %50,3'ü İskilip'teki maddi durumlarının diğer ailelerle karşılaştırıldığında “ortalama” olduğunu söylemişlerdir. Bu durum 1980 öncesi ve sonrası göç edenlerde de benzerdir. Ayrıca, genel olarak, %81,2'sinin “ortalama” ve “ortalamanın altında” kalan grubu oluşturduğunu görmekteyiz (Tablo 3.3). Bu durum aslında göç nedeninin daha çok ekonomik gerekçelerle yapıldığı verisini de anlamlı kılmaktadır. Ekonomik anlamda artan beklentilerin İskilip'te karşılanmaması insanları göç etmeye yönlendirmiştir. Diğer bir önemli göç nedeni olan yüksek öğrenimi ise göç öncesi ekonomik durumu ortalamanın üzerinde olan kesim için bir gerekçe olarak düşünebiliriz. 1980 dönemine göre bir karşılaştırma yapıldığında ise, küçük bir oran farkıyla da olsa, 1980 sonrasında göç eden nüfusun maddi durumunun İskilip'e göre daha kötü olduğu görülmektedir (%82,6).

Tablo 3.2 Göç Dönemi ve Göç Veren Birimle İlişkili Olarak Göç Nedenleri

Göç dönemi	Ankara'ya göç nedeni	Göç öncesi yaşanan yer						Toplam	
		İlçe merkezi			İskilip'in köyü			Sayı	%
		Sayı	%	Yatay Yüzde	Sayı	%	Yatay Yüzde		
1980 öncesi	Atama/Tayin nedeniyle	4	4,0	66,7	2	6,5	33,3	6	45,5
	Geçim sıkıntısı/iş bulmak için	61	60,4	70,9	25	80,5	29,1	86	65,2
	Eğitim amacıyla	33	32,7	94,3	2	6,5	5,7	35	26,5
	Toplumsal/ailevi nedenlerden	3	2,9	60,0	2	6,5	40,0	5	3,8
	Toplam	101	45,9	76,5	31	37,4	23,5	132	43,6
1980 sonrası	Atama/Tayin nedeniyle	8	6,7	66,7	4	7,7	33,3	12	7,0
	Geçim sıkıntısı/iş bulmak için	89	74,8	69,0	40	76,9	31,0	129	75,5
	Eğitim amacıyla	20	16,8	83,3	4	7,7	16,7	24	14,0
	Toplumsal/ailevi nedenlerden	2	1,7	33,3	4	7,7	66,7	6	3,5
	Toplam	119	54,1	69,6	52	62,6	30,4	171	56,4
Tüm dönemler	Atama/Tayin nedeniyle	12	5,4	66,7	6	7,2	33,3	18	5,9
	Geçim sıkıntısı/iş bulmak için	150	68,2	69,8	65	78,4	30,2	215	71,0
	Eğitim amacıyla	53	24,1	89,8	6	7,2	10,2	59	19,5
	Toplumsal/ailevi nedenlerden	5	2,3	45,5	6	7,2	54,5	11	3,6
	Toplam	220	100	72,6	83	100	27,4	303	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.3 Göç Edildiğindeki Maddi Durumun Göç Dönemiyle İlişkisi

Göç Dönemi	Göç edildiğinde ilçe/köydeki diğer ailelere kıyasla maddi durum	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	ortalamanın üzerinde	27	20,5
	Ortalama	61	46,2
	ortalamanın altında	44	33,3
	Toplam	132	43,4
1980 sonrası	ortalamanın üzerinde	30	17,4
	Ortalama	92	53,5
	ortalamanın altında	50	29,1
	Toplam	172	56,6
Tüm dönemler	ortalamanın üzerinde	57	18,8
	Ortalama	153	50,3
	ortalamanın altında	94	30,9
	Toplam	304	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Bu durumun ilçe merkezi ya da köylerden gelenlere göre ne gibi bir farklılık yarattığının incelendiği Tablo 3.4'e göre, İskilip'in köylerinden gelenlerin ilçe merkezinden gelenlere oranla daha kötü durumda oldukları sonucu çıkmaktadır. İskilip ilçe merkezinden gelen göçmenlerin %25,9'u ekonomik durumlarının "ortalamanın altında" olduğunu belirtirken, köylerden gelenlerde bu oran %44,6'ya çıkmaktadır. Ayrıca, ekonomik durumlarının "ortalamanın üzerinde" olduğunu belirtenlerin oranı ilçe merkezinden gelenlerde %22,3 iken, köylerden gelenlerde %9,6'ya düşmektedir. İskilip ilçe merkezinden gelenlerin göç nedenleri arasında eğitim, atama/tayin gibi nedenlerin bulunması da (Tablo 3.2), ilçe merkezinden gelenlerin maddi durumlarının köylerden gelenlere göre daha iyi olmasının bir diğer göstergesidir.

Tablo 3.4 Göç Edildiğindeki Maddi Durumun Göç Veren Birim İlişkisi

Göç öncesi yaşanan yer	Göç edildiğinde ilçe/köydeki diğer ailelere kıyasla maddi durum	Sayı	Yüzde
İskilip ilçe merkezi	ortalamanın üzerinde	49	22,3
	ortalama	114	51,8
	ortalamanın altında	57	25,9
	Toplam	220	72,6
İskilip'in köyü	ortalamanın üzerinde	8	9,6
	ortalama	38	45,8
	ortalamanın altında	37	44,6
	Toplam	83	27,4
Tüm denekler	ortalamanın üzerinde	57	18,8
	ortalama	152	50,2
	ortalamanın altında	94	31,0
	Toplam	303	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.5’de görüldüğü gibi, “eğitim düzeyi” ile göç edildiğindeki “gelir durumu” arasında doğrusal bir ilişki görülmektedir. Göç ettiğinde ekonomik durumunun ortalamasının altında olduğunu söyleyenlerin arasında okur-yazarların oranı yüksekken, ortalamasının üzerinde olduğunu belirtenler arasında üniversite mezunu göçmenlerin oranı yüksektir.

Buna ek olarak, 1980 sonrası göç edenlerden, ekonomik durumu göç ettiği yere göre ortalamasının üzerinde olan kişiler arasında ilköğretim mezunlarının oranı, 1980 öncesine göre düşmüştür, ancak üniversite ve lise mezunlarında durum farklılık göstermektedir. Göç ettiğinde ekonomik durumunun ortalamasının üzerinde olduğunu söyleyen üniversite ve lise mezunu göçmenlerin oranı 1980 sonrasında artmıştır. Bu durum, 1980 sonrasında gelir ve eğitim düzeyi görece düşük olan kesimlerden Ankara’ya yapılan göçün azaldığını göstermektedir.

Tablo 3.5 Hane Reisinin Maddi ve Eğitim Durumu ile Göç Dönemi İlişkisi

Dönem	ilçe/köydeki diğer ailelere kıyasla maddi durum	Hane reisinin mezun olduğu okul								Toplam	
		Okur- yazar		İlköğretim		Lise		Üniversite			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 öncesi	Ortalamanın altında	2	100 4,6	21	41,2 48,8	10	33,3 23,3	10	25,0 23,3	43	34,9 100,0
	Ortalama			24	47,1 44,4	14	46,7 25,9	16	40,0 29,7	54	44,0 100,0
	Ortalamanın üzerinde			6	11,7 23,1	6	20,0 23,1	14	35,0 53,8	26	21,1 100,0
	Toplam	2	25,0 1,6	51	46,8 41,5	30	35,3 24,4	40	52,6 32,5	123	44,2 100,0
1980 sonrası	Ortalamanın altında	3	50,0 6,7	24	41,4 53,3	11	20,0 24,4	7	19,5 15,6	45	29,0 100,0
	Ortalama	3	50,0 3,7	32	55,2 39,0	35	63,6 42,7	12	33,3 14,6	82	52,9 100,0
	Ortalamanın üzerinde			2	3,4 7,1	9	16,4 32,2	17	47,2 60,7	28	18,1 100,0
	Toplam	6	75,5 3,9	58	53,2 37,4	55	64,7 35,5	36	47,4 23,2	155	55,8 100,0
Tüm denekler	Ortalamanın altında	5	62,5 5,7	45	41,3 51,1	21	24,7 23,9	17	22,4 19,3	88	31,7 100,0
	Ortalama	3	37,5 2,2	56	51,4 41,2	49	57,6 36,0	28	36,8 20,6	136	48,9 100,0
	Ortalamanın üzerinde			8	7,3 14,8	15	17,7 27,8	31	40,8 57,4	54	19,4 100,0
	Toplam	8	100 2,9	109	100 39,2	85	100 30,6	76	100 27,3	278	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Ankara’ya göç eden kişilerin İskilip’teki işlerinin dağılımı incelendiğinde, %30,2’lik bir oranla tarım kesiminde çalışanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu oranı %8,6 ile deri, marangoz ve ayakkabıcılık gibi zanaatla

ilgili iş kolları izlemektedir (Tablo 3.6). İskilip ilçesinin özellikle belirli zanaat kollarında görece ileri bir düzeyde olduğu daha önceki alan araştırmalarında da öne çıkmıştır. Burada dikkati çeken bir konu, Türkiye'deki iç göç sürecinin tarımdaki makineleşme ve tarım sektöründen elde edilen gelirin giderek düşmesine koşut olarak hız kazandığı görüşünün İskilip örneğinde de doğrulanmasıdır. Göç edenlerin %30,2 gibi yüksek bir oranının tarımla uğraşan kesimden olması bu sektördeki kazançların giderek azalmasını anlamlı kılmaktadır. Ancak burada önemli bir noktayı vurgulamak gerekir. Ersoy'un 1985 yılında yaptığı alan araştırmasının sonuçlarına bakıldığında, İskiliplilerin daha çok otel, kahvehane, lokanta, gazino ve pastane gibi işletmelerde istihdam edildiği ve bu işletmelerde çalışan göçmenlerin toplamın 1/5'ini oluşturduğu görülmektedir. Yine aynı araştırmanın sonuçlarına göre, İskilip'ten göç edenlerin yarıya yakını tarım dışı üretim faaliyetlerinde istihdam edilmiştir ve bu durumun en önemli nedeni İskilip ilçesinin zaten tarım dışı üretim faaliyetlerinin ağırlıklı yer aldığı bir yer olmasına bağlanmıştır. Ancak, 2003 yılında yaptığımız araştırmanın sonuçlarına göre, göç edenlerin 1/3'lük kısmı tarımda çalışanlardan oluşmaktadır. Tarım dışı üretim faaliyetlerinin ağırlıklı olduğu bir yerleşim olan İskilip için bu oran yüksek sayılabilir.

Tablo 3.6 İskilip'teki İşin Niteliği

	İskilip'teki İş	Sayı	Yüzde
Geçerli	Tıp ile ilgili meslekler	2	1,2
	Ekonomistler	1	,6
	Hukukla ilgili meslekler	2	1,2
	Öğretimle ilgili meslekler	8	4,9
	Din adamları vb	2	1,2
	Heykel resim, fotoğraf vb yaratıcı sanatlarla uğraşanlar	3	1,9
	Başka yerde sınıflandırılmamış ilmi ve teknik isler	1	,6
	Kamu idare memurları	6	3,7
	Ulaştırma ve haberleşme servis şefleri	2	1,2
	Müdürler, ticarete müteşebbisler ve yöneticiler	1	,6
	Ticarethane memur ve teknisyeni	1	,6
	Başka yerde sınıflandırılmamış ticaret ve satış personeli	4	2,5
	Aççı, garson, barmen vb	3	1,9
	Berber, güzellik salonu uzmanları	1	,6
	Başka yerde sınıflandırılmamış hizmet islerinde çalışanlar	3	1,9
	Tarımda çalışanlar	49	30,2
	Balıkçılar, avcılar vb	1	,6
	Madenci, sondajcı, taşçı vb	1	,6
	Metal işleme ve üretim işçileri	3	1,9

	Dokuma işleri	1	,6
	Deri ve kürk işleri	2	1,2
	Gıda ve içki sanayi	5	3,1
	Terzi, döşemeci vb	7	4,3
	Ayakkabı, deri işleri, marangozluk vb	14	8,6
	Sihhi tesisatçılar ve bakırcılar, metal işlerinde çalışanlar	1	,6
	Boyacılar	1	,6
	Başka yerde sınıflandırılmamış tarım dışı üretimde çalışanlar	2	1,2
	İşçiler	3	1,9
	İnşaat işlerinde çalışanlar	9	5,6
	Ulaştırma makine kullanıcıları	1	,6
	Enformel sektörde çalışanlar (hizmet)	1	,6
	Enformel sektörde çalışanlar (imalat)	5	3,1
	Bilinmeyenler	16	9,9
	Toplam	162	100,0
Geçersiz	Yanıtsız	145	
Toplam		307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İskilip'te yapılan işlerin dağılımına baktıktan sonra bu işlerin ne kadar süredir yapıldığına bakmak yararlı olacaktır. Çünkü, yapılan işin sürekliliği işten memnun olup olunmadığının ya da iş değiştirmede sahip olunan esnekliğin göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu açıdan bakıldığında, İskilip'teki işlerin %16'sının 5-10 yıldır sürdüğü, deneklerin %61,8'inin işini 5 yıldan fazla bir süredir yaptığı anlaşılmaktadır. Deneklerin %38,2'si ise 5 yıldan daha kısa süredir belirttiği mesleği yapmaktadır (Tablo 3.7). Diğer bir deyişle, belirli bir düzene oturmuş bir işi olanlar daha çok göç etme eğilimindedir. Zaman içerisinde ekonomik beklentilerin artması ya da beklentilerin aynı kalmasına karşın elde edilen gelirin görece olarak azalması insanları göç etmeye iten bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç gerekçelerine baktığımızda zaten daha iyi ekonomik koşullara ve yaşam standardına sahip olmak en ağırlıklı göç nedeni olarak belirtilmişti.

Ankara'ya göç öncesi başka bir yere göç edilip edilmediğinin incelendiği Tablo 3.8'e göre, genel olarak deneklerin Ankara'ya göç öncesi başka bir yerleşmeye göç etmedikleri gözlenmektedir. Atama ve tayin nedeniyle Ankara'ya göç ettiğini belirten göçmenler, başka bir yere göç ettiğini söyleyen 34 görüşmecinin büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadır. Buna ek olarak, ekonomik nedenlerden dolayı Ankara'ya göç ettiğini belirten görüşmeciler arasında daha önce İskilip'ten başka bir yere göç edenlerin oranı yalnızca %8,8'dir. Diğer bir deyişle, örneklemimiz özelinde basamaklı göç yaygın bir uygulama değildir ve bunda Ankara gibi büyük bir metropole yakın olmanın da rolü olabileceği varsayılabilir.

Tablo 3.7 İskilip'teki İşin Yapıldığı Süre

	İskilip'teki işin yapıldığı yıl	Sayı	Yüzde
Geçerli	1 yıldan daha az	9	6,9
	1-2 yıl arası	10	7,6
	2-3 yıl arası	6	4,6
	3-5 yıl arası	25	19,1
	5-10 yıl arası	21	16,0
	10-15 yıl arası	37	28,2
	15 yıldan fazla	23	17,6
	Toplam	131	100,0
Geçersiz	Yanıtsız	176	
Toplam		307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.8 Ankara'ya Göç Nedeni ile Daha Önce Başka Yere Göç Edilme Durumu

Ankara'ya göç nedeni	Ankara'ya gelmeden önce başka yere göç edildi mi						Toplam	
	Evet			Hayır				
	Sayı	%	Yatay Yüzde	Sayı	%	Yatay Yüzde	Sayı	%
Atama/Tayin nedeniyle	8	23,5	44,4	10	3,7	55,6	18	5,9
Geçim sıkıntısı/iş bulmak için	19	55,9	8,8	197	73,0	91,2	216	71,1
Eğitim amacıyla	6	17,7	10,2	53	19,6	89,8	59	19,4
Toplumsal/ailevi nedenlerden	1	2,9	9,1	10	3,7	90,9	11	3,6
Toplam	34	100	11,2	270	100	89,8	304	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Ne var ki, Ankara'ya gelmeden önce gerçekleştirilen göçlerin amaçlarına bakıldığında (Tablo 3.9), göç öncesi gerçekleştirilen ilk yerleşimin amacının çoğunlukla ekonomik nedenlerden kaynaklandığı görülmektedir. Buradan hareketle, Ankara'ya göç öncesi herhangi başka bir yere göç edilmediği, gerçekleştirilen az sayıdaki göçün temel amacının da ekonomik nedenlere dayandığı söylenebilir. Basamaklı göç yaşayanların büyük bölümünün göç nedeninin ise atama ve tayine dayandığı görülmektedir.

Tablo 3.9 Ankara öncesi gerçekleştirilen göçlerin amacı

	İlk yerleşimin amacı		İkinci yerleşimin amacı	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Atama/tayin nedeniyle	7	21,8	7	70,0
Geçim sıkıntısı/iş bulmak için	15	46,9	1	10,0
Eğitim amacıyla	10	31,3	2	20,0
Toplam	32	100,0	10	100
yanıtsız	2			
Toplam	34			

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.10'da göç nedeni, kentte karşılaşılan en büyük sorun ve bunların mülk satmayla olan ilişkisi incelenmektedir. Buna göre, Yüzde kolonu içinde yer alan üstteki yüzde değerleri, göç edilen yerdeki mülk satışının, kentte karşılaşılan hangi sorunlar altında gerçekleştiğini göstermektedir. Alttaki yüzde değerleri ise, her bir sorun içinde mülk satma oranlarını vermektedir.

Tablo 3.10 İskilip'teki Mülklerin Satılma Durumuna Göre Göç Nedeni ve Kentte Karşılaşılan En Büyük Sorun

Göç nedeni	Ankara'da karşılaşılan en büyük sorun neydi	Göç sırasında ya da sonrasında İskilip'te mülk satıldı mı						Toplam	
		Evet, satıldı		Hayır, satılmadı		Mülkü yoktu			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Atama Tayin	Toplumsal sorunlar			1	20,0 100,0			1	11,1 100,0
	Maddi sorunlar/geçim sıkıntısı	3	75,0 50,0	3	60,0 50,0			6	66,7 100,0
	Mekansal sorunlar	1	25,0 50,0	1	20,0 50,0			2	22,2 100,0
	Alt-Toplam	4	7,7 44,4	5	3,2 55,6			9	4,0 100,0
Geçim iş bulma	Toplumsal sorunlar	8	27,6 28,6	16	13,5 57,1	4	44,4 14,3	28	17,4 100,0
	Maddi sorunlar/geçim sıkıntısı	21	72,4 16,8	95	79,8 76,0	9	55,6 7,2	125	77,6 100,0
	Mekansal sorunlar			2	1,7 100,0			2	1,2 100,0
	Sorun olmadı			6	5,0 100,0			6	3,8 100,0
	Alt-Toplam	29	55,8 18,0	119	76,3 73,9	13	72,2 8,1	161	71,2 100,0

Eğitim	Toplumsal sorunlar	11	73,3 55,0	9	39,1 45,0			20	47,6 100,0
	Maddi sorunlar/geçim sıkıntısı	4	26,7 20,0	12	52,2 60,0	4	100,0 20,0	20	47,6 100,0
	Sorun olmadı			2	8,7 100,0			2	4,8 100,0
	Alt-Toplam	15	28,8 35,7	23	14,7 54,8	4	22,2 9,5	42	18,6 100,0
Top- lumsal / ailevi	Toplumsal sorunlar	1	25,0 50,0	1	11,1 50,0			2	14,3 100,0
	Maddi sorunlar/geçim sıkıntısı	3	75,0 25,0	8	88,9 66,7	1	100,0 8,3	12	85,7 100,0
	Alt-Toplam	4	7,7 28,6	9	5,8 64,3	1	55,6 7,1	14	6,2 100,0
Hepsi	Toplumsal sorunlar	20	38,5 39,2	27	17,3 52,9	4	22,2 7,9	51	22,6 100,0
	Maddi sorunlar/geçim sıkıntısı	31	59,6 19,0	118	75,6 72,4	14	77,8 8,6	163	72,1 100,0
	Mekansal sorunlar	1	1,9 25,0	3	1,9 75,0			4	1,8 100,0
	Sorun olmadı			8	5,2 100,0			8	3,5 100,0
	Toplam	52	100 23,0	156	100,0 69,0	18	100,0 8,0	226	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Buna göre, tablo incelendiğinde, hangi nedenle göç edilirse edilsin, göçmenlerin karşılaştıkları en büyük sorunun parasal nedenlere dayandığı anlaşılmaktadır. Hangi sorunlarla karşılaşıldığında İskilip'teki mülklerin elden çıkarıldığına bakıldığında ise, yine maddi sorunlarla karşılaşan göçmenlerin mülklerini sattığı görülmektedir.

Atama ve eğitim gibi nedenlerle gerçekleşen göçlerde geriye dönüş olasılığının diğer göç nedenlerine oranla daha düşük olması nedeniyle, kentteki yaşamı güvenceye almak için İskilip'teki mülklerin satılma olasılığı artmaktadır. Nitekim, mülk satma oranının en az olduğu göç nedeninin “geçim sıkıntısı ve iş bulmak” olduğu göz önüne alındığında, göçün başarısız olması ve beklentilerin karşılanmaması durumunda, geriye dönüşün söz konusu olabileceği, bu nedenle İskilip'teki mülklerin elden çıkarılmadığı yorumu yapılabilir.

İskilip'te mülk satmanın İskilip'teki bağların değişimiyle olan ilişkisine ilişkin bir yorum yapabilmek için kentte kalış süresi ve mülk satımı, gelir durumu ve mülk satımı gibi tabloların da incelenmesi gerekmektedir; ancak bu yorum

daha çok toplumsal ağlarla ilişkili olduğundan ilerideki bölümlerde tartışılacaktır.

Göç sonrası temas kurulan ilk kişiden hangi konularda yardım istediğine bakıldığında, genel olarak kentte barınmayı güvence altına almaya yönelik yardım talebi öne çıkmaktadır (Tablo 3.11). Bu durum dönemsel olarak incelendiğinde, 1980 öncesi göç eden nüfusun yardım talepleri arasında barınmanın daha önemli bir sorun olduğu, 1980 sonrası göç edenlerde ise bu talebin iş bulmak ve parasal yardım gibi daha maddi konulara yöneldiği görülmektedir. Bu durum, 1980 sonrası göç eden nüfusun, kendilerinden önce yerleşen tanıdık ve hemşerilerinin sayesinde barınma sorununu 1980 öncesi göç edenlere göre daha rahat çözdükleri ve temas kurulan ilk kişiden talep edilecek yardımın bir sonraki önemli sorun olan maddi sorunları çözmeye yönelik olduğu şeklinde yorumlanabilir. Buna ek olarak, 1980 sonrası göç eden nüfusun sosyal çevre edinmek gibi, 1980 öncesi dönemde karşılaşılmayan bir talepte bulundukları anlaşılmaktadır. Talep edilen bu yardım, görüşmeciler tarafından, “asıl yardım edecek kişilerle” tanıştırma şeklinde olduğu belirtilmiştir. Bu durum, 1980 sonrası dönemde sosyal sermaye gereksiniminin öne çıktığını ve daha önceki dönemin ortak özelliği olan kişisel ilişkilerle işleri yürütmenin yeterli olmamaya başladığını göstermektedir.

Tablo 3.11 Göç Dönemine Göre Temas Kurulan İlk Kişinin Yardımcı Olduğu Konu

Göç dönemi	Ankara'ya göç sonrası temas kurulan ilk kişinin yardımcı olduğu konu	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	Kalacak yer konusu	64	69,6
	Maddi destek	26	28,3
	Hemen her konuda	2	2,1
	Toplam	92	45,3
1980 sonrası	Kalacak yer konusu	55	49,6
	Maddi destek	42	37,8
	Sosyal çevre edinme	14	12,6
	Toplam	111	54,7
Tüm dönemler	Kalacak yer konusu	119	58,6
	Maddi destek	68	33,5
	Sosyal çevre edinme	14	6,9
	Hemen her konuda	2	1,0
	Toplam	203	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Temas kurulan ilk kişiden istenen yardım konusunun göç edilen yerle ilişkisini veren Tablo 3.12'ye göre, İskilip ilçe merkezinden gelen göçmenlerin daha çok, kalacak yer sorunu yaşadığı, köylerden gelen göçmenlerin de maddi sorunlar için destek istediği görülmektedir. İskilip'in köylerinden gelen göçmenlerin ilçe merkezinden gelenlere oranla daha kötü ekonomik koşullara sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu anlaşılabilir bir durumdur. Buna ek olarak, İskilip'in köylerinden gelen göçmenlerin sosyal çevre edinmek

gibi sosyal sermayelerini artırmak yönünde daha az talepte bulunmaları, kırsal kesimden gelenlerin birbirlerine yardım etmekte daha etkin olmaları yanı sıra, kırdan göçenlerin eğitim ve mali durumlarının yetersiz düzeyinin bu çeşit bir ilişkiler ağına genişletilebilmesine çok da olanak sağlayamamasına bağlanabilir.

Tablo 3.12 Göç Veren Yere Göre Temas Kurulan İlk Kişinin Yardımcı Olduğu Konu

Göç öncesi yaşanan yer	Ankara'ya göç sonrası temas kurulan ilk kişinin yardım konusu	Sayı	Yüzde
İskilip ilçe merkezi	Kalacak yer konusu	91	62,8
	Maddi destek	44	30,3
	Sosyal çevre edinme	8	5,5
	Hemen her konuda	2	1,4
	Toplam	145	71,8
İskilip'in köyü	Kalacak yer konusu	28	49,1
	Maddi destek	23	40,4
	Sosyal çevre edinme	6	10,5
	Toplam	57	28,2
Tüm denekler	Kalacak yer konusu	119	58,9
	Maddi destek	67	33,2
	Sosyal çevre edinme	14	6,9
	Hemen her konuda	2	1,0
	Toplam	202	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.13 incelendiğinde, göçmenlerin çoğunun halen “alt kademe memur” ve “vasıflı işçi” olarak çalıştıkları görülmektedir. Bu durumun dönemsel olarak nasıl farklılaştığı incelendiğinde ise, 1980 yılı öncesinde kente göçenlerde yüksek oranlara sahip olan “küçük üreticilik”, 1980 sonrasında yerini, “kamuda alt kademe memurluğa” bırakmıştır. 2000 yılı verileri İskilip’de “tarım dışı faaliyetler” ya da imalat kesiminde çalışanların oranında 20 yıl öncesine göre belirgin bir fark olmaması, bu kesimden mevcut zanaatını Ankara’da sürdürmek üzere göç etme eğiliminde olanların azaldığını göstermektedir.

Göç edenlerin %61,4’ü mevcut işlerini kendileri bulmuş/kurmuş, %34,9’u ise arkadaşlar ve akrabalar aracılığı ile bulmuştur (Tablo 3.14). İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığı ile iş bulanların oranı oldukça düşüktür. İbrahim Yasa’nın 1966 yılında yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, aile reislerinin büyük bir çoğunluğu şehirdeki ilk işlerini kendi çabalarıyla bulmak zorunda kalmışlardır. Kentin koşulları ve olanakları hakkında neredeyse yok denecek kadar az bilgisi olan bu insanların iş bulmalarında sınıma-yanılma yöntemine başvurdukları gözlemlenmiştir. Yasa’ya göre, o yıllarda iş ve işçi bulma konusuyla ilgili kurumsallaşmanın eksik olması göç eden ailelerin iş bulana kadar bir tür bocalama dönemi yaşadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, araştırmanın iş bulma ile ilgili sürece ilişkin önemli bir sonucu da, aile reislerinin ilk geldikleri

zaman içerisinde bulundukları şaşkınlık ve çekingenlikten dolayı resmi kurumlara başvurmadan çekindikleridir.

Tablo 3.13 Mevcut İşin Niteliğine Göre Kentte Kalış Süresi Ve Göç Edilen Yer

Döne	Mevcut işin niteliği	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
		İlçe merkezi		Köy		Sayı	Yüzde
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
1980 öncesi	Vasıflı İşçi	30	30,6 88,2	4	12,9 11,8	34	26,4 100,0
	Alt Kademe Memur (Kamu)	19	19,4 63,3	11	35,5 36,7	30	23,3 100,0
	Küçük Üretici	22	22,5 81,5	5	16,1 18,5	27	20,8 100,0
	Emekli	17	17,3 68,0	8	25,8 32,0	25	19,4 100,0
	Enformel	10	10,2 76,9	3	9,7 23,1	13	10,1 100,0
	Toplam	98	45,8 76,0	31	37,8 24,0	129	43,6 100,0
1980 sonrası	Vasıflı İşçi	35	30,2 70,0	15	29,4 30,0	50	30,0 100,0
	Alt Kademe Memur (Kamu)	37	31,9 56,1	29	56,9 43,9	66	39,4 100,0
	Küçük Üretici	18	15,5 94,7	1	2,0 5,3	19	11,4 100,0
	Emekli	9	7,8 100,0			9	5,4 100,0
	Enformel	16	13,8 76,2	5	9,7 23,8	21	12,6 100,0
	İşsiz	1	0,8 50,0	1	2,0 50,0	2	1,2 100,0
	Toplam	116	54,2 69,5	51	62,2 30,5	167	56,4 100,0
Tüm dönemler	Vasıflı İşçi	65	69,4 77,4	19	23,2 22,6	84	28,4 100,0
	Alt Kademe Memur (Kamu)	56	26,2 58,3	40	48,8 41,7	96	32,4 100,0
	Küçük Üretici	40	18,7 88,9	5	6,1 11,1	45	15,2 100,0
	Emekli	26	12,1 66,7	13	15,9 33,3	39	13,1 100,0
	Enformel	26	12,1 76,5	8	9,8 23,5	34	11,5 100,0
	İşsiz	1	0,5 50,0	1	1,2 50,0	2	0,6 100,0
	Toplam	214	100,0 72,3	82	100,0 27,7	296	100,0 100,0

Tablo 3.14 Mevcut İşi Bulma Biçimine Göre Göç Dönemi Ve Nereden Gelindiği

Dönem	Mevcut işi bulma biçimi	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 öncesi	Akraba Ve Arkadaşlar Aracılığıyla	21	23,9 77,8	6	26,1 22,2	27	24,3 100,0
	Aile İşi Olması Sebebiyle	7	8,0 100,0			7	6,3 100,0
	Kendisi Buldu	56	63,6 88,9	17	73,9 11,1	63	56,8 100,0
	İş Bulma Kurumu Aracılığıyla	4	4,5 100,0			4	3,6 100,0
	Toplam	88	44,2 79,3	23	31,9 20,7	111	42,5 100,0
1980 sonrası	Akraba Ve Arkadaşlar Aracılığıyla	38	34,2 59,4	26	53,1 40,6	64	40,0 100,0
	Aile İşi Olması Sebebiyle	1	0,9 100,0			1	0,6 100,0
	Kendisi Buldu	67	60,4 77,0	20	40,8 23,0	87	54,4 100,0
	İş Bulma Kurumu Aracılığıyla	5	4,5 62,5	3	6,1 37,5	8	5,0 100,0
	Toplam	111	55,8 69,4	49	68,1 30,6	160	57,5 100,0
Tüm dönemler	Akraba Ve Arkadaşlar Aracılığıyla	59	29,7 64,8	32	44,4 35,2	91	34,9 100,0
	Aile İşi Olması Sebebiyle	8	4,0 100,0			8	3,1 100,0
	Kendisi Buldu	123	61,8 76,9	37	51,4 23,1	160	61,4 100,0
	İş Bulma Kurumu Aracılığıyla	9	4,5 75,0	3	4,2 25,0	12	4,6 100,0
	Toplam	199	100,0 76,3	72	100,0 23,7	261	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Karşılaştırma dönemsel olarak yapıldığında, göze çarpan en önemli nokta, 1980 sonrası göç edenlerin akraba ve arkadaş yardımıyla iş bulanların oranının önemli bir oranda artmasıdır. Zamanla akraba ilişkilerine olan bağlılığın azalacağı beklenirken, İskilip örneğinde durum tersine işlemektedir. Bu durum daha önce de değindiğimiz gibi, 1980 sonrası göç eden göçmenlerin kendilerinden önce göç eden hemşerileri ve akrabalarından her konuda yararlanmaktadırlar. Buradan hareketle, göç eden nüfusun kendilerinden sonra gelecek olan yeni nüfus için bir güvence oluşturduğu ve onlar için gerekli

sosyal ve ekonomik ortamı sağladıkları yorumu yapılabilir. Bu durum İskilip'in köylerinden gelen göçmenlerde çok daha çarpıcıdır.

Tabloda dikkate değer diğer bir nokta, göç tarihi ile iş bulmada kurumsal olanaklarının kullanılmasına ilişkindir. İskilip'in köylerinden 1980 öncesi ile 1980 sonrasında kente göç edenlerin iş bulma yollarında önemli bir farklılık olmasıdır. 1980 öncesinde gelenler işlerini kendileri bulduklarını ya da akrabalarından yardım aldıklarını belirtirlerken, 1980 sonrasında gelenler bu iki kategoriye ek olarak İş Bulma Kurumunu da belirtmektedirler. İşlerini kendilerinin bulduğunu söyleyenlerin oranı 1980 sonrası göç eden kesimde önemli oranda azalmaktadır. Kentte kalış süresi arttıkça kişilerin kendilerine ait güvenlerinin artmakta olduğu ve mevcut işlerini kendi çabalarıyla bulma olasılıkları da yükselmektedir.

Tablo 3.15 Mevcut İşin Niteliğine Göre Sigortalı Olma Durumu

Mevcut İşin Niteliği	Mevcut İşte Sigorta Durumu	Sayı	Yüzde
Vasıflı İşçi	Emekli Sandığı	25	29,8
	SSK	51	60,7
	Bağ-Kur	6	7,1
	Özel Sigorta	1	1,2
	Sigortasız	1	1,2
	Toplam	84	100,0
Alt Kademe Memur (Kamu)	Emekli Sandığı	50	53,2
	SSK	32	34,0
	Bağ-Kur	1	1,1
	Özel Sigorta	1	1,1
	Sigortasız	10	10,6
	Toplam	94	100,0
Küçük Üretici	Emekli Sandığı	6	13,0
	SSK	8	17,4
	Bağ-Kur	25	54,4
	Özel Sigorta	1	2,2
	Sigortasız	6	13,0
	Toplam	46	100,0
Emekli	Emekli Sandığı	14	45,2
	SSK	15	48,4
	Bağ-Kur	1	3,2
	Özel Sigorta	1	3,2
	Toplam	31	100,0
Enformal	Emekli Sandığı	16	47,1
	SSK	11	32,4
	Bağ-Kur	2	5,9
	Sigortasız	5	14,6
	Toplam	34	100,0

Diğer	Emekli Sandığı	3	60,0
	SSK	1	20,0
	Bağ-Kur	1	20,0
	Toplam	5	100,0
Tüm Denekler	Emekli Sandığı	114	38,8
	SSK	118	40,1
	Bağ-Kur	36	12,3
	Özel Sigorta	4	1,4
	Sigortasız	22	7,4
	Toplam	294	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.15 incelendiğinde, göçmenlerin çoğunun mevcut işlerinde sigortalı olduğu ve bunu genellikle SSK sigortasına sahip olanların oluşturduğu gözlenmektedir. Ancak, %7,4 gibi göz ardı edilemeyecek bir oranda göçmenin ise herhangi bir sigortasının bulunmadığı görülmektedir. Daha çok hangi meslek grubundaki hane reislerinin sigorta sahibi olmadığına bakıldığına enformel işle uğraşan hane reislerinin arasında sigortası olmayanların oranının diğer meslek gruplarına kıyasla yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, kendisini “emekli” olarak tanımlayanların tümünün sigortalı olduğu görülmektedir; ağırlık ise SSK ve Emekli Sandığından emekli olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 3.16 Göç Dönemi ve Göç Edilen Yere Göre Ankara’da İşsiz Kalıp Kalmadığı

	Ankara’da işsiz kaldığı oldu mu	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
		İlçe merkezi		İskilip’in köyü			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 öncesi	Evet	14	16,5	5	17,2	19	16,7
	Hayır	71	83,5	24	82,8	95	83,3
	Toplam	85	100,0	29	100,0	114	100
1980 sonrası	Evet	30	27,0	25	49,0	55	34,0
	Hayır	81	73,0	26	51,0	107	66,0
	Toplam	111	100,0	51	100,0	162	100
Tüm dönemler	Evet	44	22,5	30	37,5	74	26,8
	Hayır	152	77,5	50	62,5	202	73,2
	Toplam	196	100	80	100	276	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.16’da ise, İskilip’in köylerinden göç etmiş olanlar arasında Ankara’da işsiz kalma oranı, ilçe merkezinden göç etmiş olanlara kıyasla daha yüksektir. Bunda iki kesim arasındaki eğitim ve uzmanlık farkının rolü olduğu söylenebilir. 1980 sonrasında göç edenlerin kentte daha kısa süre kalmış

olmalarına karşın, işsiz kalma oranlarının 1980 öncesi gelenlere göre oldukça yüksek olmasında ise 1980 sonrasının neo-liberal ekonomi politikalarının payı olabilir.

Tablo 3.17 Hane Reisinin Eğitim Durumu ve Nereden Geldiğine Göre Ankara'da İşsiz Kalma Durumu

Göç öncesi yaşanan yer	Hane reisinin Eğitimi	Ankara'da işsiz kaldığı dönemler oldu mu				Toplam	
		Evet		Hayır		Sayı	%
		Sayı	%	Sayı	%		
İskilip ilçe merkezi	Okur-yazar	2	5,2 66,7	1	0,7 33,3	3	1,7 100,0
	İlköğretim	11	28,1 19,6	45	32,6 80,4	56	31,6 100,0
	Lise	18	46,2 29,5	43	31,2 70,5	61	34,5 100,0
	Üniversite	8	20,5 14,0	49	35,5 86,0	57	32,2 100,0
	Toplam	39	56,5 17,0	138	75,8 83,0	177	70,5 100,0
İskilip'in köyü	Okur-yazar	4	13,3 80,0	1	2,3 20,0	5	6,8 100,0
	İlköğretim	18	60,0 42,9	24	54,5 57,1	42	56,7 100,0
	Lise	7	23,3 38,9	11	25,0 61,1	18	24,3 100,0
	Üniversite	1	3,3 11,1	8	18,2 88,9	9	12,2 100,0
	Toplam	30	43,5 40,5	44	21,2 59,4	74	29,5 100,0
Tüm denekler	Okur-yazar	6	8,8 75,0	2	1,2 25,0	8	3,2 100,0
	İlköğretim	29	32,0 29,6	69	37,9 70,4	98	40,0 100,0
	Lise	25	36,2 31,7	54	29,6 68,3	79	31,5 100,0
	Üniversite	9	13,0 13,6	57	31,3 86,3	66	26,3 100,0
	Toplam	69	100,0 27,5	182	100,0 72,5	251	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.17 incelendiğinde, genel olarak eğitim düzeyi arttıkça işsiz kaldığını belirten göçmenlerin oranı azalmaktadır. Buna ek olarak, göç sonrası işsiz kaldığı dönem olduğunu belirten hane reislerinin büyük çoğunluğunun

ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir ve bu durum İskilip'in köylerinden gelen göçmenlerde daha belirgindir. İskilip ilçe merkezinden gelen göçmenler arasında işsiz kaldığını dile getirenler genellikle lise mezunu hane reisleriyken, köylerden gelenlerde işsiz kaldığı dönem olduğunu belirtenlerin %60 ı ilköğretim okulu mezunudur.

Tablo 3.18'de ise, toplam 307 denek arasından emekli ya da işsiz olanlar dışında kalanlardan "mevcut işe başlama zamanı" sorusuna yanıt veren 260 denegin, mevcut işlerine ne zaman başladıkları görülmektedir. Tüm denekler arasında mevcut işe göç ettikten hemen sonra başlama oranı %41,5 gibi yüksek bir orandadır. Ancak, 1980 öncesinde göç edenlerle 1980 sonrasında göç edenler arasında bu açıdan önemli fark görülmektedir. Mevcut işlerine kente göç ettikten hemen sonra başlama oranı, 1980 sonrası grup için birinci gruba göre 2.30 kat daha yüksektir. 1980 sonrası göç edenlerde kente göç ettikten hemen sonra işe başlama oranının bu denli yüksek olması, kentte geçen sürenin görece kısalığı ile Ankara'ya daha önceden göç edenlerin oluşturduğu sosyal sermayenin büyüklüğünde aranmalıdır. Tabloda dikkat çeken bir durum ise 1980 öncesi göç etmiş olanların mevcut işe göç ettikten 21 yıl ve daha sonra başlama oranının yüksekliğidir. Göç ettikten hemen sonra mevcut işe başlayanların düzenli bir işte çalıştıkları ve göç ettikten 3-5 ve 6-10 yıl sonra işe başlayanların önemli bir bölümünün eğitim amacıyla göç ettiği kabul edilirse⁸, kentte kalış süresi arttıkça, göçmenlerin iş devingenliğinin arttığı söylenebilir.

Tablo 3.18 Kentte Kalış Süresine Göre Mevcut İşe Başlama Süresi

Mevcut işe başlama zamanı	Göç dönemi				Tüm denekler	
	1980 öncesi		1980 sonrası			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Göç öncesi	6	5,7	7	4,5	13	5,0
Göç Ettikten Hemen Sonra	25	23,6	83	53,9	108	41,5
Göç Ettikten 3-5 Yıl Sonra	5	4,7	27	17,5	32	12,3
Göç Ettikten 6-10 Yıl Sonra	12	11,3	26	16,9	38	14,6
Göç Ettikten 11-20 Yıl Sonra	30	28,3	10	6,5	40	15,4
Göç Ettikten 21 Yıl Ve Daha Sonra	28	26,4	1	0,6	29	11,2
Toplam	106	100,0	154	100,0	260	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.19'da İskilip'ten göç etmiş olan hanelerin hane gelirleri bakımından grupları görülmektedir. Hane geliri sorusuna yanıt veren 253 denek bundan sonraki tablolarda ele alınmıştır.

⁸ 1980 öncesi göç edenler İskilipli deneklerin %24,6'sı, 1980 sonra göç edenlerin ise %8,8'i eğitim amacıyla göç etmiştir. Tüm denekler arasında eğitim amacıyla göç edenlerin oranı ise %15,7'dir (307 denek içinde 48 kişi).

Tablo 19 Hanenin Aylık Toplam Geliri (Milyon TL)

Hanenin aylık toplam geliri(grup)	Sayı	Yüzde
Asgari Ücret Ve Altı	27	10,7
Asgari Ücret-500	73	28,9
501-1000	79	31,2
1001 Ve Üstü	74	29,2
Toplam	253	100,0
Geçersiz	54	
Genel Toplam	307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç öncesi yaşanan yer sorusuna yanıt alınmayan, asgari ücret ve altında geliri olan 1 denek dışında kalan deneklerin göç ettikleri dönem ve göç öncesi yaşadıkları yere ilişkin durum ise Tablo 3.20'de görülmektedir.

Tablo 3.20 Kentte Kalış Süresi ve Göç Edilen Yere Göre Hanenin Aylık Geliri (Milyon TL)

Göç Dönemi	Hanenin aylık geliri	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		Köy		Sayı	Geçerli Yüzde
		Sayı	Geçerli Yüzde	Sayı	Geçerli Yüzde		
1980 öncesi	Asgari Ücret Ve Altı	2	2,5	3	12,0	5	4,7
	Asgari Ücret-500	17	21,0	11	44,0	28	26,4
	501-1000	23	28,4	6	24,0	29	27,4
	1001 Ve Üstü	39	48,1	5	20,0	44	41,5
	Toplam	81	100,0	25	100,0	106	100
1980 sonrası	Asgari Ücret Ve Altı	6	6,2	15	30,6	21	14,4
	Asgari Ücret-500	34	35,1	11	22,4	45	30,9
	501-1000	31	32,0	19	38,8	50	34,2
	1001 Ve Üstü	26	26,8	4	8,2	30	20,5
	Toplam	97	100,0	49	100,0	146	100
Tüm denekler	Asgari Ücret Ve Altı	8	4,5	18	24,3	26	10,4
	Asgari Ücret-500	51	28,7	22	29,7	73	30,0
	501-1000	54	30,3	25	33,8	79	31,3
	1001 Ve Üstü	65	26,5	9	12,2	74	29,3
	Toplam	178	100	74	100	252	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İlçe merkezinden göç eden deneklerin köyden göç edenlere oranla daha yüksek geliri olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak bakıldığında görülen tüm denekler için izlenen düzenli dağılımın ilçe merkezinden gelenlerin gelir durumundan kaynaklandığı söylenebilir.

Göç edilen döneme göre bir karşılaştırma yapıldığında, 1980 öncesinde göç etmiş olanların gelir durumunun 1980 sonrası gelenlere karşılaştırıldığında daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, kentte kalış süresi arttıkça gelir durumunda bir iyileşme görülmektedir. Özellikle 1980 sonrası İskilip'in köylerinden göç etmiş olanlar arasında asgari ücret ve altında geliri olan hanelerin yüksek oranı, göçmenlerin kentte geçirdikleri ilk yıllarda yaşam koşullarının zorluğunu açığa vurmaktadır.

Tablo 3.21'de ise göç dönemi, hanenin aylık gelir miktarı ve eğitim durumu arasındaki ilişki verilmektedir. Gelir durumu sorusuna yanıt veren 252 denek arasında eğitim durumu ve göç dönemi sorularına yanıt vermeyen 14 denek dışında kalan bu 238 deneye ilişkin verilerin sunulduğu Tablonun "Yüzde" bölümünde üstte bulunan yüzde, her bir eğitim durumunun kendi içindeki gelir dağılımını göstermektedir. Altta bulunan yüzde ise her bir gelir grubunun eğitim grupları içindeki dağılımını göstermektedir.

Üstteki Yüzdelere bakıldığında, 1980 öncesinde ve 1980 sonrasında göç edenlerin gelir durumları arasındaki farklılaşma her bir eğitim grubu içinde de tekrar etmektedir. Genel olarak asgari ücret ve altında hane geliri olanların oranı %10,5 iken, bu oran 1980 öncesi gelenlerde %5'e inerken, 1980 sonrası gelenlerde ise %14,4'e yükselmektedir. Kentte kalış süresi arttıkça, özellikle lise ve ortaokul mezunlarının gelir düzeylerinin arttığı görülmektedir. Üniversite mezunları için de aynı değişim söz konusudur; ancak iş piyasasında bulunma sürelerini ve işteki konumlarının da göz önüne alınması gereklidir. Bu durum, 1980 sonrası göç eden göçmenlerin ekonomik açıdan daha kötü oldukları şeklinde de yorumlanabilir. Nitekim, ilçe merkezi ya da köylerden göç etmekle, ekonomik durumu, göç edildiği tarihe göre veren tablo incelendiğinde, bu yargının daha doğru olduğu görülecektir (bkz. Tablo 3.22).

Tablo 3.21 Kentte Kalış Süresine Göre Hanenin Aylık Geliri ve Eğitim Durumu

Dönem	Hanenin aylık toplam geliri (Milyon TL)	Hane Reisinin Mezun Olduğu Okul								Toplam	
		Okur-yazar		İlköğretim		Lise mezunu		Üniversite			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 öncesi	Asgari Ücret Ve Altı			3	7,5 60,0	1	4,3 20,0	1	2,9 20,0	5	5,0 100
	Asgari Ücret-500	2	100,0 8,0	20	50,0 80,0	3	13,0 12,0			25	25,3 100
	501-1000			10	25,0 7,1	13	56,5 46,4	5	14,7 17,9	28	28,3 100
	1001 Ve Üstü			7	17,5 17,1	6	26,0 14,6	28	83,4 68,3	41	41,4 100
	Alt-Toplam	2	25,0 2,0	40	42,6 40,4	23	32,4 23,2	34	52,3 34,4	99	100 100
1980 sonrası	Asgari Ücret Ve Altı	5	83,3 25,0	11	20,4 55,0	4	8,3 20,0			20	14,4 100
	Asgari Ücret-500	1	16,7 2,3	23	42,6 53,5	15	31,3 34,9	4	12,9 9,3	43	30,9 100
	501-1000			19	35,2 40,4	18	37,5 38,3	10	32,3 21,3	47	33,8 100
	1001 Ve Üstü			1	1,9 3,5	11	22,9 37,9	17	54,8 58,6	29	20,9 100
	Alt-Toplam	6	75,0 4,3	54	57,4 38,9	48	67,6 34,5	31	47,7 22,3	139	100 100
Tüm Denekler	Asgari Ücret Ve Altı	5	80,0 20,0	14	14,9 56,0	5	7,0 20,0	1	1,1 4,0	25	10,5 100
	Asgari Ücret-500	3	20,0 4,4	43	45,8 63,2	18	25,4 26,5	4	6,2 5,9	68	28,6 100
	501-1000			29	30,9 38,7	31	43,7 41,3	15	23,1 20,0	75	31,5 100
	1001 Ve Üstü			9	9,6 12,7	17	23,9 23,9	45	69,2 63,4	71	29,8 100
	Toplam	8	100,0 3,4	94	100,0 39,5	71	100,0 29,8	65	100,0 27,3	238	100 100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Altındaki Yüzdelere bakıldığında, ise eğitim durumu arttıkça gelir durumunun arttığı görülmektedir. 1980 sonrası göç edenler arasında aylık hane geliri 1milyarın üzerinde olanların 1 ilköğretim mezunu dışında lise ve üniversite mezunları olması, buna karşılık 1980 öncesi göç edenlerde 1 milyanın üzerinde aylık hane geliri olanların yine önemli bir bölümünün lise ve üniversite mezunu olmasına karşın, ilköğretim mezunlarını da kapsaması kentte kalış süresi arttıkça gelir durumunun yükseldiğini tekrar göstermektedir.

Hananin aylık gelirini kentte kalış süresi ve göç edilen yer ile ilişkili olarak inceleyen Tablo 3.22'ye göre, ilçe merkezinden gelen göçmenlerin aylık gelirlerinin köyden gelenlere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, kentte kalış süresi arttıkça hanenin aylık gelirinde bir artış gözlenmektedir ve bu durum ilçe merkezinden gelenlerde köyden gelenlere oranla daha yüksektir. 1980 sonrası köyden göç eden hanelerin maddi olarak ilçe merkezinden göçenlerle 1980 öncesinde göçenlere oranla daha kötü olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3. 22 Kentte Kalış Süresine Göre Hanenin Aylık Geliri Ve Göç Edilen Yer

Göç dönemi	Hanenin aylık geliri (grup)	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	Asgari Ücret Ve Altı	2	2,5 33,3	4	16,0 66,7	6	5,7 100,0
	Asgari Ücret-500milyon	10	12,5 55,6	8	32,0 44,4	18	17,1 100,0
	500milyon-1milyar	24	30,0 75,0	8	32,0 25,0	32	30,5 100,0
	1milyar Ve Üstü	44	55,0 89,8	5	20,0 10,2	49	46,7 100,0
	Alt-Toplam	80	44,9 76,2	25	33,8 23,8	105	41,7 100,0
1980 sonrası	Asgari Ücret Ve Altı	7	7,1 31,8	15	30,6 68,2	22	15,0 100,0
	Asgari Ücret-500milyon	20	20,4 74,1	7	14,3 25,9	27	18,4 100,0
	500milyon-1milyar	37	37,8 63,8	21	42,9 36,2	58	39,5 100,0
	1milyar Ve Üstü	34	34,7 85,0	6	12,2 15,0	40	27,2 100,0
	Alt-Toplam	98	55,1 66,7	49	66,2 33,3	147	58,3 100,0
Tüm Dönemler	Asgari Ücret Ve Altı	9	5,1 32,1	19	25,7 67,9	28	11,1 100,0
	Asgari Ücret-500milyon	30	16,8 66,7	15	20,3 33,3	45	17,9 100,0
	500milyon-1milyar	61	34,3 67,8	29	39,2 32,2	90	35,7 100,0
	1milyar Ve Üstü	78	43,8 87,6	11	14,8 12,4	89	35,3 100,0
	Toplam	178	100,0 70,6	74	100,0 29,4	252	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç eden ailelerin gelirini oluşturan gelir kalemlerine bakıldığında maaş-ücret dışında kira gelirinin önemli bir oran oluşturduğu görülmektedir (Tablo 3.23). 1980 öncesi göç edenlerde maaş-ücret gelirinin yanında kira geliri de olanların %19,1'lik bir kesim oluşturmaları, kentte kalış süresi arttıkça gayrimenkula yatırım yapılması sayesinde ek gelir kaynağı yaratıldığını göstermektedir. Kente yeni gelenlerde bu oran oldukça düşüktür. Maaş-ücret yanında kira geliri olan göçmenler göç öncesi yaşadıkları yere göre değerlendirildiğinde, ilçe merkezinden göç etmiş olanlarda kira geliri elde etme oranının köyden göç etmiş olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Tüm gelir kalemleri arasında kira geliri olan deneklere bakıldığında, ilçe merkezinden gelenler için kira gelirinin önemli bir gelir kaynağı olduğu, kentte kalış süresi arttıkça kira geliri edinmenin arttığı görülmektedir.

Yine, ilçe merkezinden göç etmiş olanlarda maaş-ücret geliri dışında gelir kalemleri oldukça çeşitlenmişken, köyden göç etmiş olanlarda gelir kalemlerinin sınırlı kaldığı görülmektedir. Köyden göç edenlerin gelir kalemlerinin, ilçe merkezinden göç edenler gibi kentte kalış süresi arttıkça daha yavaş biçimde çeşitlendiği de tabloda görülmektedir.

Tablo 3.23 Kentte Kalış Süresine Göre Hanenin Aylık Gelirini Oluşturan Gelir Kalemleri ve Göç Edilen Yer

Kalemleri ve Göç Durumları

Dönem	Hanenin Aylık Gelirini Oluşturan Gelir Kalemleri	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		Köy			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Maaş-Ücret	55	65,5	17	65,4	72	65,5
	Kar	3	3,6	1	3,8	4	3,6
	Maaş-Ücret+Kar	1	1,2			1	0,9
	Maaş-Ücret+Kira	17	20,2	4	15,4	21	19,1
	Maaş-Ücret+Ev İçi Üretim	1	1,2	2	7,7	3	2,7
	Maaş-Ücret+Memleketten Yardım	3	3,6	1	3,8	4	3,6
	Maaş-Ücret+Kar+Faiz			1	3,8	1	0,9
	Kar+Kira	3	3,6			4	3,6
	Maaş-Ücret+Kira+Ev İçi Üretim	1	1,2			1	0,9
	Alt-Toplam	84	100,0	26	100,0	110	100
1980 Sonrası	Maaş-Ücret	86	87,8	45	91,8	131	89,1
	Kar	2	2,0	1	2,0	3	2,0
	Faiz	2	2,0			2	1,4
	Maaş-Ücret+Faiz	1	1,0			1	0,7
	Maaş-Ücret+Kira	3	3,2	2	4,2	5	3,3
	Maaş-Ücret+Ev İçi Üretim	1	1,0			1	0,7

Tüm Denekler	Maaş- Ücret+Memlekette Yardım	1	1,0	1	2,0	2	1,4
	Maaş-Ücret+Kar+Kira	1	1,0			1	0,7
	Maaş-Ücret+Kira+Ev İçi Üretim	1	1,0			1	0,7
	Alt-Toplam	98	100,0	49	100,0	147	100
	Maaş-Ücret	141	77,5	62	82,7	203	79,0
	Kar	5	2,7	2	2,7	7	2,7
	Faiz	2	1,1			2	0,7
	Maaş-Ücret+Kar	1	,5			1	0,3
	Maaş-Ücret+Faiz	1	,5			2	0,7
	Maaş-Ücret+Kira	20	11,0	6	8,1	26	10,1
	Maaş-Ücret+Ev İçi Üretim	2	1,1	2	2,7	2	0,7
	Maaş- Ücret+Memlekette Yardım	4	2,2	2	2,7	6	2,3
	Kar+Kira	3	1,6			3	1,2
	Maaş-Ücret+Kar+Faiz			1	1,3	1	0,3
	Maaş-Ücret+Kar+Kira	1	,5			1	0,3
	Maaş-Ücret+Kira+Ev İçi Üretim	2	1,1			2	0,7
	Toplam	182	100	75	100	257	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.24 Hane Reisinin Eğitim Durumuna Göre Hane Başına Düşen Gelirin Ve Kentte Kalış Süresi

Hane Reisi Eğitimi	1980 Öncesinde Göç Edenler		1980 Sonrasında Göç Edenler		Tüm Denekler	
	Toplam Gelir/Hane Sayısı	Hane Başına Gelir (Eğitim Grubuna Göre Ortalama Gelir)	Toplam Gelir/Hane Sayısı	Hane Başına Gelir (Eğitim Grubuna Göre Ortalama Gelir)	Toplam Gelir/Hane Sayısı	Hane Başına Gelir (Eğitim Grubuna Göre Ortalama Gelir)
Okur- yazar	750/2	375	1600/6	266	2390/8	298
İlk- öğretim	33907/41	827	28935/54	585	62842/95	661
Lise	21950/23	954	38855/48	810	60805/71	856
Üniver- site	62000/34	1824	44280/31	1428	106280/65	1635

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.24'te ise eğitim durumlarına göre gruplara ayrılan hanelerin toplam geliri ve her bir gelir grubunun hane başına ortalama geliri, kentte kalış süresine göre verilmiştir. Tablodan görüleceği gibi kentte kalış süresi arttıkça, aynı eğitim derecesindeki hanelerin ortalama geliri artmaktadır. Yine eğitim derecesi arttıkça hanelerin gelirlerinin arttığı görülmektedir.

Deneklerin İskilip'teki mülklerini göç ettikten kaç yıl sonra sattığı Tablo 3.25'de verilmektedir. Tabloda düzensiz bir dağılım göze çarpmaktadır. 1980 sonrası göç edenlerin daha çok göçten hemen sonra İskilip'teki mülklerinden sattıkları görülmektedir. Bunun nedeni, ilk göç sürecinde belirli bir sermaye ile kente yerleşme zorunluluğu olabilir. Yerleştikten 11 yıl ve daha sonra mülklerini satanların oranının yüksek olması ise, "İskilip'le bağların kopması", "kentte yeterli gelir elde edecek ekonomik refaha erişememekten dolayı kaynakları satmak" ya da "kentte konut sahibi olmak amacıyla kaynakları satmak" gibi çeşitli nedenlere bağlanabilir. 1980 öncesi göç edenler ise yine ağırlıklı olarak göçten hemen sonra olmak üzere çeşitli zamanlar içinde satmışlardır.

Tablo 3.25 Kentte Kalış Süresine Göre İskilip'teki Mülkü Satma ve Yeni Mülk Elde Etme

Göç Dönemi	Göç Ettikten Ne Kadar Süre Sonra İskilip'teki Mülkü Sattı- Yeni Mülk Elde Etti	Göç Sonrası İskilip'teki Mülkü Satma - Yeni Mülk Elde Etme					
		İskilip'teki 1.Mülkü Göç Ettikten Kaç Yıl Sonra Sattığı		İskilip'teki 2. Göç Ettikten Kaç Yıl Sonra Sattığı		İskilip'teki 1.Mülkü Göç Ettikten Kaç Yıl Sonra Elde Ettiği	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	1-2 yıl içinde	4	17,4	3	37,5		
	3-5 yıl içinde	6	26,1			1	33,3
	6-10 yıl içinde	4	17,4	2	25,0	1	33,3
	11 yıldan sonra	9	39,1	3	37,5	1	33,3
	Alt-Toplam	23	100	8	100	3	99,9
1980 sonrası	1-2 yıl içinde	14	66,7	10	100		
	3-5 yıl içinde	2	9,5			2	50,0
	6-10 yıl içinde	3	14,3			2	50,0
	11 yıldan sonra	2	9,5				
	Alt-Toplam	21	100	10	100	4	100
Tüm denekler	1-2 yıl içinde	18	41,0	13	72,2	3	42,9
	3-5 yıl içinde	8	18,0			3	42,9
	6-10 yıl içinde	7	16,0	2	11,1	1	14,2
	11 yıldan sonra	11	25,0	3	16,7		
	Toplam	44	100	18	100	7	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göçmenlerin göç edilen yerden yardım alıp almadıkları, göç ettikleri yere göre maddi durumlarının nasıl olduğuyla ilişkilendirilerek açıklanabilir. Göçmenlerin büyük bir çoğunluğu (3/4 ü) göç edilen yerden yardım almadıklarını belirtmişlerdir; ancak göçmenlerin maddi durumu göç edilen yerde ortalama ve ortalamanın üstüne çıktıkça, göç edilen yerden yardım alma oranı da yükselmektedir (Tablo 3.26). Diğer bir deyişle, yardım alan göçmenler arasında maddi durumu ortalamanın üzerinde olanların bulunması ve bunların maddi durumu ortalamanın altında olanlardan daha fazla olması, alınan yardım türünün İskilip'teki maddi durumla ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Göç ettikleri yerde gelir düzeyi ortalamanın altında olanların yardım alabilecekleri kesimin de gelir düzeyi düşük olduğu için böyle bir talepte bulunma olasılıkları da düşük olmaktadır.

Tablo 3.26 Göç Edilen Yerden Yardım Alma Durumuna Göre Göç Edilen Yer Ve Göç Edildiğindeki Maddi Durumu

İskilip'ten Yardım Alma Durumu	Göç Edildiğinde İlçe/Köydeki Diğer Ailelere Kıyasla Maddi Durum	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet Ahyor	Ortalamanın Üzerinde	13	26,5 72,2	5	19,2 27,7	18	24,0 100,0
	Ortalama	29	59,2 65,9	15	57,7 34,1	44	58,7 100,0
	Ortalamanın Altında	7	14,3 53,9	6	23,1 46,1	13	17,3 100,0
	Alt-Toplam	49	22,3 65,3	26	31,3 34,7	75	24,8 100,0
Hayır Almıyor	Ortalamanın Üzerinde	36	21,1 92,3	3	5,2 7,7	39	17,1 100,0
	Ortalama	85	49,7 78,7	23	40,4 21,3	108	47,4 100,0
	Ortalamanın Altında	50	29,2 61,7	31	54,4 38,3	81	35,5 100,0
	Alt-Toplam	171	77,7 75,0	57	68,7 25,0	228	75,2 100,0
Tüm Denekler	Ortalamanın Üzerinde	49	22,3 86,0	8	9,6 14,0	57	18,8 100,0
	Ortalama	114	51,8 75,0	38	45,8 25,0	152	50,2 100,0
	Ortalamanın Altında	57	15,9 60,6	37	44,6 39,4	94	31,0 100,0
	Toplam	220	100,0 72,6	83	100,0 27,4	303	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.27’de mevcut işin niteliğine bağlı olarak göç edilen yerden herhangi bir yardım alınıp alınmadığı incelenmiştir. Buna göre, küçük üreticiler ile vasıflı işçiler memleketinden en az yardım alan meslek gruplarını oluşturmaktadır. Gözle görülür bir oranda yardım alanlar ise İskilip’in köylerinden gelen ve şu an emekli olan göçmenlerdir. Buradan hareketle, memlekette yardım almanın göç edilen yerdeki maddi durumla ilişkili olduğu kadar, kentteki maddi durumla da ilişkili olduğu yorumu yapılabilir. Kendi işinin sahibi olan ve gelir düzeyi daha iyi durumda olan göçmenler en az yardımı alırken, İskilip’in köylerinden gelen ve halen herhangi bir işte çalışmayan hane reisleri en fazla yardımı almaktadır.

Memlekete yardım yapılıp yapılmadığını inceleyen Tablo 3.28’e göre, göçmenlerin hemen hemen yarısı memlekete yardım yaptığını belirtmiştir; ancak bu oran İskilip’in köylerinden gelenlerde biraz daha yüksektir. Buna ek olarak, memlekete yardım yaptığını belirtenlerin oranı yeni göç edenlerde 3,6 puanlık bir artış göstermiştir. Ancak bu artış, tamamıyla köyden göç eden nüfustan kaynaklanmaktadır, nitekim ilçe merkezinden gelen göçmenler arasında memlekete yardım yaptığını söyleyenlerin oranı 1980 sonrasında düşmüştür. İskilip’in köylerinden yeni göç eden nüfusun memleketlerine yardım yapmaları bu göçmenlerin gelirlerinin göç sonrası arttığı şeklinde açıklanamamaktadır (bkz. Tablo 3.22). Bu durum, köyden yeni göç eden nüfusun, memleketleriyle olan ilişkilerinin eski göçmenlere göre daha güçlü olduğu şeklinde açıklanabilir.

Tablo 3.27 Göç Edilen Yere Göre Memlekettten Yardım Alma Durumu Ve Mevcut İşin Niteliği

	Mevcut İşin Niteliği	Göç Edilen Yerden Yardım Alma Durumu				Toplam	
		Evet, Alıyor		Hayır, Almıyor		Sayı	Yüzde
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
İskilip İlçe Merkezi	Vasıflı İşçi	15	31,9 23,1	50	30,0 76,9	65	20,5 100,0
	Alt Kademe Memur (Kamu)	11	23,4 19,6	45	27,2 80,4	56	26,3 100,0
	Küçük Üretici	8	17,0 20,0	32	19,2 80,0	40	18,8 100,0
	Emekli	5	10,7 19,2	21	12,7 80,8	26	12,2 100,0
	Enformel	8	17,0 30,8	18	10,8 69,2	26	12,2 100,0
	Toplam	47	100,0 22,1	166	100,0 77,9	213	100,0 100,0
İskilip'in Köyü	Vasıflı İşçi	3	12,0 15,8	16	28,6 84,2	19	23,4 100,0
	Alt Kademe Memur (Kamu)	13	52,0 32,5	27	48,3 67,5	40	49,4 100,0
	Küçük Üretici	1	4,0 16,7	5	8,9 83,3	6	7,4 100,0
	Emekli	6	24,0 75,0	2	3,6 25,0	8	9,9 100,0
	Enformal	2	8,0 25,0	6	10,6 75,0	8	9,9 100,0
	Toplam	25	100,0 30,9	56	100,0 69,1	81	100,0 100,0
Tüm Denekler	Vasıflı İşçi	18	25,0 21,4	66	29,7 78,6	84	28,6 100,0
	Alt Kademe Memur (Kamu)	24	33,3 25,0	72	32,4 75,0	96	32,6 100,0
	Küçük Üretici	9	12,5 19,6	37	16,6 80,4	46	15,6 100,0
	Emekli	11	15,3 32,4	23	10,4 67,6	34	11,6 100,0
	Enformel	10	13,9 29,4	24	10,9 70,6	34	11,6 100,0
	Toplam	72	100,0 24,5	222	100,0 75,5	294	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Buna ek olarak, memleketine yardım yapmadığını belirten ve İskilip'in köylerinden gelenlerin oranı 1980 öncesi dönemde daha düşüktür. Bu durum

ise, yukarıdaki yargıyı haklı çıkarmaktadır. Diğer bir deyişle, kentte kalış süresi arttıkça İskilip'in köylerinden gelen nüfusun memleketleriyle olan ilişkileri azalmakta ve kentsel yaşama uyum sağlamaları sonucunda memleketle ilişkilerine ilk göç ettikleri dönemde olduğu gibi bağlı kalmamaktadırlar.

Tablo 3.28 Kentte Kalış Süresine Göre Hane Reisinin Memlekete Yardım Yapma Durumu ve Nereden Geldiği

Göç Dönemi	Memlekete Yardım Yapıyor Mu?	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü		Sayı	Yüzde
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
1980 öncesi	Evet	42	41,2 80,8	10	32,3 19,8	52	39,1 100,0
	Hayır	60	58,8 74,1	21	67,7 25,9	81	60,9 100,0
	Toplam	102	46,2 76,7	31	37,4 23,3	133	43,8 100,0
1980 sonrası	Evet	48	40,3 65,8	25	48,1 34,2	73	42,7 100,0
	Hayır	71	59,7 72,5	27	51,9 22,5	98	57,3 100,0
	Toplam	119	53,8 69,6	52	62,6 30,4	171	56,2 100,0
Tüm dönemler	Evet	90	40,7 72,8	35	42,2 27,2	125	41,1 100,0
	Hayır	131	59,3 73,2	48	57,8 26,8	179	58,9 100,0
	Toplam	221	100,0 72,7	83	100,0 27,3	304	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.29 incelendiğinde ise, hanelerin aylık harcama miktarları görülmektedir. Buna göre, tüm göçmenler arasında harcama miktarı genel olarak 300 milyon TL ile 1 milyar TL arasında yoğunlaşmaktadır. Ancak, hanelerin nereden geldikleriyle bu durum karşılaştırıldığında, İskilip ilçe merkezinden göç edenlerin harcamaları 500 milyon ile 1 milyar arasındayken, İskilip'in köylerinden göç edenlerin harcama miktarları 300 milyon ile 500 milyon arasında değişmektedir.

Tabloda dikkati çeken diğer bir nokta ise, 1980 sonrası göç edenlerin aylık harcamalarının 1980 öncesi göç edenlere göre oldukça düşüktür. Kentte kalış süresi ile hane gelirindeki artış arasında doğru bir orantı olduğu düşünüldüğünde, 1980 sonrası göç edenlerin gelir durumlarının düşüklüğü nedeniyle fazla harcama yapamadıkları sonucu çıkmaktadır. Ayrıca, 1 milyar TL ve üstünde harcama yapan hanelerin oranının ilçe merkezinden göç

edenlerde yüksek olması, köyden göç eden ailelerin maddi durumlarının ilçe merkezinden göç edenlere oranla kötü olmasının bir sonucudur. Özetle, hanelerin gelirleriyle orantılı olarak harcama yaptıkları anlaşılmaktadır (bkz. Tablo 3.22).

Hanelerin tasarruf yapma biçimini karşılaştıran Tablo 3.30 incelendiğinde, kalemler arasında çok belirgin bir ayrım olmamakla birlikte, banka faizinin tercih edildiği görülmektedir. Yatırım kalemlerinin göç edilen yerle ilişkili olarak incelenmesinde ise, banka faizine yatırım yapanların tamamının ilçe merkezinden geldiği görülmektedir. Diğer bir deyişle, köylerden gelen göçmenler banka faizi ve borsa gibi yatırımlara başvurmak yerine tasarruflarını daha alışık oldukları döviz/altın alımıyla gerçekleştirmektedirler. İlgili tabloda dikkati çeken diğer bir nokta ise, 1980 sonrası dönemde göç edenlerin tasarruflarını banka faizlerinde değerlendirenlerin oranının 1980 öncesi gelenlere göre büyük bir düşüş göstermesidir. Bunda bu dönemde mali piyasalarda yaşanan krizler yanı sıra döviz alımındaki liberalizasyonun rolü olduğu ileri sürülebilir. Kentte kalış süresi arttıkça, banka faizlerine dayanarak yapılan tasarrufun gayrimenkula kayması, dönemsel karşılaştırmada dikkate çarpan diğer bir noktadır. Bu durum, kentte kalış süresiyle birlikte hanenin birikiminin artması ve gayrimenkul alabilecek bir miktara sahip olunması ile açıklanabilir.

Tablo 3.29 Kentte Kalış Süresine Göre Hanenin Aylık Harcaması Ve Göç Edilen Yer

Göç Dönemi	Hanenin Aylık Toplam Harcama Miktarı (Milyon TL)	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	300-500	9	11,7 45,0	11	57,9 55,0	20	20,8 100,0
	500-1000	27	35,1 79,4	7	36,8 20,6	34	35,4 100,0
	1000-1500	20	25,9 100,0			20	20,8 100,0
	1500-2000	7	9,1 100,0			7	7,3 100,0
	2000 ve üstü	14	18,2 93,3	1	5,3 6,7	15	15,7 100,0
	Alt-Toplam	77	46,1 80,2	19	29,2 19,8	96	41,4 100,0
1980 sonrası	300-500	39	43,4 61,9	24	52,2 38,1	63	46,3 100,0
	500-1000	30	33,3 61,2	19	41,3 38,8	49	36,0 100,0
	1000-1500	12	13,3 80,0	3	6,5 20,0	15	11,0 100,0
	1500-2000	4	4,4 100,0			4	3,0 100,0
	2000 ve üstü	5	5,6 100,0			5	3,7 100,0
	Alt-Toplam	90	53,9 66,2	46	70,8 33,8	136	58,6 100,0
Tüm dönemler	300-500	48	28,7 57,8	35	53,9 42,2	83	35,8 100,0
	500-1000	57	34,1 68,7	26	40,0 31,3	83	35,8 100,0
	1000-1500	32	19,2 91,4	3	4,6 8,6	35	15,1 100,0
	1500-2000	11	6,6 100,0			11	4,7 100,0
	2000 ve üstü	19	11,4 95,0	1	1,5 5,0	20	8,6 100,0
	Toplam	167	100,0 72,0	65	100,0 28,0	232	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.30 Kentte Kalış Süresine Göre Hanenin Tasarruf Yapma Biçimi ve Göç Edilen Yer

	Tasarruf Yapma Biçimi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		Köy		Sayı	Yüzde
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
1980 öncesi	Banka Faizi	16	48,5 100,0			16	41,0 100,0
	Borsa	1	3,0 100,0			1	2,6 100,0
	Döviz/Altın Alımı	4	12,1 50,0	4	66,6 50,0	8	20,5 100,0
	Gayrimenkul Alımı	10	30,3 90,9	1	16,7 9,1	11	28,2 100,0
	Tasarrufu Yok /Yardım Harcama Yapıyor	2	6,1 66,7	1	16,7 33,3	3	7,7 100,0
	Alt-Toplam	33	54,1 84,6	6	42,9 15,4	39	52,0 100,0
1980 sonrası	Banka Faizi	9	32,1 100,0			9	25,0 100,0
	Borsa	3	10,7 100,0			3	8,3 100,0
	Döviz/Altın Alımı	10	35,7 76,9	3	37,5 23,1	13	36,2 100,0
	Gayrimenkul Alımı	4	14,3 50,0	4	50,0 50,0	8	22,2 100,0
	Tasarrufu Yok /Yardım Harcama Yapıyor	2	7,2 66,7	1	12,5 33,3	3	8,3 100,0
	Alt-Toplam	28	45,9 77,8	8	57,1 22,2	36	48,0 100,0
Tüm dönemler	Banka Faizi	25	41,0 100,0			25	33,3 100,0
	Borsa	4	6,6 100,0			4	5,3 100,0
	Döviz/Altın Alımı	14	22,9 66,7	7	50,0 33,3	21	28,0 100,0
	Gayrimenkul Alımı	14	22,9 73,7	5	35,7 26,3	19	25,3 100,0
	Tasarrufu Yok /Yardım Harcama Yapıyor	4	6,6 66,7	2	14,3 33,3	6	8,0 100,0
	Toplam	61	100,0 81,3	14	100,0 18,7	75	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Aylık harcamanın, aylık gelirlerini aşması durumunda hanelerin nasıl bir yola başvurduklarını karşılaştıran Tablo 3.31 incelendiğinde, hanelerin bu durumda genellikle borçlanmaya gittikleri görülmektedir. Bu oran İskilip köylerinden

göç edenlerde oldukça yüksektir. Bu gibi durumlarda banka kredisi/kredi kartı kullanma gibi formal ve esnek olmayan geri ödeme koşulları olan araçlara başvuranların ya da birikimlerden harcama yoluna gidenlerin büyük bir çoğunluğunu ilçe merkezinden gelenler oluşturmaktadır. Bu karşılaştırma kentte kalış süresiyle ilişkili olarak yapıldığında ise, kente yeni göç eden hanelerin daha fazla borçlandıkları, ancak daha az banka kredisi/kredi kartına başvurduklarını görülmektedir. Ancak bu durum köyden göç eden hanelerde farklılık göstermektedir. 1980 öncesi göç eden hanelerin tamamı geleneksel yöntemle akraba ya da arkadaşlarından borçlanmayı tek yol olarak kullanırken, 1980 sonrası göç edenler içinde banka kredisi/kredi kartına başvurma gibi daha formal araçlardan yararlananlarla göç edilen yerde sağladıkları birikimlerini harcama yoluna gidenler de vardır.

Tablo 3.31 Kentte Kalış Süresine Göre Gelir-Harcama Farkını Kapatma Biçimi

	Gelir-Harcama Farkı Kapatma Biçimi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		İskilip Köy		Sayı	Yüzde
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
1980 öncesi	Borçlanarak	8	44,4 80,0	2	100,0 20,0	10	50,0 100,0
	Birikimlerden Harcayarak	4	22,2 100,0			4	20,0 100,0
	Banka Kredisi/Kredi Kartı	6	33,4 100,0			6	30,0 100,0
	Alt-Toplam	18	50,0 90,0	2	10,5 10,0	20	36,4 100,0
1980 sonrası	Borçlanarak	7	38,9 36,8	12	70,6 63,2	19	54,3 100,0
	Birikimlerden Harcayarak	5	27,8 71,4	2	11,8 28,6	7	20,0 100,0
	Banka Kredisi/Kredi Kartı	2	11,1 40,0	3	17,6 60,0	5	14,3 100,0
	Ek İş Yapararak	4	22,2 100,0			4	11,4 100,0
	Alt-Toplam	18	50,0 51,4	17	89,5 48,6	35	63,6 100,0
Tüm dönemler	Borçlanarak	15	41,7 51,7	14	73,7 48,3	29	52,7 100,0
	Birikimlerden Harcayarak	9	25,0 81,8	2	10,5 18,2	11	20,0 100,0
	Banka Kredisi/Kredi Kartı	8	22,2 72,7	3	15,8 27,3	11	20,0 100,0
	Ek İş Yapararak	4	11,1 100,0			4	7,3 100,0
	Toplam	36	100,0 65,5	19	100,0 34,5	55	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.32 incelendiğinde, Ankara'ya göç eden deneklerin, beklentilerinin genel olarak karşılandığı ve göç etmekten memnun oldukları görülmektedir. Bu oran ilçe merkezinden gelenlerde daha yüksektir. Buna karşın, beklediği refah düzeyine ulaşamadığı halde göç etmekten memnun olduğunu belirten göçmenlerin oranı, köyden gelenlerde daha yüksektir. Bu durum, köyden göç eden nüfusun kent yaşamında bekledikleri refah düzeyine ulaşamamakta birlikte diğer konularda, kentte bulunmaktan ilçe merkezinden gelenlere oranla daha memnun olduklarını göstermektedir.

Tablo 3.32 Göçten Memnun Olma ile Beklenen Refah Düzeyi İlişkisi

Göçten Memnunluk Durumu	Refah Düzeyi Beklentilerini Karşıladı Mı?	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		Köy			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Memnun	Evet, karşıladı	163	81,9 76,5	50	70,4 23,5	213	78,9 100,0
	Hayır, karşılamadı	26	13,1 61,9	16	22,5 38,1	42	15,6 100,0
	Kısmen karşıladı	10	5,0 66,7	5	7,0 33,3	15	5,6 100,0
	Alt-Toplam	199	93,4 73,7	71	87,6 26,3	270	91,7 100,0
Memnun Değil	Evet, karşıladı	7	53,8 77,8	2	40,0 22,2	9	50,0 100,0
	Hayır, karşılamadı	6	46,2 66,7	3	60,0 33,3	9	50,0 100,0
	Toplam	13	6,1 72,2	5	6,2 27,8	18	6,1 100,0
İdare Ediyor	Evet, karşıladı	1	100,0 33,3	2	40,0 66,7	3	50,0 100,0
	Hayır, karşılamadı			3	60,0 100,0	3	50,0 100,0
	Alt-Toplam	1	0,5 16,7	5	6,2 83,3	6	2,0 100,0
Tüm Denekler	Evet, karşıladı	171	80,3 76,0	54	66,7 24,0	225	76,5 100,0
	Hayır, karşılamadı	32	15,0 59,3	22	27,2 40,7	54	18,4 100,0
	Kısmen karşıladı	10	4,7 66,7	5	6,1 33,3	15	5,1 100,0
	Toplam	213	100,0 72,5	81	100,0 27,5	294	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.33'ten izleneceği gibi, göçmenlerin ezici çoğunluğunu Ankara'da beklediği refah düzeyine ulaştığını belirtmişlerdir. Eğitim düzeyi arttıkça, bu görüşte olan göçmenlerin oranında bir düşüş görülmektedir. Bu durum, İskilip köylerinden gelenlerde çok daha belirgin bir farkla ortaya çıkmaktadır.

Bireylerin kentte bekledikleri refah düzeyi eğitim düzeyine bağlı olarak artmakta ve bunun karşılanmaması bu kesimde belirgin bir hayal kırıklığı yaratmaktadır. İlköğretim okulu mezunlarının beklenti düzeyleri görece düşük olduğu için kentte ulaştıkları gelir düzeyi de yeterli görülmektedir.

Tablo 3.33 Göç Edilen Yere Göre Ankara'da Elde Ettiği Refah Düzeyinin Beklentilerini Karşılama Durumu ve Mezun Olunan Okul

Göç öncesi Yaşanan Yer	Hane Reisinin Mezun Olduğu Okul	Ankara'da Elde Ettiği Refah Düzeyi Beklentilerini Karşıladı mı?						Toplam	
		Evet, Karşıladı			Hayır, Karşılamadı				
		Sayı	Yüzde	Yatay Yüzde	Sayı	Yüzde	Yatay Yüzde	Sayı	Yüzde
İskilip İlçe Merkezi	Okur-yazar	1	0,7	33,3	2	7,0	66,6	3	1,7
	ilköğretim	48	31,1	78,7	13	44,7	21,3	61	33,6
	Lise	58	37,7	92,1	5	17,3	7,9	63	34,8
	Üniversite	47	30,5	83,9	9	31,0	16,1	56	30,9
	Alt-Toplam	154	75,5	85,1	29	59,2	14,9	181	71,5
İskilip'in Köyü	Okur-yazar	3	6,0	60,0	2	10,0	40,0	5	7,1
	ilköğretim	31	62,0	77,5	9	45,0	22,5	40	57,1
	Lise	10	20,0	58,8	7	35,0	41,2	17	24,4
	Üniversite	6	12,0	75,0	2	10,0	25,0	8	11,4
	Alt-Toplam	50	24,5	71,4	20	40,8	28,6	70	28,5
Tüm Denekler	Okur-yazar	4	2,0	50,0	4	8,1	50,0	8	3,2
	ilköğretim	79	38,7	78,2	22	44,9	21,8	101	39,9
	Lise	68	33,3	85,0	12	24,5	15,0	80	31,6
	Üniversite	53	26,0	82,8	11	22,5	17,2	64	25,3
	Toplam	204	100,0	80,6	49	100,0	19,4	253	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.34 tüm denekler genelinde, aynı eğitim düzeyindeki göçmenlerin $\frac{3}{4}$ ü Ankara'da beklentilerini karşılayan bir gelir düzeyine ulaştıklarını belirtmişlerdir. İlçe merkezinden göç eden grupta gelir düzeyi yüksek olan kesimde bu görüşte olanların oranı artarken, köyden göç edenlerde tersi bir durumla karşılaşmıştır. Diğer bir deyişle, İskilip'in köylerinden göç eden özellikle üniversite mezunu göçmenlerin kentte elde etmeyi bekledikleri gelir düzeyine ulaşamadıkları anlaşılmaktadır. Ancak, elimizdeki veriler bu durumun bireysel beklenti düzeyinin bu kesimde yüksek olması ya da mezun oldukları okulların niteliklerinden dolayı mı, yoksa bu kesimin emek pazarında gerçekten kırsal kökenlerinden ya da sınırlı sosyal sermayelerinden dolayı bekledikleri gelir düzeyine ulaşabilecekleri işlere giremediklerini açıklayacak ayrıntıda olmadığı için bir yorumda bulunmak zordur.

Tablo 3.34 Göç Edilen Yere Göre Gelir Düzeyinin Beklentileri Karşılama Durumu Ve Mezun Olunan Okul

Göç öncesi Yaşanan Yer	Hane Reisinin Mezun Olduğu Okul	Gelir Düzeyi Beklentilerinin Karşılama Durumu						Toplam	
		Evet			Hayır				
		Sayı	%	Yatay Yüzde	Sayı	%	Yatay Yüzde	Sayı	%
İskilip ilçe merkezi	Okur-Yazar				2	4,8	100,0	2	1,2
	İlköğretim	38	29,2	70,4	16	38,1	29,6	54	31,4
	Lise	45	34,6	80,4	11	26,2	19,6	56	32,6
	Üniversite	47	36,2	78,3	13	30,9	21,7	60	34,8
	Alt- Toplam	130	100	75,6	42	100	24,4	172	53,3
İskilip'in köyü	Okur-Yazar	1	2,5	33,3	2	10,0	66,7	3	5,0
	İlköğretim	24	60,0	75,0	8	40,0	25,0	32	53,3
	Lise	11	27,5	61,1	7	35,0	38,9	18	30,0
	Üniversite	4	5,0	57,1	3	15,0	42,9	7	11,7
	Alt- Toplam	40	100	66,7	20	100	33,3	60	46,7
Tüm denekler	Okur-Yazar	1	0,6	20,0	4	6,5	80,0	5	1,6
	İlköğretim	62	36,4	72,1	24	38,7	27,9	86	26,8
	Lise	56	33,0	75,7	18	29,0	24,3	74	22,9
	Üniversite	51	30,0	76,1	16	25,8	23,9	67	20,7
	Toplam	170	100	52,6	62	100	47,4	323	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.35'te çeşitli değişkenlere göre göçmenlerin göç öncesi beklentilerinin karşılanma durumu ve memnuniyet durumları görülmektedir. Genel olarak bakıldığında (en alttaki tablo), beklentilerinin karşılandığını belirten göçmenlerin oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Refah düzeyi ve iş olanakları bakımından beklentilerin karşılanma düzeyi yüksek olmasına karşılık, gelir düzeyi açısından bu oran görece daha düşüktür.

Tablo 3.35 Kentte Kalış Süresine Göre Göç Sürecinde Beklentilerin Karşılanması

		Göç Sürecinin Değerlendirilmesi						
		Beklentilerin Karşılanması Durumu	Refah Düzeyi		İş Durumu		Gelir	
			Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	İlçe merkezi	Evet, karşılandı	81	85,3	85	89,5	73	76,0
		Hayır, karşılanmadı	12	12,6	7	7,4	16	16,7
		kısmen karşılandı	2	2,1	3	3,2	7	7,3
		Toplam	95	100,0	95	100,0	96	100,0
	Köy	Evet, karşılandı	26	83,9	27	87,1	21	67,7
		Hayır, karşılanmadı	4	12,9	1	3,2	4	12,9
		kısmen karşılandı	1	3,2	3	9,7	6	19,4
		Toplam	31	100,0	31	100,0	31	100,0
1980 sonrası	İlçe merkezi	Evet, karşılandı	90	76,3	85	72,0	75	63,6
		Hayır, karşılanmadı	20	16,9	22	18,6	28	23,7
		kısmen karşılandı	8	6,8	11	9,3	15	12,7
		Toplam	118	100,0	118	100,0	118	100,0
	Köy	Evet, karşılandı	28	56,0	27	54,0	23	46,0
		Hayır, karşılanmadı	18	36,0	12	24,0	18	36,0
		Kısmen karşılandı	4	8,0	11	22,0	9	18,0
		Toplam	50	100,0	50	100,0	50	100,0
Tüm dönemler	İlçe merkezi	Evet, karşılandı	171	80,3	170	79,9	148	69,2
		Hayır, karşılanmadı	32	15,0	29	13,6	44	20,5
		Kısmen karşılandı	10	4,7	14	6,5	22	10,3
		Toplam	213	100	213	100	214	100
	Köy	Evet, karşılandı	54	66,7	54	66,7	44	54,3
		Hayır, karşılanmadı	22	27,1	13	16,0	22	27,2
		Kısmen karşılandı	5	6,2	14	17,3	15	18,5
		Toplam	81	100	81	100	81	100
1980 ön.	Tüm denekler	Evet, karşılandı	107	85,0	112	88,9	94	74,0
		Hayır, karşılanmadı	16	12,7	8	6,3	20	15,8
		Kısmen karşılandı	3	2,3	6	4,8	13	10,2
		Toplam	126	100	126	100	127	100
1980 son		Evet, karşılandı	118	70,2	112	66,7	98	58,3
		Hayır, karşılanmadı	38	22,7	34	20,3	46	27,4
		Kısmen karşılandı	12	7,1	22	13,0	24	14,3
		Toplam	168	100	168	100	168	100
Hepsi	Tüm denekler	Evet, karşılandı	225	76,5	224	76,2	192	65,1
		Hayır, karşılanmadı	54	18,4	42	14,3	66	22,4
		Kısmen karşılandı	15	5,1	28	9,5	37	12,5
		Toplam	294	100	294	100	295	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göçmenlerin kentte kalış süresine göre beklentilerin karşılanma durumuna bakıldığında, kentte kalış süresi arttıkça beklentilerin karşılanma oranının yükseldiği görülmektedir. 1980 öncesi göç eden deneklerde beklentilerin karşılanması bakımından her üç beklenti kategorisinde de 1980 sonrası göç edenlere oranla yaklaşık 15 puanlık artışlar görülmektedir.

Kentte kalış süresinden bağımsız olarak, göç öncesi yaşanan yere göre bu beklentilerin karşılanma durumuna bakıldığında ise, ilçe merkezinden gelenlerin beklentilerinin karşılanma oranının İskilip'in köylerinden gelenlere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Köyden göç edenlerin göç öncesi beklentilerini daha yüksek tutması ya da kentle bütünleşme konusunda ilçe merkezinden göç edenlere oranla daha başarısız olmaları gibi etkenler bu düşük oranın nedeni olabilir. Ancak kesin bir yargıya varmak için başka değişkenlerin de hesaba katılması gerekir.

Kentte kalış süresi ve göç öncesi yaşanan yere bağlı olarak beklentilerin karşılanma durumuna bakıldığında, özellikle 1980 sonrasında İskilip'in köylerinden göç etmiş olanların beklentilerinin karşılanma oranının düşüklüğü göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak, kentte kalış süresi arttıkça beklentilerin karşılanma oranı artmakta olduğu görülmektedir. Göç öncesi yaşanan yere bakıldığında ise, ilçe merkezinden göç edenlerin köyden göç edenlere oranla refah düzeyi, gelir ve iş imkanları bakımından beklentilerinin daha yüksek oranla karşılanmış olduğu anlaşılmaktadır.

Göç etmekten memnun olma durumunu değerlendiren Tablo 3.36'ya göre, göçmenlerin büyük çoğunluğu Ankara'ya göç etmekten memnun olduklarını belirtmişlerdir; bu durum ilçe merkezinden gelenlerde daha yüksektir. Ayrıca, tablodan kentte kalış süresi arttıkça göç etmekten memnun olma durumunun da arttığı gözlenmektedir. Kentte kalış süresi arttıkça köylerden gelen göçmenlerin memnuniyetlerinin ilçe merkezinden gelenlere oranla daha fazla artmasının nedenini açıklayabilmek için, bu verilerin göçmenlerin beklentilerini karşılama düzeyleri, İskilip'le olan ilişkilerinin devamlılığı gibi başka verilerle de karşılaştırılması gerekmektedir.

Tablo 3.36 Kentte Kalış Süresine Göre Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumu ve Göç Edilen Yer

Göç Dönemi	Genel Olarak Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumu	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü		Sayı	Yüzde
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
1980 öncesi	Evet, memnun	96	94,4 76,8	29	93,6 23,2	125	94,0 100,0
	Hayır, memnun değil	5	4,8 71,4	2	6,4 28,6	7	5,3 100,0
	İdare ediyor	1	9,8 100,0			1	0,7 100,0
	Alt- Toplam	102	46,2 76,7	31	37,4 23,3	133	43,8 100,0
1980 sonrası	Evet, memnun	111	93,3 71,6	44	84,6 28,4	155	90,6 100,0
	Hayır, memnun değil	8	6,7 72,7	3	5,8 27,3	11	6,4 100,0
	İdare ediyor			5	9,6 100,0	5	3,0 100,0
	Alt- Toplam	119	53,8 69,6	52	62,6 30,4	171	56,2 100,0
Tüm dönemler	Evet, memnun	207	93,7 73,9	73	88,0 26,1	280	92,1 100,0
	Hayır, memnun değil	13	5,9 72,2	5	6,0 27,8	18	5,9 100,0
	İdare ediyor	1	0,4 16,7	5	6,0 83,3	6	2,0 100,0
	Toplam	221	100,0 72,7	83	100,0 27,3	304	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.37 incelendiğinde, iş hayatında gerek başarılı olduğunu dile getiren, gerekse başarısız olan göçmenlerin büyük bir çoğunluğu göç etmekten memnun olduklarını belirtmişlerdir. Diğer bir deyişle, göç etmekten memnun olduğunu belirten göçmenlerin büyük çoğunluğu kentteki iş yaşamında da başarılı olmuşlardır; ancak memnuniyetini dile getirenler arasında iş hayatının başarısız geçtiğini belirtenlerin de bulunması, göçten memnun olma nedeni ile kentte iş yaşamında başarılı olmak arasında doğrusal bir ilişki olmadığını göstermektedir. Öyle ki, “göç etmekten memnun olmadıklarını” belirtenlerinin büyük çoğunluğunu iş yaşamında başarılı olanların oluşturması ve iş yaşamında başarısız olanların göç etmekten dolayı memnunkluklarını “idare ediyor” ibaresiyle dile getirmeleri bu yargıyı haklı çıkarmaktadır.

Tablo 3.37 İş Hayatındaki Başarısının Göç Etmekten Memnun Olma Durumuna Etkisi

Genel Olarak Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumu	İş Hayatında Başarılı Olma Durumu				Toplam	
	Evet Başarılı Oldu		Hayır Başarısızdı		Sayı	Yüzde
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Evet, memnun	233	95,5 85,0	41	75,9 15,0	274	92,0 100,0
Hayır, memnun değil	11	4,5 61,1	7	13,0 38,9	18	6,0 100,0
İdare ediyor			6	11,1 100,0	6	2,0 100,0
Toplam	244	100,0 81,9	54	100,0 18,1	298	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.38'de, göç etmekten duyulan memnuniyetin kentte kalış süresi ve iş yaşamındaki başarıyla olan ilişkisi incelenmektedir. Buna göre, kentte kalış süresi arttıkça iş yaşamındaki başarı durumunun da arttığı söylenebilir. Buna ek olarak, kentte kalış süresi arttıkça memnuniyet de artmaktadır; ancak bunun doğrudan iş yaşamındaki başarıyla ilişkili olmadığı bir önceki tablo verilerinin değerlendirilmesinde değinilmiştir.

Tabloda dikkati çeken diğer bir nokta, göç etmekten memnun olmadığını belirten göçmenler arasında, iş yaşamında başarılı olduğunu belirtenlerin oranının 1980 sonrası dönemde, 1980 öncesi döneme göre, önemli ölçüde yüksek olmasıdır. Bu durum, yukarıda da belirttiğimiz gibi iş yaşamındaki başarının göç etmekten duyulan memnuniyete doğrudan ve belirleyici bir etki yapmadığı, buna karşın kentte kalış süresinin her grup içinde memnuniyeti artırıcı bir rol oynadığı şeklinde yorumlanabilir.

Nitekim, göç etmekten memnun olduğunu belirtenlerin her meslek türü arasında dengeli bir dağılım göstermesi ve göç etmekten memnun olmadığını dile getirenlerin büyük çoğunluğunun vasıflı işçi ve devlet memuru olmaları da iş hayatındaki başarının göç etmekten duyulan memnuniyete çok büyük bir etki yapmadığı şeklinde açıklanabilir (Tablo 3.39).

Tablo 3.38 Kentte Kalış Süresine Göre Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Ve İş Hayatında Başarılı Olma Durumları

Göç Dönemi	Genel Olarak Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumu	İş Hayatında Başarılı Olma Durumu				Toplam	
		Evet Başarılı Oldu		Hayır Başarısızdı			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	Evet, memnun	105	97,2 87,5	15	75,0 12,5	120	93,8 100,0
	Hayır, memnun değil	3	2,8 42,9	4	20,0 57,1	7	5,7 100,0
	İdare ediyor			1	5,0 100,0	1	0,8 100,0
	Alt-Toplam	108	79,4 84,4	20	37,3 15,6	128	43,0 100,0
1980 sonrası	Evet, memnun	128	94,1 83,1	26	76,5 16,9	154	90,6 100,0
	Hayır, memnun değil	8	5,9 72,7	3	8,8 27,3	11	6,5 100,0
	İdare ediyor			5	14,7 100,0	5	2,9 100,0
	Alt- Toplam	136	20,6 80,0	34	62,7 20,0	170	57,0 100,0
Tüm dönemler	Evet, memnun	233	95,5 85,0	41	75,9 15,0	274	92,0 100,0
	Hayır, memnun değil	11	4,5 61,1	7	13,0 38,9	18	6,0 100,0
	İdare ediyor			6	11,1 100,0	6	2,0 100,0
	Toplam	244	100,0 81,9	54	100,0 18,1	298	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.39 Mevcut İşin Niteliğine Göre Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumu

Mevcut İşin Niteliği	Genel Olarak Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumu				Toplam	
	Evet, memnun		Hayır, memnun değil		Sayı	Yüzde
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Vasıflı İşçi	79	28,8 94,1	5	31,3 5,9	84	28,9 100,0
Alt Kademe Memur (Kamu)	87	21,6 93,6	6	37,4 6,4	93	22,0 100,0
Küçük Üretici	44	15,9 97,8	1	6,3 2,2	45	15,4 100,0
Emekli	34	12,4 100,0			34	11,7 100,0
Enformel	30	10,9 88,2	4	25,0 11,7	34	11,7 100,0
İşsiz	1	0,4 100,0			1	0,3 100,0
Toplam	275	100,0 94,5	16	100,0 5,5	291	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.40'da görüldüğü gibi, tüm deneklerin genel olarak Ankara'ya göç etmekten memnun olma oranları kentte kalış süresinden bağımsız olarak %90'ın üzerindedir. Kentte kalış süresi arttıkça bu oran %90,9'dan %94,7'ye yükselmektedir. Deneklerin mevcut işte sigortalı olma durumu ile Ankara'ya göç etmekten memnun olma durumları ilişkilendirildiğinde, mevcut işte sigortasız olarak çalışan göçmenlerin genel olarak Ankara'ya göç etmekten memnun olma oranının, mevcut işte sigortalı olanlara kıyasla oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu da, kentte düzenli ve özellikle de sosyal güvencesi olan bir meslek edinmenin kent yaşamından memnun olmakta önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Yine tabloda, kentte kalış süresi arttıkça, aynı sigorta sistemi içinde bulunan deneklerin göçten memnun olma oranlarının küçük artışlar gösterdiği görülmektedir. Fakat durum sigortasız olan deneklerde tam tersidir. Bir başka deyişle, sigortalı ve düzenli bir işte çalışmanın kentle bütünleşme ve beklentilerin karşılanması konusunda önemli ve dikkate değer bir etken olduğu açıktır.⁹

⁹ Mevcut işte sigortasız olarak çalışmakta olan deneklerin %63,7'si Ankara'da belirli dönemlerde işsiz kalmış olduğunu söylemiştir. Bir başka bulgu ise, mevcut işten memnun olma oranının tüm deneklerde oldukça yüksek oranlarda çıkmış olmasına karşın, sigortasız olan göçmenlerde doğal olarak çok düşük çıkmasıdır.

Tablo 3.40 Kentte Kalış Süresine Göre Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Ve Mevcut İşte Sigortalı Olma Durumları

Dönem	Göçten Memnun Olma Durumu	Mevcut İşte Sigortalı Olma Durumu										Toplam	
		Emekli Sandığı		SSK		BAĞ-KUR		Özel Sigorta		Sigortasız			
		Sa	%	Sa	%	Sa	%	Sa	%	Sa	%	Sa	%
1980 öncesi	Memnun	49	96,1 39,5	42	97,7 33,9	27	96,4 21,8	2	100,0 1,6	4	57,1 3,2	12	94,7 100,0
	Memnun değil	2	3,9 33,3	1	2,3 16,7					3	42,9 50,0	6	4,6 100,0
	İdare ediyor					1	3,6 100,0					1	0,7 100,0
	Alt-Toplam	51	100,0 38,9	43	100,0 32,8	28	100,0 21,4	2	100,0 1,5	7	100,0 5,3	13	100,0
1980 sonrası	Memnun	58	92,1 38,4	69	92,0 45,7	10	90,9 6,6	2	100,0 1,3	12	80,0 8,0	15	90,9 100,0
	Memnun değil	5	7,9 45,4	4	5,3 36,4	1	9,1 9,1			1	6,7 9,1	11	6,7 100,0
	İdare ediyor			2	2,7 50,0					2	13,3 50,0	4	2,4 100,0
	Alt-Toplam	63	100,0 38,0	75	100,0 45,2	11	100,0 6,6	2	100,0 1,2	15	100,0 9,0	16	100,0
Tüm denekler	Memnun	10	93,9 38,9	11	94,1 40,4	37	94,8 13,5	4	100 1,5	16	72,7 5,7	27	92,6 100,0
	Memnun değil	7	6,1 41,2	5	4,2 29,4	1	2,6 5,9			4	18,2 23,5	17	5,7 100,0
	İdare ediyor			2	1,7 40,0	1	2,6 20,0			2	9,1 40,0	5	1,7 100,0
	Toplam	11	100,0 38,4	11	100,0 39,7	39	100,0 13,1	4	100,0 1,4	22	100,0 7,4	29	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.41 incelendiğinde, göç etmekten memnun olduğunu bildiren göçmenlerin arasında ilçe merkezinden gelenlerin, bunların içinde de ekonomik nedenlerle göç eden hane reislerinin oranı yüksektir. Buna karşılık, İskilip'in köylerinden gelen göçmenler arasında göç etmekten memnun olanlar arasında ekonomik nedenlerle göç etmiş olanların oranı ilçe merkezinden gelen göçmenlerinkinden yüksektir. Bu durum, kırsal kesimden ekonomik nedenlerle göç etmiş olanların bu kararlarından dolayı daha memnun olduklarını göstermektedir. Bunun dışında, göç etmekten memnun olduğunu dile getirenler arasında ilçe merkezinden eğitim amacıyla gelenlerin oranı da yüksektir.

Tablo 3.41 Göç Edilen Yere Göre Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumu Ve Göç Nedeni

Göç öncesi Yaşanan Yer	Ankara'ya Göç Nedeni	Genel Olarak Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumu				Toplam	
		Evet, memnun		Hayır, memnun değil			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İskilip ilçe merkezi	Atama/Tayin nedeniyle	7	3,4 58,3	5	38,4 41,7	12	5,5 100,0
	Geçim sıkıntısı/iş bulmak	141	68,5 94,6	8	61,6 5,4	149	68,0 100,0
	Eğitim amacıyla	53	25,7 100,0			53	24,2 100,0
	Toplumsal/ailevi nedenlerden	5	2,4 100,0			5	2,3 100,0
	Alt- Toplam	206	73,8 94,1	13	72,2 5,9	219	73,7 100,0
İskilip'in köyü	Atama/Tayin nedeniyle	5	6,9 83,3	1	20,0 16,7	6	7,7 100,0
	Geçim sıkıntısı/iş bulmak	56	76,6 93,3	4	80,0 6,7	60	76,8 100,0
	Eğitim amacıyla	6	8,2 100,0			6	7,7 100,0
	Toplumsal/ailevi nedenlerden	6	8,3 100,0			6	7,8 100,0
	Alt- Toplam	73	26,2 93,6	5	27,8 6,7	78	26,3 100,0
Tüm denekler	Atama/Tayin nedeniyle	12	4,3 66,7	6	33,3 33,3	18	6,1 100,0
	Geçim sıkıntısı/iş bulmak	197	70,7 94,3	12	66,7 5,7	209	70,4 100,0
	Eğitim amacıyla	59	21,1 100,0			59	19,8 100,0
	Toplumsal/ailevi nedenlerden	11	3,9 100,0			11	3,7 100,0
	Toplam	279	100,0 93,9	18	100,0 6,1	297	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç etmekten duyulan memnuniyetin kentte kalış süresi ve göç nedeniyle ilişkisini veren Tablo 3.42'e göre, göçten memnun olma nedeninin ekonomik nedenlere dayalı olmasına karşın bu durum kente yeni göç eden göçmenlerde daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Buna karşılık, kentte daha uzun süredir kalan göçmenler arasında memnuniyetini dile getirenlerin eğitim

amacıyla kente yerleşenlerde yüksek bir orana sahip olması, kentin gerek eğitim gerekse sosyal açıdan gençlere sunduğu olanakların göç edilen yerlerden çok fazla olmasına bağlanabilir. Buna karşılık, ekonomik nedenlerle göç edenlerin kendi içindeki oranına bakıldığında göç etmekten memnun olduğunu söyleyenlerin oranı 1980 sonrası dönemde düşmüştür. Bu durum, daha önce de açıkladığımız gibi, kentte kalış süresinin arttıkça gelir durumunda ve göç etmiş olmaktan memnun olma durumlarındaki artışla açıklanabilir.

Tablo 3.42 Kentte Kalış Süresi, Göç Nedeni ve Göçten Memnun Olma Durumu

Dönem	Ankara'ya Göç Nedeni	Göçten Memnun Olma Durumu						Toplam	
		memnun		memnun değil		İdare ediyor			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 öncesi	Atama/Tayin nedeniyle	4	32,3 66,7	2	28,6 33,3			6	4,5 100,0
	Geçim sıkıntısı/iş için	80	64,5 93,0	5	71,4 5,8	1	100,0 1,2	86	65,2 100,0
	Eğitim amacıyla	35	28,2 100,0					35	26,5 100,0
	Toplumsal/aile vi nedenlerden	5	4,0 100,0					5	3,8 100,0
	Toplam	124	44,3 93,9	7	38,9 5,3	1	16,7 0,8	132	43,4 100,0
1980 sonrası	Atama/Tayin nedeniyle	8	5,1 66,7	4	36,4 33,3			12	6,9 100,0
	Geçim sıkıntısı/iş için	118	75,6 90,8	7	63,6 5,4	5	100,0 3,8	130	75,6 100,0
	Eğitim amacıyla	24	15,4 100,0					24	14,0 100,0
	Toplumsal/aile vi nedenlerden	6	3,9 100,0					6	3,5 100,0
	Toplam	156	55,7 90,7	11	61,1 6,4	5	83,3 2,9	172	56,4 100,0
Tüm dönemler	Atama/Tayin nedeniyle	12	4,3 66,7	6	33,3 33,3			18	5,9 100,0
	Geçim sıkıntısı/iş için	198	70,7 91,7	12	66,7 5,6	6	100,0 2,7	216	71,1 100,0
	Eğitim amacıyla	59	21,1 100,0					59	19,4 100,0
	Toplumsal/aile vi nedenlerden	11	3,9 100,0					11	3,6 100,0
	Toplam	280	100,0 92,1	18	100,0 5,9	6	100,0 2,0	304	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo incelendiğinde, göç etmekten memnun olduğunu belirtenler içinde atama/tayin nedeniyle gelenlerin oranı, yeni gelen göçmenlerde önemli ölçüde düşmektedir. Buradan hareketle, zorunluluk nedeniyle kente yeni göç eden hanelerin kentsel yaşama ekonomik ve toplumsal açıdan uyum sağlamaları gönüllü göçlere göre daha fazla zaman alacağından göç etmiş olmaktan duyulan memnuniyeti olumsuz yönde etkilediği ileri sürülebilir.

Göçmenlerin göç etmekten memnun olup olmadıkları incelendiğinde, deneklerin çoğunluğunun göçün ekonomik getirilerinden memnun oldukları gözlenmektedir, ancak bu oran köyden gelenlerde daha yüksektir (Tablo 3.43). Buna karşın, ilçe merkezinden gelen göçmenlerin memnuniyet nedenleri arasında sosyal çevrenin geliştiğine ilişkin bir gerekçe de bulunmaktadır. Bu durum, ilçe merkezinden göç eden nüfusun toplumsal olarak köyden gelenlere oranla daha fazla kentle bütünleştikleri ve sosyal çevre edindikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3.43 Hane Reisinin Mezun Olduğu Okula Göre Göç Etmekten Memnun Olma Nedeni ve Göç Edilen Yer

Bitirilen okul	Memnun Olma Nedeni	Göç öncesi Yaşanan Yer						Toplam	
		İlçe Merkezi			İskilip'in Köyü			Sayı	%
		Sayı	%	Yatay Yüzde	Sayı	%	Yatay Yüzde		
Okur yazar	İş Buldu, Ekonomik Açıdan Rahatladı	2	100	66,7	1	100	33,3	3	100
	Toplam	2	1,3	66,7	1	1,5	33,3	3	1,3
İlköğretim	İş Buldu, Ekonomik Açıdan Rahatladı	55	90,2	59,8	37	92,5	40,2	92	91,1
	Çocuklarının Geleceği Kurtuldu	4	6,6	66,7	2	5,0	33,3	6	5,9
	Kentsel Hizmetlerden Yararlandı	1	1,6	50,0	1	2,5	50,0	2	2,0
	Sosyal Çevresini Geliştirdi	1	1,6	100,0	-	-	-	1	1,0
	Toplam	61	38,1	60,4	40	59,7	39,6	101	44,5
Lise	İş Buldu, Ekonomik Açıdan Rahatladı	53	84,1	84,1	10	58,8	15,9	63	78,8

	Kentsel Hizmetlerden Yararlandı	2	3,2	50,0	2	11,8	50,0	4	5,0
	Çocuklarının Geleceği Kurtuldu	8	12,7	61,5	5	29,4	38,5	13	16,2
	Toplam	63	39,4	78,8	17	25,4	21,2	80	35,2
Üniversite	İş Buldu, Ekonomik Açıdan Rahatladı	40	69,0	81,6	9	100,0	18,4	49	73,1
	Kentsel Hizmetlerden Yararlandı	5	8,6	100,0	-	-	-	5	7,5
	Çocuklarının Geleceği Kurtuldu	6	10,3	100,0	-	-	-	6	9,0
	Sosyal Çevresini Geliştirdi	7	12,1	100,0	-	-	-	7	10,4
	Toplam	58	36,3	86,6	9	13,4	13,4	67	29,5
Tüm Denekler	İş Buldu, Ekonomik Açıdan Rahatladı	125	78,0	68,7	57	85,1	31,3	182	80,2
	Kentsel Hizmetlerden Yararlandı	9	5,7	75,0	3	4,5	25,0	12	5,3
	Çocuklarının Geleceği Kurtuldu	18	11,3	72,0	7	10,4	28,0	25	11,0
	Sosyal Çevresini Geliştirdi	8	5,0	100,0	-	-	-	8	3,5
	Toplam	160	100,0	70,5	67	100,0	29,5	227	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Bu gerekçelerin göçmenlerin eğitim durumları açısından nasıl bir farklılaşma yarattığı incelendiğinde, eğitim düzeyi ile göç etmekten memnun olma gerekçesi olarak ekonomik nedenleri gösterenler arasında ters bir ilişki olduğu görülmektedir. Genel olarak, eğitim düzeyi yükseldikçe büyük kente göç ederek yerleşenlerin beklentilerinin ekonomik boyutla sınırlı kalmadığı ileri sürülebilir. Ancak, bu saptama göç edilen yere göre de değişmektedir. Buna göre, İskilip'in köylerinden gelen üniversite mezunu göçmenlerin göç etmekten memnun olma gerekçeleri yalnızca ekonomik nedenlere dayalı iken, ilçe merkezinden gelen göçmenlerde gerekçeler çeşitlenmekte ve kentsel

hizmetlerden yararlanma ve sosyal çevre edinme gibi toplumsal açılardan da göç etmekten memnun oldukları gözlenmektedir. Bu durum, ilçe merkezindeki yaşantının toplumsal ilişkiler açısından göçmene farklı bakış açıları sunduğu, önceliklerin ekonomik gerekçelerle sınırlı kalmayıp göç sürecinden farklı boyutlarda da yararlanıldığı biçiminde yorumlanabilir.

Tablo 3.44 incelendiğinde, tüm deneklerde göç etmekten memnun olduğunu belirtenlerin oranının göç edilen yerden bağımsız olarak, her iki kesim için de son derece yüksektir. Göç etmekten memnun olduğunu belirten göçmenlerin yarısını, Ankara'ya göç ettiklerinde maddi durumu göç ettikleri yerleşme ortalamasında olanlar oluşturmaktadır. Tablo genelinde, göç edildiğindeki maddi durumun, kente göç etmekten mutlu olma olmayı büyük ölçüde etkilemediği görülmekle birlikte, bu durumun göç edilen yere göre, yani İskilip'in ilçe ve köylerinden gelen deneklerde farklılaştığı anlaşılmaktadır. İskilip ilçe merkezinden gelenlerde Ankara'ya göç etmekten memnun olduğunu belirtenlerin yarıdan fazlası maddi durumu ortalama olanlar grubunda toplanmış iken, İskilip köylerinden gelenlerde bu yoğunlaşma, maddi durumu ortalama ve ortalamanın altında olanlardadır. Diğer bir deyişle, İskilip'in köylerinden gelen ve maddi durumu ortalamanın altında olan göçmenlerin oranı, ilçe merkezinden gelen aynı durumdaki göçmenlere kıyasla daha fazladır.

Tablo'da dikkat çeken diğer bir nokta ise, ilçe merkezinden gelen ve gelir durumu ortalamanın üzerinde olan göçmenlerin, göz ardı edilemeyecek bir oranının, köylerden gelen aynı durumdakilerden farklı olarak, göç etmekten memnun olmadığını dile getirmeleridir. Bu durum, göç etmekten memnuniyetin göç edilen yerdeki gelir durumundan görece bağımsız olduğunu, memnuniyetin salt maddi kazanca bağlı olarak gerçekleşmediği, ancak yine de göç edildiğindeki maddi durumu yaşanan yere kıyasla ortalamanın altında olan göçmenlerin göç etmiş olmaktan daha memnun oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3.44 Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumuna Göre Göç Edilen Yer Ve Deneklerin Göç Edildiğinde İlçe/Köydeki Diğer Ailelere Kıyasla Maddi Durumları

Genel Olarak Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumu	Göç Edildiğinde İlçe/Köydeki Diğer Ailelere Kıyasla Maddi Durum Nasıldı	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	%	Sayı	Yüz de	Sayı	%
Evet, memnun	Ortalamanın Üzerinde	46	22,3 85,2	8	11,0 14,8	54	19,4 100
	Ortalama	108	52,5 76,6	33	45,2 23,4	141	50,5 100

	Ortalamanın Altında	52	25,2 59,8	32	43,8 40,2	87	31,1 100,0
	Alt- Toplam	206	94,1 73,8	73	93,6 26,2	279	93,9 100,0
Hayır, memnun değil	Ortalamanın Üzerinde	3	23,0 100,0			3	16,7 100,0
	Ortalama	6	46,2 66,7	3	60,0 33,3	9	50,0 100,0
	Ortalamanın Altında	4	30,8 66,7	2	40,0 33,3	6	33,3 100,0
	Alt- Toplam	13	5,9 72,2	5	6,4 27,8	18	6,1 100,0
Tüm denekler	Ortalamanın Üzerinde	49	22,4 86,0	8	10,3 14,0	57	19,2 100,0
	Ortalama	114	52,1 76,0	36	46,1 24,0	150	50,5 100,0
	Ortalamanın Altında	56	25,5 62,2	34	43,6 37,8	90	30,3 100,0
	Toplam	219	100,0 73,7	78	100,0 26,3	297	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Hane reisinin göç ettiği yerle kurulan ilişkilerinin bir göstergesi olan “kendini nereye yakın hissettiği” sorusunun kentte kalış süresi ve nereden geldiğiyle ilişkili olarak incelendiği Tablo 3.45’e göre, hane reislerinin yarıdan fazlasının kendisini Ankara’ya yakın hissettiği görülmektedir; ancak ilginç olan nokta, İskilip’in köylerinden gelen nüfusun göz ardı edilemeyecek bir bölümün kendilerini hem İskilip’e hem de Ankara’ya yakın hissettiklerini söylemeleridir. Bu oran, ilçe merkezinden gelenlerde oldukça düşüktür. Bu durum, köylerden gelen nüfusun göç ettikleri yerle bağlarını koparmadıkları, kentte yaşamalarına karşın kırsal yaşama kendilerini yakın hissetmeleri onların ilçe merkezinden gelenlere oranla kentsel yaşamla tam olarak bütünleşemediklerini göstermektedir. Nitekim, köyden göç eden nüfus içinde İskilip’e yakın olduğunu söyleyenlerin oranı, 1980 sonrasında göç edenlerde ilçe merkezinden gelenlere oranla daha belirgin bir artış yaşamaktadır. Buradan hareketle, İskilip’in köylerinden gelen nüfusun ilçe merkezinden gelenlere oranla daha yavaş kentle bütünleştikleri yorumu yapılabilir. Bu durumun kentte kalış süresiyle ilişkisine bakıldığında ise, kentte kalış süresi arttıkça kendini Ankara’ya yakın hissetme oranının artmakta olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, kentle bütünleşmenin gerekli koşullarından biri kentte uzun süreler kalmaktır şeklinde bir yorum yapılabilir. Özetle, kentte daha uzun süre kalan göçmenlerle İskilip ilçe merkezinden gelen göçmelerin kentle bütünleşme oranları daha fazladır.

Tablo 3.45 Kentte Kalış Süresine Göre Hane Reisinin Kendini Nereye Yakın Hissettiği Ve Göç Edilen Yer

Göç Dönemi	Kendini Nereye Yakın Hissettiği	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	Ankara	63	61,8 75,9	20	64,5 24,1	83	62,4 100,0
	İskilip	36	35,3 87,8	5	16,1 12,2	41	30,8 100,0
	Hiç biri	1	0,9 100,0			1	0,8 100,0
	Her ikisine de	2	2,0 25,0	6	19,4 75,0	8	6,0 100,0
	Alt- Toplam	102	46,2 76,7	31	37,4 23,3	133	43,8 100,0
1980 sonrası	Ankara	65	54,6 70,7	27	51,9 29,3	92	53,8 100,0
	İskilip	51	42,9 68,9	23	44,1 31,1	74	43,2 100,0
	Hiç biri	2	1,7 66,7	1	1,9 33,3	3	1,8 100,0
	Her ikisine de	1	0,8 50,0	1	1,9 50,0	2	1,2 100,0
	Alt- Toplam	119	53,8 69,6	52	62,6 30,4	171	56,2 100,0
Tüm dönem-ler	Ankara	128	57,8 73,1	47	56,6 26,9	175	57,6 100,0
	İskilip	87	39,4 75,7	28	33,7 24,3	115	37,8 100,0
	Hiç biri	3	1,4 75,0	1	1,2 25,0	4	1,3 100,0
	Her ikisine de	3	1,4 30,0	7	8,5 70,0	10	3,3 100,0
	Toplam	221	100,0 72,7	83	100,0 27,3	304	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 3.46 Memlekettten Yardım Alma Durumuna Göre Hane Reisinin Kendini Nereye Yakın Hissettiği Ve Göç Edilen Yer

Göç Edilen Yerden Yardım Alma Durumu	Kendini Nereye Yakın Hissettiği	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü		Sayı	Yüzde
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Evet, alıyor	Ankara	27	54,0 69,2	12	46,2 30,8	39	51,3 100,0
	İskilip	22	44,0 73,3	8	30,8 26,7	30	39,5 100,0
	Her ikisine de	1	2,0 14,3	6	23,0 45,7	7	9,2 100,0
	Alt- Toplam	50	100,0 65,8	26	100,0 34,2	76	100,0 100,0
Hayır, almıyor	Ankara	101	59,1 74,3	35	61,4 25,7	136	59,6 100,0
	İskilip	65	38,0 76,5	20	35,0 23,5	85	37,3 100,0
	Her ikisine de	2	1,2 66,7	1	1,8 33,3	3	1,3 100,0
	Hiçbirisine	3	1,7 75,0	1	1,8 25,0	4	1,8 100,0
	Alt- Toplam	171	100,0 75,0	57	100,0 25,0	228	100,0 100,0
Tüm denekler	Ankara	128	58,0 73,1	47	56,6 36,9	175	57,6 100,0
	İskilip	87	39,4 75,7	28	33,7 24,3	115	37,8 100,0
	Her ikisine de	3	1,3 30,0	7	8,4 70,0	10	3,3 100,0
	Hiçbirisine	3	1,3 75,0	1	1,3 25,0	4	1,3 100,0
	Toplam	221	100,0 72,7	83	100,0 27,3	304	100,0 100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tabloya (3.46) göre, memlekettten yardım alan deneklerin, almayan deneklere oranla, kendilerini İskilip'e daha yakın hissettikleri görülmektedir. Bu durum, memlekettten yardım alma yoluyla kurulan ilişkilerin maddi destek sağladığı kadar göçmenlere manevi olarak da bir aidiyet duygusu kazandırdığı biçiminde açıklanabilir. Ancak, memlekettten yardım almanın kente olan ilişkileri zayıflattığı sonucuna da ulaşılmamalıdır; çünkü yardım aldığını belirten göçmenlerden kendilerini hem İskilip'e hem de Ankara'ya yakın hissettiklerini söyleyenlerin oranı yardım almayanlardan daha fazladır. Ne var

ki, bu durum İskilip'in köylerinden gelenlerle ilçe merkezinden göçmenler arasında farklılık yaratmaktadır. Memleketten yardım almadığını ve kendini Ankara'ya daha yakın hissettiğini söyleyen göçmenlerin oranı köylerden gelenlerde daha yüksektir. Buradan hareketle, memleketten yardım almanın köyden göç eden nüfus üzerinde memleketle bağların devamlılığı yönünden ilçe merkezinden göç edenlere oranla daha fazla etki yaptığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3.47 incelendiğinde, Ankara'ya göç etmekten memnun olduğunu dile getiren hane reislerinin büyük çoğunluğunun kendilerini Ankara'ya yakın hissettikleri, buna karşılık göç etmekten memnun olmayan hane reislerinin daha yüksek bir oranının kendilerini İskilip'e yakın hissettiklerini söyledikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra, göç etmiş olmaktan memnun olmayan hane reislerinden kendilerini Ankara'ya yakın hissedenlerin oranı %27,8 gibi yüksek bir orandır. Ayrıca, göç etmiş olmaktan memnun olan hane reisleri arasında kendini İskilip'e yakın hissedenlerin oranı da %34,9'dur. Buradan hareketle, göç etmiş olmaktan memnun olma durumunun kentle bütünleşmiş olmak ya da memlekete aidiyet beslemekle doğrudan etkili görülebilecek bir durum olmadığı yorumu yapılabilir.

Tablo 3.47 Göç Etmekten Memnun Olma Durumuna Göre Hane Reisinin Kendini Nereye Yakın Hissettiği

Genel Olarak Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Durumu	Kendini Nereye Yakın Hissettiği	Sayı	Yüzde
Evet, memnun	Ankara	170	60,5
	İskilip	98	34,9
	Hiç biri	3	1,1
	Her ikisine de	10	3,5
	Alt- Toplam	281	92,1
Hayır, memnun değil	Ankara	5	27,8
	İskilip	12	66,7
	Hiç biri	1	5,5
	Alt- Toplam	18	5,9
İdare ediyor	Ankara	1	16,7
	İskilip	5	83,3
	Alt-Toplam	6	2,0
Tüm denekler	Ankara	176	57,7
	İskilip	115	37,7
	Hiç biri	4	1,3
	Her ikisine de	10	3,3
	Toplam	305	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

3. 6. Sonuç

İskilip'ten Ankara'ya çeşitli nedenlerle çeşitli zamanlarda göç eden nüfusun kentle bütünleşmeleri, memleketleriyle olan ilişkileri ve iktisadi faaliyetler bağlamında incelendiğinde, göç süreci temel olarak göçmenlerin hangi yerleşim birimlerinden göç ettiği, 1980'e göre göç dönemi, eğitim durumu gibi temel değişkenlere göre yorumlanmıştır. Deneklerin gelir gruplarına göre dağılımı oldukça düzenlidir. Bulgulara göre, genellikle kentte kalış süresi arttıkça deneklerin gelir durumu yükselmekte, niteliği daha yüksek işler bulmakta, ve düzenli işler bulmaya başlamaktadırlar. Göç öncesi yaşanan yere göre denekler değerlendirildiğinde, ilçe merkezinden göç etmiş olanların gerek iş geçmişleri, gerekse gelir durumu bakımından köyden göç etmiş olanlara kıyasla daha iyi durumda oldukları ortaya çıkmıştır. Kentte kalış süresine göre de böyle bir iyileşmeden söz etmek olanaklıdır. Ancak işsiz kalma oranlarına bakıldığında 1980 sonrası göç edenlerin kentte daha uzun süredir kalanlara kıyasla işsiz kalma oranlarının daha yüksek olduğu sonucu bulgulanmıştır. Bu durum Türkiye'nin 1980 sonrası içinde bulunduğu yapısal ekonomik koşullardan ayrı düşünülmemelidir.

4. İÇ GÖÇTE TOPLUMSAL AĞLAR

4. 1. Giriş

İlgili yazında ekonomik koşullar, göçe yol açan nedenlerin başında görülmektedir. Ancak toplumsal yapıyı önemli ölçüde değiştiren göç olgusunun nedenlerini ve sürecini değişmez tek bir nedene bağlamanın doğru olmayacağı açıktır. Her ne kadar kitlesel göç hareketleri 1950'lere kadar daha çok siyasal, 1980'lere kadar ise daha çok ekonomik nedenlere bağlanarak açıklanmakta ise de, 1980'ler ve 1990'larda göç hareketlerinin nedenleri Türkiye'de olduğu kadar dünyada da çeşitlenmiş ve karmaşıklaşmıştır (Özbay ve Yücel, 1997). Özellikle de modern sanayi toplumuna özgü ve bireyin özgür iradesine dayanan varsayımları temel alan kuramlar, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş süreci yaşayan ulus-devletlerde zorunlu göç için geçerli olmamakta, daha kapsamlı ve farklı nedensellik süreçlerini de göz önünde bulunduran açıklamalara gereksinim duyulmaktadır. Kente göç olgusu üzerine yapılan çalışmalarda sadece ekonomik ve mekansal dönüşümleri vurgulamak yeterli olmamaktadır. Göç eden bireyin bu dönüşümlere uyum sağlamaya çalışırken hangi mekanizmaları kullandığını saptamak toplumsal dinamikleri anlamayı kolaylaştıracaktır. Yeni geliştirilen göç modelleri, tüm dünyada giderek artan göç hareketinin sadece ekonomik modellerle açıklanamayacağını ileri sürmektedir. Bu hipotezi temel alan düşünce sistemi, İlişkiler Ağı (Network) Kuramı'nın ortaya çıkışına yol açmıştır. Buna göre, göç edilen ülkede sayıları artan göçmenler diğerlerinin gelmesi için gerekli sosyal, kültürel ve ekonomik koşulları da hazırlamaktadırlar. Bu model, Avrupa'ya giden Türklerin sayısındaki artışı daha iyi açıklamaktadır. Aile birleşmesi, evlenme gibi sosyal ve kültürel nedenlerle Avrupa'ya giden göçmenlerin sayısı ilk dönemlerde denetimli emek göçü ile gidenlerden fazladır. (Özbay ve Yücel, 1997). İlişkiler Ağı Kuramı, göçün sadece hangi nedenlerle ortaya çıktığını değil, zaman ve mekan açısından etkilendiği ve sürdürülebilirliğini arttırdığı süreçleri inceler. Buna göre, ortak köken, soydaşlık, dostluk gibi kişiler arası bağlantılar göçü özendiren öğelerdir (Abadan-Unat, 2002).

Hem çözümsel hem kuramsal hem de görgül anlamda göç çalışmalarında dikkat edilmesi gereken konulardan biri de göçün bir yandan toplumsal, diğer yandan da bireysel düzeyde yaşanan bir süreç olduğudur. Buna göre, göç eden kişinin hem geldiği hem de vardığı yerleşimdeki aile ve hane gibi yakın toplumsal çevresinin özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir (İçduygu ve Ünalın, 1997). Böyle bir bakış açısı, göç olgusunun ele alınışında toplumsal ilişkilerin ne denli önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu da, antro-po-sosyolojik bir perspektifi de göç çalışmalarına dahil ederek akrabalık ve hemşerilik gibi kavramların ayrıntılı olarak incelenmesi gerektiğini ortaya koyar.

Bu çerçevede, göç kararı almada, göç ettikten sonra iş ve konut gibi kentsel gereksinimlerin karşılanmasında ve toplumsal katılım ve kentlileşmenin

düzeyinin belirlenmesinde toplumsal ağların rolünü tartışmak bu bölümün temel konularını oluşturacaktır.

4. 2. Göç Kararının Alınmasında ve Kentsel Gereksinimlerin Karşılansında Toplumsal Ağların Rolü

Massey (1988: 396) göç ağlarını “Göçmenleri, daha önceki göçmenleri ve göçmen olmayanları akrabalık, arkadaşlık ve ortak bir topluluk kökeniyle birbirine bağlayan, terk edilen ve göç edilen yerleşmelerdeki kişiler arası bağlar” olarak tanımlar. Bu bağlar, kırsal alandan kentsel alana göç edenler için, göç edilecek yerin belirlenmesinde, varılan yerde konut ve iş gibi kentsel gereksinimlerin karşılanmasında ve kent yaşamına uyum sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde toplumsal ağların göçmenleri mekansal, ekonomik ve psikolojik olarak yönlendirerek toplumsal yapıdaki dönüşümleri etkilediği söylenebilir.

Toplumsal ağlar, göç sürecinde başlı başına bir aktör konumundadır. Göç edenler arasında kurulan toplumsal ağlar daha çok bireyin göç etme kararı almasına katkıda bulunur; çünkü bu ağlar göçmenlerin varış ve yerleşim noktasında örgütlenmelerine yardımcı olmaktadır (Portes ve Boron, 1989). Hangi itici ve çekici etmenler doğrultusunda, hangi makro ekonomik ve siyasi koşullar göçe yol açmış olursa olsun, genişleyen göç süreci özgün koşullarından adım adım bağımsızlaşır, bunun önemli bir nedeni ise yeni toplumsal ağların oluşumudur (Massey, 1989).

Kırdan kente göç edenlerin hemşerilik ve akrabalık ağlarını kullanarak kentte iş ve konut buldukları bilinmektedir. Kırdan göç edenlerin büyük bir bölümü kente ilk geldiklerinde bir akraba ya da tanıdık tarafından karşılanmayı beklemektedirler (Gugler, 1981). Bir çok göçmen, tanıdıkları ya da akrabaları ile aynı semte yerleşir, ya da aynı işveren için çalışmaya başlar. Toplumsal ağlar potansiyel göçmenler için bir çeşit kredi olarak görülmektedir. Yerel bağlamda öne çıkmayan etnik kimlik, kente göç edildiği çok farklı bir anlam kazanmaktadır. Kırdan kente göç süreci genişledikçe, kırsal kimliğe özgü olan toprak sahipliğinin sağladığı güvence, yerini kır-kent arası kurulan toplumsal ağların güvencesine bırakmaya başlamaktadır. Göç eden birey, iş bulma konusunda kendisine olanaklar sağlayan, düşük maliyette konut bulabilen ve asimilasyon sürecini kolaylaştıran toplumsal ağlara büyük ölçüde gereksinim duyar. Kentte yarışma ortamında potansiyel göçmenler geldikleri köy ya da bölge bağlamında kimliklerini birer kartvizit olarak kullanmaktadırlar. Özellikle fabrikada, enformel iş piyasasında ve kamu görevlerinde toplumsal ağlar çok önemli üstlenir. Bu ilişkiler ağının oluşmasında ilk bağlantı, kentte yerleşilen ilk konutun bulunmasında yardımcı olabilir. Ancak, toplumsal ağların sağladığı asıl güvence, göçmene kalıcı iş ve konut olanakları sağlayacak ikincil bağlantılara yönlendirebilmesidir (Kuhn, 2002). Kentsel işgücü piyasasında, tanışlığın, akrabalığın ya da hemşeriliğin önemli bir işlevi vardır. Bu nitelikteki

esnek ilişkiler, bir yönüyle iş ilişkisinde güven ortamını doğururken, bir yönüyle de kentteki belirsizlikler karşısında güç birliği oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır (Peker,1999). Ayrıca, Shah ve Menon (1998) tarafından zincirleme göçle Kuveyt'e gelenler üzerinde yapılan bir araştırma, arkadaş ve akraba ilişkileri aracılığı ile kente gelip iş bulanların gelir düzeyi ve iş tatmini açısından, iş bulma kurumu aracılığı ile gelenlere göre daha iyi durumda olduklarını göstermektedir. Yine bu araştırmaya göre, eğitim düzeyi yükseldikçe ilişki ağlarını kullanarak iş bulma eğilimi azalmaktadır.

Erder de iç göçlerde zincirleme ve birikimli göçün önemini ayrıntılı biçimde sergilemektedir (Erder, 1996). Erder, göçmenlerin aralarında oluşturdukları dayanışma ağını akrabalık terimleri ile anarak, bir anlamda "aile" olduklarını ve bu ilişki ağları ile kamu hizmetlerinden yararlanma mücadelesi verdiklerini anlatmaktadır. Bu mücadelede başarı, ağın genişliğine bağlıdır. Başarılı oldukça da ağ büyümektedir.

Toplumsal ağları kullanarak kente gelen göçmenler, kentte yaşayanlar için de önemli bir rol üstlenmektedir; çünkü yeni göçmenler belli bir toplumsal ilişki içindeki kentteki topluluğa kültürel kimlik, ekonomik destek, fiziksel koruma ve siyasi bağlar açısından katkıda bulunurlar. Ağın büyümesi bir kurumda ya da çevrede bulunan mevcut göçmenlerin güvenliğini ve gücünü arttırırken, onların kente yeni göçmenler getirmelerine de yol açar.

İlişkiler Ağı Kuramının açıklamakta eksik ve yetersiz kaldığı bazı noktalar olduğunu öne süren görüşler de mevcuttur (Light, Bhachu ve Karageorgis, 1989). Buna göre, İlişkiler Ağı Kuramı kendi içinde bazı kısıtlamaları da barındırmaktadır. Mevcut kuram, toplumsal ağların, göçmenlerin kentte konut ve iş bulmalarına yardımcı olduğunu ve kente uyum sağlama süreçlerini kolaylaştırdığını öne sürerken ekonomik doyma noktasını göz önünde bulundurmamaktadır. Özellikle de göç akımının hızının ekonomik büyümeyi geçmesi, göç edilen mekanın iş ve konut açısından yetersiz kalması sonucunu doğuracaktır. Ekonomik doyma noktasında ağlar, göçmenin beklediği hizmeti sağlayamayacaktır. Böyle bir durumda göç ağları yeni mekanlar bulma arayışına girer. Göçmenler ekonomik doyma noktasına ulaşmamış mekanlara yönelerek göç edilen yerdeki yerel ekonomi üzerinde bir nüfus baskısı oluştururlar. İlişkiler Ağı kuramcıları daha önce göç edilen yerlerdeki talep yetersizliği nedeniyle yeni göç noktalarının hangi ilişkiler ağı ile ve nasıl bulunduğu ya da belirlendiği konusuna açıklık getirmemektedir.

Her ne kadar, göç kararının alınması ve kentsel gereksinimlerin sağlanmasında toplumsal ağlar kente yeni gelen göçmen için kolaylık sağlasa da, bu ağların, yeni göçmenlerin hemşerileri ya da akrabalarına benzer işler bularak, emek piyasasında mevcut fırsatların sınırlandırılmasına yol açtıkları da söylenebilir (Shah ve Menon, 1998). Aynı emek pazarı içinde iş bulan göçmen, özellikle de eğitim düzeyinin düşük olması durumunda, içinde bulunduğu ağın dışına çıkma fırsatını bulmakta zorlanacaktır. Bu tür ilişkilerin diğer bir olumsuz etkisi, belli bir işkoluna egemen olan grubun, bu işkoluna farklı kişilerin

girmesini engellemesi ve dışardan gelenleri bu kesimden dışlanmalarının kolaylaşmasıdır.

Göçmenler belirsizlik ve istikrarsızlıkla karşı karşıya kaldıkları zaman ise, kıra geri dönmek ya da kırdan doğrudan ekonomik destek almak durumunda kalabilirler. Böyle zamanlarda kırdan bulunan varlıklar göçmene yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda gelinen noktadaki aile üyeleriyle arasındaki ekonomik ve sosyal bağın güçlenmesi için de bir araç olur (Kuhn, 2002). Kente göç eden bireyin salt kentte içinde yer aldığı ilişki ağının yoğunluğu değil, aynı zamanda kırla olan ilişkilerini ne derece sürdürdüğünün de bu anlamda araştırmalara dahil edilmesi gerekmektedir.

4. 3. Toplumsal Ağların Kentle Bütünleşme Sürecindeki Yeri

Kente göç eden bireye özellikle kente ilk geldiği dönemde kentsel olanaklardan yararlanma mücadelesinde kendisine yardımcı olan hemşerilik, akrabalık gibi bağların diğer bir yönü ise kente kültürel ve toplumsal uyum açısından bireyi yönlendirmesidir. Eski kentlilere kıyasla, çok daha karmaşık sorunlarla karşı karşıya kalan göçmenler için uyum sürecinin salt ekonomik düzeyi değil, aynı zamanda psikolojik ve kültürel düzeyi de büyük önem taşımaktadır. Modernleşme kuramı çerçevesinde, “kentlileşme” şu şekillerde tanımlanmıştır:

- Toplum ölçeğinde kentleşme sürecinin birey ölçeğindeki yansıması ve sosyo-psikolojik yönü ağır olan bir süreç (Erkut, 1995)
- Kentleşme akımı sonucunda toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratma süreci (Keleş, 1980)
- Kırdan çözülme ve kentte yoğunlaşma nedeniyle kırdan kente göç eden nüfusun ekonomik ve sosyal yapılardan kıran özelliklerinden arınarak kentin özelliklerini kazanma süreci (Kartal, 1992)

Bu süreçte önemli bir rol üstlenen hemşerilik ağları sadece kente gelenlerin kullandığı bir iş ve barınak bulma aracı değildir. Bunun yanında “hemşerilik göç etmiş nüfusun kendisini şehirliden ve göç ettiği köyden ayırmasına yarayan bir kimlik, hem şehre uyum için gerekli bir araç, hem de bir güvence olarak görülmektedir.” (Ayata, 1991: 99). Tekeli’ye (1997) göre, köylü nüfusun kente gelip iş bulması kente uyum için yeterli olmamaktadır ve kültürel bir değişim geçirmesi de gereklidir. Şenyapılı (1978) ise, kentsel yaşama katılma olanağı sağlayabilecek düzeyde gelir sağlayan sürekli bir iş edinilmesinin önemini vurgularken, esas bütünleşmenin ancak örgütlenme ve örgüt kullanma düzey ve biçimiyle saptanabileceğini belirtmektedir.

Son dönemde yapılan çalışmalar, daha önceleri üstünde sıklıkla durulan, göçün kaçınılmaz bir şekilde psikolojik ve sosyal sorunlara yol açacağı görüşünü yadsıyarak, göçün risk etmenleri taşımasına karşın, son derece olumludan, son derece olumsuzla kadar uzanan uyum süreçleri arasında gidip gelebilen sonuçları olacağını belirtmektedir (Berry, 1992). Bazı bireyler uyum sürecinde

hiç bir ciddi sorun yaşamazken, bazıları çok büyük zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bu sonuçlar, bir yandan kültürel kimlik korunurken, diğer yandan da kentin olanaklarından yararlanma ve diğer kültürlerle iletişime geçme değişkenlerinin göçmenler tarafından nasıl algılandığı ve kültürleşme stratejisi ile ilgilidir. “Kültürleşme”, bir kültürün üyelerinin kültürel temas sonucu, diğer kültürün çeşitli öğelerini benimsemesi, karşılıklı etkileşim sonucu yaşanan kültürel değişimdir. Bu değişimde yeterlilik koşulu iki kültür arasında sürekli ilişki ve etkileşimdir (Güvenç, 1974). Bu süreçte dört farklı kültürleşme stratejisinden söz edilebilir: *Bütünleşme*, *ayrışma*, *asimilasyon* ve *marjinalleşme*. (Şekil 4.1) Kente göç eden birey kültürel kimliğini yitirmeden kentteki diğer gruplarla formel ve enformel ilişkiler kurabiliyorsa kentle bütünleşme sürecine girmiş demektir. Kente uyum sürecinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi, göçmenlerin diğer gruplarla özdeş hale gelmeden, onlarla bir bütünü oluşturacak biçimde etkileşimde bulunmaları durumunda söz konusu olmaktadır.

Şekil 4.1 Bütünleşme, Ayrışma, Asimilasyon ve Marjinalleşme.

		Kültürel Kimlik Ve Özellikler Korunuyor Mu?	
		Evet	Hayır
Diğer Gruplarla İlişki Kuruluyor Mu?	Evet	Bütünleşme	Asimilasyon
	Hayır	Ayrışma	Marjinalleşme

Kaynak: Berry J. W., *Acculturation and Adaptation in a New Society*, 1992

Toplumsal ağlar, bireyin kentle uyum sürecinde ne derece olumlu bir tavır izleyeceğinde büyük ölçüde belirleyici olmaktadır. Çünkü, göç eden kitlenin kentle etkileşim süreci içerisinde kimlik olgusu önemli bir yere sahiptir. Kimliğine sahip çıkan ve güçlü bir toplumsal ağa ait birey ve grupların yabancılaşma duygusu hissederek marjinalleşmesi düşük bir olasılık olarak belirmektedir.

Hemşeri birlikleri göçmenlerin kente ait değerler sistemini ve davranış kalıplarını anlama sürecinde, sosyalizasyon işlevini üstlenen kurumlar olmuştur. Bu birlikler özellikle de üye sayısı arttıkça bir baskı grubu olabilme özelliği taşıyarak bir yandan kentsel yaşama etkin katılmayı, diğer yandan da edinilmiş kültürleri sürdürmeyi amaçlarlar (Bal, 1997). Ancak, bu savın tam tersini, bu Birliklerin kişilerin yaşadığı kente değil doğduğu yere ait hissetmesi ve hemşeriliği doğduğu yere göre tanımlamasını güçlendirerek kentsel bütünleşmeyi engellediğini savunan görüşler de vardır. Bu görüşlere göre, hemşerilik dernekleri bireylerin “farklılık takıntısı”ndan kurtulamadığının ve topluluk bağlarında özerkleşemediğinin bir belirtisidir (Sarıbay, 1996). Kartal’a (1978) göre, kentte kalış süresi hemşeri derneklerine üyelik üzerinde önemli rol oynamaktadır. Kente yeni göç etmiş kişiler bir yere ait olma gereksinimi duyarak bilinçsiz ve kişinin kendi seçimine dayalı olmayan bu tür

üyeliklere başvururlar. Kentte kalış süresi uzadıkça örgütlenme düzeyinde tekrar artış olur, ancak bunlar bilinçli seçimlerden kaynaklanmaktadır. Hemşeri derneklerinin bir başka tartışılan yönü ise siyasi himayeciliğe zemin hazırlayıp hazırlamadıklarıdır. Hemşerilik dayanışmasının bu yönünü Tekeli şöyle ifade etmektedir: “Genellikle kültürel kimliklerin korunması gibi bir görüntü içinde sunulsa da bu bakımdan ciddi talepleri yoktur, temelde kente gelenlerin kente uyumunda birbirinden destek talebinde bulunmasını kolaylaştıran bir gruplaşmadır. Bu nedenle bir himayecilik sistemi oluşturmaya dönüktür. Bu özelliği dolayısıyla varolan siyasal yapıya kolayca eklenilebilmektedir.” (Tekeli, 1996: 24)

Yeşiltuna'nın (1996) İzmir'de kurulan beş farklı hemşeri derneği üzerine yapmış olduğu bir araştırmada, sahip olunan iş ile diğer hemşeri derneklerinin üyeleriyle ilişkilerin yapısını incelenmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, yapılan işin niteliği ve güvencesi azaldıkça göçmenlerin kendi aralarındaki dayanışmanın arttığı; ancak işin gerektirdiği nitelikler arttıkça, aynı alanda çalışan farklı hemşeri gruplarıyla daha yoğun ilişkiye girdikleri ortaya çıkmıştır. Bu da kentsel yaşama birey olarak katılmanın gerçekleşmesi durumunda hemşerilik ilişkilerinin zayıflamasıyla açıklanmaktadır. Söz konusu ilişkilerin ancak siyasi bir konum hedeflendiğinde tekrar önem kazandığı gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, kente göç eden bireyin kültürel uyumu, modernleşme okulunun ortaya koyduğu şekliyle göçmenin uyduğu, benimsediği ya da reddettiği değerler, siyasal tutum ve davranışları, dayanışma ve yardımlaşma konusunda benimsediği değerler, örgütlenme biçimleri, dini tutumu ve diğer grup ve topluluklarla olan ilişkisi çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu kültürel uyum sürecinde toplumsal ağlar önemli bir üstlenmektedir.

4. 4. Türkiye Bağlamında İlişki Ağlarının Değişen Niteliği

Hemşerilik ilişkileri zamana bağlı olarak farklı bir yapıya bürünmektedir. Tarihsel bir perspektiften bakıldığında, dayanışma ağları, hemşerilik gibi kurumların yaşanan siyasal ve ekonomik değişimlere bağlı olarak dönüştüğü görülmektedir. Toplumsal yardımlaşma, dayanışmanın ve ilişki ağlarının zaman içinde geçirdiği dönüşüm, yapılan çalışmalarda öne çıkan ve değerlendirmeye tabi tutulan kavramlardaki değişikliklerden de anlaşılabilmektedir. Örneğin, Yasa (1966) tarafından 60'lı yıllarda yapılan bir araştırmada; temel olarak doğum, ölüm, düğün, hastalık gibi durumlar için kırsal alanda öne çıkan geleneksel yardımlaşma çeşitlerinin niteliği araştırılmış ve kentte konut ve iş edinmeye ilişkin ilişki ağlarının önemine vurgu yapılmamıştır. Bunlara ilişkin olarak sadece kent içinde yerleşilecek konut alanının seçiminde; aynı köy, il ya da bölgeden gelenlerin birbirine yakın semtlere yerleştikleri fakat gecekonduların büyüüp genişlemesi ve zamanla ailelerin yer değiştirmesi gibi nedenlerle bu eğilimin yönünün değiştiği belirtilmiştir.

Kapil ve Genççağa tarafından 1970 yılında yapılan İskilip göç araştırmasında, göçmenlerinin ilişki ağlarını nasıl kullandıklarına ilişkin incelemede gelir ve eğitim düzeyi bağımsız değişken olarak alınmıştır. Buna göre, ağa dahil 4500 kişi içinde düşük gelirli olarak alınının anlamı, kendileri için bir koruma oluşturmaları, yüksek gelir grubundakiler için ise modern ekonomiye dahil olurken geleneksel bir alt-kültürü ve kasabadan gelen değerleri koruyarak denge yaratmasıdır. Çalışmada toplumsal ilişki ağlarına katılımın gelir ve eğitim düzeyiyle yakından ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. İskilipli göçmenlerin toplumsal birlik oluşturdıkları, ancak bağımsız bir topluluk ya da alt-topluluk oluşturmadıkları, etnik olarak gettolaşmadıkları belirtilmektedir. Bireyler ortak kimlik üzerinden ilişki kurmalarına karşın, belirli bir toplumsal varlık göstermemektedirler. İletişim ağı enformel ve esneklik.

Araştırmada İskilip göçmenlerinin Ankara'ya göç öncesi ve sonraki konumunu ölçüt olarak oluşturulan tipolojide beş farklı kategori belirlenmiştir:

1. Sıradan kişiler (bu kişiler genelde zanaatkardır; göç sonrası geçici olarak akraba ya da hemşerileri yanında kalıp daha sonra gecekondulaşmalarına ya da düşük gelir gruplarının dahil olduğu kentsel bölgelere yerleşmektedirler. Bu gruplar için ilişki ağının anlamı yeni bir yerleşim yerindeki acil gereksinimleri gidermektir. Bu ağ onların üst sınıfa ulaşmasını da sağlamaktadır.)
2. Temas kurulan kişi (Bu kişiler ağ için önemli bir düğüm noktasıdır. Zanaatkar ya da küçük esnaf olup gecekonduda yaşamakta ve İskilipli aileler için merkezi konumda bulunmaktadırlar. Tüm İskilipli aileleri tanır, talepleri karşısında onlara yardımcı olur, dışardan bağlantı kurmak isteyenler için de bağlantı noktası durumundadır)
3. Orta sınıf tüccar (Gelir düzeyi ortalamanın üzerinde olan gruptur. Birincil olarak hemşerileriyle görüşmektedir, kolaylıkla ulaşılabilir olmaları dükkanlarının genelde düşük gelir gruplarının yerleşim bölgelerine yakın olan Ulus'ta olmasından kaynaklanır. Dolayısıyla sıradan kişiler tarafından da sıklıkla ziyaret edilirler. İskilip'le bağları güçlüdür, oradaki varlıkları-örn. bahçe-aileden bir başkası tarafından yönetilir.)
4. Üst sınıf tüccar (Genel olarak İskilip'te düşük gelir grubuna yer almasına karşın Ankara'da zenginleşmiş bir kesimi temsil eder. Kentte kalış süresi orta sınıf tüccara göre daha uzundur. İskilip'le ilişkileri zayıftır; çünkü tüm akrabaları zaman içinde Ankara'ya taşınmıştır. Geldikleri yerde varlıkları yoktur. Orta sınıf tüccara göre daha az ulaşılabilir bir konumda olsa da yine de hemşeri ağına dahildir.)
5. Eğitimli kişiler (Kentteki ilişki ağına daha az bağımlı bir gruptur. İskilip'in üst sınıfından gelirler, geldikleri yerde aile ve varlık sahibi oldukları için İskilip'le ilişkileri güçlüdür. Özellikle Ankara'da yaşayan İskilipli üniversite öğrencileri bu gruba ait göçmenlerle sıkı bir ilişki içindedir. Diğer kategorilerden farklı olarak sosyal hayatları farklılaşmıştır ve gördükleri dört aileden biri İskilipli değildir. Bu

kişiler sıradan kişilere karşı sorumluluk hissetmektedirler, onların işe girmelerine yardımcı olur ve kentsel hizmetlerden nasıl yararlanacakları konusunda öğüt verirler.)

Hangi sınıfa dahil olursa olsun, göçmenlerin ilişki ağlarının sürekliliğinin temel nedeni ortak bir kültüre sahip olmalarıdır. Genelde İskilipli kadınlarla evlenip özel yaşamlarını İskilip'teki düzenin modern hayata uyum sağlamış şekli olarak tasarlamaktadırlar; bu da İskilipli göçmenlerin kendilerini 'ev'de hissetmelerini sağlayarak radikal bir kopuşu engellemektedir. Kültür sadece ev düzeninde değil konuşulmayan kurallarda, örneğin toplumsal ast-üst ilişkilerinde daha derinden kendini hissettirmektedir. Usta-çırak ilişkisi bunun en belirgin örneğidir. Ustanın her dediğini sorgulamadan yapmak durumunda kalan çırak, büyüdüğü zaman da sosyal açıdan kendinden üst konumda bulunan kişilere karşı da aynı şekilde yaklaşmakta ve patronaj ilişkisinin doğmasına neden olmaktadır. Sadece erkek denekler üzerinde yapılan bu çalışmanın bir diğer sonucu ise, kadınlar ve çocukların bu ağa dahil olmadıkları için kent hayatını daha farklı algılamalarıdır.

Dernek üyelerine bakıldığında ise derneğin birbiriyle ilişkili olan küçük bir gruptan oluştuğu görülmektedir. Çoğu eğitilmiş göçmenler tarafından formal olarak kurulmuştur ve finansal desteğini tüccar sınıftan alır. Dernek üyeleri genelde (%70) devlette yüksek kademeli bürokratlar ya da varlıklı tüccarlardan oluşmuştur. Bu durum bu grupların kent hayatıyla daha fazla bütünleştiğinin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Bu kişiler dernek aracılığıyla ait oldukları topluluğa hizmet ettiklerini hissederek yeni statülerini geçerli kılmak istemektedirler.

Şenyapılı (1978) tarafından Gültepe'de yapılan gecekondu araştırmasında enflasyonist ortamın sıklıkla vurgulandığı ve bu ortamın kentle bütünleşme sürecindeki dinamikleri etkilediğinin altının çizildiği görülmektedir. Bu araştırma ayrıca patronaj ilişkilerine de değinmekte ve ortamla bütünleşme sağlamanın temel noktasının patronaj ilişkileri kurmanın yanı sıra yeni ortamın hakim politikasına katılmak olduğunu belirtmektedir. Kentteki sosyal ilişkilerin temel nitelikleri incelenirken, kentsel rantın öneminin ortaya çıktığını gösteren, fizik mekanda yarışmacı ortamdaki bahsedilmektedir.

Kentsel rantın ne denli önemli olduğunu ortaya koyan bir başka araştırma Kartal (1978) tarafından yapılmıştır. 1950'lerden 1960'ların sonlarına kadar yaşanan hızlı kentleşme sürecinin aktörleri, kente öncelikle iş bulmak üzere gelmiş olan göçmenlerdir. Kartal'ın Çankırı köylerinden Ankara'ya göç edenler üzerine yaptığı bu araştırma, bu dönemde gelenlerinin amacının 'sürekli bir iş bulma' olduğunu ortaya koyar. Ancak bu neden 1970'lerin başından itibaren önemini yitirerek, yerini kentte yer edinmiş olmaya, yani kentsel ranttan pay kapmaya bırakmaktadır. Bunun nedenlerinden biri, kent toprağında özel mülkiyet hakkının toprak spekülasyonu doğurması ve bu yolla yüksek kazançlar elde edilebilmesidir. Bir diğer neden ise, kente daha önce

gelmiş tanıdıkların oluşturduğu çevrenin iş bulmada kolaylıklar sağlaması ve göçmenin bu konuda çok fazla sıkıntı yaşamamasıdır.

İskilip'ten göç ederek Ankara'ya yerleşen 355 hane üzerinde Ersoy (1985) tarafından yapılan ve Kapil ve Genççağ'a'nın görüştüğü denekleri de kapsayan çalışmada kültürel bütünleşmeye ilişkin bulgular, göçmenlerin kentte sürdürdüklerini belirttikleri ilişkiler ve kentin mevcut kurum ve örgütlerini ne denli yoğun kullandıkları noktalarında yoğunlaşmaktadır. Çalışmada üzerinde dikkatle durulan bir değişken kentte kalış süresidir ve göçmenlerin kentte kalış süresinin kentle bütünleşmedeki etkisi araştırılmaktadır.

Elde edilen veriler genel olarak, yeni göçmenlerin güçlü ve canlı bir toplumsal ilişkiler ağı geliştirdiklerini göstermektedir. Zaman içinde geliştirilen iletişim ağının yoğunluğu konusunda ayrıntılı bilgi sahibi olunmasa da, elde edilen bulgular, İskilipli göçmenlerin toplumsal bir grup olarak "marjinal" ve çevresinden yalıtılmış bir kitle olmadığını göstermektedir. Göçmenlerin %85'inin kente yerleşmeden önce ve sonra bir akraba ya da hemşerisi ile bağlantı kurmuş olması, ilişki ağlarını ne denli yoğun kullandıklarının bir göstergesidir. Araştırmada kentte kalış süresi ile memleketeye yapılan ziyaretlerin sıklığı arasında ters orantı olduğu saptanmıştır. Yine de tüm deneklerin yaklaşık 3/4 'ünün yılda en az bir kere memleketinden ziyaretçisi olması, göç edilen yerle hala güçlü bir bağ olduğunun göstergesidir. Kentte en çok görüşülen kişiler de akraba ve hemşerilerden oluşmaktadır. Bu bulgu kentle bütünleşmedeki başarısızlıktan çok bireylerin yaşamında daha önceden gelişmiş toplumsal ilişkilerin önemli bir rol oynadığının kanıtı ve Türk toplumsal yaşamının önemli bir ögesi olarak yorumlanmaktadır. Ancak, kentte geçen süre uzadıkça bağlantı kurulan kişiler arasında akrabaların oranı azalırken hemşerilerin oranı artmaktadır. Diğer yandan, eğitim düzeyi yükseldikçe akraba ve hemşerilerle kurulan bağlantı azalmaktadır.

Ersoy'un çalışmasında yardımlaşma ve dayanışmaya ilişkin sorulara deneklerin verdiği yanıtlar, kentte kalış süresi arttıkça göçmenlerin bu konuda birincil ilişkilerden çok formal ilişkilere, kurum ve örgütlere başvurduklarını göstermektedir. Kente uyum sürecinin bir göstergesi olarak ele alınabilecek kentsel örgüt ve kurumlardan yararlanma konusunda, kentte kalış süresi ile örgütlere üyelik oranı arasında olumlu bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Bir hemşeri derneği olan "İskilip Yardımlaşma Derneği" üyeleri daha çok eğitim düzeyi yüksek göçmenlerden oluştuğu için bir aydınlar klübü gibi görülmektedir. Ayrıca derneğe daha çok eski göçmenlerin ilgi gösterdiği, yeni göçmenlerin %90'ının dernekle hiçbir ilişkisi olmadığı sonucu anlaşılmaktadır. Ancak, araştırma bulguları, göçmenlerin büyük bölümünün yöre ile ilişkilerini sürdürürken kentte de yeterli bir ilişkiler ağı geliştirmiş olmayı başardıklarını ortaya koymuştur.

1980 sonrasında ise piyasa ekonomisinin desteklenmesi ve devletin ekonomik faaliyetlerini azaltarak rekabetin önünü açan politikalar izlemesi, kentte yaşanan ilişki ağlarının niteliğini ve göçmen davranışını da etkilemiştir.

Enformel sektörün önünün açılması ile birlikte, daha önceki dönemin uysal ve kentle bütünleşmeye hazır göçmen tipinin yerini yükselmek adına hemen her şeyi yapmaya, bu uğurda yasallık ile yasa dışılık arasında gidip gelmeye hazır bir figür almıştır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001). Yaşanan bu dönüşümler ilişki ağlarının niteliğinin de değişmesine neden olmuştur. Son dönemde yapılan araştırmalara göre, kentte tanidik ve hemşerilere sahip olmak artık kentte iş ya da konut bulmak için yeterli olmamakta; ilişki ağları da ekonomiye paralel olarak rekabetçi bir yapıya bürünmektedir. Ümraniye’de yaptığı araştırmasında Erder (1996), göçleri kitlesel, zincirleme ve bireysel olmak üzere farklılaştırırken akrabalık ve hemşerilik ilişkilerinin değişen yapısına da vurgu yapmaktadır. Ona göre, her ne kadar zincirleme göçle gelenler için hizmetlere ulaşım daha kolay olsa da artık bu ilişkiler geleneksel yerleşmelerde gözlenenden farklıdır ve tüm grupları aynı derecede ve aynı biçimde etkilememektedir. Bu noktada Erder, hanelerin katmanlaşmasında ilişki ağlarının rolünden yola çıkarak bu ilişki ağlarından yararlananlar ve konum değiştiren aileler için ‘yükselen haneler’; isteyerek bu sistemin dışında kalan ve kendi kendine yetebilen aileler için ‘izole haneler’; istemeyerek sistemin dışında kalan ve zincirleme göçün sağladığı dayanışma ilişkilerini kuramayan aileler için ‘yoksullar ve yoksullaşanlar’ ifadelerini kullanmakta ve ilişki ağlarının hanelerin hareketliliği üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Hemşerilik, akrabalık ve etnik köken gibi farklılaşmalara bağlı olarak gelişen bu ilişki ağları, özellikle 1990’larda yapılan çalışmalarda kentsel yoksulluk yazınının da ana eksenini oluşturmuştur.

İlişki ağlarının yapısı değişirken aynı zamanda örgütlenme biçimi de farklılaşma göstermiştir. Hızla himaye düzenine dönüşen bu ilişkiler ağı, 1980’lere gelindiğinde siyasi partilerde odaklanmaya başlamıştır. Kent çevresindeki hazine arazilerinin işgaline göz yuman bir devlet politikasının altında siyaset kurumu ve göçmen kesim arasında kurulan himayeci ilişkiler yatmaktadır. Bu ağ, 1990’larda ise dinsel örgütlerin ve tarikatların etrafında gelişmiştir (Kıray, 1998). Göç edenler sahip oldukları dinsel değerleri kente taşıyarak, bunları kentte yeniden üretip tarikat ağı haline getirebilmektedirler. Bir dayanışma ağı olarak tarikata kentte kasabadan daha fazla gereksinim duyulmaktadır. Tarikat ağı, kıt kaynakların bölüşümünde önemli rol oynayan hemşerilik ağı ile örtüşmekte ve güçlü bir alt grup olarak temsil edilmektedir. Büyük kentlerde yerel niteliğini koruyan tarikat ağı da önemli bir dayanışma mekanizmasıdır (Atacan, 1996).

Özetle, 1950’lerden 1970’lere kadar geçen sürede ilişki ağları göçmenlerin kentin daha çok formal kesimine tutunma mücadelesinin bir parçası ve; iş ve/ya konut bulmada, kırdan kopmanın yaratabileceği psikolojik sorunlarını aşmada ve kentle kültürel uyumu sağlamada kullandıkları bir araç olmuştur. Fakat 1970’lerden başlayarak, güçlü olanın içine girebildiği, güçsüz olanın ise sistem dışına itildiği bu ağlar bir himaye düzenine dönüşürken, kimin toplumun hangi kesiminde yer alacağının önemli bir belirleyicisi olmuştur. Bundan dolayı, son dönemde yapılan göç çalışmaları kentsel yoksullukla

doğrudan ilişkili ve yoksul kesimin dayanışma ağlarına ne derece tutunduğu ile ilgili olmaya başlamıştır.

4. 5. İskilip'ten Ankara'ya Göç Edenler Üzerine Yapılan Alan Çalışmasının Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde İskilip'ten Ankara'ya göç eden 307 kişiye uygulanan anket sonuçlarına dayanan bulgular, toplumsal ilişkiler ve kente uyum sağlama düzeyi açısından değerlendirilmiştir. Bulguların sıralamasında, kente göç süreci ve sonrası belirleyici olmuştur. Buna göre, öncelikle kente göç sürecinde ilk temas kurulan kişiler, iş ve konut sorunları karşısında toplumsal ağların rolü ve önemi, kentle bütünleşme ve sosyal çevrede yaşanan değişim, göç edilen yerle sürdürülen ilişkiler ve yardımlaşma, kurumsal yardımlaşma ağları ve iç göç ilişkisi bakımından İskilipliler Kültür ve Eğitim Vakfı ile göçmenlerin ilişkileri, son olarak da eğitim ve gelir farklılaşması bakımından toplumsal ağların kullanımı başlıkları altında bulgular yorumlanmıştır.

4. 5. 1. Deneklerin Tablolarda Kullanılan Değişkenlere Göre Genel Dağılımı

Çalışmada İskilip'in ilçe merkezi ve köyünden gelenler arasında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Yine göç dönemi ve kentte kalış süresine göre önemli farklılaşmalara rastlanmış olması, çalışmada bu değişkenlerin ayrıntılı incelenmiş olmasına nedendir. Genel olarak bakıldığında, İskilip'ten Ankara'ya göç eden deneklerin göç öncesi yaşadıkları yerler ve göç dönemleri aşağıdaki tablolardaki gibidir.

Tablo 4.1 Göç Edilen Dönem

Göç dönemi	Sayı	Yüzde	Yüzde
1980 öncesi	134	43,6	43,6
1980 sonrası	173	56,4	56,4
Toplam	307	100,0	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

1980 öncesi ve 1980 sonrası göç eden denekler, kentte kalış süresini yorumlamayı olanaklı kılan oldukça düzenli bir dağılım göstermektedirler. Deneklerin ortalama kentte kalış süreleri tüm denekler için 22,9 yıldır. 1980 öncesi göç edenlerin ortalama kentte kalış süresi 35,8 yıl, 1980 sonrası gelenlerde ise 12,8 yıldır.

Tablo 4.2 Ortalama Kentte Kalış Süresi

Tüm denekler * ortalama kentte kalış süresi
Toplam 2003-kente göç edilen tarih / toplam denek sayısı
6972 / 305 = 22,9 yıl
1980 öncesi gelenler * ortalama kentte kalış süresi
Toplam 2003-kente göç edilen tarih / 1980 öncesi göç etmiş olan toplam denek sayısı
4791 / 134 = 35,8 yıl
1980 sonrası gelenler * ortalama kentte kalış süresi
2003-kente göç edilen tarih / 1980 sonrası göç etmiş olan toplam denek sayısı
2181 / 171 = 12,8 yıl

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 4.3 Göç öncesi Yaşanan Yer

Göç öncesi yaşanan yer	Sayı	Yüzde	Yüzde
İskilip ilçe merkezi	221	72,0	72,7
İskilip'in köyü	83	27,0	27,3
Geçerli Toplam	304	99,0	100,0
Toplam	307	100,0	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Denekler arasında ilçe merkezinden göç edenlerin oranının yüksek olması ilerdeki çözümlemelerde dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

4. 5. 2. İlk Temas Kurulan Kişiler

Ankette, deneklere Ankara'ya göç sonrası ilk temas kurdukları kişiler sorulmuştur. Soruya yanıt veren 71 denek arasında bir ya da birkaç isimde yoğunlaşmaya rastlanmamıştır. 75 kişinin verdiği yanıtlara göre yalnızca 2 kişi, en fazla 3er hane reisi tarafından ilk temas kurulan kişi olarak tanımlanmıştır. Aynı 2 ismi veren bu 3er ailenin tamamı İskilip ilçe merkezinden göç etmiştir ve bu 2 kişi hane reislerinin akraba ya da hemşerisi değil, arkadaşısıdır. Diğer verilen isimler ya 1 ya da 2 hane reisi tarafından kentte ilk temas kurulan kişi olarak tanımlanmıştır. İskilip'in köylerinden göç eden toplam 83 hane arasında ise yalnızca 2 hane reisi aynı ismi vermişlerdir. Her 2 hane reisi de bu aynı kişinin aileden birisi olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.4 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Ankara'ya Göç Sonrası Temas Kurulan İlk Kişinin Yakınlığı

Göç Dönemi	Ankara'ya Göç Sonrası Temas Kurulan İlk Kişinin Yakınlığı	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü		Sayı	Yüzde
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
1980 Öncesi	Aileden Birisi	17	22,4	3	15,8	20	21,1
	Akraba	32	42,1	9	47,4	41	43,2
	Hemşeri	13	17,1	6	31,6	19	20,0
	Arkadaş	12	15,8	1	5,3	13	13,7
	Yakınlığı Yok	2	2,6	0	0	2	2,1
	Alt-Toplam	76	100,0	19	100,0	95	100,0
1980 Sonrası	Aileden Birisi	13	18,3	4	10,0	17	15,3
	Akraba	42	59,2	23	57,5	65	58,6
	Hemşeri	6	8,5	10	25,0	16	14,4
	Arkadaş	9	12,7	2	5,0	11	9,9
	Yakınlığı Yok	1	1,4	1	2,5	2	1,8
	Alt-Toplam	71	100,0	40	100,0	111	100,0
Tüm Denekler	Aileden Birisi	30	20,4	7	11,9	37	18,0
	Akraba	74	50,3	32	54,2	106	51,5
	Hemşeri	19	12,9	16	27,1	35	17,0
	Arkadaş	21	14,3	3	5,1	24	11,6
	Yakınlığı Yok	3	2,0	1	1,7	4	1,9
	Toplam	147	100,0	59	100,0	206	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tabloda görüldüğü gibi, kente göçte ilk temas kurulan kişiler genellikle akraba, aileden birisi ya da hemşeri olmaktadır. İskilip'in köylerinden göç edenlerin ilk temas kurdukları kişiler arasında %27,1 ile hemşerilerin önemli bir yer tutmasına karşın, ilçe merkezinden göç edenlerde aileden kişilerin ve arkadaşların ilk temas kurulan kişiler olduğu görülmektedir.

Göç dönemi ile Ankara'ya göç sonrası temas kurulan ilk kişilerin yakınlığı arasında bir ilişki görülmemektedir. Bu durum Ersoy'un (1985:93) çalışmasında da aynı şekilde bulgulanmıştır. Aynı çalışmada belirtilen, kente göç sonrası ilk temas kurulan akrabalık ve hemşerilik kurumlarının yerini tutacak bir gelişmenin olmaması aradan geçen 20 yıllık sürede değişmemiştir. Ersoy'un çalışmasının bulgularına göre kentte ilk bağlantı kurulan kişiler akrabalardır ve yukarıdaki tablo bu durumu desteklemektedir. Ancak Ersoy yeni göçmenlerde bu kategorinin düştüğünü ve hemşerilerin aldığı payın arttığını belirtmesine karşın, 2003 yılı alan çalışmasında tam tersi bir durumun gerçekleştiği görülmektedir. Ersoy'un çalışmasında hemşeri ve arkadaşlar aynı kategori içinde yer almaktadır. 2003 alan çalışmasında ayrı olan bu kategoriler birleştirildiğinde dahi Ersoy'un çalışmasında bulgulan durumun tam tersi

olduğu görülmektedir. Kentte ilk temas kurulan kişilerin yakınlığı akraba kategorisinde, 1980 öncesi gelenlerde %43,1 iken, 1980 sonrasında %58,6'ya yükselmektedir. Arkadaş ve hemşeri olanlarda ise oran 1980 öncesi gelenlerde %33,7'den %24,4'e düşmektedir.

Tablo 4.5 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Ankara'ya Göç Sonrası Temas Kurulan İlk Kişinin Yardımcı Olduğu Konu

Göç Dönemi	Göç Sonrası Temas Kurulan İlk Kişinin Yardımcı Olduğu Konu	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 Öncesi	Ev Bulmak	38	50,0	9	52,9	47	50,5
	İş Bulmak	19	25,0	5	29,4	24	25,8
	Parasal Yardım	2	2,6	-	-	2	2,2
	Evinde Kalmak	14	18,4	3	17,6	17	18,3
	Yurt Bulmak	1	1,3	-	-	1	1,1
	Hemen Her Konuda	2	2,6	-	-	2	2,2
	Alt-Toplam	76	100,0	17	100,0	93	100,0
1980 Sonrası	Ev Bulmak	29	42,0	11	27,5	40	36,7
	İş Bulmak	21	30,4	15	37,5	36	33,0
	Parasal Yardım	2	2,9	3	7,5	5	4,6
	Evinde Kalmak	9	13,0	5	12,5	14	12,8
	Yardımcı Olacak Kişilerle Tanıştırmak	7	10,1	6	15,0	13	11,9
	Kente Alışmak	1	1,4	-	-	1	1,0
	Alt-Toplam	69	100,0	40	100,0	109	100,0
Tüm Denekler	Ev Bulmak	67	46,2	20	35,1	87	42,9
	İş Bulmak	40	27,6	20	35,1	60	30,0
	Parasal Yardım	4	2,8	3	5,3	7	3,4
	Evinde Kalmak	23	15,9	8	14,0	31	15,3
	Yurt Bulmak	1	0,7	-	-	1	0,5
	Hemen Her Konuda	2	1,4	-	-	2	1,0
	Yardımcı Olacak Kişilerle Tanıştırmak	7	4,8	6	10,5	13	6,4
	Kente Alışmak	1	0,7	-	-	1	0,5
	Toplam	145	100,0	57	100,0	202	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Genel olarak kentte ilk temas kurulan kişi ev ve iş bulmak, evinde kalmak gibi konularda yardımcı olmaktadır. Bu durum ilçe merkezi ve köyden göç

edenlerde de aynıdır. 1980 öncesi ve 1980 sonrası göç eden kişilerin göç sonrası temas kurdukları ilk kişinin yardımcı olduğu konulara bakıldığında ise 1980 sonrasında "yardımcı olacak kişilerle tanıştırmak" kategorisinin ortaya çıkması ve önemli bir oranda saptanması önceki dönemlerde göç etmiş olanların kentte yeni ilişki ağları kurmuş olduklarını göstermektedir. 1980 öncesinde göç edenlerin ilk temas kurdukları kişilerin yardımcı oldukları konu ev bulmak sorununda yoğunlaşmışken, 1980 sonrası göç edenlerde yine bu sorun başta olmasına karşın daha düşük bir orandadır. İş bulma sorununa yardım etme oranıyla karşılaştırıldığında, 1980 sonrasında iş bulmada ev bulmadan daha çok yardım arandığı söylenebilir ki, bu durum 1980 sonrası yapısal koşullar göz önüne alındığında anlaşılır bir durumdur.

4. 5. 3. İş Ve Konut Sorununda Toplumsal Ağlar

Tablo 4.6 İş Bulma Biçimi (Mevcut İş, Bir Önceki İş, İki Önceki İş)

İş Bulma Biçimi	Mevcut İş Bulma Biçimi		Sondan Bir Önceki İş Bulma Biçimi		Sondan İki Önceki İş Bulma Biçimi	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akrabalar Aracılığıyla	40	14,7	29	22,1	18	32,1
Arkadaşlar Aracılığıyla	50	18,4	21	16,0	7	12,5
Eşinin Yakınları Aracılığıyla	1	0,4	3	2,3	-	-
Gazete İlanından/Sınavla	8	2,9	6	4,6	1	1,8
Aile/Akraba İş Olması Sayesinde	8	2,9	1	,8	1	1,8
İş Kurumu Aracılığıyla	12	4,4	4	3,1	4	7,1
Kendisi Buldu/Kurdu	153	56,3	67	51,1	23	41,1
Diğer	-	-	-	-	2	3,6
Toplam	272	100,0	131	100,0	56	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Deneklerin iş bulma biçimlerinde toplumsal ağların rolü incelendiğinde, İskilli göçmenlerin %56'sının mevcut işlerini kendilerinin bulduğu görülmektedir. Ancak, bu durum daha önceki işlerde düşmektedir. Bir başka deyişle, kentte kalış süresi arttıkça, ya da iş devingenliği arttıkça kişinin iş bulma yeteneği artmaktadır. İş bulmada yardımcı olan kişilerin arkadaş olma oranı kentte ilk tutulan işlerde yüksek iken, son tutulan işlerde bu oran düşmekte, arkadaşlar aracılığıyla iş bulma oranları ise yükselmektedir.

Aşağıdaki tablolarda, iş bulma konusunda toplumsal ağların rolü ilçe merkezinden ve köyden göç edenler ile, kentte kalış süresi ve göç dönemlerine göre ayrıntılı olarak verilmektedir.

Tablo 4.7 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Mevcut İş Bulma Biçimi

Dönem	Mevcut İş Bulma Biçimi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 Öncesi	Akrabalar Aracılığıyla	9	10,1	5	21,7	14	12,5
	Arkadaşlar Aracılığıyla	13	14,6	1	4,3	14	12,5
	Gazete İlanından/Sınavla	1	1,1	1	4,3	2	1,8
	Aile İş Olması Sayesinde	7	7,9	-	-	7	6,3
	İş Kurumu Aracılığıyla	4	4,5	-	-	4	3,6
	Kendisi Buldu/Kurdu	55	61,8	16	69,6	71	63,4
	Alt-Toplam	89	100,0	23	100,0	112	100,0
1980 Sonrası	Akrabalar Aracılığıyla	18	16,4	8	16,3	26	16,3
	Arkadaşlar Aracılığıyla	19	17,3	18	36,7	37	23,1
	Gazete İlanından/Sınavla	5	4,5	1	2,0	6	3,8
	Aile İş Olması Sayesinde	1	0,9	-	-	1	0,6
	İş Kurumu Aracılığıyla	5	4,5	3	6,1	8	5,0
	Kendisi Buldu/Kurdu	62	56,4	19	38,8	81	51,3
	Alt-Toplam	110	100,0	49	100,0	159	100,0
Tüm Denekler	Akrabalar Aracılığıyla	27	13,6	13	18,1	40	14,7
	Arkadaşlar Aracılığıyla	32	16,1	19	26,4	51	18,8
	Gazete İlanından/Sınavla	6	3,0	2	2,8	8	2,9
	Aile İş Olması Sayesinde	8	4,0	-	-	8	2,9
	İş Kurumu Aracılığıyla	9	4,5	3	4,2	12	4,4
	Kendisi Buldu/Kurdu	117	58,8	35	48,6	152	56,3
	Toplam	199	100,0	72	100,0	271	100,0

Yukarıda da belirtildiği gibi, deneklerin büyük bölümü mevcut işlerini kendileri bulmuştur. Bu durum kentte kalış süresi ve göç öncesi yaşanan yere bakıldığında da aynıdır. Ancak köyden göç etmiş olanların mevcut işi bulmada akraba ve arkadaş yardımı alma oranları ilçe merkezinden göç edenlerden daha yüksektir. Bu farklılaşma köyde daha çok tarımsal ve zanaat işlerinde çalışan göçmenlerin kentte kendilerine uygun iş bulmada destek alma gereksinimi duymalarından kaynaklanabilir. Kentte kalış süresine bakıldığında ise, bekleneneği gibi, kente yeni göç edenlerin mevcut işi bulmada akraba ve arkadaş yardımı alma oranlarının kentte uzun süredir kalanlara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.8 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Sondan Bir Önceki İş Bulma Biçimi

Dönem	Sondan Bir Önceki İş Bulma Biçimi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 Öncesi	Akrabalar Aracılığıyla	12	21,4	1	5,3	13	17,3
	Arkadaşlar Aracılığıyla	6	10,7	3	15,8	9	12,0
	Eşinin Yakınları Aracılığıyla	2	3,6	1	5,3	3	4,0
	Gazete İlanından	3	5,4	-	-	3	4,0
	İş Kurumu Aracılığıyla	1	1,8	-	-	1	1,4
	Kendisi Buldu/Kurdu	32	57,1	14	73,7	46	61,3
	Alt-Toplam	56	100,0	19	100,0	75	100,0
1980 Sonrası	Akrabalar Aracılığıyla	8	27,6	7	26,9	15	27,2
	Arkadaşlar Aracılığıyla	4	13,8	8	30,8	12	21,8
	Gazete İlanından	3	10,3	-	-	3	5,5
	İş Kurumu Aracılığıyla	2	6,9	1	3,8	3	5,5
	Kendisi Buldu/Kurdu	12	41,4	9	34,6	21	38,2
	Akrabasının İş Olması Sayesinde	-	-	1	3,8	1	1,8
	Alt-Toplam	29	100,0	26	100,0	55	100,0
Tüm Denekler	Akrabalar Aracılığıyla	20	23,5	8	17,8	28	21,5
	Arkadaşlar Aracılığıyla	10	11,8	11	24,4	21	16,2
	Eşinin Yakınları Aracılığıyla	2	2,4	1	2,2	3	2,3
	Gazete İlanından	6	7,0	-	-	6	4,6
	İş Kurumu Aracılığıyla	3	3,5	1	2,2	4	3,1
	Kendisi Buldu/Kurdu	44	51,8	23	51,2	67	51,5
	Akrabasının İş Olması Sayesinde	-	-	1	2,2	1	0,8
	Toplam	85	100,0	45	100,0	130	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Bir önce tutulan işlere bakıldığında, deneklerin yine genellikle işlerini kendilerinin buldukları görülmektedir. Bir önceki işi bulma biçimi bakımından köyden ve ilçe merkezinden göç etmiş olmak bir farklılık göstermese de (%51,2'ye %51,8), bu oranlar kentte kalış süresine bakıldığında farklılaşmaktadır. Kentte kalış süresi arttıkça köyden göç etmiş olanların bir önceki işi bulma oranları oldukça büyük oranlarda artmaktayken, ilçe merkezinden göç edenlerde bu artış görece daha düşüktür. Tabloda ilgi çekici diğer bir durum ise bir önceki işi bulmada ilçe merkezinden göç edenlerin gazete ilanına başvurmalarına karşın, köyden göç edenlerde bu aracın hiç kullanılmadığı ya da kullanılmışsa bile başarısız olunmasıdır. Mevcut işlerde ise bu araçtan yararlanma oranları oldukça yakındır.

Tablo 4.9 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre İki Önceki İş Bulma Biçimi

Göç Dönemi	Sondan İki Önceki İş Bulma Biçimi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 Öncesi	Akrabalar Aracılığıyla	5	20,8	3	30,0	8	23,5
	Arkadaşlar Aracılığıyla	3	12,5			3	8,8
	Akrabasının İş Olması Sayesinde	1	4,2			1	2,9
	İş Kurumu Aracılığıyla	3	12,5			3	8,8
	Kendisi Buldu/Kurdu	10	41,7	7	70,0	17	50,0
	Diğer	2	8,3			2	5,9
	Toplam	24	100,0	10	100,0	34	100,0
1980 Sonrası	Akrabalar Aracılığıyla	5	41,7	5	50,0	10	45,5
	Arkadaşlar Aracılığıyla	1	8,3	3	30,0	4	18,2
	Gazete İlanından	1	8,3			1	4,5
	İş Kurumu Aracılığıyla	1	8,3			1	4,5
	Kendisi Buldu/Kurdu	4	33,3	2	20,0	6	27,3
	Toplam	12	100,0	10	100,0	22	100,0
Tüm Denekler	Akrabalar Aracılığıyla	10	27,8	8	40,0	18	32,1
	Arkadaşlar Aracılığıyla	4	11,1	3	15,0	7	12,5
	Gazete İlanından	1	2,8			1	1,8
	Akrabasının İş Olması Sayesinde	1	2,8			1	1,8
	İş Kurumu Aracılığıyla	4	11,1			4	7,1
	Kendisi Buldu/Kurdu	14	38,9	9	45,0	23	41,1
	Diğer	2	5,6			2	3,6
Toplam	36	100,0	20	100,0	56	100,0	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Sondan iki önceki işi bulma oranlarına bakıldığında, yine işi kendisi bulanlarını en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. İlçe merkezinden ve

köyden göç edenler arasındaki farklılaşma kendisini, iş bulma biçimlerinin çeşitlenmesi şeklinde açığa vurmaktadır. İlçe merkezinden göç edenler iş bulma konusunda farklı kaynaklara başvurmakta, buna karşın köyden göç edenler akraba, arkadaş ve kendi yeteneği ile iş bulmaktadırlar. Kentte kalış süresine göre bakıldığında, iki önceki işin bulunmasında akraba yardımının kente yeni gelenlerde en büyük orana sahip olduğu görülmektedir. 1980 sonrasında göç etmiş olanlarda işi kendisi bulanların oranı %27,3'tür. Mevcut iş ve bir önceki işin bulunma biçimine ilişkin tablolarla karşılaştırıldığında, kente ilk göç dönemlerinde akraba ve arkadaş yardımıyla iş bulmanın en önemli oranı oluşturduğu, zamanla kişinin kente alışmasıyla kendi iş bulma yeteneğini geliştirdiği ve arkadaş yardımı yerine gazete/iş bulma kurumu ve başka yollarla iş buldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 4.10 Konut Bulma Biçimi (Mevcut Konut, 2. Konut, İlk Konut)

Konut Bulma Biçimi	Mevcut Konutun Bulunma Biçimi		Ankara'daki 2. Konutun Bulunma Biçimi		Ankara'daki İlk Konutun Bulunma Biçimi	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kendisi Buldu	147	52,7	55	48,2	47	22,7
Akrabaları Yardım Etti	45	16,1	14	12,3	93	44,9
Arkadaşları Yardım Etti	11	3,9	8	7,0	26	12,6
Hemşerileri Yardım Etti	11	3,9	16	14,0	13	6,3
Emlakçıdan Buldu	44	15,8	9	7,9	19	9,2
Konutu Kendisi Yaptı	16	5,7	9	7,9	3	1,4
Konutu Akrabaları İle Yaptı	3	1,1	-	-	2	1,0
Hatırlamıyor	2	0,7	1	0,9	4	1,9
Diğer	-	-	2	1,8	-	-
Toplam	279	100,0	114	100,0	207	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Deneklerin konut bulma biçimlerine bakıldığında, mevcut konutu kendisi bulanların oranının oldukça yüksek çıkmasına karşın, önceki konutlarda bu oranın düzenli şekilde düştüğü görülmektedir. Kente göç ettikten sonra yaşanan ilk konutun bulunmasında akraba yardımı en önemli araç iken, zaman içinde kentte yaşanan diğer konutların bulunmasında bu oran belirgin biçimde düşmektedir. Aşağıdaki tablolarda konut bulma biçimlerinin göç edilen yer ve göç dönemi, kentte kalış süresi bakımından ayrıntılı bir dökümü sunulmaktadır.

Tablo 4.11 Kentte Kalış Süresi, Göç öncesi Yaşanan Yer ve Mevcut Konutu Bulma Biçimi

Dönem	Mevcut Konutun Bulunma Biçimi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		Köy			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Kendisi Buldu	63	69,2	19	61,3	82	67,2
	Akrabaları Yardım Etti	11	12,1	3	9,7	14	11,5
	Arkadaşları Yardım Etti	4	4,4	-	-	4	3,3
	Hemşerileri Yardım Etti	-	-	2	6,5	2	1,6
	Emlakçıdan Buldu	8	8,8	2	6,5	10	8,2
	Konutu Kendisi Yaptı	5	5,5	4	12,9	9	7,4
	Konutu Akrabaları İle Yaptı			1	3,2	1	,8
	Toplam	91	100,0	31	100,0	122	100,0
1980 Sonrası	Kendisi Buldu	43	41,3	21	42,0	64	41,4
	Akrabaları Yardım Etti	21	20,2	9	18,0	30	19,7
	Arkadaşları Yardım Etti	4	3,8	2	4,0	6	4,5
	Hemşerileri Yardım Etti	1	1,0	8	16,0	9	5,7
	Emlakçıdan Buldu	27	26,0	7	14,0	34	21,7
	Konutu Kendisi Yaptı	4	3,8	3	6,0	7	4,5
	Konutu Akrabaları İle Yaptı	2	1,9	-	-	2	1,3
	Hatırlamıyor	2	1,9	-	-	2	1,3
	Toplam	104	100,0	50	100,0	154	100,0
	Tüm Denekler	Kendisi Buldu	106	54,4	40	49,4	146
Akrabaları Yardım Etti		32	16,4	12	14,8	44	15,9
Arkadaşları Yardım Etti		8	4,1	2	2,5	10	3,6
Hemşerileri Yardım Etti		1	0,5	10	12,3	11	4,0
Emlakçıdan Buldu		35	17,9	9	11,1	44	15,8
Konutu Kendisi Yaptı		9	4,6	7	8,6	16	5,8
Konutu Akrabaları İle Yaptı		2	1,0	1	1,2	3	1,1
Hatırlamıyor		2	1,0	-	-	2	0,7
Toplam		195	100,0	81	100,0	276	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Mevcut konutun nasıl bulunduğu araştırıldığında, ilçe merkezinden ve köyden göç edenler arasında en önemli farklılaşmanın, köyden göç edenlerde hemşeri yardımının yüksek olmasına karşın, ilçe merkezinden göç edenlerde bu oranın en düşük oranı oluşturmasıdır (%12,3'e karşın, %0,5). Buna karşılık, ilçe merkezinden göç edenlerin mevcut konutu emlak büroları aracılığı ile bulma oranı köyden göç edenlere kıyasla daha yüksektir. Kentte kalış süresi arttıkça bu oranın her iki kesimde de düşmesi emlak bürolarının yeni göç edenler için en acil yardım kurumu olduğunu göstermektedir. Kentte daha uzun süre kalanlar ise muhtemelen daha masrafsız olduğunu düşündükleri başka yollarla

konut edinmişlerdir. Mevcut konutu kendisi yapanların oranına bakıldığında ise, köyden göç etmiş olanların ve özellikle kentte uzun süredir kalanlar arasında konutunu kendisi yapanların oranının yükseldiği görülmektedir.

Tablo 4.12 Kentte Kalış Süresi ve Göç Öncesi Yaşanan Yere Göre Ankara'daki ilk Konutu Bulma Biçimi

Dönem	Ankara'daki İlk Konutun Bulunma Biçimi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 Öncesi	Kendisi Buldu	19	22,9	9	36,0	28	25,9
	Akrabaları Yardım Etti	38	45,8	7	28,0	45	41,7
	Arkadaşları Yardım Etti	12	14,5	5	20,0	17	15,7
	Hemşerileri Yardım Etti	6	7,2	2	8,0	8	7,4
	Emlakçıdan Buldu	5	6,0	2	8,0	7	6,5
	Konutu Kendisi Yaptı	1	1,2	-	-	1	0,9
	Konutu Akrabaları İle Yaptı	1	1,2	-	-	1	0,9
	Hatırlamıyor	1	1,2	-	-	1	0,9
	Toplam	83	100,0	25	100,0	108	100,0
1980 Sonrası	Kendisi Buldu	11	15,7	8	29,6	19	19,6
	Akrabaları Yardım Etti	36	51,4	11	40,7	47	48,5
	Arkadaşları Yardım Etti	7	10,0	2	7,4	9	9,3
	Hemşerileri Yardım Etti	3	4,3	2	7,4	5	5,2
	Emlakçıdan Buldu	10	14,3	2	7,4	12	12,4
	Konutu Kendisi Yaptı	1	1,4	1	3,7	2	2,0
	Konutu Akrabaları İle Yaptı	-	-	1	3,7	1	1,0
	Hatırlamıyor	2	2,9	-	-	2	2,0
	Toplam	70	100,0	27	100,0	97	100,0
Tüm Denekler	Kendisi Buldu	30	19,6	17	32,7	47	22,9
	Akrabaları Yardım Etti	74	48,4	18	34,6	92	44,9
	Arkadaşları Yardım Etti	19	12,4	7	13,5	26	12,7
	Hemşerileri Yardım Etti	9	5,9	4	7,7	13	6,3
	Emlakçıdan Buldu	15	9,8	4	7,7	19	9,3
	Konutu Kendisi Yaptı	2	1,3	1	1,9	3	1,5
	Konutu Akrabaları İle Yaptı	1	0,7	1	1,9	2	0,9
	Hatırlamıyor	3	2,0	-	-	3	1,5
	Toplam	153	100,0	52	100,0	205	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Ankara'daki ilk konutun bulunma biçimine bakıldığında, akraba yardımının çok önemli bir oran tuttuğu (%44,9) görülmektedir. İlçe merkezinden göç edenlerde ilk konutu kendileri bulanların oranının, her dönemde, köyden göç

edenlere oranla daha düşük çıkması ise beklenmedik bir durumdur. Bu durum kentteki ilk konutun tipi ile yakından ilişkili olabilir.

Tablo 4.13 Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Ankara'daki ilk Konutun Tipi

Ankara'daki İlk Konutun Tipi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
	İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Apartman	74	48,1	12	23,1	86	41,7
Gecekondu	77	50,0	40	76,9	117	56,8
Diğer	2	1,3	-	-	2	1,0
Hatırlamıyor	1	0,6	-	-	1	0,5
Toplam	154	100,0	52	100,0	206	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablodan da görüleceği gibi, İskilip'in köylerinden göç etmiş olanlar arasında ilk konutu gecekondu olanların oranı çok yüksektir. Bu durum, köyden göç eden kesimde konutun yapımı ya da bulunmasında akraba, arkadaş ve hemşeri yardımının yüksek, emlak büroları yardımının düşük oranda olmasını anlaşılır kılmaktadır.

Tablo 4.14 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Ankara'daki 2. Konutun Bulunma Biçimi

Dönem	Ankara'daki 2. Konutun Bulunma Biçimi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Kendisi Buldu	28	45,9	7	58,3	35	47,9
	Akrabaları Yardım Etti	12	19,7			12	16,4
	Arkadaşları Yardım Etti	4	6,6			4	5,5
	Hemşerileri Yardım Etti	11	18,0			11	15,1
	Konutu Kendisi Yaptı	4	6,6	3	25,0	7	9,6
	Diğer	1	1,6			1	1,4
	Hatırlamıyor	1	1,6			1	1,4
	Emlak Bürosu			2	16,7	2	2,7
	Alt-Toplam	61	100,0	12	100,0	73	100,0
1980 Sonrası	Kendisi Buldu	16	51,6	3	37,5	19	48,8
	Akrabaları Yardım Etti	2	6,5			2	4,9
	Arkadaşları Yardım Etti	3	9,7			4	9,8
	Hemşerileri Yardım Etti			5	62,5	5	12,2

Tüm Denekler	Emlak Bürosu	7	22,6			7	17,1
	Konutu Kendisi Yaptı	2	6,5			2	4,9
	Diğer	1	3,2			1	2,4
	Alt-Toplam	31	100,0	8	100,0	40	100,0
	Kendisi Buldu	44	47,8	10	50,0	54	48,2
	Akrabaları Yardım Etti	14	15,2	-	-	14	12,3
	Arkadaşları Yardım Etti	7	7,6	-	-	8	7,0
	Hemşerileri Yardım Etti	11	12,0	5	25,0	16	14,0
	Emlak Bürosu	7	7,6	2	10,0	9	7,9
	Konutu Kendisi Yaptı	6	6,5	3	15,0	9	7,9
	Diğer	2	2,2			2	1,8
	Hatırlamıyor	1	1,1			1	0,9
	Toplam	92	100,0	20	100,0	112	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Ankara'daki ikinci konutu bulma biçimine bakıldığında, konutu kendisi bulma oranının oldukça yükseldiği ve hemşeri yardımının arttığı, buna karşın akraba yardımının azaldığı görülmektedir. Yine konutunu kendisinin yaptığını ve emlak bürosu aracılığıyla bulduğunu söyleyenlerin oranı da artmaktadır. Ankara'daki ilk konutta karşılaşılan durumun bir benzeri ikinci konutta da karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.15 Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Ankara'daki 2. Konutun Tipi

Ankara'daki 2. Konutun Tipi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
	İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Apartman	54	54,0	4	20,0	58	48,3
Gecekondu	40	40,0	16	80,0	56	46,7
Diğer	5	5,0	-	-	5	4,2
Hatırlamıyor	1	1,0	-	-	1	0,8
Toplam	100	100,0	20	100,0	120	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İskilip'in köylerinden göç edenler arasında ikinci konutu gecekondu olanların oranı, ilk konut için de karşılaştığımız gibi, ilçe merkezinden göç edenlerden oldukça yüksektir. Bu nedenle ikinci konutta köyden göç edenlerin konut yapım sürecinden dolayı ilçe merkezinden göç edenlere kıyasla daha farklı bir durum içinde oldukları görülmektedir. İlçe merkezinden göç edenler, toplumsal sermayelerini daha çok bilgi edinme amaçlı kullanırken, köyden göç edenlerde bu, gecekondu yapımında ya da bulunmasında işgücü ve konut yapım desteği şeklinde gerçekleşmektedir. Diğer yandan, ilçe merkezinden göç etmiş olanların gecekondu dan apartmana geçme süreci içinde bulunduğu, buna

karşılık köyden göç edenlerde böyle bir değişimin çok yavaş olduğu söylenebilir.

Tablo 4.16 Konut Beklentilerinin Karşılama Durumu İle Konutun Bulunma Biçimi

Konutun Beklentilerine Kıyasla Niteliği	Mevcut Konutun Bulunma Biçimi	Sayı	Yüzde
İyi	Kendisi Buldu	97	55,4
	Akrabaları Yardım Etti	27	15,4
	Arkadaşları Yardım Etti	7	4,0
	Hemşerileri Yardım Etti	2	1,1
	Emlak Bürosu	31	17,7
	Konutu Kendisi Yaptı	8	4,6
	Konutu Akrabaları İle Yaptı	3	1,7
	Toplam	175	100,0
Kötü	Kendisi Buldu	22	51,2
	Akrabaları Yardım Etti	13	30,2
	Arkadaşları Yardım Etti	2	4,7
	Hemşerileri Yardım Etti	2	4,7
	Konutu Kendisi Yaptı	4	9,3
	Toplam	43	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Mevcut konuttan memnun olma durumuna bakıldığında, hemşeri, arkadaş ve akraba yardımı ile bulunan konutlardan memnun olmayanların (%39,6) memnun olanlardan (%20,5) daha çok olduğu görülmektedir. Konut durumunun beklentilere kıyasla iyi olduğunu söyleyenlerin %17,7'sinin konutunu emlak bürosu aracılığıyla bulmuş olması dikkat çekicidir.

Tablo 4.17 Mevcut İşten Memnun Olma Durumu İle Mevcut İşin Bulunma Biçimi

Memnun Olma Durumu	Mevcut İş Bulma Biçimi	Sayı	Yüzde
Evet, Memnun	Akrabalar Aracılığıyla	29	13,6
	Arkadaşlar Aracılığıyla	36	16,9
	Eşinin Yakınları Aracılığıyla	1	0,5
	Gazete İlanından/Sınavla	7	3,3
	Aile İş Olması Sayesinde	7	3,3
	İş Kurumu Aracılığıyla	10	4,7
	Kendisi Buldu/Kurdu	123	57,7
	Toplam	213	100,0
Hayır, Memnun Değil	Akrabalar Aracılığıyla	10	22,7
	Arkadaşlar Aracılığıyla	12	27,3
	Kendisi Buldu/Kurdu	22	50,0
	Toplam	44	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablonun incelenmesinden, mevcut işini gazete ilan ve iş kurumu aracılığıyla bulanların tümünün, mevcut işlerinden memnun olmalarına karşın; memnun olmayanların mevcut işlerini akraba, arkadaş ya da kendi çabaları ile bulanlar olması dikkat çekmektedir. Buna karşın, mevcut işlerini akraba ve arkadaş aracılığıyla bulanların büyük oranı işlerinden memnun olduklarını söylemektedirler.

Tablo 4.18 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Ankara'da Oturan İskilipli Akraba Mevcudiyeti

Göç Dönemi	Ankara'da Oturan İskilipli Akraba Var Mı?	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Evet, Var	98	95,1	31	100,0	129	96,3
	Hayır, Yok	5	4,9	-	-	5	3,7
	Toplam	103	100,0	31	100,0	134	100,0
1980 Sonrası	Evet, Var	117	99,2	52	100,0	169	99,4
	Hayır, Yok	1	0,8	-	-	1	0,6
	Toplam	118	100,0	52	100,0	170	100
Tüm Denekler	Evet, Var	215	97,3	83	100,0	298	98,0
	Hayır, Yok	6	2,7	-	-	6	2,0
	Toplam	221	100	83	100,0	304	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tüm denekler açısından bakıldığında, Ankara'da oturan İskilipli akrabaları olanların oranı oldukça yüksektir. Özellikle köyden göç edenlerin tümünün Ankara'da akrabalarının olması, köyden göç edenler için bu durumun önemli bir etken olduğunu göstermektedir. 1980 sonrası göç edenler için bu oranın daha da yüksek olması kente daha önceki dönemlerde göç edenlerin belirli bir nüfus birikimi yapmış olduklarını göstermektedir.

Tablo 4.19 Kente Göç Edilen Döneme Göre Ankara'ya İlk Geldiğinde Mahalledeki Akraba Sayısı Ve Halen Yaşanılan Mahalledeki Akraba Sayısı

Göç Dönemi	Akraba Sayısı	Ankara'ya İlk Geldiğinde Mahalledeki Akraba Sayısı		Halen Yaşanılan Mahalledeki Akraba Sayısı	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Akraba Yok	45	34,1	54	40,3
	1-5	70	53,0	57	42,5
	6-10	7	5,3	11	8,2
	10-20	6	4,5	6	4,5
	20'den Fazla	4	3,0	6	4,5
	Toplam	132	100,0	134	100,0
1980 Sonrası	Akraba Yok	40	23,7	52	30,6
	1-5	99	58,6	83	48,8
	6-10	13	7,7	20	11,8
	10-20	9	5,3	9	5,3
	20'den Fazla	8	4,7	6	3,5
	Toplam	169	100,0	170	100,0
Tüm Denekler	Akraba Yok	85	28,2	106	34,9
	1-5	169	56,1	140	46,1
	6-10	20	6,6	31	10,2
	10-20	15	5,0	15	4,9
	20'den Fazla	12	4,0	12	3,9
	Toplam	301	100,0	304	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi, kentte ilk yerleşilen mahallerdeki akraba oranı kentte kalınan süre arttıkça azalmaktadır. Ancak, göç edildikten sonra kentte ilk yerleşilen mahallede akrabaları olduğu belirtenlerin oranı oldukça yüksek olup %70'ler civarındadır. 1980 yılı öncesinde gelenlerde bu oranın biraz düşük olması kentteki İskilipli göçmen sayısının artmasına, çeşitli mahallelerde belirli bir akraba birikimi gerçekleşmiş olmasına bağlanmalıdır. Tablodan görülebileceği gibi kentte kalış süresi arttıkça yaşanılan mahallede akraba olmama oranı artmaktadır. 1980 öncesinde gelmiş olanların konut hareketliliği, yeni toplumsal ilişkiler kurmuş olmaları gibi etkenler bu değişikliğin nedeni olabilir.

4. 5. 4. Kentle Bütünleşme ve Sosyal Çevrede Değişim

Bu başlık altında İskilipli göçmenlerin kentteki sosyal ilişkilerinin nasıl bir değişim gösterdiği üzerinde durulacaktır. Aşağıdaki tabloda, göçmenlerin kentte kalış süresi arttıkça yeni toplumsal ilişkileri geliştirmekte oldukları, hemşeri ve akrabaları dışında kentte kaldıkları süre içinde oluşturdukları ilişkilere çerçevesinde başka ailelerle yapılan görüşmelerin de önem kazandığı görülmektedir. Tüm denekler için en sık görülen 1. ve 2.ailelerin İskilipli

olma oranı oldukça yüksek olsa da, 1980 sonrası göç edenlerle karşılaştırıldığında bu oranın görece düştüğü anlaşılmaktadır. Kente yeni gelenlerin hemşeri ve akraba ilişkilerine daha fazla gereksinim duymakta olduğu ve İskilipli ailelerle görüşme oranlarının 1980 öncesi gelenlere oranla daha yüksek olması da aynı durumu desteklemektedir. Ancak, yine de kentte kalış süresinden bağımsız olarak bu payın $\frac{1}{4}$ gibi oldukça yüksek bir düzeyde olduğu da vurgulanmalıdır.

Tablo 4.20 Kentte Kalış Süresi-Ankara'da En Sık Görüşülen Ailelerin Memleketi

En Sık Görüşülen Ailelerin Memleketi	1980 Öncesi Gelenler				1980 Sonrası Gelenler				Tüm Denekler			
	1.Aile		2.Aile		1.Aile		2.Aile		1.Aile		2.Aile	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İskilip	82	72,6	79	75,2	115	83,3	96	83,5	197	78,5	175	76,5
Çorum	9	8,0	7	6,7	4	2,9	1	0,9	13	5,1	8	3,5
Ankara	12	10,6	8	7,6	13	9,4	13	11,3	25	10,0	21	9,5
Adana	4	3,5	-	-	1	0,7	1	0,9	5	2,0	1	0,5
Amasya	1	0,9	-	-	-	-	-	-	1	0,4	-	-
Çankırı	1	0,9	8	2,9	-	-	2	1,7	1	0,4	10	5,0
Isparta	1	0,9	-	-	-	-	-	-	1	0,4	-	-
K.Maraş	1	0,9	-	-	-	-	-	-	1	0,4	-	-
Rize	1	0,9	-	-	-	-	-	-	1	0,4	-	-
Hatay	1	0,9	-	-	-	-	-	-	1	0,4	-	-
Aksaray	-	-	-	-	2	1,4	-	-	2	0,8	-	-
Eskişehir	-	-	-	-	2	1,4	1	0,9	2	0,8	1	0,5
Kırşehir	-	-	-	-	1	0,7	-	-	1	0,4	-	-
Artvin	-	-	1	1,0	-	-	-	-	-	-	1	0,5
Kastamonu	-	-	2	1,9	-	-	-	-	-	-	2	1,0
Kayseri	-	-	2	1,9	-	-	-	-	-	-	2	1,0
Mardin	-	-	1	1,0	-	-	-	-	-	-	1	0,5
Tokat	-	-	2	1,9	-	-	-	-	-	-	2	1,0
Urfa	-	-	-	-	-	-	1	0,9	-	-	1	0,5
Geçerli Toplam	113	100	105	100	138	100	115	100	251	100	220	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Bekleneceği gibi, kentte kalış süresi arttıkça en sık görüşülen aileler arasında memleketi Çorum, İskilip ve Ankara dışında olanların oranının yükseldiği görülmektedir. 1980 sonrası gelenlerin en sık görüştükleri İskilipli, Çorumlu ve Ankaralı olmayan ailelerin memleketleri Adana, Çankırı, Aksaray, Eskişehir ve Kırşehir ile kısıtlı kalırken, 1980 öncesi gelenlerde bu çeşitlenmenin arttığı görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda en sık görüşülen ailelerin memleketleri, deneklerin göç öncesi yaşadıkları yer de göz önüne alarak değerlendirilmektedir. Tablo toplam 307 denek arasında göç edilen dönem, göç öncesi yaşanan yer ve en sık

görüşülen 1. ailenin memleketi sorularının tümüne yanıt veren 250 hane reisinin yanıtlarına göre düzenlenmiştir.

Tablo 4.21 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre En Çok Görüşülen 1. Ailenin Memleketi

	1. Ailenin Memleketi	İlçe Merkezi		Köyler		Tüm Denekler	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	İskilip	62	69,7	20	83,3	82	72,6
	Çorum	9	10,1			9	8,0
	Ankara	8	9,0	4	16,7	12	10,5
	Adana	4	4,5			4	3,5
	Amasya	1	1,1			1	0,9
	Çankırı	1	1,1			1	0,9
	Isparta	1	1,1			1	0,9
	K.Maraş	1	1,1			1	0,9
	Rize	1	1,1			1	0,9
	Hatay	1	1,1			1	0,9
	Toplam	89	100,0	24	100,0	113	100
1980 Sonrası	İskilip	73	77,7	41	95,3	114	83,3
	Çorum	3	3,2	1	2,3	4	2,9
	Ankara	13	13,8			13	9,6
	Adana	1	1,1			1	0,7
	Aksaray	2	2,1			2	1,4
	Eskişehir	2	2,1			2	1,4
	Kırşehir			1	2,3	1	0,7
	Toplam	94	100,0	43	100,0	137	100
Tüm Denekler	İskilip	135	73,8	61	91,0	196	78,4
	Çorum	12	6,6	1	1,5	13	5,2
	Ankara	21	11,6	4	6	25	10,0
	Adana	5	2,8			5	2
	Amasya	1	0,5			1	0,4
	Çankırı	1	0,5			1	0,4
	Isparta	1	0,5			1	0,4
	K.Maraş	1	0,5			1	0,4
	Rize	1	0,5			1	0,4
	Hatay	1	0,5			1	0,4
	Aksaray	2	1,1			2	0,8
	Eskişehir	2	1,1			2	0,8
	Kırşehir			1	1,5	1	0,4
	Toplam	183	100	67	100	250	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablodaki tüm deneklere bakıldığında, İskilip'ten göç etmiş olanların %78,4'ünün en çok görüştükleri 1. ailenin İskilipli olduğu, bunu %10 oranı ile Ankaralı ve %5,2 oranı ile Çorumlu ailelerin izlediği görülmektedir. Fakat bu

oran kentte kalış süresinden bağımsız ele alındığı için yanıltıcı olabilir. Tahmin edileceği gibi kentte kalış süresi arttıkça yeni ilişki ağları geliştirilmekte ve hemşerilerle görüşme oranı, sınırlı da olsa düşmektedir. 1980 sonrası göç eden aileler arasında en sık görüşülen 1. ailenin memleketi %83,3 ile İskilip iken, bu oran 1980 öncesinde göç etmiş olanlarda %72,6'ya düşmektedir.

İskilip'in ilçe merkezinden göç edenler ve köylerinden göç edenler arasında en sık görüşülen 1.ailenin memleketine bakıldığında, yine kentte kalış süresine göre en çok görüşülen 1.ailenin İskilipli olması oranında düşüş görülürken, bu oranın ilçe merkezi ve köylerde farklı olması dikkate değerdir. 1980 sonrası İskilip'in köylerinden göç edenlerin en sık görüştükleri 1.aile %95,3ken, bu oran aynı dönemde ilçe merkezinden göç edenlerde %77,7dir. Bu oranın kentte kalış süresi arttıkça düşmesi beklenen bir durumdur.

Dikkate değer bir başka durum ise, ilçe merkezinden göç edenlerin kentte en sık görüştükleri 1.ailelerden memleketi İskilipli olmayanların oldukça çeşitlenmiş olmasına karşın, köylerden göç edenlerde yalnızca 1 hanenin memleketi İskilip, Çorum ve Ankara dışında olan bir aile ile görüşmekte olmasıdır. Bu hanenin 1980 sonrasında göç ettiği göz önüne alınırsa, İskilip'in köylerinden göç edenlerin, ilçe merkezinden göç edenlere kıyasla, en sık görüştükleri ailelerin ve sosyal çevrelerinin zaman geçtikçe fazla değişmediği söylenebilir. Aynı sonuca, en sık görüşülen 2.ailenin memleketlerine ilişkin verilerin yer aldığı aşağıdaki tablodan da erişilmektedir.

Tablo 4.22 Kentte Kalış Süresi ve Geline Yere Göre En Çok Görüşülen 2. Ailenin Memleketi

Dönem	En Çok Görüşülen 2. Ailenin Memleketi	İlçe Merkezinden Göç Edenler		İskilip'in Köylerinden Göç Edenler		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	İskilip	59	70,2	20	95,2	79	75,2
	Çorum	7	8,3	-	-	7	6,7
	Ankara	8	9,5	-	-	8	7,7
	Çankırı	2	2,4	1	4,8	3	2,9
	Artvin	1	1,2	-	-	1	0,9
	Kastamonu	2	2,4	-	-	2	1,9
	Kayseri	2	2,4	-	-	2	1,9
	Mardin	1	1,2	-	-	1	0,9
	Tokat	2	2,4	-	-	2	1,9
	Toplam	84	100,0	21	100,0	105	100
1980 Sonrası	İskilip	59	77,6	35	94,6	94	83,1
	Çorum	1	1,3	-	-	1	0,9
	Ankara	11	14,6	2	5,4	13	11,5
	Adana	1	1,3	-	-	1	0,9
	Çankırı	2	2,6	-	-	2	1,8
	Eskişehir	1	1,3	-	-	1	0,9
	Urfa	1	1,3	-	-	1	0,9
	Toplam	76	100,0	37	100,0	113	100
Tüm Denekler	İskilip	118	73,8	55	94,8	173	79,4
	Çorum	8	5,0	-	-	8	3,7
	Ankara	19	12,0	2	3,5	21	9,7
	Çankırı	4	2,6	1	1,7	5	2,4
	Artvin	1	0,6	-	-	1	0,5
	Kastamonu	2	1,2	-	-	2	1,1
	Kayseri	2	1,2	-	-	2	1,1
	Mardin	1	0,6	-	-	1	0,5
	Tokat	2	1,2	-	-	2	1,1
	Adana	1	0,6	-	-	1	0,5
	Eskişehir	1	0,6	-	-	1	0,5
	Urfa	1	0,6	-	-	1	0,5
	Toplam	160	100	58	100	218	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Bu iki tablodan hareketle, İskilip'in ilçelerinden göç etmiş olanların kentte yeni toplumsal ilişkiler edinmede ve kentin kozmopolit yapısına dahil olmada köyden göç edenlere oranla daha başarılı olduklarını söylemek olanaklıdır. İlçe merkezinden göç edenlerin en sık görüştükleri 2. ailelerin memleketleri, 1. ailelerdeki durum gibi çeşitli şehirlere yayılmaktayken, köyden göç edenlerde

oldukça dar bir çevreye sıkışmıştır. Köyden göç edenlerin en sık görüştükleri 2. ailenin İskilipli olma oranının kentte kalış süresi arttıkça düşmesi beklenirken, çok küçük bir oranda da olsa artması, ancak en azından azalmaması da dikkat çekici bir bulgudur. İlçe merkezinden göç edenlerde ise bu durum beklendiği üzere kentte kalış süresi arttıkça %77,6'dan %70,2'ye düşmektedir.

Tablo 4.23 Kentte Kalış Süresine Göre Toplumsal İlişkilerde Değişim

Toplumsal İlişkilerde Değişim		Hemşerilerle İlişkiler		Akrabalarla İlişkiler		Yaşam Biçimi / Gelenek / Görenekler	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Daha Da Güçlendi	34	25,6	26	19,5	3	2,3
	Belirgin Değişiklik Olmadı	60	45,1	59	44,4	76	57,6
	Zayıfladı	36	27,1	44	33,1	52	39,4
	Bilmiyor	3	2,3	4	3,0	1	0,8
	Toplam	133	100,0	133	100,0	132	100,0
1980 Sonrası	Daha Da Güçlendi	43	25,3	31	18,1	5	2,9
	Belirgin Değişiklik Olmadı	88	51,8	105	61,4	125	73,1
	Zayıfladı	36	21,2	34	19,9	40	23,4
	Bilmiyor	3	1,8	1	0,6	1	0,6
	Toplam	170	100,0	171	100,0	171	100,0
Tüm Denekler	Daha Da Güçlendi	77	25,4	57	18,8	8	2,6
	Belirgin Değişiklik Olmadı	148	48,8	164	53,9	201	66,2
	Zayıfladı	72	23,8	78	25,7	92	30,5
	Bilmiyor	6	2,0	5	1,6	2	0,7
	Toplam	303	100	304	100	303	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Toplumsal ilişkilerde güçlenme yönünde bir değişimin kentte kalış süresinden etkilenmediği görülmektedir. Ancak, kentte kalış süresi arttıkça, akrabalarla ve hemşerilerle ilişkilerde ve yaşam biçimi/gelenek ve göreneklerde belirgin bir değişiklik olmadığını söyleyenlerin oranı azalırken, ilişkilerin zayıfladığı söyleyenlerin payı artmaktadır. Bu durum kentte kalış süresi arttıkça bu ilişkilerin yavaş da olsa değiştiğini gösteren olağan bir durumdur.

Aşağıdaki tablolarda dikkat çeken bir durum, aile bağları ve dini inançlar açısından kentte kalış süresine bağlı olarak bir değişiklik yaşandığı ve kırsal kesimden göç edenlerde bu değişimin daha çarpıcı olduğu anlaşılmaktadır. Kentte göç edilen ilk yıllarda kırsal kesimden gelenlerde çok daha güçlü olmak üzere bir kimlik sorunu yaşanarak aile bağları ve dini inançlara daha sıkı bağlanıldığı, ancak kentte kalış süresi arttıkça bu bağlılığın yavaş da olsa azaldığı, diğer bir deyişle, güvensizliğin azalıp bütünleşmenin arttığı

görülmektedir. Özetle, kimlik sorunun yavaş da olsa bütünleşme yönünde olumlu bir gelişme gösterdiği söylenmelidir.

Tablo 4.24 Kentte Kalış Süresi ve Geline Yere Göre Aile Bağlarında Değişim

	Ankara'da Yaşanan Sürede Aile Bağlarında Değişim Durumu	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkez		Köy			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Daha Da Güçlendi	30	29,4	11	35,5	41	30,8
	Belirgin Değişiklik Olmadı	51	50,0	15	48,4	66	49,6
	Zayıfladı	18	17,6	4	12,9	22	16,5
	Bilmiyor	3	2,9	1	3,2	4	3,0
	Toplam	102	100,0	31	100,0	133	100,0
1980 Sonrası	Daha Da Güçlendi	38	32,2	25	48,1	63	37,4
	Belirgin Değişiklik Olmadı	71	60,2	21	40,4	92	53,8
	Zayıfladı	8	6,8	5	9,6	13	7,6
	Bilmiyor	1	0,8	1	1,9	2	1,2
	Toplam	118	100,0	52	100,0	170	100,0
Tüm Denekler	Daha Da Güçlendi	68	30,9	36	43,4	104	34,5
	Belirgin Değişiklik Olmadı	122	55,5	36	43,4	158	52,0
	Zayıfladı	26	11,8	9	10,8	35	11,5
	Bilmiyor	4	1,8	2	2,4	6	2,0
	Toplam	220	100,0	83	100,0	303	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 4.25 Kentte Kalış Süresi ve Geline Yere Göre Dini İnançlarda Değişim

	Ankara'da Yaşanan Sürede Dini İnançlarda Değişim Durumu	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		Köy			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Daha Da Güçlendi	15	15,0	9	29,0	24	18,3
	Belirgin Değişiklik Yok	76	76,0	22	71,0	98	74,8
	Zayıfladı	8	8,0	-	-	8	6,1
	Diğer	1	1,0	-	-	1	0,8
	Toplam	100	100,0	31	100,0	131	100,0
1980 Sonrası	Daha Da Güçlendi	10	8,5	17	32,7	27	15,8
	Belirgin Değişiklik Yok	103	87,3	34	65,4	137	80,7
	Zayıfladı	5	4,2	1	1,9	6	3,5
	Diğer	-	-	-	-	-	-
	Toplam	118	100,0	52	100,0	171	100,0
Hepsi	Daha Da Güçlendi	25	11,5	26	31,3	51	16,9
	Belirgin Değişiklik Yok	179	82,1	56	67,5	235	78,1
	Zayıfladı	13	6,0	1	1,2	14	4,6
	Diğer	1	0,5	-	-	1	0,3
	Toplam	218	100,0	83	100,0	301	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tabloda, dini inançlarda güçlenme olduğunu söyleyenlerin oranının zayıflama olduğunu söyleyenlerden daha yüksek çıktığı görülmektedir. Bu sonuç siyasi ve toplumsal ilişkilerde dünya ve Türkiye’de son yirmi yılda yaşanan değişimlerle de koşutluk göstermektedir. Dolayısıyla bu sonucu yalnızca göç sürecine bağlayarak açıklamak olanaklı değildir. Nitekim, bu durumun kente yerleşen İskiliplilerle sınırlı olmadığı aşağıdaki tablonun verileriyle desteklenmektedir.

Tablo 4.26 Göç Dönemi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Yaşanan Mahallede Dini Duygularda Değişim Durumu

Göç Dönemi	Son Yıllarda Yaşanan Mahallede Dini Duygular Ve Dayanışmada Değişim Durumu	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Daha Da Güçlendi	12	11,9	6	19,4	18	13,6
	Belirgin Değişiklik Olmadı	41	40,6	17	54,8	58	43,9
	Zayıfladı	7	6,9	2	6,5	9	6,8
	Bilmiyor	41	40,6	6	19,4	47	35,6
	Toplam	101	100,0	31	100,0	132	100,0
1980 Sonrası	Daha Da Güçlendi	13	11,0	10	19,2	23	13,5
	Belirgin Değişiklik Olmadı	82	69,5	28	53,8	110	64,3
	Zayıfladı	2	1,7	3	5,8	5	2,9
	Bilmiyor	21	17,8	11	21,2	32	19,3
	Toplam	118	100,0	52	100,0	171	100,0
Tüm Denekler	Daha Da Güçlendi	25	11,4	16	19,3	41	13,5
	Belirgin Değişiklik Olmadı	123	56,2	45	54,2	168	55,4
	Zayıfladı	9	4,1	5	6,0	14	4,6
	Bilmiyor	62	28,3	17	20,5	79	26,4
	Toplam	219	100,0	83	100,0	302	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Soruya verilen yanıtlar arasında en ilgi çekici olan, bilmediğini söyleyenlerin oranının kentte uzun süre kalanlar olmasıdır. Bu durum kente yeni göç edenlerin çevresi ile ilişkiler ve çevreyi algılamasının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak kesin bir yargıya varmak için yaşanan çevrenin özellikleri, örgütlenme olma durumu, mahalleli ile ilişkiler gibi konuların da bu değerlendirmeye katılması gereklidir.

Tablo 4.27 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Akrabalarla İlişkilerde Değişim Durumu

Göç Dönemi	Ankara'da Yaşanan Sürede Akrabalarla İlişkilerde Değişim Durumu	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Daha Da Güçlendi	20	19,6	6	19,4	26	19,5
	Belirgin Değişiklik Olmadı	41	40,2	18	58,1	59	44,4
	Zayıfladı	38	37,3	6	19,4	44	33,1
	Bilmiyor	3	2,9	1	3,2	4	3,0
	Toplam	102	100,0	31	100,0	133	100,0
1980 Sonrası	Daha Da Güçlendi	24	20,3	7	13,5	31	18,1
	Belirgin Değişiklik Olmadı	73	61,9	32	61,5	105	61,4
	Zayıfladı	21	17,8	12	23,1	33	19,9
	Bilmiyor	-	-	1	1,9	1	0,6
	Toplam	118	100,0	52	100,0	170	100,0
Tüm Denekler	Daha Da Güçlendi	44	20,0	13	15,7	57	18,8
	Belirgin Değişiklik Olmadı	114	51,8	50	60,2	164	53,9
	Zayıfladı	59	26,8	18	21,7	77	25,7
	Bilmiyor	3	1,4	2	2,4	5	1,6
	Toplam	220	100,0	83	100,0	303	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Denekler genellikle akrabalarla ilişkilerin zayıfladığını söylemektedirler. Özellikle kentte uzun süredir kalanlarda bu ilişkilerin azaldığını söyleyenlerin oranı (%33,1) oldukça yüksektir. Ancak güçlendiğini söyleyenlerin oranı da kentte kalış süresine göre az da olsa artmaktadır. Buna göre, kentte kalış süresi arttıkça akrabalık ilişkilerinin daha çok değiştiği görülmekte, ilçe merkezinden gelenlerde bu ilişkinin kentte kalış süresine bağlı olarak zayıfla yönünde evrilirken kırdan gelenlerde her iki yönde değişimin de yaşandığı görülmektedir. Aşağıdaki tablo kentte göç edenlerin hemşeriyle olan ilişkilerinin de kırdan ve ilçe merkezinden göç edenlerde, yukarıda yapılan saptamaya benzer biçimde değiştiğini göstermektedir.

Tablo 4.28 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Hemşerilerle İlişkilerde Değişim Durumu

Göç Dönemi	Ankara'da Yaşanan Sürede Hemşerilerle İlişkilerde Değişim Durumu	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Daha Da Güçlendi	30	29,4	4	12,9	34	25,6
	Belirgin Değişiklik Olmadı	39	38,2	21	67,7	60	45,1
	Zayıfladı	31	30,4	5	16,1	36	27,1
	Bilmiyor	2	2,0	1	3,2	3	2,3
	Toplam	102	100,0	31	100,0	133	100,0
1980 Sonrası	Daha Da Güçlendi	36	30,5	7	13,7	43	25,3
	Belirgin Değişiklik Olmadı	53	44,9	35	68,6	88	51,8
	Zayıfladı	27	22,9	8	15,7	35	21,2
	Bilmiyor	2	1,7	1	2,0	3	1,8
	Toplam	118	100,0	51	100,0	169	100,0
Tüm Denekler	Daha Da Güçlendi	66	30,0	11	13,4	77	25,4
	Belirgin Değişiklik Olmadı	92	41,8	56	68,3	148	48,8
	Zayıfladı	58	26,4	13	15,9	71	23,8
	Bilmiyor	4	1,8	2	2,4	6	2,0
	Toplam	220	100,0	82	100,0	302	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

4. 5. 5. Göç Edilen Yerle Sürdürülen İlişkiler ve Yardımlaşma

Genel olarak deneklerin yaklaşık %40'ı yılda iki kez İskilip'i ziyaret etmektedir. Tablolardaki karşılaştırmalı bölümler göç öncesi yaşanan yere göre incelendiğinde, ilçe merkezinden göç edenler arasında özel durumlarda İskilip'i ziyaret ettiğini söyleyenlerin oranının köyden göç etmiş olanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Denekler arasında İskilip ilçe merkezinden 1980 öncesinde göç etmiş olan yalnızca üç denek İskilip'i ziyaret etmemesi bir istisna olarak kabul edilirse, genel olarak tüm deneklerin İskilip'le bağlarını devam ettirdikleri sonucunu çıkarmak olanaklıdır. Ancak özellikle köyden göç etmiş olanların İskilip'i en az senede bir kez ziyaret etmesi, buna karşın ilçe merkezinden göç edenler arasında hiç ziyaret etmeyenlerin olması, kırsal kesimden gelenlerde memleketle ilişkileri sürdürme eğiliminin daha köklü ve güçlü bir biçimde sürdüğünün ortaya koymaktadır.

Tablo 4.29 Kentte Kalış Süresi ve Geline Yere Göre İskilip'i Ziyaret Sıklığı

	İskilip'i Ziyaret Sıklığı	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		Köy			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Ayda Bir	5	4,9	1	3,2	6	4,5
	İki-Üç Ayda Bir	18	17,6	2	6,5	20	15,0
	Bayramlarda	35	34,3	14	45,2	49	36,9
	Yılda Bir Kez	30	29,4	13	41,9	43	32,3
	Özel Durumlarda	11	10,8	1	3,2	12	9,0
	Ziyaret Etmiyor	3	2,9	-	-	3	2,3
	Toplam	102	100,0	31	100,0	133	100,0
1980 Sonrası	Ayda Bir	3	2,5	-	-	3	1,8
	İki-Üç Ayda Bir	30	25,4	14	26,9	44	25,7
	Bayramlarda	45	38,1	24	46,2	69	30,4
	Yılda Bir Kez	34	28,8	14	26,9	48	28,7
	Özel Durumlarda	6	5,1	-	-	6	3,5
	Toplam	118	100,0	52	100,0	170	100,0
Tüm Denekler	Ayda Bir	8	3,6	1	1,2	9	3,0
	İki-Üç Ayda Bir	48	21,8	16	19,3	64	21,1
	Bayramlarda	80	36,4	38	45,8	118	38,9
	Yılda Bir Kez	64	29,1	27	32,5	91	30,3
	Özel Durumlarda	17	7,7	1	1,2	18	5,9
	Ziyaret Etmiyor	3	1,4	-	-	3	1,0
	Toplam	220	100,0	83	100,0	303	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Kentte kalış süresine göre ise, 1980 öncesinde göç etmiş olanların hemen tümünün İskilip'i yılda en az bir kez ziyaret ettiği, ancak kentte kalış süresi arttıkça İskilip'i yalnızca özel nedenlerle ziyaret etme oranının yükseldiği görülmektedir. Bu bulgular Ersoy'un (1985: 99) bulguları ile koşturur.

Tablo 4.30 Kentte Kalış Süresi ve Geline Yere Göre İskilip'ten Gelen Ziyaretçiler

	İskilip'ten Ziyaretçi	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		Köy			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Gelen Oluyor	93	90,3	31	100,0	124	92,5
	Gelen Olmuyor	10	9,7	-	-	10	7,5
	Toplam	103	100,0	31	100,0	134	100,0
1980 Sonrası	Gelen Oluyor	109	92,4	50	96,2	159	93,5
	Gelen Olmuyor	9	7,6	2	3,8	11	6,5
	Toplam	118	100,0	52	100,0	170	100,0
Tüm Denekler	Gelen Oluyor	202	91,4	81	97,6	283	93,1
	Gelen Olmuyor	19	8,6	2	2,4	21	6,9
	Toplam	221	100	83	100,0	304	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablodan görüleceği gibi, tüm kesimler için, yani gerek İskilip'in ilçesinden ya da köyünden göç edilmiş olsun, gerekse de kentte kısa ya da uzun süredir kalınıyor olsun İskilip'ten ziyaretçi gelme oranları oldukça yüksektir. Tablodaki kayda değer tek farklılaşma ilçe merkezinden göç etmiş olanlar arasında ziyaretçisi olmadığını söyleyenlerin (%8,6) oranının köyden göç etmiş olanlara oranla (%2,4) daha yüksek olmasıdır. 1980 öncesinde İskilip'in köylerinden Ankara'ya göç etmiş olanların tümünün İskilip'ten ziyaretçisinin olması ilgi çekicidir. Yine ilginç sayılabilecek bir durum ise, aşağıdaki tabloyla ilişkilendirilerek, kentte uzun süredir kalan köy kökenli göçmenin ziyaret edilme nedenlerinin diğer kesimlere göre farklılık göstermemesidir. 1980 öncesi köyden göç edenlerin görece daha yaşlı oldukları kabul edilirse,¹⁰ ziyarete gelen akraba ya da hemşeriler için kentte karşılaştıkları sorunlar konusunda kenti tanıyan bir yardımcı ya da yol gösterici oldukları düşünülebilir. 1980 yılı öncesinde İskilip'in köylerinden göç edenleri içeren bu kesimin sağlık hizmetlerinden yararlanmak amacıyla ziyaret edilme oranı en yüksek kategori olması da akranlarının görece yaşlı olduğu kabulü ile bu durumu desteklemektedir. İş aramak amacıyla Ankara'daki akrabalarını ziyaret edenlerin oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Özetle, ziyaretçilerin geliş nedenleri arasında ziyaret, sağlık nedenleri ve Ankara'daki işleri takibi öne çıkmaktadır.

Tablo 4.31 Kentte Kalış Süresi ve Göç Öncesi Yaşanan Yere Göre İskilip'ten Ziyaretçi Gelme Nedeni

Göç dönemi	Hangi nedenle gelen oluyor	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Sadece Ziyaret Amaçlı	54	60,0	17	63,0	71	60,7
	Ankara'daki İşleri İçin	12	13,3	1	3,7	13	11,1
	Sağlık Hizmetleri İçin	22	24,4	8	29,6	30	25,6
	Ankara'da İş Aramak İçin	2	2,2	1	3,7	3	2,6
	Toplam	90	100,0	27	100,0	117	100,0
1980 Sonrası	Sadece Ziyaret Amaçlı	75	69,4	37	74,0	112	71,1
	Ankara'daki İşleri İçin	10	9,3	4	8,0	14	8,8
	Sağlık Hizmetleri İçin	21	19,4	8	16,0	29	18,2
	Ankara'da İş Aramak İçin	2	1,9	1	2,0	3	1,9
	Toplam	108	100,0	50	100,0	158	100,0
Tüm Denekler	Sadece Ziyaret Amaçlı	129	65,2	54	70,1	183	66,7
	Ankara'daki İşleri İçin	22	11,1	5	6,5	27	9,8
	Sağlık Hizmetleri İçin	43	21,7	16	20,8	59	21,4
	Ankara'da İş Aramak İçin	4	2,0	2	2,6	6	2,2
	Toplam	198	100,0	77	100,0	275	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

¹⁰ Geç yaşta göç etme olasılığının hesaba katılması gerektiği için bir genelleme yapmak olanaklı değil.

Tablo 4.32 Kentte Kalış Süresi, Göç Öncesi Yaşanan Yer, İskilip'ten Ziyaretçi Sıklığı

	Ziyaretçi Sıklığı	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		İskilip Köy			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Ayda Bir	20	22,5	3	10,0	23	19,3
	İki-Üç Ayda Bir	15	16,9	6	20,0	21	17,6
	Yılda İki Kez	26	29,2	17	56,7	43	36,2
	Yılda Bir Kez	18	20,2	2	6,7	20	16,8
	Özel Durumlarda	10	11,2	2	6,7	12	10,1
	Toplam	89	100,0	30	100,0	119	100,0
1980 Sonrası	Ayda Bir	17	15,6	5	10,2	22	13,8
	İki-Üç Ayda Bir	23	21,1	20	40,8	43	27,0
	Yılda İki Kez	46	40,2	18	36,8	64	40,2
	Yılda Bir Kez	14	12,8	2	4,1	16	10,1
	Özel Durumlarda	9	8,3	4	8,2	13	8,8
	Toplam	109	100,0	49	100,0	158	100,0
Tüm Denekler	Ayda Bir	37	18,7	8	10,1	45	16,2
	İki-Üç Ayda Bir	38	19,2	26	32,9	64	23,0
	Yılda İki Kez	72	36,4	35	44,3	107	38,5
	Yılda Bir Kez	32	16,2	4	5,1	36	12,9
	Özel Durumlarda	19	9,6	6	7,6	25	9,4
	Toplam	198	100,0	79	100,0	277	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tabloda, tüm göçmenlerin mutlaka İskilip'ten gelen ziyaretçilerinin olduğu ve İskilip'i ziyaret etme ve İskilip'ten ziyaretçi gelme sıklığının oldukça benzer oranlarda gerçekleştiği görülmektedir. Bu veriler karşılıklı ilişkilerin azalmasına karşın sürdürüldüğünü göstermektedir.

Tablo 4.33 Kentte Kalış Süresi ve Göç Öncesi Yaşanan Yere Göre Güç Koşullarda Yardım İstenilecek Kişi

Göç Dönemi	Güç Koşullarda Yardım Alacağınız Kişi Var Mı	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Evet,Var	65	64,4	19	63,3	84	64,1
	Hayır, Yok	36	35,6	11	36,7	47	35,9
	Alt-Toplam	101	100,0	30	100,0	131	100,0
1980 Sonrası	Evet, Var	82	69,5	29	55,8	111	65,5
	Hayır, Yok	36	30,5	23	44,2	59	34,5
	Alt-Toplam	118	100,0	52	100,0	170	100,0
Tüm Denekler	Evet, Var	147	67,1	48	58,5	195	64,8
	Hayır, Yok	72	32,9	34	41,5	106	35,2
	Toplam	219	100,0	82	100,0	301	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Denekler 2/3 ü, hangi dönemde göç ettiklerine bakılmaksızın, güç koşullarda yardım alacakları kişiler olduğunu söylemektedir. Ancak, özellikle 1980 sonrasında köyden göç edenlerin %44 ünün güç koşullarda yardım alacak kişileri olmadığını belirtmeleri, diğer tablolarda çıkan sonuçlara oldukça koşut şekilde, 1980 sonrasında köyden göç etmiş olanların kentle bütünleşmede önemli güçlükler yaşadığı tezini desteklemektedir.

Tablo 4.34 Kentte Kalış Süresine Göre, Güç Koşullarda Yardım Alınacak 1. ve 2. Kişilerin Memleketi

Yardım Edecek Kişinin Memleketi	1980 Öncesi				1980 Sonrası				Tüm Denekler			
	1.Kişi		2.Kişi		1.Kişi		2.Kişi		1.Kişi		2.Kişi	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ankara	5	6,5	10	32,3	4	3,6	5	14,7	9	4,9	15	23,2
Antep	1	1,2							1	0,5		
Çorum	4	5,2							4	2,2		
İskilip	65	82,3	15	48,4	101	92,8	24	70,5	166	88,3	39	60,1
İstanbul	1	1,2							1	0,5		
Samsun	2	2,4							2	1,1		
Yozgat	1	1,2	2	6,5					1	0,5	2	3,1
Antalya					1	0,9			1	0,5		
Çankırı					1	0,9	1	3,0	1	0,5	1	1,5
Kayseri			1	3,2	1	0,9			1	0,5	1	1,5
Sivas					1	0,9			1	0,5		
Adana			1	3,2							1	1,5
Erzincan			1	3,2							1	1,5
İskenderun			1	3,2							1	1,5
Bolu							1	3,0			1	1,5
Iğdır							1	3,0			1	1,5
Maraş							2	5,8			2	3,1
Toplam	79	100	31	100	109	100	34	100	188	100	65	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Güç durumda yardım alınan kişiler yoğunlukla İskiliplidir. Ancak kentte kalış süresi arttıkça hemşerilerden başka kişilerden yardım alma oranı artmaktadır. Aynı şekilde yardım alınacak ikinci kişinin memleketi 1980 öncesi gelenlerde önemli oranda Ankara ve diğer şehirlere yayılmaktayken, 1980 sonrası gelenlerdeki değişim daha azdır.

Bu iki tablonun da gösterdiği gibi, kentte kalış süresi arttıkça görüşülen ve yardım alınan kişiler İskilipliler dışına yayılmaktadır. Bu durum kentte kalış süresi arttıkça hemşeri ilişkilerinin etkinliğinin azalması, kente uyum sağlamak ve yeni çevreler edinmek ya da toplumsal dayanışma ağlarının farklılaşması

şeklinde açıklanabilir. Ancak doğru bir yargıya varmak için başka değişkenlerin de incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 4.35 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre İskilip'ten Yardım Alma Durumu

Göç Dönemi	Göç Edilen Yerden Yardım Alma Durumu	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Evet, Alıyor	19	18,4	13	41,9	32	23,9
	Hayır, almıyor	84	81,6	18	58,1	102	76,1
	Alt-Toplam	103	100,0	31	100,0	134	100,0
1980 sonrası	Evet, alıyor	31	26,3	13	25,0	44	25,7
	Hayır, almıyor	87	73,7	39	75,0	126	74,3
	Alt-Toplam	118	100,0	52	100,0	170	100,0
Tüm Denekler	Evet, alıyor	50	22,6	26	31,3	76	24,9
	Hayır, almıyor	171	77,4	57	68,7	228	75,1
	Toplam	221	100,0	83	100,0	304	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Deneklerin önemli bir bölümü İskilip'ten yardım almadığını belirtmektedir. Bu durum kentte kalış süresine göre de fazla değişmemektedir. Köyden göç edenlerin yardım alma oranının, özellikle 1980 öncesinde göç edenlerde daha yüksek olması bir yukarıdaki tablodan çıkan sonuçla koşutluk içindedir. Yine de alınan yardımın daha çok yiyecek yardımı olması, bu durumun köyle ilişkilerin sıkı tutulmasının doğal bir sonucu olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.36 Kentte Kalış Süresi ve Göç Öncesi Yaşanan Yere Göre İskilip'deki Yakınlarına Yardım Etme Durumu

Göç Dönemi	Kendisi Memleketdekilere Yardım Yapıyor Mu?	Göç öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Evet, Yapıyor	43	41,7	10	32,3	53	39,6
	Hayır, Yapmıyor	60	58,3	21	67,7	81	60,4
	Alt-Toplam	103	100,0	31	100,0	134	100,0
1980 Sonrası	Evet, Yapıyor	47	39,8	25	48,1	72	42,1
	Hayır, Yapmıyor	71	60,2	27	51,9	98	57,9
	Alt-Toplam	118	100,0	52	100,0	170	100,0
Tüm Denekler	Evet, Yapıyor	90	40,7	35	42,2	125	41,0
	Hayır, Yapmıyor	131	59,3	48	57,8	179	59,0
	Toplam	221	100,0	83	100,0	304	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Deneklerin memlekete yardım etme oranları göç edilen yer ve kentte kalış süresine göre büyük farklılıklar göstermemektedir. Ancak, kentte kalış süresi

arttıkça köyden göç edenlerin memlekete yardım yapma oranlarının azaldığı, ilçe merkezinden göç edenlerde ise arttığı görülmektedir.

Tablo 4.37 Kentte Kalış Süresi ve Göç Öncesi Yaşanan Yere Göre Kurum/Dernek ya da Vakıftan Karşılıksız Yardım Alma Durumu

Göç Dönemi	Kurum/Dernek/ Vakıftan Karşılıksız Yardım Alma Durumu	Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Evet	5	4,9	1	3,2	6	4,5
	Hayır	98	95,1	30	96,8	128	95,5
	Alt-Toplam	103	100,0	31	100,0	134	100,0
1980 Sonrası	Evet	2	1,7	2	3,8	4	2,3
	Hayır	116	98,3	50	96,2	166	97,7
	Alt-Toplam	118	100,0	52	100,0	170	100,0
Tüm Denekler	Evet	7	3,2	3	3,6	10	3,2
	Hayır	214	96,8	80	96,4	294	96,8
	Toplam	221	100,0	83	100,0	304	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Deneklerin oldukça az bir bölümü kurumsal destek ve yardım aldığını belirtmiştir. Kurumsal yardım alan 10 kişinin (%3,2) yarısı eğitim amaçlı olarak MEB, MEV ve Kredi Yurtlar Kurumundan burs aldığını, 4'ü Ankara Büyükşehir Belediyesi'nden gıda yardımı aldığını, 1'i ise TMO'dan gıda yardımı aldığını belirtmiştir. Göç tarihini hatırlamayan 1 kişi ise Kızılay'dan yardım almış olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla İskilip'ten Ankara'ya göç etmiş olan deneklerin daha çok toplumsal ağları kullanarak maddi sıkıntıları aştıkları söylenebilir.

Tablo 4.38 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Nerede Daha Çok Yardımlaşma Olduğu

Göç Dönemi	Nerede daha çok yardımlaşma var	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	Ankara	37	36,6	16	51,6	53	40,2
	İskilip	56	55,4	13	41,9	69	52,3
	her ikisinde de var	4	4,0	2	6,5	6	4,5
	her ikisinde de yok	4	4,0	-	-	4	3,0
	Toplam	101	100,0	31	100,0	132	100,0
1980 sonrası	Ankara	50	43,9	23	46,9	73	45,1
	İskilip	60	52,6	20	40,8	80	48,8
	her ikisinde de var	-	-	3	6,1	3	1,8
	her ikisinde de yok	4	3,5	3	6,1	7	4,3
	Toplam	114	100,0	49	100,0	163	100,0
Tüm Denekler	Ankara	87	40,5	39	48,8	126	42,9
	İskilip	116	54,0	33	41,3	149	50,3
	her ikisinde de var	4	1,9	5	6,3	9	3,0
	her ikisinde de yok	8	3,7	3	3,8	11	3,7
	Toplam	215	100,0	80	100,0	295	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tabloda dikkat çeken husus kentte kalış süresine bağlı olmaksızın İskilip ilçe merkezinden göç etmiş olanların İskilip'te Ankara'dan daha çok yardımlaşma olduğunu belirtmelerine karşılık, İskilip'in köylerinden göç edenlerin Ankara'da İskilip'ten daha çok yardımlaşma olduğunu belirtmiş olmalarıdır. Göç edilmiş olan yere bağlı kalımsızın yardımlaşmanın nerede daha çok olduğuna bakıldığında, Ankara'da daha çok yardımlaşma olduğunu söyleyenlerin oranının yüksekliği göze çarpmaktadır. Üstelik bu durum kentte kalış süresine göre değişmemektedir. Ancak bu genelleme ilçe ve köylerden göç edenler göz önünde bulundurulduğunda geçersiz kalmaktadır. İlçe merkezinden göç edenler içinde büyük kentteki yardımlaşma olanaklarından memnun olmayanların oranı memnun olanlardan daha yüksekken, köyden göç edenler için durum tam tersidir.¹¹

¹¹ Aynı bulguya erişilen tablo Ersoy'un çalışmasında da kullanılmış fakat ilçe merkezi ve köyden göç etme ayrımı konusu yorumlanmamıştır(1985: 106).

İlçe merkezinden göç edenlerle köyden göç edenler arasında yardımlaşma konusunda böyle bir farklılaşmaya rastlanmasından dolayı kentte kalış süresine göre yardımlaşmanın nerede daha çok olduğuna tüm denekler kapsamında bakmamak gereklidir. Ancak gerek köyden gerekse ilçeden göç edilmiş olsun, kentte kalış süresine göre yardımlaşmanın daha çok olduğu yerin deneklerce yorumlanması belirgin bir biçimde değişmemektedir.

Tablo 4.39 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Ankara'da Daha Çok Yardımlaşma Olma Nedeni

Göç Dönemi	Neden Ankara'da Daha Çok Yardımlaşma Var	Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		Köy			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Akraba, Arkadaş ve Hemşeri Çevresi Ankara'da Olduğu İçin	17	58,6	6	40,0	23	52,3
	Ankara'da Ekonomik Durum İyi Olduğundan	4	13,8	1	6,7	5	11,4
	İskilip'te Kimsesi Olmadığından	1	3,4	6	40,0	7	15,9
	İskilip'te İnsanlarda Bencillik/Çekememezlik Var	7	24,1	2	13,3	9	20,4
	Alt-Toplam	29	100,0	15	100,0	44	100,0
1980 Sonrası	Akraba, Arkadaş ve Hemşeri Çevresi Ankara'da Olduğu İçin	21	53,5	12	70,6	33	59,7
	Ankara'da Ekonomik Durum İyi Olduğundan	2	5,1	-	-	2	3,5
	İskilip'te Kimsesi Olmadığından	-	-	1	5,9	1	1,8
	İskilip'te İnsanlarda Bencillik/Çekememezlik Var	16	41,0	4	23,5	20	35,1
	Alt-Toplam	39	100,0	17	100,0	56	100,0
Hepsi	Akraba, Arkadaş ve Hemşeri Çevresi Ankara'da Olduğu İçin	38	55,9	18	56,3	56	56,5
	Ankara'da Ekonomik Durum İyi Olduğundan	6	8,8	1	3,1	7	6,9
	İskilip'te Kimsesi Olmadığından	1	1,5	7	21,9	8	7,9
	İskilip'te İnsanlarda Bencillik/Çekememezlik Var	23	33,8	6	18,7	29	38,7
	Toplam	68	100,0	32	100,0	100	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Ankara'da daha çok yardımlaşma olduğunu söyleyenlerin büyük bölümü bunun nedenini akraba, arkadaş ve hemşerilerden oluşan toplumsal çevrelerinin artık Ankara'da olduğuna bağlamaktadır. Bunun yanında, özellikle ilçe merkezinden göç edenler arasında İskilip'in küçük bir yerleşim olmasıyla da ilişkili olarak bencillik ve birbirini çekememezlik gibi nedenlerle yardımlaşmanın az olduğunu belirten önemli bir kesim de vardır. Ancak özellikle köyden göç edenlerin artık köylerinde kimselerinin kalmadığını belirtmeleri, İskilip'in köylerinin boşalmakta olduğuna işaret etmektedir. Bu oran 1980 öncesinde köyden göç etmiş olanlarda %40 lara ulaşmaktadır.

Tablo 4.40 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre İskilip'te Daha Çok Yardımlaşma Olma Nedeni

Göç Dönemi	Neden İskilip’te Daha Çok Yardımlaşma Var	Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip’in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Akrabalık Nedeniyle/Akrabalar İskilip’e	36	72,0	9	75,0	45	72,6
	İskilip’te İnsanlar Daha Samimi Ve Yardımsever	11	22,0	2	16,7	13	21,0
	Geleneksel Yaşam Nedeniyle	3	6,0	1	8,3	4	6,5
	Alt-Toplam	50	100,0	12	100,0	62	100,0
1980 Sonrası	Akrabalık Nedeniyle/Akrabalar İskilip’e	41	74,5	12	63,2	53	71,6
	İskilip’te İnsanlar Daha Samimi Ve Yardımsever	13	23,6	6	31,6	19	25,7
	Geleneksel Yaşam Nedeniyle	1	1,8	1	5,3	2	2,7
	Alt-Toplam	55	100,0	19	100,0	74	100,0
Tüm Denekler	Akrabalık Nedeniyle/Akrabalar İskilip’e	77	73,3	21	67,7	98	72,1
	İskilip’te İnsanlar Daha Samimi Ve Yardımsever	24	22,9	8	25,8	32	23,5
	Geleneksel Yaşam Nedeniyle	4	3,8	2	6,5	6	4,4
	Toplam	105	100,0	31	100,0	136	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İskilip'te daha çok yardımlaşma olduğunu söyleyenler ise genelde bunu akrabalarının İskilip'te olmasına bağlamaktadırlar. 1980 öncesinde göç etmiş olanlarda bu gerekçenin oldukça yüksek oranda çıkması, bir üstteki tablo ile koşutluk göstermektedir. Bir başka deyişle, göç edilen yerde akraba olma durumu yardımlaşma olanağına işaret etmektedir. Tabloda dikkat çeken bir husus da, kentte kalış süresi arttıkça küçük oranda da olsa artış gösteren "geleneksel yaşam nedeniyle" daha çok yardımlaşma olduğunu söyleyenlerdir.

Tablo 4.41 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Göç Edenlere Yardımcı Olma Durumu

Göç Dönemi	Sizden Sonra İskilip'ten Ankara'ya Göç Edenlere Yardım Ettiniz Mi	Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Evet	60	58,3	17	54,8	77	57,5
	Hayır	43	41,7	14	45,2	57	42,5
	Toplam	103	100,0	31	100,0	134	100,0
1980 Sonrası	Evet	52	44,8	28	54,9	80	47,6
	Hayır	64	55,2	23	45,1	87	52,4
	Toplam	116	100,0	51	100,0	167	100,0
Tüm Denekler	Evet	112	51,1	45	54,9	157	52,0
	Hayır	107	48,9	37	45,1	144	48,0
	Toplam	219	100,0	82	100,0	301	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tabloda genellikle deneklerin kendilerinden sonra göç edenlere yardım ettikleri görülmektedir. Ancak kentte kalış süresi arttıkça yardım etme oranının yükseldiği görülmektedir. Bu durum ilçe merkezinden göç edenlerde doğrulansa da, köyden göç etmiş olanlarda farklılık göstermemektedir. Bir başka deyişle, kente yeni göç edenlerin kendilerinden sonra göç edenlere daha az yardım etmekte olması, ilçe merkezinden göç edenlerde bu oranın düşük çıkmasından kaynaklanmaktadır. Köyden göç edenlerde ise yeni göçmenlere yardım etme bakımından bir değişiklik görülmemektedir. Yardım türü ise ağırlıklı olarak iş ve ev bulma ile maddi ve manevi destek biçiminde gerçekleşmektedir.

Tablo 4.42 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre 1. Kişiyeye Yapılan Yardımın Türü

Göç Dönemi	1. Kişiyeye Yapılan Yardım Türü	Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Para (Karşılıksız)	11	20,4	4	23,5	15	21,1
	Manevi Destek	9	16,7	3	17,6	12	16,9
	Fikir Danışma	2	3,7	1	5,9	3	4,2
	Borç	2	3,7	-	-	2	2,8
	Evinde Bir Süre Konaklatma	4	7,4	-	-	4	5,6
	Ev Bulma	13	24,1	1	5,9	14	19,7
	İş Bulma	8	14,8	6	35,3	14	19,7
	Maddi -Manevi	2	3,7	-	-	2	2,8
	Ev-İş Bulma	3	5,6	2	11,8	5	7,0
	Toplam	54	100,0	17	100,0	71	100,0
1980 Sonrası	Para (Karşılıksız)	5	11,9	6	22,2	11	15,9
	Manevi Destek	6	14,3	6	22,2	12	17,4
	Fikir Danışma	4	9,5	-	-	4	5,8
	Borç	5	11,9	2	7,4	7	10,1
	Evinde Bir Süre Konaklatma	4	9,5	3	11,1	7	10,1
	Ev Bulma	4	9,5	4	14,8	8	11,6
	İş Bulma	10	23,8	4	14,8	14	20,3
	Maddi -Manevi	2	4,8	1	3,7	3	4,3
	Ev-İş Bulma	2	4,8	1	3,7	3	4,3
	Toplam	42	100,0	27	100,0	69	100,0
Tüm Denekler	Para (Karşılıksız)	16	16,7	10	22,8	26	18,6
	Manevi Destek	15	15,6	9	20,5	24	17,1
	Fikir Danışma	6	6,3	1	2,3	7	5,0
	Borç	7	7,3	2	4,5	9	6,4
	Evinde Bir Süre Konaklatma	8	8,3	3	6,8	11	7,9
	Ev Bulma	17	17,7	5	11,4	22	15,7
	İş Bulma	18	18,8	10	22,7	28	20,0
	Maddi -Manevi	4	4,2	1	2,3	5	3,6
	Ev-İş Bulma	5	5,2	3	6,8	8	5,7
	Toplam	96	100,0	44	100,0	140	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

4. 5. 6. Kurumsal Dayanışma Ağları ve İç Göç

Formal bir kurumsal dayanışma ağı olarak tanımlanabilecek olan İskilip Kültür ve Eğitim Vakfı'na üyelik oranının genel olarak düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca soruya yanıt veren 300 hane reisi arasında Vakfa üye olan toplam 33 kişiden yalnızca birinin İskilip'in köyünden göç etmiş olması dikkat çekicidir. Ancak bazı köylerin Ankara'da ya da başka bir şehirde kendi adlarına ayrı bir köy yardımlaşma derneği olabilir. Bu durumda göç edenler ilçe yardımlaşma derneği ile değil, köylerinin yardımlaşma derneği ya da vakfiyla ilişkiye geçmektedirler. Yine de kente yeni gelenlerin vakfa üye olma oranlarının da düşüklüğü göz önüne alındığında kurumsal bir kanalın özellikle köyden göç edenler tarafından kullanılmamakta olması akrabalık ve hemşerilik ağlarının yerini tutabilecek başka bir oluşumun henüz gelişmediğini göstermektedir.

Tablo 4.43 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre İSKEV'e Üyelik Durumu

Göç Dönemi	İskev'e Üye Olma Durumu	İlçe Merkezinden Göç Edenler		İskilip'in Köyünden Göç Edenler		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Üye	27	26,7	1	3,2	28	21,2
	Üye Değil	74	73,3	30	96,8	104	78,8
	Alt-Toplam	101	100,0	31	100,0	132	100
1980 Sonrası	Üye	5	4,3	0	0	5	2,9
	Üye Değil	111	95,7	52	100,0	163	97,1
	Toplam	116	100,0	52	100,0	168	100
Toplam	Üye	32	14,7	1	1,2	33	11,0
	Üye Değil	185	85,3	82	98,8	267	89,0
	Alt-Toplam	217	100	83	100	300	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 4.44 Göç Dönemin Göre İSKEV'e Üyelik Durumu

Göç Ettiği Dönem	İSKEV'e Üyelik Durumu					
	Üye		Üye Değil		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	28	84,9	104	38,8	132	43,9
1980 Sonrası	5	15,1	164	61,2	169	56,1
Toplam	33	100	268	100	301	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Vakfa üye olanların %84'ünün 1980 öncesi göç etmiş olması bu kişilerin vakıf kurucusu olmasıyla ya da kentte kalış süresi arttıkça vakıftan haberi olma

olasılığının artmasıyla ilişkili olabilir. Bir diğer neden ise, kentle bütünleşmede bir adım olarak adlandırılabilir kurumsal bir yapının içinde bulunarak toplumsal ilişkileri sürdürmek amaçlı olabilir.

Kente yeni göç edenlerde üye olma oranının düşük çıkması ise vakfa üyeliğin ücretli olması, vakfın çalışmalarından haberdar olunmaması gibi nedenlere bağlı olabilir.

Tablo 4.45 Göç Dönemine Göre İSKEV'e Üyelik Durumu

İSKEV'e Üye Olmama Nedeni	1980 Öncesi		1980 Sonrası		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Zamanı Yok	11	21,6	14	29,2	25	25,3
Üye Olmak Zor/Üyelikten Çıkarılmış	2	3,9	4	8,3	6	6,0
Üyelik Pahalı	2	3,9	2	4,2	4	4,0
İlgisini Çekmiyor	23	45,1	25	52,0	48	48,5
Görüş Uyuşmazlığı	1	1,9	1	2,1	2	2,0
Yaşlılık, Dedikodu Vb Nedenler	8	15,7	1	2,1	9	9,1
Vakfın Çalışmaları Etkisiz/Yetersiz	4	7,8	1	2,1	5	5,1
Toplam	51	100,0	48	100,0	99	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Vakfa üye olmayan 268 denneğin 89'u vakıftan haberi olmadığını söylemiştir. Vakfa üye olmama nedeni belirten 99 denneğin yanıtlarına göre üye olmama nedeni genellikle ilgisizlik ya da zaman olmamasıdır. Kentte uzun süre kalanlar arasında %15,6'lık bir kesimin yaşlılık sebebiyle ya da vakfın çalışmalarının yetersiz bulunmasından dolayı vakfa üye olmadıklarını söylemeleri geçmişte bir dönem vakıf tecrübeleri ya da vakıfla ilgilenmiş olduklarını göstermektedir.

Tablo 4.46 İSKEV'e Üyelik Durumuna Göre İskilipliler Gecesine Katılma Durumu

Ankara'daki İskilipliler Gecesine Katılma Durumu	İskilip Kültür Ve Eğitim Vakfına (İSKEV) Üyelik				Toplam	
	Üye		Üye Değil			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Her Yıl Katılıyorlar	16	50,0	19	7,2	35	11,9
Ara Sıra Katılıyorlar	7	21,9	21	8,0	28	9,5
Eskiden Katılıyorlardı	3	9,4	5	1,9	8	2,7
Hiç Katılım Olmamış/Olmayacak	6	18,8	218	82,9	224	75,9
Toplam	32	100,0	263	100,0	295	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Denekler toplamında İskilipliler gecesine katılma oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ancak bu düşük oran üye sayısının düşüklüğüne bağlanabilir. Vakfa üye olmayanlar içinde İskilipliler gecesine katılma oranının düşük çıkması beklenen bir durumdur. Ancak, üye olanlar içinde de geceye katılma durumunun beklenenden düşük çıktığı görülmektedir. Denekler arasında vakfa üye olanların az sayıda olması bir genellemeyi olanaklı kılmassa da, toplumsal ilişkileri sürdürmede vakfın önemli bir etken olmadığı görülmektedir.

Tablo 4.47 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre İskilipliler Gecesine Katılma Durumu

Göç Dönemi	Ankara'daki İskiplililer Gecesine Katılma Durumu	Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Her Yıl Katılıyorlar	22	22,0	5	16,1	27	20,6
	Ara Sıra Katılıyorlar	11	11,0	5	16,1	16	12,2
	Eskiden Katılıyorlardı	8	8,0	-	-	8	6,1
	Hiç Katılım Olmamış/Olmayacak	56	56,0	21	67,7	77	58,8
	Diğer	3	3,0	-	-	3	2,3
	Alt-Toplam	100	100,0	31	100,0	131	100,0
1980 Sonrası	Her Yıl Katılıyorlar	8	6,8	1	1,9	9	5,3
	Ara Sıra Katılıyorlar	10	8,5	2	3,8	12	7,1
	Eskiden Katılıyorlardı	-	-	-	-	-	-
	Hiç Katılım Olmamış/Olmayacak	99	84,6	47	90,4	146	86,5
	Diğer	-	-	2	3,8	2	1,2
	Alt-Toplam	117	100,0	52	100,0	169	100,0
Tüm Denekler	Her Yıl Katılıyorlar	30	13,8	6	7,2	36	12,0
	Ara Sıra Katılıyorlar	21	9,7	7	8,4	28	9,3
	Eskiden Katılıyorlardı	8	3,7	-	-	8	2,7
	Hiç Katılım Olmamış/Olmayacak	155	71,4	68	81,9	223	74,4
	Diğer	3	1,4	2	2,4	5	1,7
	Toplam	217	100,0	83	100,0	300	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İskilipliler gecesine katılım durumu kentte kalış süresi ve göç öncesi yaşanan yere göre değerlendirildiğinde, katılımın her durumda oldukça düşük çıktığı yinelenmektedir. Ancak, özellikle kente 1980 sonrasında göç etmiş olan deneklerde geceye katılma oranı daha önce kente göç etmiş olanlara kıyasla çok daha düşüktür. Vakfa üye olanlar arasında köyden göç etmiş olan yalnızca 1 kişinin bulunduğu gibi, İskilipliler gecesine katılanlar arasında da köyden göç etmiş olan çok az oranda denek vardır. Ancak, yukarıda da değinildiği gibi, köylerin kendi yardımlaşma dernekleri ya da vakıfları olma olasılığı,

İskilip ilçesine özgü olduğu düşünülen İSKEV'e üye olmamaya ve geceye katılmama gerekçesi olabilir.

Tablo 4.48 İSKEV'e Üyelik Durumu ve Göç Edilen Yerden Yardım Alma Durumu

İskilip Kültür Ve Eğitim Vakfına (İSKEV) Üyelik Durumu	Göç Edilen Yerden Yardım Alma Durumu	Sayı	Yüzde
Üye	Evet, Alıyor	4	12,1
	Hayır, Almıyor	29	87,9
	Toplam	33	100,0
Üye Değil	Evet Alıyor	69	25,7
	Hayır Almıyor	199	74,3
	Toplam	268	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İSKEV'e üyelik oranının düşüklüğüne karşın, üye olanlar ve olmayanlar arasında memleketten yardım alma oranları karşılaştırıldığında, üye olanların memleketten daha az yardım aldıkları görülmektedir. Bu durumun çeşitli nedenleri olabilir. Hemşeri birliğine üye olanlar refah düzeyi daha yüksek bir kesimi temsil etmekte olabilirler, ya da bu kurumsal dayanışma ağı çeşitli konularda memleketten beklenen yardıma alışıktır çözümler sağlayabilmektedir.

Tablo 4.49 İSKEV'e Üyelik Durumu ve Memlekete Yardım Yapma Durumu

İskilip Kültür Ve Eğitim Vakfına (İSKEV) Üyelik Durumu	Kendisi Memlekete Yardım Yapıyor Mu	Sayı	Yüzde
Üye	Evet	22	66,7
	Hayır	11	33,3
	Toplam	33	100,0
Üye Değil	Evet	100	37,3
	Hayır	168	62,7
	Toplam	268	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İSKEV'e üye olanların memlekete yardım yapma oranının, üye olmayanlara kıyasla çok daha yüksek olması da yukarıdaki durumu desteklemektedir. Bir başka deyişle, İSKEV'e üye olanlar refah düzeyi daha yüksek bir kesimi temsil etmekte olabilirler ya da İSKEV memlekete yardım etme konusunda da bir aracı rol oynamakta olabilir. Her iki durumda da toplumsal dayanışma ağlarının kurumsallaşması halinde memleketle ilişkilerin gelişmekte olduğu ve üyeliğin bir toplumsal sorumluluk yüklemekte olduğunu söylemek olanaklıdır.

Tablo 4.50 İSKEV'e Üyelik Durumu ve Güç Koşullarda Yardım Alacak Kişi Olma Durumu

İskilip Kültür Ve Eğitim Vakfına (İSKEV) Üyelik Durumu	Güç Koşullarda Yardım Alacak Kişi Var Mı?	Sayı	Yüzde
Üye	Evet, Var	28	84,8
	Hayır, Yok	5	15,2
	Toplam	33	100,0
Üye Değil	Evet, Var	164	61,9
	Hayır, Yok	101	38,1
	Toplam	265	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Kurumsal dayanışma ağına üye olanların güç koşullarda yardım alacak kişiler bulabilme oranına bakıldığında, üye olmayanlara kıyasla daha yüksek bir oranda oldukları görülmektedir. Bu durum hemşeri birliklerinin ve dayanışma ağlarının güç durumlar için çözüm kanalları açabildiğini ya da çözüme yardımcı olabildiğini göstermektedir.

Tablo 4.51 İSKEV'e Üyelik Durumu ve Kendini Nereye Yakın Hissettiği

İskilip Kültür Ve Eğitim Vakfına (İSKEV) Üyelik Durumu	Kendini Nereye Yakın Hissettiği	Sayı	Yüzde
Üye	Ankara	16	48,5
	İskilip	15	45,5
	Her İkisine De	2	6,1
	Toplam	33	100,0
Üye Değil	Ankara	157	58,6
	İskilip	99	36,9
	Hiçbirisine	4	1,5
	Her İkisine De	8	3,0
	Toplam	268	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İSKEV'e üye olanlar arasında kendini memlekete daha yakın hissedenenlerin oranının yüksek olmasından yola çıkılarak toplumsal ağın bir dayanışma ve memleketle ilişkilerin sürekliliğini sağlama platformu olduğu söylenebilir.

Tablo 4.52 İSKEV'e Üyelik Durumu ve Nerede Daha Çok Yardımlaşma Olduğu

İskilip Kültür Ve Eğitim Vakfına (İSKEV) Üyelik Durumu	Nerede Daha Çok Yardımlaşma Var	Sayı	Yüzde
Üye	Ankara	12	36,4
	İskilip	20	60,6
	Her İkisinde De Var	1	3,0
	Toplam	33	100,0
Üye Değil	Ankara	115	44,4
	İskilip	125	48,3
	Her İkisinde De Var	8	3,1
	Her İkisinde De Yok	11	4,2
	Toplam	259	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablodan izlenebileceği gibi, toplumsal dayanışma ağına üye olanlar da olmayanlar da İskilip'te yardımlaşmanın daha çok olduğunu söylemektedirler. Bu oranın üye olanlarda daha yüksek görünmesi, İskiliplilerin oluşturduğu kurumsal dayanışmanın ve yardımlaşmanın varlığından kaynaklanabilir. Hemşeri birlikleri oluşturulmasının nedenlerinden bir tanesi göç edilen yerde yardımlaşma ve dayanışma ortamı yaratmaktır. Göçmenler Ankara'da yardımlaşma İskilip'ten daha az olduğu için bu vakfa üye olmuşlardır denebilir.

Tablo 4.53 İSKEV'e Üyelik Durumu ve Eğitim Durumu

Hane Reisinin Mezun Olduğu Okul	Üye		Üye Değil	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hiç Okula Gitmedi/ Okur-Yazar	-	-	8	3,3
İlköğretim	7	21,9	101	41,5
Lise Mezunu	7	21,9	77	31,7
Üniversite	18	56,2	57	23,5
Toplam	32	100	244	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablodan izlenebileceği gibi kurumsal dayanışma ağına dahil olanların önemli bir kısmını üniversite mezunları oluşturmaktadır. Buna karşın okur-yazar olan ya da hiç okula gitmemiş hane reislerinin hiçbirinin üye olmaması dikkat çekmektedir. Bir başka deyişle bu tür kurumsal dayanışma ağları daha çok eğitim düzeyi yüksek göçmenler tarafından oluşturulmakta ve kullanılmaktadır.

Eğitim durumu ve İSKEV'e üyelik durumunu anlatan bu tablo aşağıdaki gibi okununca, yalnızca üniversite mezunları arasında kurumsal dayanışma ağına üyelik oranının yükseldiği görülmektedir. Her öğretim düzeyi kategorisinde

üye olmayanların oranı çok yüksek iken, üniversite mezunu olan İskilipli göçmenler arasında bu oranlar arasındaki fark düşmektedir.

Tablo 4.54 İSKEV'e Üyelik Durumu ve Eğitim Durumu (2)

Hane Reisinin Mezun Olduğu Okul	İskilip Kültür Ve Eğitim Vakfına (İskev) Üyelik Durumu	Sayı	Yüzde
Hiç Okula Gitmedi / Okur-Yazar	Üye Değil	8	100,0
İlköğretim	Üye	7	4,1
	Üye Değil	101	95,9
	Toplam	171	100,0
Lise Mezunu	Üye	7	8,3
	Üye Değil	77	91,7
	Toplam	84	100,0
Üniversite	Üye	18	24,0
	Üye Değil	57	76,0
	Toplam	75	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

4. 5. 7. Eğitim Durumu Ve Toplumsal Ağlar

Toplumsal sermaye ve göçmenlerin eğitim durumu arasındaki ilişki aşağıdaki tabloda verilmektedir. Tabloda “Yüzde (1)” ile gösterilen oranlar, deneklerin eğitim durumlarını göstermekte olan düşey toplamdır. “Yüzde (2)” ile gösterilen oranlar ise, aynı eğitim düzeyinde olan ve ilçe merkezinden ya da köyden göç etmiş deneklerin yatay toplamıdır. Denekler arasında ilçe merkezinden göç etmiş olanların sayısı daha fazla olduğundan, genellikle “Yüzde (2)” lerde İskilip'in ilçesinden göç etmiş olanların oranı yüksek çıkmaktadır.

Tablo 4.55 Eğitim Durumu ve Göç öncesi Yaşanan Yer

H.Reisinin Mezun Olduğu Okul	İlçe Merkezi			Köyd			Tüm Denekler		
	Sayı	Yüzde (1)	Yüzde (2)	Sayı	Yüzde (1)	Yüzde (2)	Sayı	Yüzde (1)	Yüzde (2)
Hiç Okula Gitmedi / Okur-Yazar	3	1,5	37,5	5	6,5	62,5	8	2,9	100
İlköğretim	65	32,3	59,6	44	57,1	40,4	109	39,2	100
Lise Mezunu	67	33,3	78,8	18	23,4	21,2	85	30,6	100
Üniversite	66	32,9	86,8	10	13,0	13,2	76	27,3	100
Toplam	201	100	*	77	100	*	278	100	*

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Öncelikle “Yüzde (1)”e bakıldığında, ilçe merkezinden göç etmiş olanların yaklaşık 1/3 ünün üniversite mezunu, ikinci 1/3 ünün ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Buna karşılık İskilip'in köylerinden göç etmiş olanların %57,1'inin ilköğretim mezunu olduğu, lise ve üniversite mezunlarının, tahmin edileceği gibi, ilçe merkezinden gelenlere oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Tüm deneklere bakıldığında, deneklerin ¼ ünün ilköğretim mezunu oldukları görülmektedir. “Yüzde (2)” bölümü üniversite mezunları arasında köyden göç edenlerin düşük oranını açığa vurmaktadır. Ancak ilçe merkezinden göç etmiş olanların sayısının köyden göç etmiş olanlara kıyasla daha fazla olduğu da göz önüne alınmalıdır.

Tablo 4.56 Eğitim Durumu ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre En Çok Görüşülen 1. Ailenin Memleketi

H.Reisinin Mezun Olduğu Okul	En Çok Görüşülen 1. Ailenin Memleketi	Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkez		Köy		Sayı	Yüzde
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Hiç Okula Gitmedi / Okur Yazar	İskilip	2	66,7	5	100,0	7	87,5
	Ankara	1	33,3	0	0	1	12,5
	Toplam	3	100,0	5	100	8	100
İlköğretim	İskilip	49	80,3	29	87,9	78	83,0
	Çorum	4	6,6	0	0	4	4,3
	Ankara	6	9,8	4	12,1	10	10,6
	Aksaray	2	3,3	0	0	2	2,1
	Toplam	61	100,0	33	100,0	94	100
Lise Mezunu	İskilip	38	74,5	14	93,3	52	78,8
	Çorum	4	7,8	0	0	4	6,1
	Ankara	6	11,8	0	0	6	9,1
	Adana	1	2,0	0	0	1	1,5
	Eskişehir	2	3,9	0	0	2	3,0
	Kırşehir	0	0	1	6,7	1	1,5
	Toplam	51	100,0	15	100,0	66	100
Üniversite	İskilip	36	62,1	8	88,9	44	65,6
	Çorum	4	6,9	1	11,1	5	7,5
	Ankara	8	13,8	0	0	8	12,0
	Adana	4	6,9	0	0	4	5,9
	Amasya	1	1,7	0	0	1	1,5
	Çankırı	1	1,7	0	0	1	1,5
	Isparta	1	1,7	0	0	1	1,5
	K.Maraş	1	1,7	0	0	1	1,5
	Rize	1	1,7	0	0	1	1,5
	Hatay	1	1,7	0	0	1	1,5
	Toplam	58	100,0	9	100,0	67	100
Genel Toplam		173	100,0	62	1,0	235	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç öncesi yaşanan yer ayrımına göre hazırlanan tablonun bir benzeri, hane reislerinin mezun oldukları okula göre yukarıda yapılmıştır. İlçe merkezinden göç edenlerin eğitim durumu yükseldikçe en sık görüştükleri ailelerden memleketi İskilipli olmayanların oranı yükselmekte ve memleketler çeşitlenmektedir. Köyden göç eden 62 hanede ise en sık görüşülen ailelerin memleketlerinin eğitim durumu ile ilişkili olmadığı ve en sık görüşme yaptıkları yalnızca 6 ailenin memleketinin İskilip dışında olduğu görülmektedir. Özellikle üniversite mezunu olan ve İskilip'in köyünden göç etmiş olan 9 hane reisinin en sık görüştüğü 1. ailelerin yine İskilipli ve Çorumlu olması dikkat çekicidir.

Tablo 4.57 Eğitim Durumuna Göre Güç Koşullarda Yardım alacak Kişi Olma Durumu

Hane Reisinin Mezun Olduğu Okul	Güç Koşullarda Yardım Alacak Kişi Var Mı ?				Toplam Yüzde
	Evet, Var		Hayır, Yok		
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Hiç Okula Gitmedi / Okur-Yazar	3	37,5	5	62,5	100
İlkokul	54	49,1	56	51,1	100
Lise Mezunu	62	72,9	23	27,1	100
Üniversite Mezunu	57	78,1	16	21,9	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablodan görüleceği gibi eğitim düzeyi arttıkça göçmenlerin güç koşullarda yardım alacağı kişi olma durumu düzenli biçimde artmaktadır.

Tablo 4.58 Eğitim Durumuna Göre Güç Koşullarda Yardım Alınacak 1. Kişinin Yakınlığı

Güç Koşulda Yardım Alınacak 1. Kişinin Yakınlığı	Hane Reisinin Mezun Olduğu Okul							
	Hiç Okula Gitmedi / Okur- Yazar		İlköğretim		Lise		Üniversite	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Aileden Kişiler	-	-	27	50,9	15	25,4	18	31,0
Akraba	1	50,0	15	28,3	18	30,5	19	32,8
Hemşeri	1	50,0	9	17,0	18	30,5	10	17,2
Eşinin Yakınları	-	-	1	1,9	3	5,1	3	5,2
Arkadaş-Komşu	-	-	1	1,9	5	8,5	8	13,8
Toplam	2	100,0	53	100,0	56	100,0	58	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Güç koşulda yardım alacak kişisi olduğunu söyleyen İskilipli göçmenlerin bu kişilerin yakınlığına verdikleri yanıtların gösterildiği yukarıdaki tabloda en düzenli değişiklik gösteren bölüm, eğitim düzeyi arttıkça güç durumda yardım

alınacak kişinin arkadaş-komşu olma oranındaki artıştır. İlköğretim mezunları arasında güç koşullarda yardım alınacak kişiler içinde en büyük oranı aile bireyleri oluştururken lise mezunları için akraba ve hemşeriler birlikte en büyük oranı almaktadır.

Tablo 4.59 Eğitim Durumuna Göre Güç Koşullarda Yardım Alınacak 1. kişinin Memleketi

Güç Koşulda Yardım Alınacak 1. Kişinin Memleketi	Hane Reisinin Mezun Olduğu Okul							
	Hiç Okula Gitmedi / Okur-Yazar		İlköğretim		Lise		Üniversite	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İskilip	3	100	49	96,1	50	89,3	46	79,3
Çorum			2	3,9			2	3,4
Ankara					5	8,9	4	6,8
Antalya							1	1,7
Antep							1	1,7
İstanbul							1	1,7
Kayseri							1	1,7
Samsun							1	1,7
Yozgat							1	1,7
Çankırı								
Sivas					1	1,8		
Toplam	3	100,0	51	100,0	55	100,0	58	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Her iki soruya yanıt veren 158 hane reisinin verdikleri yanıtlara göre, eğitim düzeyi arttıkça güç koşullarda yardım alınacak kişilerin İskilipliler dışına da taşmaya başladığı ve farklı illere yayılmakta olduğu görülmektedir. Fakat yine de her eğitim grubunda İskiliplilerin yüksek oranlarda olması gözden kaçmamalıdır.

Tablo 4.60 Eğitim Durumuna Göre Nerede Daha Çok Yardımlaşma Olduğu

Nerede Daha Çok Yardımlaşma Olduğu	Hane Reisinin Mezun Olduğu Okul							
	Hiç Okula Gitmedi / Okur-Yazar		İlköğretim		Lise		Üniversite	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ankara	1	12,5	47	43,5	34	42,0	28	37,3
İskilip	6	75,0	54	50,0	38	46,9	44	58,7
Her İkisinde De Var	-	-	3	2,8	4	4,9	2	2,7
Her İkisinde De Yok	1	12,5	4	5,7	5	6,2	1	1,3
Toplam	8	100	108	100,0	81	100	75	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tabloda tüm eğitim düzeylerinde göçmenlerin İskilip'te daha çok yardımlaşma olduğunu belirtmekte oldukları görülmektedir. Ancak çalışmada yardımlaşma başlığı altında incelenen tablolarda köyden göç etmiş olanların daha çok Ankara'da yardımlaşma olduğunu söylemeleri eğitim durumunda görülmeyen bir farklılaşmayı göstermiş olması bakımından göz önünde bulundurulmalıdır.

4. 5. 8. Göçmenlerin Gelir Durumuna Göre Toplumsal Sermaye

İskilipli göçmenlerin gelir durumları ile toplumsal sermaye ilişkisinin incelendiği bu bölümde öncelikle, göçmenler arasında gelir dağılımına ilişkin veriler aktarılacaktır. Aşağıdaki tabloda deneklerin gelir gruplarına göre dağılımları verilmektedir. Bir sonraki tabloda ise gelir dağılımı göçmenlerin kente kalış süreleri ve göç öncesi yaşadıkları yere göre ayrıntılandırılmıştır.

Tablo 4.61 Gelir Grubuna Göre Deneklerin Genel Dağılımı

Hanenin Aylık Geliri	Sayı	Yüzde	Yüzde
Asgari Ücret Ve Altı	27	8,8	10,6
Asgari Ücret-500 YTL Arası	73	23,8	28,7
501 YTL-1.000 YTL Arası	82	26,7	32,3
1.000 YTL Üstü	72	23,5	28,3
Geçerli Toplam	254	82,7	100,0
Yanıtsız	53	17,3	
Toplam	307	100,0	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 4.62 Kentte Kalış Süresi ve Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Gelir Dağılımı

	Hanenin Aylık Geliri	Göç Öncesi Yaşanan Yer					
		İlçe Merkezi		Köy		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Asgari Ücret Ve Altı	2	2,4	3	12,0	5	4,7
	Asgari Ücret-500 YTL Arası	18	22,0	11	44,0	29	27,1
	501 YTL-1.000 YTL Arası	24	29,3	6	24,0	30	28,0
	1.000 YTL Üstü	38	46,3	5	20,0	43	40,2
	Toplam	82	100,0	25	100,0	107	100,0
1980 Sonrası	Asgari Ücret Ve Altı	6	6,2	15	30,6	21	15,0
	Asgari Ücret-500 YTL Arası	33	34,0	11	22,4	44	29,9
	501 YTL-1.000 YTL Arası	33	34,0	19	38,8	52	35,4
	1.000 YTL Üstü	25	25,8	4	8,2	29	19,7
	Toplam	97	100,0	49	100,0	146	100,0
Tüm Denekler	Asgari Ücret Ve Altı	8	4,5	18	24,3	26	10,3
	Asgari Ücret-500 YTL Arası	51	28,5	22	29,7	73	28,9
	501 YTL-1.000 YTL Arası	57	31,8	25	33,8	82	32,4
	1.000 YTL Üstü	63	35,2	9	12,2	72	28,4
	Toplam	179	100,0	74	100,0	253	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tablo kentte kalış süresi arttıkça gelir durumunun iyileştiğini göstermektedir. İlçe merkezinden göç edenlerin gelir durumu ise köyden göç edenlere kıyasla daha yüksektir. Gelir durumu bakımından toplumsal ilişkilerin nasıl geliştiğine ilişkin yorumlamalar için bu genel yapının da hesaba katılması gereklidir.

Tablo 4.63 Aylık Gelire Göre Göç Sonrası Temas Kurulan İlk Kişinin Yakınlığı

Göç Sonrası Temas Kurulan İlk Kişinin Yakınlığı	Hanenin Aylık Geliri(Kategori)								Toplam	
	Asgari Ücretin Altı		Asgari Ücret-500 YTL Arası		501-1.000 YTL Arası		1.000 YTL Üstü			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Aileden Birisi	2	8,3	9	18,8	13	19,7	11	22,0	35	18,6
Akraba	16	66,7	27	56,3	33	50,0	23	46,0	99	52,7
Hemşeri	5	20,8	9	18,8	10	15,2	6	12,0	30	16,0
Arkadaş	1	4,2	2	4,2	9	13,6	8	16,0	20	10,6
Yakınlığı Yok	-	-	1	2,1	1	1,5	2	4,0	4	2,1
Toplam	24	100	48	100	66	100	50	100	188	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tabloda toplam kısmında görülen oranlar 4. tablodaki oranlardan farklılaşmamaktadır, bu nedenle yanıt veren 188 kişi üzerinde yorum yapmak olanaklıdır. Görüldüğü gibi göç sonrası temas kurulan ilk kişiler genellikle akrabalarından kişiler olmaktadır. Ancak gelir düzeyi arttıkça arkadaş oranının artmakta olduğu, hemşeri ve akraba kategorisinin ise düzenli olarak azalmakta olduğu görülmektedir.

Her bir gelir grubu içindeki oranlar çok farklılaşmasa da, gelir grubu düşük olanların kente göç sonrasında ilk temas kurdukları kişilerin akraba ve hemşeri olması toplumsal dayanışma ağında hedef kitleyi göstermektedir.

Tablo 4.64 Hanenin Aylık Gelirine Göre Güç Koşullarda Yardım Alacak Kişi Olma Durumu

Güç Koşullarda Yardım Alacak Kişi Var Mı ?	Hanenin Aylık Geliri(Kategori)								Toplam	
	Asgari Ücret Ve Altı		Asgari Ücret-500 YTL Arası		501-1.000 YTL Arası		1.000 YTL Üstü			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet, Var	12	44,4	43	58,9	55	67,1	49	71,0	159	63,3
Hayır, Yok	15	55,6	30	41,1	27	32,9	20	29,0	92	36,7
Toplam	27	100	73	100	82	100	69	100	251	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü gibi, gelir düzeyi arttıkça güç koşullarda yardım alınabilecek kişi bulma oranı düzenli bir biçimde artmaktadır.

Tablo 4.65 Hanenin Aylık Gelirine Göre Güç Koşullarda Yardım Alacak Kişinin Memleketi

1. Kişinin Memleketi	Hanenin Aylık Geliri(Kategori)								Toplam	
	Asgari Ücret Ve Altı		Asgari Ücret-500 YTL Arası		501-1.000 YTL Arası		1.000 YTL Üstü			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İskilip	11	100	40	95,2	45	86,5	34	72,4	130	85,5
Ankara			2	4,8	3	5,8	4	8,6	9	5,9
Çorum					3	5,8	1	2,1	4	2,6
Antalya							1	2,1	1	0,6
Antep							1	2,1	1	0,6
Çankırı							1	2,1	1	0,6
İstanbul							1	2,1	1	0,6
Kayseri							1	2,1	1	0,6
Samsun							2	4,3	2	1,3
Yozgat							1	2,1	1	0,6
Sivas					1	1,9			1	0,6
Toplam	11	100	42	100	52	100	47	100	152	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tabloda her gelir grubunda güç koşullarda yardım alacak 1. kişinin memleketinin genellikle İskilipli olduğu görülmektedir. Ancak gelir düzeyi arttıkça bu kişilerin İskilip dışından olma olasılığı artmaktadır. En düşük gelir grubunu temsil edenlerin tümünün güç koşullarda hemşerisinden yardım alması bu kişilerin sosyal çevrelerinin çok genişlemediğini ve hemşerilik ağlarına çok gereksinim duyduklarını göstermektedir. Aynı durum en sık görüşülen 1. ve 2. ailelerin memleketlerine bakıldığında da tekrar etmektedir.

Tablo 4.66 Hanenin Aylık Gelirine Göre Mevcut Konutun Bulunma Biçimi

Mevcut Konutun Bulunma Biçimi	Hanenin Aylık Geliri(Kategori)								Toplam	
	Asgari Ücretin Altı		Asgari Ücret-500 YTL Arası		501-1.000 YTL Arası		1.000 YTL Üstü			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendisi Buldu	10	37,0	35	48,6	42	58,3	47	74,6	134	57,4
Akrabaları Yardım Etti	9	33,3	11	15,3	11	15,3	9	14,3	40	17,1
Arkadaşları Yardım Etti	-	-	4	5,6	2	2,8	2	3,2	8	3,4
Hemşerileri Yardım Etti	4	14,8	3	4,2	3	4,2	-	-	10	4,3
Emlakçıdan Buldu	1	3,7	6	8,3	10	13,9	5	7,9	22	9,4
Konutu Kendisi Yaptı	3	11,1	9	12,5	4	5,6			16	6,8
Konutu Akrabaları İle Yaptı	-	-	2	2,8	-	-	-	-	2	0,8
Hatırlamıyor	-	-	2	2,8	-	-	-	-	2	0,8
Toplam	27	100	72	100	72	100	63	100	234	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Denekler mevcut konutlarını her gelir grubunda genellikle kendileri bulmuşlardır. Ancak gelir düzeyi arttıkça konutunu kendisi bulan deneklerin oranı düzenli şekilde artmaktadır. Emlak bürosu aracılığı ile konut bulma kategorisi ile kendisi bulma kategorisi toplandığında dahi bu düzenli artış korunmaktadır. En alt gelir düzeyindeki göçmenlerin mevcut konutu bulmada önemli oranda akraba ve hemşeri yardımı almasına karşılık diğer gelir gruplarında bu yardımın çok önemli olmadığı görülmektedir.

Tablo 4.67 Hanenin Aylık Geliri * Ankara'daki İskilipliler Gecesine Katılma Durumu

Ankara'daki İşkilipliler Gecesine Katılma Durumu	Hanenin Aylık Geliri(Kategori)								Toplam	
	Asgari Ücretin Altı		Asgari Ücret-500 YTL Arası		501-1.000 YTL Arası		1.000 YTL Üstü			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her Yıl Katılıyorlar	-	-	6	8,5	8	10,0	18	25,0	32	12,8
Arasına Katılıyorlar	-	-	7	9,9	4	5,0	13	18,1	24	9,6
Eskiden Katılıyor- lardı	-	-	-	-	-	-	6	8,3	6	2,4
Hiç Katılım Olmamış/Ol mayacak	27	100, 0	58	81,7	66	82,5	32	44,4	183	73,2
Diğer	-	-	-	-	2	2,5	3	4,2	5	2,0
Toplam	27	100	71	100	80	100	72	100	250	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Deneklerin genellikle İSKEV'e üye olmadıkları, İskilipliler gecesine de katılımın oldukça düşük olduğu önceki tablolarda da bulgulanmıştı. Gelir grubuna göre İskilipliler gecesine katılım oranına bakıldığında asgari ücret ve altında geliri olan hanelerin geceye hiç katılmamış ya da katılmayacak olması bu tür dayanışma ağlarının ve etkinliklerinin belirli bir gelir düzeyine hitap ettiğini göstermektedir. İskilipliler gecesine katılma oranı gelir düzeyi yükseldikçe artmakta olması da bu durumu destekler görünmektedir.

Tablo 4.68 Hanenin Aylık Gelirine Göre İskilip Kültür Ve Eğitim Vakfına (İSKEV) Üyelik Durumu

İSKEV Vakfına Üyelik Durumu	Hanenin Aylık Geliri(Kategori)								Toplam	
	Asgari Ücretin Altı		Asgari Ücret-500 YTL Arası		501-1.000 YTL Arası		1.000 YTL Üstü			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Üye	1	3,7	4	5,6	6	7,4	18	25,4	29	11,6
Üye Değil	26	96,3	67	94,4	75	92,6	53	74,6	221	88,4
Toplam	27	100,0	71	100,0	81	100,0	71	100,0	250	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Oldukça düşük oranda bulgulanan İSKEV'e üyelik bu tabloda da tekrar etmekte ve tıpkı İskilipliler gecesine katılımın gelir düzeyi arttıkça artması ya da eğitim düzeyi arttıkça İSKEV'e üyeliğin artması gibi, Vakfa üyelik durumu da gelir düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Bu da Eğitim ve Kültür Vakfının bir

toplumsal dayanışma açısından çok, gelir ve eğitim düzeyi yüksek İskipli göçmenler arasında bir kaynaşma ve İskilip'i tanıtmaya amaçlı bir kurum olduğunu göstermektedir.

4. 6. Sonuç

Toplumsal ağlar başlığı altında İskilip alan çalışması bulguları, göçmenlerin genellikle toplumsal ağlardan yararlandıkları, ancak kurumsal bir dayanışma ağını çok fazla kullanmadıkları yönündedir. Göç öncesi yaşanan yere göre deneklerin oldukça önemli farklılaşmalar gösterdiği gözlemlenmektedir. İlçe merkezinden gelenler kentle bütünleşme sürecini daha hızlı yaşamakta, hemşerilik ve akrabalık ilişkilerinden başka ilişkiler geliştirme yolunda köyden göç edenlere kıyasla daha hızlı gelişmeler göstermektedir. Kentte kalış süresine göre, hemen tüm deneklerde toplumsal dayanışma ağlarında akrabalık ve hemşerilik ilişkilerinin önemli yer tuttuğu, ancak kentte uzun süre kalanlarda bu ilişkilerin yerini yeni toplumsal ilişkilere bıraktığı gözlemlenmektedir. Bu duruma istisna olarak 1980 sonrasında İskilip'in köylerinden göç etmiş olanlar gösterilebilir. Bu göçmen kategorisi gerek gelir durumu, gerek kentle bütünleşme, gerekse yeni toplumsal çevreler edinme bakımından ilçe merkezinden gelenlere ve kentte uzun süredir kalanlar oranla daha güç durumda kalmaktadırlar. Eğitim durumuna ve gelir durumuna göre göçmen denekler karşılaştırıldığında, eğitim durumu ve gelir düzeyi arttıkça toplumsal dayanışma ağlarının yerini kentsel toplumsal ve kurumsal ilişkilere bıraktığı ancak bunun önemli oranda gerçekleşmediği görülmektedir. İskipliler Eğitim ve Kültür Vakfına üyelik bakımından denekler değerlendirildiğinde, vakfın daha çok eğitim durumu ve gelir düzeyi yüksek deneklere hizmet ettiği, ancak bir kurumsal dayanışma ve yardımlaşma açısından çok İskilip'i tanıtmaya amaçlı olarak çalıştığı ve etkinlik ürettiği çıkarılabilir.

Özet olarak, organik toplumsal ağların yerini henüz kurumsal bir yapılanmaya bırakmamış olması nedeniyle, göçmenlerin kendi bireysel ya da aile olanaklarını ve hemşerilik ağlarını kullanarak kentle bütünleşmeye çalıştıklarını göstermektedir.

5. GÖÇ VE MEKAN

5.1. Giriş

Kentleşme olgusunun geçmişi, gelişmiş ülkelerde 19. yüzyıla kadar uzanırken, Türkiye'nin de içinde yer aldığı gelişmekte olan ülkelerde kentleşme İkinci Dünya Savaşından sonra hız kazanmıştır (Alpar,1991:1). Gelişmiş toplumlarda kentleşme süreci genel olarak sanayileşmenin bir fonksiyonu olarak açıklanırken, gelişmekte olan ülkelerde kentleşme sürecini yalnızca sanayileşme olgusu üzerinden açıklamak olanağı yoktur (Alpar,1991:11). Kartal (1978:1), 2. Dünya Savaşı sonrasında ülkemizde yaşanan hızlı kentleşme sürecine neden olan etmenlerin; tarıma yeni teknolojilerin girişi ve entansif tarımın başlaması, toprak yetersizliği ve miras yoluyla parçalanması; hızlı nüfus artışı, kentlerin iş yönünden çekiciliği ile haberleşme ve ulaşım olanaklarındaki gelişmeler olduğunu belirtmektedir. Görüldüğü gibi sanayileşme, tek başına kentleşmenin gerisindeki etmen olarak ortaya çıkmamakta, kıra özgü kimi nedenlerin de bu süreçte etkili olduğu görülmektedir.

Türkiye'de kentleşme ile sanayileşme hızları arasında fark, kentteki kısıtlı iş olanakları nedeniyle göç ile kente gelen işgücünün tümünün istihdam edilememesi ve kırsal yoksulluğun bir uzantısı olarak kentlerde de yoksulluğun yaşanması sonuçlarını yaratmıştır. Kentleşme hızının, ekonominin büyümesi ve sanayileşme ile tutarlı ve koşut biçimde oluşmaması nedeniyle, kentlerde istihdam sorununun ve açık işsizliğin yaygınlaştığı söylenmektedir (Alpar, 1991: 4-6). İstihdam sorunu ve işsizlik gibi olumsuz sonuçları içeren kentleşme olgusu, benzer biçimde, mekansal açıdan da sağlıklı bir nitelik ortaya koymaktadır. Ülkemizde kentleşme sürecinin en önemli mekansal etkisi gecekondulaşma olmuştur (Alpar, 1991: 6). Gecekondu, göç yoluyla kente gelen nüfusun barınma sorununu çözmek için geliştirdiği özgün bir çözümdür. Bu çözümün varlık nedeni, kentlerdeki düzenli ve planlı alanlarda yer alan konut stokunun yetersizliği kadar, gelir düzeyi düşük yeni kentlilere sunulan ucuz sosyal konut olanaklarının da yok denecek kadar az olmasıdır (Alpar, 1991: 6). Keleş, gecekonduyu, "köylerden kentlere nüfus akınlarının ve ilgili ülkelerin toplumsal, ekonomik gelişme düzeyinin dolaysız bir ürünü" olarak tanımlamaktadır (aktaran Alpar, 1991: 6). Ülkemizde yapılan bazı çalışmalar, günümüzde de gecekondu nüfusunun çok büyük bölümünün başka yerleşmelerden göç eden ailelerden oluştuğunu, bu nedenle de "göçmen nüfus" ile gecekondu oturan nüfus'un büyük oranda örtüştüğünü göstermektedir (Alpar, 1991: 6).

Gecekondu türü barınaklar gelişmekte olan ülkelerin birçoğunun büyük kentlerinde de vardır ve benzer koşullar içerisinde, benzer nedenlerle gelişmişlerdir. Meksika'da *jacale*, Panama'da *rancho*, Brezilya'da *macambo*, Arjantin'de *favela*, Tunus'ta *gourbeville*, Cezayir'de *casbah*, Fas'ta *bidonville*, Hindistan'da *bustee* gibi isimler alan gecekondu, bu ülkelerde büyük kentler nüfusunun %20 ile %70 arasında değişen bir kesimini barındırmaktadır (Alpar,

1991: 6). Le Tourneau'nun belirttiğine göre; kente yeni gelenlerin çoğu, başlarını sokabilecekleri hazır bir yer bulamadıkları için, sahiplerine az bir para vererek boş olan arazilere yerleşmekte ve çadır bezi, tahta ya da tenekelerden yapılmış duvarlarla derme çatma binalar inşa etmektedirler (Le Tourneau, 1955). Bu yüzden bu “yapı”ların yer aldığı kent parçalarına ‘teneke şehir’ anlamına gelen *bidonville* adı takılmıştır.

Tüm dünyada gözlemlenen iç göç olgusu incelendiğinde ise; göç edenlerin çoğunun çok fakir bir çevreden geldiği, gelenlerin çoğunun da kente ya da büyük kentlere geldiklerinde barınma sorunlarını gecekondu tarzı ‘derme çatma’ yapı yapmak ya da satın almakla çözdükleri görülmektedir (Satterthwaite, 1994). Ronald Skeldon’ın Latin Amerika ve Brezilya üzerine yaptığı alan araştırmalarında, kente yeni göç edenlerin, barınmak amacıyla, kentte düzenli konut yapmaya uygun olmayan ve genelde sahibi belli olmayan ya da devlete ait olan araziler üzerine tahta ya da plastik kullanarak kendilerine *bariadas* ya da *favelas*, adı her ne olursa olsun, türü konutlar yaptıklarını; bunların hemen hemen hepsinin su, elektrik ve kanalizasyon gibi altyapı yatırımlarından mahrum olduğunu belirtmektedir (Skeldon, 1996). Ayrıca araştırmacı bu türden yasal olmayan gelişme alanların önüne geçmek için yerel yöneticilerin bir faaliyette bulunmadıklarını, aksine göz yumduklarını belirtmektedir. Bunun gerekçesini de kentte konut yaptıracak yatırımın eksik olmasına bağlamaktadır.

5.2. Türkiye’nin Politik Yapısının Kent Mekanına Yansıması

Türkiye’nin siyasal yaşamında 1923-50 dönemi, ulus-devlet merkezli bir kentleşme olgusunun yaşandığı ve devletin bir yandan merkezileşerek siyasi otoritesini ulus devlet sınırları içinde kurmaya çalışırken, diğer yandan da vatandaşlık kavramını merkez alan bir toplum oluşturma projesini gerçekleştirmeye çalıştığı bir dönem olmuştur. Bu projenin yaşama geçirilmesinin önemli mekansal boyutları bulunmakta ve kentsel ölçek bu süreçte merkezi bir konuma gelmektedir (Şengül, 2001: 65). Ancak, kıt olan ulusal kaynakların, siyasal dengelerin de etkisi ile büyük ölçüde sanayileşmeye aktarıldığı bu dönemde, kentlere kaynak aktarımında cimri davranan devletin bu ölçekte yeterince etkili olamamasına ve kent mekanına sınırlı müdahalesi, kentsel mekanın küçük, ancak çoklu aktörlerin belirleyiciliğine bırakılmasına yol açmıştır. Özetle, devlet, ülkesel ölçekte mekansal işbölümünü belirlemedeki görece güçlülüğüne karşın, aynı sürekliliği kentsel düzeyde gösterememiş, orta sınıfların bireysel düzeydeki çıkarlarını da içerecek biçimde, küçük ölçekli çıkarlar kentsel gelişmeye yön vermeye başlamıştır (Şengül, 2001: 75). Başka bir deyişle, “kentlin yapılandırılması küçük sermayeye ve ucuz emeği üreten gecekonduculara bırakılmış, kent içinde sermaye kesimleri arasında bir iş bölümü ortaya çıkmış, kente sanayiden doğan artı değere büyük sermaye el koyarken, kentlin yapılaşması sürecinde doğan artı değer, toprak sahipleri ve yapsatçılar arasında bölüşülmeye bırakılmıştır” (Tekeli, İ., 1991: 168). Bu küçük girişimciler kenti, kentlin modern kısımlarını, yağ lekesi halinde büyüyen çok yüksek yoğunluklu bir kent haline getirmiştir;

kente gelen geniş emekçi grupları ise bir yandan kentleşmeyi ucuzlatarak büyük sermayenin denetimindeki sermaye payını arttırmış, diğer taraftan emeğin yeniden üretimini, dolayısıyla ücreti ucuzlatarak, büyük sermayenin denetlediği artı değeri çoğaltmıştır (Tekeli, 1991: 168).

Kent mekanının serbest diyebileceğimiz bu ortamında, ülkemizdeki gecekondu olgusunun ortaya çıkışını Şenyapılı 1945'lere dayandırarak, nedenini o tarihlerdeki tarımda makineleşme ve mülksüzleşmeyle işini yitiren birçok tarım işçisi ve toprağını elden çıkaran küçük çiftçinin yeni geçim imkanları bulmak için şehirlere göçmesine bağlamaktadır (Şenyapılı, 1981). Öte yandan, Türkiye'de sanayileşmenin yaygın ve gelişkin bir sanayileşme aşamasına varmamış olması bu nüfusun şehirlerde düzenli işlerden çok, ancak geçimlik işlerde istihdam edilmesine neden olmuştur. Kırdan kente göç ederek enformel sektörde iş bulabilen bu kesimin kentsel konut piyasasına talep olarak çıkması ödeme güçlerinin sınırlı olması nedeniyle gecekondu bu kesimin kendi emeği, becerileri ve kıt kaynakları ile bu gereksinmelerinin karşılanması sonucu ortaya çıkmış bir üründür. Şenyapılı'nın bulgularına göre bu dönemlerin gecekondu, genellikle topluca işgal edilmiş kamu arazileri üzerinde, komşu ve akraba işbirliği ile ucuza alınmış malzeme ile gerçekleştirilen ve yalnızca barınma ihtiyacının karşılanmasına yönelik bir konut niteliğinde olup zaman içinde yapılan eklentiler ile bu gecekondu daha düzgün ve kalıcı hale dönüşmüşlerdir (Şenyapılı, 1981).

Özellikle büyük kentler, 1950'lerin başından itibaren, 1960'lar ve 1970'lerde hızlanarak süren bir biçimde, göç eden nüfusun hedefi olmuşlardır (Şengül, 2001: 76). Buna karşın, gelişmeci devlet anlayışı 1960'lı yıllarda ağırlığını hissettiren ithal ikameci sanayileşme stratejileri ile daha açık hale gelmiş ve devletin kentsel alanlara sınırlı müdahalesinin devam etmesi, kentleşme sürecinin daha fazla yerel toplulukların inisiyatifine bırakılması ile sonuçlanmıştır (Şengül, 2001: 76-77). Bir anlamda devlet ve orta sınıf merkezli bir kentsel gelişme döneminden (yerel) topluluk merkezli bir kentleşme dönemine geçilmiş ve kentin yeni yoksullarının konut sorununa yanıtları işgal ettikleri alanlarda kurdukları gecekondu olmuştur (Şengül, 2001: 77). Kentleri saran gecekondu nüfus ve ortaya çıkarttığı mekanlar büyük kentlerin orta sınıflarının ve mülkiyet haklarının korucusu olan devletin ilk tepkisi bu kesimlerin gecekondularının yıkılmasına yönelik olmuş ve 1950'li yıllar yer yer gecekonduların yıkıma yol açan tepkileri de içermekle birlikte, devletin bu kesimler ve sorunları karşısında ne yapacağını bilmez bir biçimde bocaladığı bir dönem olmuştur (Şengül, 2001: 80).

Gecekonduları ilgilendiren ilk yasa 1948 yılında çıkarılan 5218 sayılı yasa olmuştur. Bu yasa ile, Ankara Belediyesi'nin sınırları içindeki gecekondu durumlarının iyileştirilmesi ve yeniden gecekondu yapacak olanlara arsa sağlayarak, gecekonduculuğun önlenmesi amacı güdülmüştür. Arsa yardımı alanların konut kredisinden de yararlanabilmeleri için, aynı yıl çıkarılan 5228 sayılı yasa ile Türkiye Emlak Kredi Bankasına, gereksinme sahiplerine kredi açma yetkisi verilmiştir. 1953 yılında çıkarılan Bina yapımını Teşvik Yasası da

(6188), belediyeler elindeki ya da çeşitli yollarla edinecekleri arsaları, konut yaptırmak amacıyla, gereksinme duyan ailelere “temlik” ya da “tahsis ederek” konut bunalımını gidermeye çalışmak istenmiştir, ancak yürürlükte kaldığı 15 yıla yakın bir süre (1953-1966) içinde gecekonduların yapımının önlenmesinde ve konut arzının artırılmasında başarı sağlayamamıştır (Şenyapılı, 1981).

1960’lı yılların başından itibaren, iç pazara dayanan ithal ikameci bir sanayileşme modelinin de etkisiyle gecekonduların ekonomiye yapabileceği olumlu katkılar üzerinde durulmaya başlanmış, sanayileşmenin gerektirdiği işgücünün yeniden üretimine, devlet ve sermayeden kaynak çekmeden, katkıda bulunduğu için gecekonduların olumlu bir gelişme olarak görülmesi gerektiği düşüncesi resmi çevrelerde de destek bulmuştur (Şengül, 2001: 81). Böylece 1960’lı yıllar boyunca gecekondulaşmanın özendirilmesi resmi bir politika haline getirilmese de, gecekondular karşısında takınılan tavrın giderek yumuşadığı, gerek siyasal gerekse de ekonomik düzlemde, bu kesimlerle formel kesimler ve yapılar arasında karmaşıklaşmış bir ilişki ve eklemlenme biçiminin gelişmeye başladığı gözlenmiştir. Bu anlamda, gecekondulara karşı ilk kapsamlı olumlu yaklaşım, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1963 yılında hazırlanan ilk Beş-Yıllık Plan’da yeni gelenlerin konut sorununa çözüm olarak yıkımdan çok iyileştirmeyi önerirken, bu öneriye paralel düzenlemeler 1966 yılında çıkarılan Gecekondular Yasasında ifadesini bulmuştur (Danielson ve Keleş, 1985 aktaran Şengül, 2001: 82). Gecekondular yerleşimlerinin yasallaştırılması ile elektrik ve su gibi temel hizmetlerin sağlanması, gecekondular için bir yandan ekonomik ve mekansal düzeyde mevcut yapıyla eklemlenip, durumlarını iyileştirme anlamına gelirken, devlet içinse bu durum mevcut mülkiyet ilişkilerini ve siyasal sistemin dengelerini tehdit eden bir oluşumu yasal bir çerçeveye yerleştirme anlamına gelmiştir (Şengül, 2001: 82).

Gecekondulu kesimin bütün kazanımlarına karşın, 1960’lı yılların kentleri bu kesimlerin aleyhine bir “ikili yapının” izlerini taşımakta; gecekonduda yaşayan kesim artık kendisini kırsal alanla değil, kentin yerleşik orta sınıfıyla karşılaştırmaktadır ve bu da bu kesimin belirli hakları kazandıktan sonra devletten beklentilerini yeni bir düzeye yükseltme çabaları sonucunu doğurmuştur (Şengül, 2001: 82). Nitekim Kartal da, ‘kırsal alanlardan kentlere göç etmiş kişiler, ilk aşamada “görelî refah”, daha ileri aşamada ise “görelî yoksulluk” kavramlarına uygun davranışlar göstermekte olduklarının (Kartal, 1978: 13) vurgusunu yaparak, bu kesimin beklentilerindeki değişmelerin doğal bir sonuç olduğunun altını çizmektedir. Gecekondulu kesimin, kentin yerleşik nüfusuna benzemeye yönelik taleplerini yaparken, yaşam kalitelerini yükseltecek iyileştirmelerle sınırlı kalmaması, yasallaştırma, tapu ve planlama haklarını elde ederek kentsel ranttan pay almak istemeleri ve buna ek olarak, 1960’lı yıllar boyunca siyasal partilerin hemen hepsinin, gecekonduların bu taleplerine fırsatçı bir yaklaşım içinde duyarlılık göstermesi, kentsel hizmetleri sağlamayı ve yasadışı gecekondulara af çıkartmayı oy aracı olarak görmesi; bu kesimlerin kısa süre içinde gecekondularını sadece bir yaşam mekanı değil, aynı zamanda değişim ve sahiplik değerleri çerçevesinde görmeleri, kapitalist

kentleşme sürecinin kaçınılmaz bir sonucudur denilebilir (Şengül, 2001: 82-83).

1970'lerin sonlarında büyük kentlerde yoğunlaşan ekonomik krizle birlikte, 1980'de bunu çözmeye yönelik gerçekleştirilen ve kentleşme sürecinde radikal dönüşümlere neden olan iki temel müdahale söz konusudur. Bunlardan birincisi Askeri müdahale 1950-70'lerde emek gücünün kentleşmesine koşut olarak yükselen toplumsal muhalefeti bastırırken, 24 Ocak kararları ithal ikameci sanayileşme stratejisinden ihracatın teşvik edildiği bir kalkınma stratejisine geçişe koşut olarak, kentleşme dinamikleri açısından merkezi konumda bulunan sermaye birikim süreçlerinin birinci çevrimiyle ikinci çevrimi arasındaki ilişkiyi de radikal biçimde yeniden tanımlamıştır (Şengül, 2001: 86). Son dönemde yalın bir biçimde ortaya çıkan bu durum, sermaye lehine değişen dengelerin kent mekanını hiçbir dönemde olmadığı kadar sermayenin mantığı tarafından belirlenmesine yol açmış; bu dönemde, sermaye siyasal muhalefet nedeniyle giremediği en ücra köşelere kadar girmeyi başarmış, bir anlamda kent mekanında hegemonyasını kurmuştur (Şengül, 2001: 87). Daha önceki dönemin kentsel hizmetleri kent yoksulları lehine destekleme stratejisi terk edilerek, maliyetinin altında hizmet sağlamama stratejisi bütün yerel yönetimlerin politikası haline gelmiş, sosyal nitelikli bir dizi hizmetin sağlanmasından ise tamamıyla vazgeçilmiştir (Güler, B. A., 1992 aktaran Şengül, 2001: 87-88). Diğer bir deyişle, 'yeni dönemin devleti, toplumdaki sınıflar arasındaki ilişkilere hakemlik eden, toplum içindeki uzlaşmanın devamı için çoğu kez alt sınıflar lehine müdahalelerde bulunan bir devlet değildir (Pınarcıoğlu, Işık, 2001: 34-35).

Büyük ölçekli sermayenin büyük kentlere yönelişi devlet ihaleleriyle kısıtlı kalmamış, kentler sermaye birikiminin merkezine yerleşip, kentsel rantlar sermaye birikimi için önemli bir kaynak haline geldikten sonra, kentsel rantlar sermaye yapılı çevrede de doğrudan yaptığı yatırımlarla da yer almaya başlamıştır (Şengül, 2001: 88). Bu gelişmelerle birlikte ilk dönemden beri spekülasyon karların aracı olan kent stratejik bir meta olarak her zamankinden daha merkezi bir konuma gelmiştir (Şengül, 2001: 89). Kentsel rantların paylaşımı üzerine dönen hesaplaşmalar, hiçbir zaman olmadığı ölçüde önem kazanmış ve kentte tutunabilmek için rantlardan pay alabilmek, özellikle de toplumun alt sınıfları için kentte var kalabilmenin tek koşulu haline dönüşmüştür (Pınarcıoğlu, Işık, 2001: 36).

Büyük kentlerin orta sınıflarının tanımladığı, apartmanlaşmış kentsel alanlar hala kent stokunun önemli bir kısmını oluşturmakla birlikte, ekonomik yapıdaki değişimin önemli hale getirdiği hizmet sektörüne bağlı olarak ortaya çıkan yeni orta sınıflar ile rant ekonomisi sayesinde kısa sürede zenginleşen kesimler bu yapılanmadan daha farklı konut alanlarının -kendi kendine yeterli, kentin içinde ancak kentten izole olmuş toplu konut projeleri- doğmasına neden olmuştur (Şengül, 2001: 89). Yine bu dönemde büyük müteahhitlik firmaları ve yap-sat-devret yoluyla yapılan altyapı projeleri, gökdelenler,

uluslar arası ticaret merkezleri, büyük sermayenin kentin yapılanmasındaki yansımaları olmuşlardır (Tekeli, 1991: 168).

Öte yandan, 1980 sonrasındaki bu oluşum içinde iktidar, gecekondu alanlarını, kentin gelişme alanları olma potansiyelini öne çıkartmış, 1985 yılında çıkarılan gecekondu affı bu alanların iyileştirilmesini değil, dönüştürülmesini öngörmüş, bu alanların özellikle kent merkezine yakın olanları çok kısa bir sürede apartmanlaşmaya başlamıştır (Şengül, 2001: 90).

5.3. Türkiye’de İç Göç Araştırmaları

Özcan’a göre iç göç araştırmaları üç gruba ayrılabilir (Özcan, 1997):

- İç göçü tayin eden etmenleri araştıran çalışmalar (Bu tip araştırmalarda iç göç bağımlı değişkendir ve onu tayin eden etmenler araştırılır)
- İç göçün sonuçlarını araştıran çalışmalar (İç göç bağımsız değişkendir ve onu tayin eden etmenler araştırılır)
- İç göç istatistikleri toplamaya yönelik araştırmalar (DİE ve H.Ü.Nüfus Etüdleri Enstitüsü’nün yaptığı türden araştırmalar)

Kentleşme, kentle bütünleşme, gecekondulaşma ve gecekondularda karşılaşılan sorunları konu alan tüm çalışmalar ikinci gruba girmektedir. Ülkemizde yapılan alan çalışmalarının büyük çoğunluğu göç etmişlerle kent ortamında yapıldığı için öncelikle göçün neden olduğu sorunları ve ikinci derecede olmak üzere de geriye bakış (retrospective) yoluyla göç nedenlerini ele almışlardır (Özcan, 1997).

Türkiye’de iç göç konusunda son yıllarda fazla kaynak bulunmamaktadır. Araştırmalar; gecekondu üzerine ve özellikle son yıllarda yoksulluk üzerine yapılmaktadır. Ancak; burada göçün mekânsal boyutu incelendiğinden ‘gecekondu’ konusunda yapılan araştırmalardan da faydalanılacaktır.

‘Gecekondu’ konusunda yapılmış olan ilk ciddi alan araştırması; 1957’de İbrahim Öğretmen’in Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin arkasında o zamanın gecekondularında yaptığı ve ‘Ankara’da 158 Gecekondu’ adını taşıyan kitapta yayınladığı araştırmadır (Öğretmen, 1957). Bu sınırlı araştırma alanında araştırmacı; semtteki gecekonduların tarihçesi, konutların yapılış tekniği, nüfusu, mülkiyet durumu, oda sayısı, ailelerin yıllık gelirleri üzerinde durmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre; buradaki gecekonduların sahipleri; 1928–1930 yılları arasında Ankara’ya taşradan gelen nüfusun sızması ile gecekondu yapmaya başlamışlardır. Yapılan anketler neticesinde; göç edenlerin çoğunun Kırşehir, Çorum, Çankırı, Sivas ve Kayseri gibi yakın çevredeki illerden gelenler; savaş sırasında fiili işgal altında bulunan Erzurum, Kars ve Ağrı tarafından gelenler ile Balkan göçmenleri olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya konu olan 158-gecekonduunun 48'inin tapusuz, 12'sinin mülkiyeti belli, 3'ünün başka şahıslara ait arsalar üzerinde yapılmış olduğu saptanmıştır. Buralarda barınan aile sayısı 385, toplam nüfus ise 1518'dir. Bu gecekonduların çoğunda su ve elektrik araştırmanın yapıldığı dönemde henüz bulunmamaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre; gecekonduların yapımında genellikle mahalli malzemeler kullanılmış, bazılarında kerpiç ve keresteden faydalanılmıştır. Araştırmanın vardığı sonuçlardan biri de ev sahiplerinin %22'sinin aynı semtte değil, şehrin daha rahat semtlerinde oturduklarıdır. Bu gerçek de, gecekondularda yapım, satım ve arsa spekülasyonu ile uğraşan küçük bir kesimin varolduğunun göstergesidir.

'Gecekondu' konusunda yapılan bir diğer araştırma da Tankut'un Ankara'nın Akdere gecekondu semtinde yürüttüğü araştırmadır ki, burada 300 gecekondu ailesine 98 soru sorulmuş ve %10 örnekleme ile bazı sonuçlara ulaşılmıştır (Tankut, 1961). Araştırmaya göre bu semtteki gecekondu oturanların %20'si kiracı, %80'i ev sahibidir. O dönemde ortalama olarak bir gecekonduunun maliyeti 6700 TL, satış fiyatı ise 8700 TL'dir. Bunun yanında ailelerin ortalama geliri 452 TL olup bu ortalama ev sahipleri için 470TL, kiracılar için ise 395 TL dir. Akdere sakinlerinin %10'unun ikinci bir gecekonduunun olduğu ve gecekondu kiralalarının 40-50 TL arasında değiştiği; bu rakamın düşüklüğünün de semtin şehrin merkezine uzak olmasından kaynaklandığı araştırmadan çıkan diğer sonuçlardır. Tankut, semti fiziki bakımdan gözden geçirdiği zaman ortalama yoğunluğun hektar başına 200 kişi olduğunu, evlerin ise genellikle tek katlı ve %70'inin yıkanacak yerlerden yoksun olduğu sonucuna varmıştır. Bu evlerin yapı malzemesi yarısından çoğunda briketidir. Tankut evleri yapılış itibarıyla '%40'ı orta, %30'u kötü ve %30'u da iyi durumdadır' şeklinde değerlendirmektedir; ancak bunun dayandığı ölçütlere araştırmada yer vermemektedir (Tankut, 1961).

Yörükân'ın araştırmasına göre de; Çankaya, Dikmen tarafındaki gecekondulara gelip yerleşmiş olanların hemen hemen yarısı doğrudan doğruya; diğer yarısı ise Ankara içinde daha önce başka bir yere (Aktaş, Altındağ, Kayabaşı, Kazıkıçı Bostanları, Yenidoğan vb.) yerleştikten sonra bu bölgelere sıçramışlardır (Yörükân, 1965).

İbrahim Yasa'nın 1966 yılında 'Ankara'da Gecekondu Aileleri' adıyla yayınlanan gecekondu araştırması ise; Ankara'nın sadece belirli bir gecekondu mahallesi üzerinde değil; bütün gecekondu mahalleleri, toplam 91 gecekondu mahallesi üzerinden yürütülmeye çalışılmıştır (Yasa, 1966). Bu özelliği bakımından da yukarıda bahsedilen daha önce yapılmış tüm gecekondu araştırmalarından farklılaşmaktadır. Araştırmacı göçün hangi illerden geldiği üzerinde ayrıntılı olarak durmamış; ancak gecekondularda yaşayan nüfusun büyük çoğunluğunun Ankara ve yakın illerden gelenlerin oluşturduğunu vurgulamaktadır. Araştırma 916 haneyi kapsamakta; bu da Ankara'da gecekonduya yaşayan hanelerin tümünün %2'si anlamına gelmektedir.

Yazarın araştırma yaptığı alanda bir yamacın eteğine, derenin yanına ya da tepenin doruğunda kurulan konutlara ulaşabilecek çoğu zaman keçi yolu bile yoktur. Yazara göre; konutlar dış görünüş itibarıyla birbirlerine çok benzemekte, ayrıntılı yönleri benzer yönlerine göre çok önemsiz kalmaktadır. Konutların hemen hemen hepsi tek katlı olup eskiden yapılanların çoğunda yapı gereçleri çoğunlukla moloz taşlarla kerpiçtir. (konutların %63'ünde kerpiç kullanılmıştır.) Çatılarının üstü teneke, büyük çoğunluğu kiremit ve bir kısmı da toprakla örtülmüştür. Tabanları ise çoğunlukla topraktır.

Araştırmada gecekonduların büyük çoğunluğunun tek odadan oluştuğu, bu odalara hol biçiminde bir yerden girildiği ve bu giriş bölümünün aynı zamanda mutfak ve bulaşık yıkama yeri olarak kullanıldığı, konutlarda ayrıca yıkanma yeri olmadığı ve odanın bir köşesinde yüksekçe bir yerde genellikle leğen içerisinde yıkanıldığı tespit edilmiştir. Bu tek odalı konutun bitişiğine zamanla eklentiler yapmak suretiyle odaların sayısının çoğaltılarak kiraya verildiği araştırmada gözlenen bir başka olgudur. Gecekonduların su ihtiyacı mahallede bulunan çeşmelerden sağlanmaktadır. Konutların birçoğunun tuvaletleri avlunun bir köşesine yapılır ve birkaç ev ortak kullanır.

Tablo 5.1 Ankara'da Gecekondulu Konutlarının Mülkiyet Durumu

Durumu	Sayı	%
Mal Sahibi	590	59
Kiracı	310	31
Başka Durum	16	2
Yanıtsız	84	8
Toplam	1000	100

Kaynak: Yasa, İ. (1966)

Araştırmada; kiracıların oranı toplam ailelerin 1/3'i olduğu görülmektedir. Bu sonuç İmar ve İskan Bakanlığı'nın yaptırmış olduğu araştırmayla da uymaktadır. Sadece 16 ailenin mal sahibi mi, kiracı mı olduğu belli değildir, bunlarda tanıdık ya da akrabaların evlerinde parasız oturan ya da miraslarına düşen evi başkası ile geçici olarak paylaşan ailelerdir.

Anket sonuçlarına göre; ev sahiplerinin 1/5'i evlerini satın almış, yaklaşık yine 1/5'i yaptırmış, %16'sı kendileri yapmışlardır. 27-aile yardımlaşarak yapmak suretiyle ev sahibi olmuştur. Bakanlığın yaptırdığı araştırmada aynı sorulara verilen yanıtlara baktığımızda ise; ailelerin 1/3'ünden çoğunun evlerini satın aldıkları, %57'sinin evlerini kendilerinin yaptığı ve %6,5'inin de yaptırdığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5.2 Gecekondu Konutlarının Eklentileri

Cinsi	Sayı	%
Mutfak	415	42
Tuvalet	912	91
Sofa	763	76
Bahçe	455	46
Kümes	217	22
Sebzelik	84	8
Hayvan Barınağı	47	5

Kaynak: Yasa, İ. (1966)

Aileler şehir hayatına uymaya çalışırken geldikleri yerlerden alışkanlıklarını, yaşam tarzlarını da getirmek isterler. Konutların büyük çoğunluğunda mutfak, tuvalet, banyo yoktur. Sayıları az olmakla beraber bahçe, kümes, sebzelik ve hayvan barınakları gecekondu konutlarında köy yaşantısının devam etmekte olduğunu gösteren belirtilerdir.

Tablo 5.3 Şehre Yerleşme Tarihleri (1965 yılı itibarıyla)

Geliş Yılları	Aile Sayısı	%
1-2 Yıl Önce	74	8
3-5 Yıl Önce	110	11
6-10 Yıl Önce	204	20
11-20Yıl Önce	262	26
21-40Yıl Önce	245	25
40 + Yıl Önce	21	2
Yanıtsız	84	8
TOPLAM	1000	100

Kaynak: Yasa, İ. (1966)

Araştırmaya göre; ailelerin %60'ı şehre 10, %25'i 11-20 ve yine %25'i 20-40 yıl önce gelip yerleşmişlerdir. Bütün ailelerin ortalaması alındığında ise Ankara'ya 17 yıl önce gelip yerleştikleri sonucu çıkmaktadır. Ankara'ya en yoğun göçlerin 1950-1960 yılları arasında olduğu çizelgeden anlaşılmaktadır. Yazar bunun açıklamasını ise; örnekleme giren mahallelerin çoğunun (yaklaşık 53 mahalle) Altındağ ilçesinde toplanmasına; ve buranın kuruluş tarihi bakımından Ankara'nın en eski ve nüfusça en yoğun ilçesi olmasına bağlamaktadır. Ayrıca, araştırmacı; diğer semtlerde soruları yanıtlandıran aile reislerinin evlerinin yıktırılacağını düşünerek şehre geliş tarihlerini değiştirerek söylemiş olmaları ihtimalini de vurgulamaktadır.

1970'li yıllara gelindiğinde; Kartal'ın 1978'de yayınlanan 'Kentleşme ve İnsan' adlı çalışması Çankırı ve köylerinden Ankara'ya 1976 yılı sonuna kadar çeşitli tarihlerde göç etmiş 399 kişiyle yaptığı 32 soruluk bir anket çalışması bulunmaktadır (Kartal, 1978). Araştırmacının bu çalışmayı yapmaktaki asıl amacı; Türkiye'de köyden kente göç etmiş olanların tutum ve davranışlarını;

onların kentte kalış sürelerinin ve gelir düzeylerinin nasıl etkilendiğinin incelenmesidir. Yani araştırmacı; tüm değişkenleri sadece kente kalış süreleri ve gelir düzeyi ölçütleriyle değerlendirmektedir.

Araştırma sonucunda göç edenlerin %64'ü düşük gelir grubu konut alanlarında, %27'si orta gelir grubu konut alanlarında ve %9'unun da yüksek gelir grubu konut alanlarında yaşadığı saptanmıştır. Kentte kalış süresi uzadıkça düşük gelir grubu konut alanlarında oturan kişilerin oranı (%72, %66, %63, %54 gibi) ve yüksek gelir grubu konut alanlarında oturan kişilerin oranı (%16, %15, %4, %2 gibi) azalmaktadır. Ancak bu oranlar orta gelir grubu konutlarda oturanlar için biraz farklılık göstermekte ve kentte kalış süresi arttıkça buralarda oturan kişilerin oranı da hızla büyümektedir (%12, %19, %33, %44 gibi). Düşük gelir grubu ve orta gelir grubu konutlarda oturanların oranlarının bu şekilde olmasını Kartal, süzülme sürecinin işleyişinin bir göstergesi olarak açıklamaktadır. Kentlerde herkes çoğunlukla gelir düzeylerine uygun bir konut alanında oturmaktadırlar. Ancak gelir düzeyi ve buna bağlı olarak da sosyal statüsü değişen kişi kentte kendi statüsüne uygun düşen konut alanına taşınır. Onun çıktığı konuta da daha alt tabakadan ve hatta yeni göç eden insanlar taşınır. Bu süzülme olayı da sürekli dir.

Araştırmacı, konut alanlarındaki değişimleri kişilerin gelir düzeylerindeki değişimlere göre incelediği zaman da; gelir düzeyi arttıkça düşük gelir grubu konutlarda oturanların oranı hızla düşmekte (%80, %50 ve %17 olarak); bunun yanında orta gelir grubu konutlarda oturanların oranı da hızla artmaktadır (%14, %33, %70 olarak). Gelir düzeyi artışı ve yüksek gelir grubu konut alanlarında oturanların oranı arasında ilk bakışta bir ilişki yok gibi görülmektedir. Çünkü; gelir düzeyi 60.000'den az olanların yüksek gelir grubu konutlarda oturma oranı %6 iken, bu oran gelir düzeyi 60.000-90.000 olanlarda %17'e çıkmakta ve gelir düzeyi 90.000'den çok olanlarda ise %13'e çıkmaktadır. Araştırmacı bu inişli-çıkışlı durumu kişilerin çalıştıkları işlerle açıklamaktadır. (60.000-90.000-gelir düzeyine sahip kişiler kapıcı ve kalorifercilerden oluşan 24 kişidir ki bunlar yüksek gelir grubu konut alanlarında çalışmakta ve oturmaktadırlar)

Kartal, Çankırı'dan Ankara'ya göç edenler üzerinde yaptığı araştırmada bazı sonuçlara ulaşmıştır:

- Kentte kalış süresi ve gelir düzeyi artan kişilerin gecekonduda oturma oranı giderek azalmakta, bu kişiler orta gelir grubu konutu tercih etmeye başlamaktadırlar.
- Kentte kalış süresi arttıkça göç edenlerin ev sahibi olma oranı da artmaktadır.
- Kirada oturan kişilerin ödedikleri kiranın gelirlerine oranı göz önüne alındığında, kentte kalış süresi arttıkça göç edenler gelirlerinin daha büyük bir kısmını kira giderine harcıyorlar sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni ise, kentte kalış süresi kısa olanlar çoğunlukla gecekonduda kirada oturmakta, sürenin uzamasıyla oturan konut

normal gelir grubu semtlere kaymakta ve bu iki tür konuttaki kira farklılığı, gelirden kiraya ayrılan payı etkilemektedir.

- Göç edenlerin kentte kalış süreleri ve gelir düzeyleri arttıkça konutlardaki yoğunluk (oda başına düşen insan) azalmaktadır.

1970'li yılların sonlarına doğru yapılan bir diğer araştırma da; Şenyapılı'nın İstanbul'daki gecekondu olgusunun gelişimini incelemeye yönelik Gültepe Mahallesi'nde yaptığı alan araştırmasıdır (Şenyapılı, 1978). Şenyapılı araştırmada öngördüğü model, ekonomik – fizik mekân bütünlüğünü getiren; ekonomik, sosyal-davranışsal ve mekansal boyutları içeren bütüncül bir sistem yaklaşımıdır. Bunu incelemeye yönelik de araştırmacı, kente yeni gelmiş, dolayısıyla olanakları, davranışları açısından homojen bir nüfusun yerleştiği yeni kurulmuş bir gecekondu bölgesi yerine; klasik bir gecekondu sürecinden geçmiş, bir anlamda kentsel yapı ile bütünleşmiş, bir anlamda da marjinal kesimden henüz kopamamış, ekonomik yapıda değişiklikler gösteren, eski ve yeni kent merkezine yakın bir yerleşmenin seçilmesini uygun görmüştür.

Ankete katılan nüfusun %81'ini Gültepe'ye dışarıdan gelen nüfus oluşturmaktadır. Buraya yerleşme nedenlerinin büyük çoğunluğunu; işe yakınlık ve kiraların ucuz olması oluşturunken, bir diğer neden ise akraba ve hemşerilerinin daha önceden buraya gelip yerleşmeleri ve geldiklerinde mahallede onlara yardımcı olmalarıdır. Bu gecekondu bölgesindeki konutların %75'inin konut sahipleri kendileri yapmış, %24'ü ise satın almışlardır. Buna karşın; alan araştırmasında çıkan en önemli sonuçlardan birisi Gültepe Mahallesi'nde düzenli bir konut dokusunun varlığıdır. Konutların %23'ü tek katlı, geri kalanı iki ya da daha fazla katlıdır. Konutların %43'ünde kullanılan yapı malzemesi betonarmedir. Araştırmanın yapıldığı yıllarda; teneke ya da mukavva damlı ilk gecekondu tipindeki konutlara hiç rastlanmamıştır. Konutların %25'inde bahçe bulunmakta, bahçeli konutların da %6'sında ekim, hayvan yetiştirmek ve öteki nedenlerle kullanılmakta, kalanı boş durmaktadır. Bu yüzdelerden de anlaşılacağı üzere Gültepe'de kent toprağı yoğun olarak kullanılmaktadır. Kısaca, Gültepe'deki mekan dokusu, yeni ancak düzenli olmakla beraber yoğun olarak kullanılan ancak planlı bir gelişimi yansıtmaktadır.

Ev sahipliği ve kiracılık oranları birbirine eşit gibidir. Konutların birden çok katlı oluşları, göç edenlerin kira geliri elde etmelerini sağlamakta; konut sahiplerinin %34'ü de aynı semtte, hâlâ ilk geldikleri konutta oturmaktadırlar. Araştırmadan çıkan sonuca göre, bölgedeki genel eğilim, konut sahiplerinin kira yoluyla elde ettikleri ek gelirle, kentteki üst gelir grubu topluluklarının oturduğu mahallelere taşınmak biçiminde değildir.

Araştırma kapsamındaki konutların %21'ine sonradan eklenti yapılmıştır. Yapılan eklentilerin %43'ü oda, %38'i kat şeklindedir. Konutların konforu hemen hemen ruhsatlı konutlarıinkiyle aynı düzeydedir. Buradaki konutların %85'i 2-3 odalı olmasına karşın yüzölçümleri küçüktür.

1970 yılında Kapil ve Genççağa tarafından Çorum İli'ne bağlı İskilip ilçesi ve köylerinden Ankara'ya göç ederek yerleşen 167 ilçe ve 65 köy kökenli kişinin denek olarak kullanıldığı bu ilk İskilip çalışmasında çoğunlukla toplumsal ağlar üzerinde durulmakta, konunun mekansal boyutuna daha az değinilmektedir.

Araştırmada; İskiliplilerin kente 'belirli noktalardan giriş yaptıkları' diğer bir anlatımla, kentte ilk konutlarını belirli konut alanlarından seçtikleri vurgulanmaktadır. Bu mekansal birlikteliğin kültürel ve ideolojik yapıları yakından etkilediği belirtilerek, kırsal kökenli törelerin, gelenek ve değer yargılarının oldukları gibi kente yeni çevrelerine taşıyarak yeni çevrede yaşatıldıkları ileri sürülmektedir. Bu şekilde davranarak kentle bütünleşmelerini geciktirmekte ve köylerini kente taşıma çabası içinde girmiş oldukları gözlemlenmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre; İskilip'ten göç edenler şehrin en düşük ve en yüksek gelir gruplarının oturduğu konut alanları hariç her yerinde ikamet edebilmektedirler.

İkinci İskilip çalışması (Ersoy, 1985) ise birincinin bir devamı niteliğinde olan, ilk çalışmadan 10 yıl sonra yapılmış; ilk çalışmada görüşülen 186 İskilipli ile yeniden görüşülmüş, bunun yanında 1970-1980 arasında kente yerleşen İskiliplilerden 169 tanesiyle görüşülmüş; kısaca ikinci çalışma 355 hane ile anket yapılarak yürütülmüştür.

Araştırmada göçmenlere Ankara'ya 'evli mi, bekar mı' geldikleri sorulmuştur. Bu sorunun cevabı ilçeden ve köylerinden göç edenlerde farklılık göstermektedir. Köyden Ankara'ya gelenlerin %70'ini evliler oluşturmakta ve bunların da %70'i kente yalnız gelmekte, iş ve konut bulup düzenlerini oluşturduktan sonra ailelerini getirmektedirler. Buna karşılık, ilçeden göç edenlerin çoğunu bekarlar oluşturmaktadır. Aradaki bu fark da köyden gelenlerin iş bulma amacıyla gelenlerin; ilçeden gelenlerin çoğunu da eğitim amacıyla gelenlerin oluşturduğu söylenebilir.

İskiliplilerin Ankara'da oturduğu konutların büyük bölümü Yenidoğan, Çiçinbağları, Samanpazarı, Hamamönü, Hisar gibi gecekondularla, eski Ankara evlerinin bulunduğu yerlerdir. Ancak bu durum; 1951-1960 yılları arasında göç edenlerin 1/3'ünün Cebeci, Dikmen, Keçiören, Aydınlıkevler, Yenimahalle gibi düzenli konut alanlarını seçmesiyle; ve 1971 - 1979 yılları arasında gelenlerinde çoğunlukla Abidinpaşa, Mamak, Saimekadın, Gülveren gibi mahallelerde kendilerine konut seçmeleriyle değişikliğe uğramıştır. Kısaca, kente göç eden İskiliplilerin kentteki konut bölgelerinin bazılarında yoğunlaşma eğilimleri zaman içinde azalmakta ve etkinliğini yitirmektedir. Buradan da; İskilipli göçmenlerin konut seçimi, kent ölçeğinde farklı gelir gruplarının yerleştiği geniş bir alan içinde yapılmaktadır.

Anket sonuçlarına göre; kentte değiştirilen konut ve mahalle sayısı, ortalama olarak, deneklerin kentte 3'den fazla ev değiştirmiş oldukları saptanmıştır. Ankara'ya çok yeni yerleşen İskilipliler hariç tutulduğunda, deneklerin %80'inden fazlasının birden çok, ¼'ünden fazlasının da ikiden çok mahalle değiştirdikleri, bunun yanı sıra, oran olarak düşük olmakla birlikte beş-altı mahalle değiştiren İskilipli sayısının da az olmadığı gözlenmektedir. İlk mahallede oturma süresi, zaman içinde kentte konut alanlarına ilişkin seçeneklerin artmasıyla birlikte çarpıcı bir değişiklik gösterdiği vurgulanmıştır. Örneğin, 1951 öncesi kente yerleşenlerin ilk mahallede kalma süreleri ortalama 12 yıl iken, yeni göç edenlerde bu süre 2 yıla kadar inmektedir. Kente yeni göç edenler, yerleştikleri konut alanları yönünden çok daha devingen bir yaşam sürmektedirler. Bu devinimin hızlanmasının nedenini Ersoy, kentte benzer nitelikteki konutlardan oluşan konut alanlarının artışı ve işyerlerinin kentin çok daha geniş bir kesimini yayılması gibi teknik değişkenlerin yanı sıra, kentte daha önceleri hemşerilerinden oluşan bir çevre ile sınırlı olan toplumsal ilişkiler ağı ve iletişim kanallarının eski etkinliğini sürdürememesi gibi toplumsal ve kültürel değişkenlerin de önemli payı olarak tespit etmektedir.

Ersoy, İskiliplilerin kentte kalış süreleri uzadıkça kentin imarlı konut alanlarına geçme olasılıklarının da arttığını vurgulamaktadır. Buna ilişkin veriler ise, 1951 yılı öncesinde kente yerleşen göçmenlerin %8'i ilk konutlarını imarlı alanlarda seçerken 3. konutta bu oran %63'e çıkmaktadır. 1960-70 yılları arasında kente göç edenlerde ise aynı oranlar sırasıyla, %33 ve %37'dir. Diğer yandan ilk konutunu, imarlı bölgelerde seçen göçmen oranında da yıllara göre düzenli bir artış gözlenmektedir. Bu oran, 1951 yılı öncesi kente yerleşenlerde %8 iken, bunu izleyen her dönemde sürekli ve düzenli bir biçimde artarak 1970 sonrası kente yerleşenlerde %42'ye kadar çıkmıştır (Ersoy, 1994: 65).

İkinci İskilip araştırmasında (Ersoy, 1985), göçmenlerin kentte değiştirdikleri konutların niteliklerinde bir farklılık olup olmadığı da incelenmiştir. Elde edilen bulgular, İskilipli göçmenlerin, kentte oturdukları ilk ve son konutlarda, akar su ve ölçüt alındığında, yeterli olmasa da, belirgin bir olumlu gelişme olduğu yönündedir. Buna göre kentte kalış süresi uzadıkça daha yüksek nitelikli bir konutta oturma olasılığı da artmaktadır. 1951 öncesi kente göç edenlerin yerleştikleri ilk konutların ancak %20'sinde elektrik ve su varken, bugün aynı grup için bu oran %93 düzeyindedir. 1971-1979 yılları arasında kente yerleşen göçmen grubunda bu oranlar sırası ile %63 ve %75'tir. Kısacası, zaman içinde göçmenlerin elektrik ve suyu olan konutlarda oturma olasılığı artarken, kentte kalış süresi arttıkça bu nitelikteki konutlara yerleşen göçmen oranında da aynı şekilde artış olduğu sonucuna varılmıştır (Ersoy, 1994: 61).

Ankara'ya göç eden İskiliplilerin ortalama konut sahipliği oranı %40'dır. Ancak bu oran kentte kalış sürelerine göre oldukça farklı bir dağılım göstermektedir. Göç edenlerin kentte kalış süresi uzadıkça, daha yüksek nitelikli bir konutta oturma olasılıkları ve aynı zamanda konut sahibi olma olasılıkları artmaktadır. 1951-1955 arası kente göç edenlerin bugün %83'ü,

1961-65 yılları arasında kente yerleşenlerin %74'ü ev sahibi iken, yeni göç edenlerde bu oran %20'lere kadar düşmektedir. Buna ek olarak, 1960 yılından önce kente göç eden İskiliplilerin konut sahibi olması için ortalama 10 yıl geçmesi gerekirken, 1961-79 arasında kente yerleşenler ortalama olarak 5 yıl sonra konut sahibi olmuşlardır. Diğer bir deyişle, konut sahibi olmak için kentte beklenen sürede gözle görülür bir düşme olmuştur (Ersoy, 1994: 60).

1970 yılında yapılan anket verilerinin değerlendirildiği ilk İskilip çalışmasında (Kapil, Genççağ; 1972) farklı gelir gruplarına ayrılan İskiliplilerin gelirlerine göre kira için ödedikleri oran üst ve alt gelir gruplarında sırasıyla, %14 ile %24 arasında değişmektedir (Ersoy, 1994: 61). İkinci İskilip çalışması (Ersoy, 1994) verileri de ilkinin destekler nitelikte olmuştur. Buna göre, kira ödemeleri için yapılan harcamalar, gelir düzeyindeki artışın gerisinde kalmakta olup, Ankara'ya yerleşmiş İskiliplilerin ¼'ünün ödeme güçlerinin altında kira ödedikleri konutlarda oturdukları saptanmıştır.

Erder'in 1996'da yayınladığı 'İstanbul'a Bir Kent Kondu: Ümraniye' isimli araştırmasının temel amacı ise; kitlesel göçün yaşandığı kentsel ortamda oluşan yeni tabakalaşma sisteminin dinamiklerini anlamaya çalışmaktır (Erder, 1996). Bu nedenle araştırmada; karmaşık bir iş piyasasının bulunduğu kentsel alanlarda, toplumsal tabakalaşmanın konut piyasasıyla ilişkisine ve özellikle yerel politikanın bu oluşumdaki rolüne dikkat çekmek hedeflenmektedir.

Araştırma alanının Ümraniye olarak seçilmesinde, buranın eski bir belediye oluşu (1963) nedeniyle yerleşmiş yapıların ve 'ilişki ağlarının' bulunması; o tarihten bu yana gözlem yapmaya elverişli her türlü konut gelişiminin (imarlı, hisseli tapulu, örgütsüz işgal, Siyasal destekli işgal, ticari işgal vb.) oluşu; ilçede ve çevresinde formel ve enformel iş olanaklarının bulunması ve hâlâ hızlı bir nüfus akışının olduğu bole olması gibi özellikler etkili olmuştur. Ümraniye İstanbul'daki ve Türkiye'nin çoğu büyük illerindeki mahallelerde yaşanan "köy" konumundan bir metropoliten kentin alt merkezi konumuna geçiş sürecini yaşamış bir ilçedir. Bugün kent plancıları bunu 'yağ lekesi büyüme' diye adlandırmaktadırlar.

İstanbul'a ilk yerleşilen yerler incelendiğinde, oldukça karışık bir tablo önümüze çıkmaktadır. Burada, gecekondulaşmanın yoğun biçimde yaşandığı semtlerin çok ağırlıklı olmadığı, buna karşılık daha çok alt-orta sınıfların ve kiralık konutların bulunduğu eski kentsel dokunun ağırlık taşıdığı gözlemlenmektedir. Ümraniye'ye yerleşenlerin burayı seçmelerindeki en büyük etmen ise burada konut edinme ve iş kurmadaki kolaylıklardır. Buradan taşınmayı düşünenlerin bir kısmını başka yerde ev almayı planlayan kiracılar, bir kısmını ise özellikle çocukların geleceği ve iyi bir eğitim almaları için başka semtte yerleşmeyi düşünenler oluşturmaktadır.

Ümraniye'deki alan araştırmasında yapılacak anketlerin uygulanacağı 3 mahalle Atatürk, İnkılap ve Kazım Karabekir mahalleleridir. Buraların seçilmesinin nedeni ise; hem eskiden yerleşmiş sakinlerin hem de yeni

gelenlerin varolduğu dinamik bir yapıya sahip mahalleler olmasıdır. Bu araştırmada her mahalleye 50 anket olmak üzere toplam 150 anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmada sadece niceliksel bilgi edinmek yerine niteliksel bilgi edinme amacıyla da anket içine açık uçlu sorular sorulmuş; anket haricinde de muhtarlar ve meclis üyeleriyle birebir görüşmeler yapılarak yerleşim yerleri hakkında daha sağlıklı bilgiler edinilmiştir.

Ümraniye, özellikle 1970’li yıllardan bu yana nüfus kazanmaya başlamış ve İstanbul’un nüfusu en hızlı artan ilçelerinden biri olmuştur (Anket uygulanan hane reislerinin doğum yerlerine bakıldığında sadece %8’inin İstanbul doğumlu olduğu ortaya çıkmaktadır).

Araştırma sonucuna göre; üç mahallede yaşayan nüfusun ortalama 20 yıldır İstanbul’da yaşadığı ve son on yılda Ümraniye’ye yerleştiği ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç da; Ümraniye’ye kent içi hareketlilik yoluyla yerleşildiğini göstermektedir. İstanbul’a yeni göç edenlerin buralara doğrudan yerleşmeleri yaygın bir olgu değildir. Araştırma sonucunda çıkan ilginç bir başka sonuç da; ilçenin kendi içindeki mekansal hareketliliğidir. Gelir durumu görece düzelen kişiler, ilçenin daha prestijli konut alanı olan Atatürk Mahallesi’ne doğru bir kayma göstermektedir.

Araştırmacının anketler ve görüşmelerden çıkardığı sonuçlara göre; Atatürk Mahallesi, Ümraniye’nin en eski ve mevcut imar planı çerçevesinde kat mülkiyetli, apartmanlaşmanın en yoğun olduğu mahallesidir. Bu nedenle burada hem eski, hem de yeni yerleşenleri bulmak olanaklıdır. İnkılap’ta eski mahallelerden biridir ancak; bu mahallenin çevresinde mülkiyet sorunu olan ve imar planı kapsamı dışında olan yani gecekondulaşmaya uygun alanlar bulunmaktadır. Bu mahalleye yeni gelenler, kat mülkiyetli apartmanlardan çok mahallenin çevresindeki tapusuz gecekondulara yerleşmektedirler. Kazım Karabekir Mahallesi de yeni konut edinme olasılığının tamamen ‘gecekondulaşma’ yoluyla gerçekleştiği bir mahalledir. Yeni göç edenlerin bu bölgelere yerleşme nedenleri; konut satın alma ya da gecekondulaşma ve yakın akrabalarının daha önceden buraya yerleşmiş olmalarıdır. Ayrıca muhtar kayıtlarından bu mahallelerdeki kiracı hareketliliğinin de çok yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Buralarda oturan sakinlere mahallelerinden memnuniyeti sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında merkezden çevreye gidildikçe memnuniyette azalma gözlemlenmektedir. Bu mahallelerde yaşayanlar eskiden olduğu gibi mahallelerini ‘köy’leriyle kıyaslamak yerine kentin düzenli alanlarıyla karşılaştırmakta ve öyle çevrelerde yaşamak istemektedirler. Bu yönleriyle, beklenti düzeyi yüksek, taleplerini ifade eden bilinçli bir grubun varlığı söz konusudur.

Erder’e göre, araştırmanın yapıldığı alanlar, ‘kuralları açıkça bilinen ‘pazar’ koşullarının, yine kuralları açıkça bilinen ‘kamu’ örgütlenmesinin ve öncülüğünün planlı olmadığı bir süreçle oluşmaktadır. Dolayısıyla, bu tür

kentsel mekan üretiminde ne büyük sermayenin, ne de yerel ve merkezi yönetimin açık bir öncüsü söz konusu değildir' (Erder, 1996).

5.4. Alan Çalışması Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Kente göç edenlerin asgari bir yaşam düzeyine ulaşmalarının ön koşullarından biri de barınma gereksinimlerinin giderilmesidir (Ersoy, 1985: 122). Özellikle Türkiye'de konut sahipliğine verilen önem göz önüne alındığında bu durum daha iyi kavranılacaktır. Aynı koşul İskilip'ten Ankara'ya göç edenlerde de değişmemekte, kente sürekli yerleşmek için göçenler, her koşulda bir konut sahibi olabilmek için yoğun çaba harcamakta ve gerektiğinde göç öncesi bu sorunu çözmek için birkaç kez kente gidip geldiği gözlenmektedir. Dolayısıyla, bu bölümde göç edenlerin barınma sorunlarını hangi süreçlerde ve nasıl çözümledikleri, zaman içinde nasıl bir değişim yaşandığı ve kentle bütünleşme süreci içinde mekan boyutu verileri incelenecektir.

Konut bulgularına geçmeden önce, barınma sorunlarını ilk etapta nasıl çözdüklerine kısaca bakılacak olursa; İskilip'ten göç edenlerin yaklaşık 2/3'ü Ankara'ya geldiklerinde başta akraba olmak üzere, arkadaş ya da hemşerilerinden yardım gördüklerini, bu yardımların ancak %10'unun evlerinde kalmak türünde olduğu saptanmıştır. Bu oran 1950'lerde %40 dolayında iken, 1971-1979 yılları arasında %9,5'e düşmektedir. Bunun nedenini Ersoy, uzun süredir kente yerleşenlerde gözlenen kültürel değişikliklerin yanı sıra Ankara ile İskilip arası ulaşım ve haberleşme olanaklarının gelişmesi ile iş ve konut bulmak için kente uzun süre kalmaya gerek olmadığına bağlamaktadır (Ersoy, 1985:126). (Bu konunun ayrıntıları 'Toplumsal Ağlar' bölümünde mevcuttur. Burada sadece konutla ilgili kısım göz önünde bulundurulmuştur.)

Ankara'ya yerleşen İskiliplilerin yarısına yakını (%42), kente evli çiftler olarak, kalanların yaklaşık %57'si bekar olarak göç etmişlerdir. Bu oran önceki İskilip alan çalışmalarına (Kapıl&Gençağa, 1972; Ersoy, 1985) kıyasla yıllara göre medeni durumu bekar olanların lehine küçük bir artış göstermiştir. Aşağıdaki tablodan izlenebileceği gibi; kente evli olarak göç eden bireylerin %66'sı (yaklaşık 2/3'ü) eşleriyle, %11'i eşi ve çocuklarıyla, %22'si ise yalnız kendileri göç etmişlerdir. Kente eşleriyle ya da eşi ve çocuklarıyla yerleşenlerin oranı önceki çalışmalara göre yaklaşık iki kat artış göstermiş, yalnız göç eden aile reisleri kente ortalama 2-3 kez gelmiş ve kentte ortalama 2-6 ay içinde konut ve/ya da iş edinerek ailelerinin bireylerini yanına almışlardır. Bu durum, İskilip ilçe merkezi ile köylerinden göç edenlerin izledikleri yollara göre farklılık göstermemekte, ancak köyden göç edenler içinde evli olduğu halde kente yalnız gelenlerin oranı %27'e ulaşırken, ilçe merkezinden gelenlerde bu oran %19 olmaktadır. Göç edilen döneme göre bakıldığında ise, kente yalnız göç eden evli bireylerin oranı 1980 sonrasında ortalamanın altına düştüğü ve göçün en yoğun olarak yaşandığı 1961-1980 döneminde de kente eşi ile ya da yalnız göç edenlerin oranları sırasıyla %48'e

%40 gibi oranlarla birbirilerine yakın oranlarla bir seyir izlediği gözlemlenmektedir.

Tablo 5.4 Eşi ile Birlikte Göç Etme Durumu

		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1960 ve öncesi	Eşi İle Beraber	6	75,0	4	80,0	10	76,9
	Yalnız Kendisi	2	25,0	1	20,0	3	23,1
	Eşi Ve Çocukları İle Birlikte	-	-	-	-	-	-
	Toplam	8	100,0	5	100,0	13	100,0
1961-1980	Eşi İle Beraber	11	52,4	6	42,9	17	48,6
	Yalnız Kendisi	8	38,1	6	42,9	14	40,0
	Eşi Ve Çocukları İle Birlikte	2	9,5	2	14,3	4	11,4
	Toplam	21	100,0	14	100,0	35	100,0
1980 sonrası	Eşi İle Beraber	44	69,8	29	72,5	73	70,9
	Yalnız Kendisi	8	12,7	9	22,5	17	16,5
	Eşi Ve Çocukları İle Birlikte	11	17,5	2	5,0	13	12,6
	Toplam	63	100,0	40	100,0	103	100,0
Total	Eşi İle Beraber	61	66,3	39	66,1	100	66,2
	Yalnız Kendisi	18	19,6	16	27,1	34	22,5
	Eşi Ve Çocukları İle Birlikte	13	14,1	4	6,8	17	11,3
	Toplam	92	100,0	59	100,0	151	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

5.4.1. Kentte Yerleşilen İlk Konut

Bu bölümde yukarıdaki veriler temel alınarak kente göç edenlerin yerleştikleri ilk konutların bulunduğu mahallelerin gelir gruplarına göre dağılımı, kente göç edilen tarihteki medeni durum ile evli olanların yalnız gelip gelmediği arasındaki ilişki, aşağıdaki tabloda incelenmiştir. Tabloda görüleceği gibi, göç edenlerin yarısı alt gelir grubu mahallelere, %38'lik bir kısım orta gelir grubu mahallelere, %12'lik bir bölüm, ise üst gelir grubu mahallelere yerleşmişlerdir. Dönemlere göre bakılacak olursa, 1960 ve 1980 arası dönemde bu durum değişiklik göstermemekte, ancak 1980 sonrası döneme gelindiğinde oran orta gelir grubu mahalleler lehine artış göstermektedir. Göç edenler arasında Ankara'ya bekar olarak gelenler, göç ettiği tarihte eşi ile ve eşi ve çocuklarıyla birlikte gelenler arasında da alt gelir grubu mahallelere yerleşenler yoğunlaşmakta, farklı olarak, kente göç ettiği tarihte evli olup kente yalnız gelenlerin orta ve alt gelir grubu mahallelere eşit oranda yerleşmiş oldukları gözlenmektedir. Kente bekar göç edenler yıllar itibariyle orta gelir grubu mahallelere, kente evli göç edip yalnız gelenler yıllar itibariyle alt gelir grubu

mahallelere, yine kente evli göç edip eşi ile ve eşi ve çocuklarıyla birlikte gelenler ise bütün dönemlerde alt gelir grubu mahallelerde yerleşmişlerdir.

Tablo 5.5 Göç Tarihindeki Medeni Durum, İlk Konutun Bulunduğu Mahalle ve Gelir Grupları Çapraz İncelemesi

Medeni Durum	Mahalle Gelir Grubu	1960 ve öncesi		1961-1980		1980 sonrası		Toplam	
		S	%	S	%	S	%	S	%
Bekar	Üst Gelir	1	3,7	12	19,7	4	10,0	17	13,3
	Orta Gelir	9	33,3	21	34,4	23	57,5	53	41,4
	Alt Gelir	17	63,0	28	45,9	13	32,5	58	45,3
	Toplam	27	100,0	61	100,0	40	100,0	128	100,0
Yalnız Kendisi	Üst Gelir	-	-	1	12,5	-	-	1	4,3
	Orta Gelir	2	66,7	4	50,0	5	41,7	11	47,8
	Alt Gelir	1	33,3	3	37,5	7	58,3	11	47,8
	Toplam	3	100,0	8	100,0	12	100,0	23	100,0
Eşi İle Beraber	Üst Gelir	2	20,0	1	9,1	2	6,3	5	9,4
	Orta Gelir	-	-	3	27,3	14	43,8	17	32,1
	Alt Gelir	8	80,0	7	63,6	16	50,0	31	58,5
	Toplam	10	100,0	11	100,0	32	100,0	53	100,0
Eşi ve Çocukları İle Birlikte	Üst Gelir	-	-	2	50,0	2	18,2	4	26,7
	Orta Gelir	-	-	-	-	4	36,4	4	26,7
	Alt Gelir	-	-	2	50,0	5	45,5	7	46,7
	Toplam	-	-	4	100,0	11	100,0	15	100,0
Toplam	Üst Gelir	3	7,5	16	19,0	8	8,4	27	12,3
	Orta Gelir	11	27,5	28	33,3	46	48,4	85	38,8
	Alt Gelir	26	65,0	40	47,6	41	43,2	107	48,9
	Toplam	40	100	84	100,0	95	100,0	219	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

5.4.2. Kentte Oturulan Konutların Niteliğine İlişkin Değişiklikler

Konuta ilişkin hareketliliğin en yoğun olduğu dönem kente göçten sonraki ilk yıllar olmakta ve kentte barınacak bir yer bulduktan ve bir işe yerleştikten sonra ilk yapılan şey daha kaliteli bir konut aramak olmaktadır (Ersoy, 1985:133).

Aşağıdaki tabloda kentte kalış süresi ve göç edilen yere göre değiştirilen konut sayıları özetlenmiştir. Bu verilere göre, göç edenlerin yarısının iki ya da üç konut değiştirdikleri, yaklaşık 1/5'inin dört ve üzeri, geri kalan %28'lik grubun ise hiç konut değiştirmedikleri görülmektedir. Dönemlere göre bakıldığında, 1960 ve öncesi dönemde ise beş konut değiştirenlerin, 1961-1980 yılları arasında iki konut değiştirenlerin, 1980 sonrası dönemde hiç konut değiştirmeyenlerin yoğunlukta olduğu gözlenmekte; başka bir deyişle, kentte

kalış süresi arttıkça değiştirilen konut sayısında artış olduğu ortaya çıkmaktadır.

Göç edilen yere göre ise, İskilip ilçe merkezi ve İskilip'in köyünden gelenlerin çoğunluğu iki konut değiştirmiş, ancak mekansal devinimi daha az olan grup İskilip'in köyünden göç edenlerdir. 1960 ve öncesi dönemde, İskilip'in köyünden gelenlerin çoğunluğu üç, İskilip ilçe merkezinden gelenlerin çoğunluğu beş konut değiştirmişlerdir. 1961-1980 döneminde her iki grup da iki; 1980 sonrası dönemde ise, İskilip'in köyünden gelenlerin çoğunluğu hiç konut değiştirmemişler, İskilip ilçe merkezinden göç edenlerin çoğunluğu iki konut değiştirmişlerdir. Yukarıdaki durum burada da kendini göstermiş, yani kentte kalış süresi arttıkça değiştirilen konut sayısı artmış, ancak bu artış daha çok İskilip ilçe merkezinden gelenlerde yoğunluk kazanmakta olduğu görülmektedir.

Tablo 5.6 Kentte Kalış Süresine Göre Ankara'da Değiştirilen Konut Sayısı

		Göç Edilen Yer					
		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in Köyü		Toplam	
Göç Edilen Dönem	Değiştirilen Konut Sayısı	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1960 ve Öncesi	Halen Aynı Konutta	-	-	-	-	-	-
	2. Konutu	1	3,6	1	14,3	2	5,7
	3. Konutu	5	17,9	6	85,7	11	31,4
	5. Konutu	6	21,4	-	-	6	17,1
	5. Konutu	12	42,9	-	-	12	34,3
	6. Konutu	2	7,1	-	-	2	5,7
	7 Ve Daha Fazla Konut	2	7,1	-	-	2	5,7
	Toplam	28	100,0	7	100,0	35	100,0
1961-1980	Halen Aynı Konutta	11	14,7	6	24,0	17	17,0
	2. Konutu	23	30,7	13	52,0	36	36,0
	3. Konutu	18	24,0	1	4,0	19	19,0
	5. Konutu	12	16,0	3	12,0	15	15,0
	5. Konutu	7	9,3	1	4,0	8	8,0
	6. Konutu	2	2,7	-	-	2	2,0
	7 Ve Daha Fazla Konut	2	2,7	1	4,0	3	3,0
	Toplam	75	100,0	25	100,0	100	100,0
1980 Sonrası	Halen Aynı Konutta	44	38,9	23	45,1	67	40,9
	2. Konutu	36	31,9	17	33,3	53	32,3
	3. Konutu	22	19,5	8	15,7	30	18,3

	5. Konutu	9	8,0	-	-	9	5,5
	5. Konutu	2	1,8	3	5,9	5	3,0
	6. Konutu	-	-	-	-	-	-
	7 Ve Daha Fazla Konut	-	-	-	-	-	-
	Toplam	113	100,0	51	100,0	164	100,0
Toplam	Halen Aynı Konutta	55	25,5	29	34,9	84	28,1
	2. Konutu	60	27,8	31	37,3	91	30,4
	3. Konutu	45	20,8	15	18,1	60	20,1
	5. Konutu	27	12,5	3	3,6	30	10,0
	5. Konutu	21	9,7	4	4,8	25	8,4
	6. Konutu	4	1,9	-	-	4	1,3
	7 Ve Daha Fazla Konut	4	1,9	1	1,2	5	1,7
	Toplam	216	100,0	83	100,0	299	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Aşağıdaki tabloda ise göç edilen yıllara göre yerleşilen ilk ve halen oturulan konutun tipi gösterilmektedir. Buna göre, toplam göç edenlerin %57'sinin ilk konutları gecekondu tipinde olmakta ve bu oranın yıllara göre dağılımı, 1960 ve öncesi dönemde en üst düzeye ulaşmaktadır. Ancak, ilk ve mevcut konutlar karşılaştırıldığında, gecekondu oranı %57'den %29'a düşmüştüğü gözlenmektedir. Ayrıca, gecekondu konut tipine yönelen kesimi ağırlıklı olarak İskilip'in köyünden göç edenler oluşturmaktadır. Kentte kalış süresi arttıkça gecekondu tipinden apartman tipi konuta yerleşme oranı artmış olduğu gözlenmektedir; ancak bu iyileşmenin İskilip'in köyünden göç eden grupta daha yavaş olduğu ve yine aynı kesimin mevcut konutlarının gecekondu ve apartman tipi olması durumu yarı yarıya bir orana ulaştığı göze çarpmaktadır. Veriler arasında ilk konutun gecekondu tipinde olup gecekondunun bulunduğu semtin ıslah imar planı var mı sorusuna yanıt verenler 26 hane olmuştur. Bu hanelerin 14'ü yani yaklaşık %73'ünün ıslah imar planı bulunduğu; geri kalan 7 hanelerin yani %26'sının ıslah imar planının bulunmadığı saptanmıştır.

Tablo 5.7 Kentte Kalış Süresine Göre İlk ve Mevcut Konutların Tipi

		İlk Konut			Mevcut Konut		
		Göç Edilen Yer			Göç Edilen Yer		
		İskilip ilçe merkezi	İskilip Köy	Toplam	İskilip ilçe merkezi	İskilip Köy	Toplam
1960 Öncesi	Apartman	6	-	6	3	3	21
		%26,1		%20,0	%15,0	%75,0	%87,5
	Gecekondu	17	7	24	2	1	3
		%73,9	%100,0	%80,0	%10,0	%25,0	%12,5
1961-1980	Apartman	23	7	30	20	4	24
		%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0
	Gecekondu	29	5	34	47	6	53
		%48,3	%27,8	%43,6	%79,7	%27,3	%65,4
1980 Sonrası	Apartman	31	13	44	12	16	28
		%51,7	%72,2	%56,4	%20,3	%72,7	%34,6
	Gecekondu	60	18	78	59	22	81
		%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0
Toplam	Apartman	39	7	46	68	27	95
		%57,4	%25,9	%48,4	%78,2	%58,7	%71,4
	Gecekondu	29	20	49	19	19	38
		%42,6	%74,1	%51,6	%21,8	%41,3	%28,6
Toplam	Apartman	74	12	86	133	36	169
		%49,0	%23,1	%42,4	%80,1	%50,0	%71,0
	Gecekondu	77	40	117	33	36	69
		%51,0	%76,9	%57,6	%19,9	%50,0	%29,0
Toplam	Toplam	151	52	203	166	72	238
		%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Konutların niteliği ile ilgili veriler incelendiğinde ise, bir konutta olması gereken temel gereksinimlerden olan elektrik ve su, göç edenlerin ilk konutlarının hemen hepsinde görülmekte, ilk yerleşilen konutlarda bu altyapının varlığı yıllara göre artış göstererek ortalama %96 düzeyine ulaşmaktadır. Bir çok az gelişmiş ülkede göçmenlerin yaşadığı mekanların altyapı olanakları ile karşılaştırıldığında bu verilerin oldukça sevdirici olduğu söylenebilir. Ancak, bu kamusal hizmetlerin nitelikleri konusunda elimizde ayrıntılı bir veri olmadığı için bu konuda bir değerlendirme yapılamadığını da burada belirtmelidir.

Gelir düzeyine göre mevcut konutun tipine bakıldığında ise, tüm denekler için gelir düzeyi arttıkça apartman tipi konutlara yerleşme oranının arttığı görülmektedir. Bu durum dönemlere göre düzenli bir değişiklik göstermemektedir.

Tablo 5.8 Gelir Düzeyine Göre (Milyon TL) Ankara'daki Mevcut Konutun Tipi

Gelir düzeyi	Konut Tipi	1960 ve öncesi		1961-1980		1980 sonrası		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
303 ¹² ve altı	Apartman	2	100,0	-	-	5	23,8	7	26,9
	Gecekondu	-	-	3	100,0	16	76,2	19	73,1
	Toplam	2	100,0	3	100,0	21	100,0	26	100,0
304-500	Apartman	4	66,7	7	30,4	28	65,1	39	54,2
	Gecekondu	2	33,3	16	69,6	15	34,9	33	45,8
	Toplam	6	100,0	23	100,0	43	100,0	72	100,0
501-1000	Apartman	3	75,0	17	68,0	37	84,1	57	78,1
	Gecekondu	1	25,0	8	32,0	7	15,9	16	21,9
	Toplam	4	100,0	25	100,0	44	100,0	73	100,0
1001 ve üstü	Apartman	12	100,0	29	96,7	25	100,0	66	98,5
	Gecekondu	-	-	1	3,3	-	-	1	1,5
	Toplam	12	100,0	30	100,0	25	100,0	67	100,0
Toplam	Apartman	21	87,5	53	65,4	95	71,4	169	71,0
	Gecekondu	3	12,5	28	34,6	38	28,6	69	29,0
	Toplam	24	100,0	81	100,0	133	100,0	238	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Konutta doğalgaz altyapısı bulunan konut, kentte altyapının olmadığı yıllarda yerleşilen ilk konutlarda olmamakla birlikte bu durum yıllar itibariyle hızla değişmiştir. Halen mevcut konutların yaklaşık yarısında bu altyapının bulunduğu gözlenmektedir. Buna ek olarak, kentte kalış süresi arttıkça oturlan konutlarda bu niteliğin bulunma olasılığının yükseldiği görülmektedir. Konutta kalorifer tesisatı olup olmadığına bakıldığında ise, ilk konutlarda bu altyapının bulunmadığı ancak, yıllar itibariyle kalorifer tesisatı olmayan konut oranının azaldığı görülmektedir. Mevcut konutların yaklaşık yarısında bulunan bu niteliğin kentte kalış süresine bağlı olarak arttığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca konutlarda kalorifer bulunan yapı oranının Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları dahilinde yaklaşık %20 olduğu (DİE 2000 yılı İnşaat Araştırması) göz önünde bulundurulduğunda, İskilip'ten göç edenlerin halen oturdukları konutların %52 sinde kalorifer tesisatı olması oldukça iyimser bir tablo çizmektedir.

¹² 2004 yılı Nisan ayı itibariyle belirlenen asgari ücret net 303 milyon TL'dir.

Tablo 5.9 İlk ve Mevcut Konutlardaki Su, Elektrik, Doğalgaz ve Kalorifer Durumu

			Su		Elektrik		Doğalgaz		Kalorifer	
			İlk Kon.	Mev. Kon.	İlk Kon.	Mev. Kon.	İlk Kon.	Mev. Kon.	İlk Kon.	Mev. Kon.
1960 Öncesi	Var	S	24	30	24	30	-	20	2	22
		%	77,4	100,0	77,4	100,0		66,7	6,5	73,3
	Yok	S	7	-	7	-	31	10	29	8
		%	22,6		22,6		100,0	33,3	93,5	26,7
	Top	S	31	30	31	30	31	30	31	30
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1961-1980	Var	S	70	88	70	89	4	54	10	49
		%	92,1	98,9	92,1	100,0	5,3	60,7	13,7	55,1
	Yok	S	6	1	6	-	72	35	63	40
		%	7,9	1,1	7,9		94,7	39,3	86,3	44,9
	Top	S	76	89	76	89	76	89	73	89
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1980 Sonrası	Var	S	91	157	91	157	14	79	21	73
		%	96,8	100,0	96,8	100,0	14,9	50,6	22,8	46,8
	Yok	S	3	-	3	-	80	77	71	83
		%	3,2		3,2		85,1	49,4	77,2	53,2
	Top	S	94	157	94	157	94	156	92	156
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Toplam	Var	S	185	275	185	276	18	153	33	144
		%	92,0	99,6	92,0	100,0	9,0	55,6	16,8	52,4
	Yok	S	16	1	16	-	183	122	163	131
		%	8,0	0,4	8,0		91,0	44,4	83,2	47,6
	Top	S	201	276	201	276	201	275	196	275
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 5.10 İlk Konutun Nitelikleri

İlk Konutun Nitelikleri	1960 ve öncesi			1961-1980		
	Var	Yok	Toplam	Var	Yok	Toplam
Ev içinde ayrı mutfak	20	11	31	69	7	76
	%64,5	%35,5	%100,0	%90,8	%9,2	%100,0
Ev içinde ayrı banyo	21	10	31	62	14	76
	%67,7	%32,3	%100,0	%81,6	%18,4	%100,0
Ev içinde tuvalet	23	8	31	64	12	76
	%74,2	%25,8	%100,0	%84,2	%15,8	%100,0
Su	24	7	31	70	6	76
	%77,4	%22,6	%100,0	%92,1	%7,9	%100,0
Elektrik	24	7	31	70	6	76
	%77,4	%22,6	%100,0	%92,1	%7,9	%100,0
Doğalgaz	-	31	31	4	72	76
		%100,0	%100,0	%5,3	%94,7	%100,0
Kalorifer	2	29	31	10	63	73
	%6,5	%93,5	%100,0	%13,7	%86,3	%100,0
İlk Konutun Nitelikleri	1980 sonrası			Toplam		
	Var	Yok	Toplam	Var	Yok	Toplam
Ev içinde ayrı mutfak	90	4	94	179	22	201
	%95,7	%4,3	%100,0	%89,1	%10,9	%100,0
Ev içinde ayrı banyo	88	5	93	171	29	200
	%94,6	%5,4	%100,0	%85,5	%14,5	%100,0
Ev içinde tuvalet	76	17	93	163	37	200
	%81,7	%18,3	%100,0	%81,5	%18,5	%100,0
Su	91	3	94	185	16	201
	%96,8	%3,2	%100,0	%92,0	%8,0	%100,0
Elektrik	91	3	94	185	16	201
	%96,8	%3,2	%100,0	%92,0	%8,0	%100,0
Doğalgaz	14	80	94	18	183	201
	%14,9	%85,1	%100,0	%9,0	%91,0	%100,0
Kalorifer	21	71	92	33	163	196
	%22,8	%77,2	%100,0	%16,8	%83,2	%100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tablo göç edilen dönemde deneklerin ilk konutlarının konfor durumunu göstermektedir. Tabloya göre, ilk konutta doğalgaz dışında, konut konfor elemanları yıllara göre artış göstermektedir. Kentte kalış süresine göre

bu yönde bir değerlendirme yapabilmek için ilk konuttan sonraki konutların niteliklerine bakmak gerekecektir.

Yerleşilen ilk konut içinde oda haricinde mutfak, banyo ve tuvaletin olup olmadığına bakıldığında, özellikle 1960 ve öncesi göç edenlerin ayrı mutfak, tuvalet, banyolarının olmadığı; özellikle gecekondularda mutfak ve banyo gereksinimlerini odanın bir köşesinde ya da gecekondunun girişinde çözdükleri görülmektedir.

Tablo 5.11 Değiştirilen Konutların Nitelikleri

		Mevcut konut		İlk konut		II. Konut		III. Konut		IV. Konut	
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Ayrı mutfak	Var	192	99,5	179	89,1	104	93,7	55	88,7	36	90,0
	Yok	1	0,5	22	10,9	7	6,3	7	11,3	4	10,0
	Top	193	100,0	201	100,0	111	100,0	62	100,0	40	100,0
Ayrı banyo	Var	193	99,5	171	85,5	103	92,8	55	88,7	35	87,5
	Yok	1	0,5	29	14,5	8	7,2	7	11,3	5	12,5
	Top	194	100,0	200	100,0	111	100,0	62	100,0	40	100,0
Ayrı WC	Var	187	96,9	163	81,5	100	90,1	53	85,5	34	85,0
	Yok	6	3,1	37	18,5	11	9,9	9	14,5	6	15,0
	Top	193	100,0	200	100,0	111	100,0	62	100,0	40	100,0
Su	Var	193	99,5	185	92,0	106	95,5	55	88,7	37	97,4
	Yok	1	0,5	16	8,0	5	4,5	7	11,3	1	2,6
	Top	194	100,0	201	100,0	111	100,0	62	100,0	38	100,0
Elektrik	Var	194	100,0	185	92,0	106	95,5	57	91,9	37	97,4
	Yok	-	-	16	8,0	5	4,5	5	8,1	1	2,6
	Top	194	100,0	201	100,0	111	100,0	62	100,0	38	100,0
Doğalgaz	Var	105	54,4	18	9,0	12	10,8	10	16,7	17	44,7
	Yok	88	45,6	183	91,0	99	89,2	50	83,3	21	55,3
	Top	193	100,0	201	100,0	111	100,0	60	100,0	38	100,0
Kaldırım	Var	114	59,1	33	16,8	22	20,2	21	33,9	18	47,4
	Yok	79	40,9	163	83,2	87	79,8	41	66,1	20	52,6
	Top	193	100,0	196	100,0	109	100,0	62	100,0	38	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tabloya göre konutlardaki konfor durumunu belirleyen nitelikler arasında ev içinde ayrı mutfak, banyo ve tuvalet ile elektrik ve suyu olan konut oranı, kentte kaçınıcı konutta oturulduğuna göre düzenli bir artış göstermemekle birlikte, ilk konutlarla karşılaştırıldığında mevcut konutlarda bu oranda gözle görülür bir artış görülmektedir. Fakat, konutlarda doğalgaz ve kalorifer olma olasılığı konut değişimine koşut olarak düzenli bir artış göstermiştir. Başka bir deyişle, kentte kalış süresi arttıkça konut niteliğindeki değişimlerin iyileşmekte olduğu söylenebilir.

Tablo 5.12 ve 5.13’de sunulan veriler göçmenlerin kente yalnız ya da eşi ve çocuklarıyla gelmelerine göre gereksinim duyulacak konut tipinin ve niteliğinin farklı olabileceğini göstermektedir. Bu durum gelir düzeyinden bağımsız olmamakla birlikte, bireyin kaynaklarını konut ihtiyacına göre kullanmasında hane halkı sayısının da payı olduğu belirtilmelidir. Bu noktada, verilere göre kente yalnız göç edenlerin tercih edebileceği konut büyüklüğü, aşağıdaki tablodan da izleneceği gibi, yerleşilen ilk konutlarda 1-2 odalı konutlarda yoğunlaşmaktadır. İlgili tabloda a görüleceği gibi, göç ettiği tarihte evli olup da yalnız kendisi göç edenlerin %42,1’inin ilk konutunun bir odalı olması dikkat çekicidir. Eşi ve çocukları ile birlikte kente yerleşenlerin ağırlıklı tercihi ise 2-3 odalı konutlar olmaktadır. Kısaca, yerleşilen ilk konuttaki oda sayısı arttıkça kente yalnız göç edenlerin tercihleri azalmaktadır. Aynı durum, konutun konfor durumunda da gözlenmekte, kente yalnız gelenlerin konfor tercihlerini çok daha mütevazı olduğu görülmektedir.

Tablo 5.12 Göç Ettiği Tarihte Evli Olanlar İçin İlk Konutun Niteliği

İlk konutun nitelikleri		Yalnız kendisi		Eşi ile		Eşi ve çocukları ile		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ayrı mutfak	Var	18	85,7	54	98,2	14	93,3	86	94,5
	Yok	3	14,3	1	1,8	1	6,7	5	5,5
	Top	21	100,0	55	100,0	15	100,0	91	100,0
Ayrı banyo	Var	17	81,0	50	92,6	15	100,0	82	91,1
	Yok	4	19,0	4	7,4	-	-	8	8,9
	Top	21	100,0	54	100,0	15	100,0	90	100,0
Ayrı WC	Var	13	61,9	47	87,0	13	86,7	73	81,1
	Yok	8	38,1	7	13,0	2	13,3	17	18,9
	Top	21	100,0	54	100,0	15	100,0	90	100,0
Su	Var	19	90,5	54	98,2	15	100,0	88	96,7
	Yok	2	9,5	1	1,8	-	-	3	3,3
	Top	21	100,0	55	100,0	15	100,0	91	100,0
Elektirik	Var	14	66,7	54	98,2	15	100,0	83	91,2
	Yok	7	33,3	1	1,8	-	-	8	8,8
	Top	21	100,0	55	100,0	15	100,0	91	100,0
Doğal gaz	Var	-	-	6	10,9	2	13,3	8	8,8
	Yok	21	100,0	49	89,1	13	86,7	83	91,2
	Top	21	100,0	55	100,0	15	100,0	91	100,0
Kalori fer	Var	1	4,8	8	14,8	4	26,7	13	14,4
	Yok	20	95,2	46	85,2	11	73,3	77	85,6
	Top	21	100,0	54	100,0	15	100,0	90	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 5.13 Göç Edildiğindeki Medeni Durum ve İlk Konutun Oda Sayısı İncelemesi

	Bekar Göç Edenler		Yalnız kendisi		Eşi ile beraber		Eşi ve çocukları ile birlikte		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Salon hariç oda sayısı										
Bir oda	26	22,6	8	42,1	9	17,0	1	6,7	44	21,8
İki oda	61	53,0	9	47,4	30	56,6	11	73,3	111	54,9
Üç oda	26	22,6	1	5,3	13	24,5	3	20,0	43	21,3
Dört oda	2	1,7	1	5,3	-	-	-	-	3	1,5
Beş oda	-	-	-	-	1	1,9	-	-	1	0,5
Toplam	115	100,0	19	100,0	53	100,0	15	100,0	202	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 5.14 Ankara'daki İlk Konutta Salon Hariç Oda Sayısı

Salon Hariç Oda		İlçe merkezi		Köy		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1960 öncesi	Bir oda	6	24,0	2	33,3	8	25,8
	İki oda	12	48,0	4	66,7	16	51,6
	Üç oda	6	24,0	-	-	6	19,4
	Dört oda	1	4,0	-	-	1	3,2
	Beş oda	-	-	-	-	-	-
	Toplam	25	100,0	6	100,0	31	100,0
1961-1980	Bir oda	14	25,5	5	31,3	19	26,8
	İki oda	32	58,2	10	62,5	42	59,2
	Üç oda	9	16,4	1	6,3	10	14,1
	Dört oda	-	-	-	-	-	-
	Beş oda	-	-	-	-	-	-
	Toplam	55	100,0	16	100,0	71	100,0
1980 sonrası	Bir oda	9	13,8	4	16,0	13	14,4
	İki oda	32	49,2	17	68,0	49	54,4
	Üç oda	23	35,4	3	12,0	26	28,9
	Dört oda	-	-	1	4,0	1	1,1
	Beş oda	1	1,5	-	-	1	1,1
	Toplam	65	100,0	25	100,0	90	100,0
Toplam	Bir oda	29	20,0	11	23,4	40	20,8
	İki oda	76	52,4	31	66,0	107	55,7
	Üç oda	38	26,2	4	8,5	42	21,9
	Dört oda	1	0,7	1	2,1	2	1,0
	Beş oda	1	0,7	-	-	1	0,5
	Toplam	145	100,0	47	100,0	192	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç edilen dönemlere göre, ilk konutlar genellikle bir ve iki odalıdır. Köyden göç edenlerde üç odalı konuta sahip olma oranının ilçe merkezinden göç edenlere oranla daha düşük olduğu görülmektedir. 1980 sonrası göç edenlerde ilk konutun tek odalı olma oranının 1980 öncesi göç edenlere oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Bunda tek odalı konut standardının Türkiye'de gelişmemiş olması da etken olabilir.

Aşağıdaki tabloda ise, kişi başına düşen oda sayısı Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları dahilindeki verilerle karşılaştırılarak incelenmiştir. Buna göre, göç eden tüm deneklerin yarısından fazlasında (%54,0), kişi başına 0,6-1 oda düşmektedir. Buna karşılık Ankara Büyükşehir Belediyesi genelinde de bu durum değişmemekte ancak, oran düşmektedir. Buna ek olarak, Ankara Büyükşehir Belediyesi genelinde hanelerin yarısına yakın bir oranında (%46,7) kişi başına düşen oda sayısı 1,1-2 oda arasında değişmektedir. Özetle, Ankara Büyükşehir Belediyesi geneline kıyasla İskilip'ten Ankara'ya göç edenlerin kişi başına düşen oda sayısı daha düşüktür.

Tablo 5.15 Kişi Başına Düşen Oda Sayısı

	Göç Eden Tüm Denekler		Ankara Büyükşehir Belediyesi Genel ¹³	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
0,5 oda ve altı	10	4,0	18152	2,2
0,6-1 oda	136	54,0	293066	34,8
1,1-1,5 oda	62	24,6	226962	27,0
1,6-2 oda	21	8,3	165544	19,7
2,1 oda ve üstü	23	9,1	137390	16,3
Toplam	252	100,0	841114	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

¹³ DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı, "Hanehalkı Büyüklüğü Ve Oturulan Konutun Oda Sayısına Göre Hanehalkı Sayısı", s. 233; verileri temel alınmıştır.

Tablo 5.16 Kentte Kalış Süresine Göre Kişi Başına Düşen Salon Dahil Oda Sayısı

		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü		Toplam	
Göç dönemi	Kişi başına düşen salon dahil oda sayısı	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1960 ve öncesi	0,5 oda ve altı	-	-	-	-	-	-
	0,6-1 oda	5	21,7	1	50,0	6	24,0
	1,1-1,5 oda	5	21,7	-	-	5	20,0
	1,6-2 oda	5	21,7	-	-	5	20,0
	2,1 oda ve üstü	8	34,8	1	50,0	9	36,0
	Toplam	23	100,0	2	100,0	25	100,0
1961-1980	0,5 oda ve altı	2	3,3	1	4,5	3	3,7
	0,6-1 oda	29	48,3	14	63,6	43	52,4
	1,1-1,5 oda	18	30,0	4	18,2	22	26,8
	1,6-2 oda	7	11,7	1	4,5	8	9,8
	2,1 oda ve üstü	4	6,7	2	9,1	6	7,3
	Toplam	60	100,0	22	100,0	82	100,0
1980 sonrası	0,5 oda ve altı	2	2,1	5	10,6	7	4,9
	0,6-1 oda	50	52,1	36	76,6	86	60,1
	1,1-1,5 oda	30	31,3	5	10,6	35	24,5
	1,6-2 oda	7	7,3	1	2,1	8	5,6
	2,1 oda ve üstü	7	7,3	-	-	7	4,9
	Toplam	96	100,0	47	100,0	143	100,0
Toplam	0,5 oda ve altı	4	2,2	6	8,5	10	4,0
	0,6-1 oda	84	46,9	51	71,8	135	54,0
	1,1-1,5 oda	53	29,6	9	12,7	62	24,8
	1,6-2 oda	19	10,6	2	2,8	21	8,4
	2,1 oda ve üstü	19	10,6	3	4,2	22	8,8
	Toplam	179	100,0	71	100,0	250	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Genel olarak bakıldığında, %54,0 ile kişi başına düşen oda sayısı 0,6-1 arasında yoğunlaşmaktadır. Ancak bu oranı yukarıya çekenin, İskilip'in köyünden göç edenler (%71,8) olduğu görülmektedir. İskilip'in köyünden göç edenler arasında, özellikle 1980 sonrası göç edenlerde bu oran oldukça yüksektir (76,6).

Kentte kalış süresine göre tabloyu incelediğimizde, süre arttıkça İskilipli göçmenlerin yaşadıkları konutlarda kişi başına düşen oda sayısının yükseldiği görülmektedir. Ancak ilçe merkezinden göç edenlerde artış düzenli olmasına karşın, köyden göç edenlerde böyle bir düzen görülmemektedir.

5.4.3. Kentte Değiştirilen Konut Alanları

Aşağıdaki tabloda görüleceği gibi, görüşülen hanelerin %42,8 si kente yerleştikten sonra hiç mahalle değiştirmemiş, %30,2'si ise 1 mahalle değiştirmiştir. Ancak ilçe merkezi ve köyden göç edenler ayrımı dikkate alındığında bir farklılaşma göze çarpmaktadır. Bu farklılaşma, ilçe merkezinden göç edenlerde mahalle değiştirme oranının köyden göç edenlere kıyasla daha yüksek olduğu şeklindedir. Bir başka deyişle, ilçe merkezinden göç edenlerin mekansal hareketlilikleri köyden göç edenlerden daha yüksektir.

Tablo 5.17 Kentte Kalış Süresine Göre Değiştirilen Mahalle Sayısı

		İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü		Toplam	
Göç Edilen Dönem	Değiştirilen Mahalle Sayısı	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1960 ve öncesi	0	1	3,6	-	-	1	2,9
	1	6	21,4	5	71,4	11	31,4
	2	11	39,3	2	28,6	13	37,1
	3	9	32,1	-	-	9	25,7
	4	1	3,6	-	-	1	2,9
	Toplam	28	100,0	7	100,0	35	100,0
1961-1980	0	21	28,4	9	39,1	30	30,9
	1	24	32,4	9	39,1	33	34,0
	2	17	23,0	3	13,0	20	20,6
	3	8	10,8	1	4,3	9	9,3
	4	4	5,4	1	4,3	5	5,2
	Toplam	74	100,0	23	100,0	97	100,0
1980 sonrası	0	60	56,6	31	66,0	91	59,5
	1	31	29,2	11	23,4	42	27,5
	2	11	10,4	5	10,6	16	10,5
	3	4	3,8	-	-	4	2,6
	4	-	-	-	-	-	-
	Toplam	106	100,0	47	100,0	153	100,0
Toplam	0	82	39,4	40	51,9	122	42,8
	1	61	29,3	25	32,5	86	30,2
	2	39	18,8	10	13,0	49	17,2
	3	21	10,1	1	1,3	22	7,7
	4	5	2,4	1	1,3	6	2,1
	Toplam	208	100,0	77	100,0	285	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Kentte kalış süresine göre bir değerlendirme yapıldığında ise, kentte kalış süresine bağlı olarak mekansal hareketliliğin de arttığı sonucuna varılmaktadır. 1960 öncesinde Ankara'ya gelen hanelerin %75'i 2 ve daha çok mahalle değiştirmişlerken, 1980 sonrasında gelenler içinde bu oran %14 dolayındadır.

Tablo 5.18 İlk ve Mevcut Konutun Bulunduğu Mahallelerin Sosyo-Ekonomik Konumu

Mahalle Gelir Grubu	İlk Konut		Mevcut Konut	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Üst Gelir	28	13,4	32	11,7
Orta Gelir	82	39,2	137	50,2
Alt Gelir	99	47,4	104	38,1
Toplam	209	100,0	273	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Hanelerin kentteki ilk ve mevcut konutlarının bulunduğu mahallelerin sosyo-ekonomik konumuna bakıldığında ise; genellikle ilk konutların görece alt gelir grubu kentlilerin yaşadıkları mahallelerde olduğu ve mevcut konutların daha çok orta gelir grubunun yerleşik olduğu mahallelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak bu durumun daha iyi anlaşılması için, başka dinamiklerin de göz önüne alınması gerekir.

Tablo 5.19 Göç Edilen Dönem, Değiştirilen Konut ve Mahallelerin Sosyo-Ekonomik Konumu Çapraz İncelemesi

	Mahalle Gelir Grubu	Mevcut Konut		İlk Konut		II. Konut		III. Konut		IV. Konut	
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
1980 öncesi	üst gelir	18	14,3	20	17,5	13	16,5	13	26,0	10	37,0
	orta gelir	64	50,8	34	29,8	31	39,2	23	46,0	16	32,0
	alt gelir	44	34,9	60	52,6	35	44,3	14	28,0	-	-
	Toplam	126	100,0	114	100,0	79	100,0	50	100,0	27	100,0
1980 sonrası	üst gelir	13	9,0	8	8,7	-	-	-	-	-	-
	orta gelir	72	50,0	47	51,1	12	32,4	7	53,8	3	75,0
	alt gelir	59	41,0	37	40,2	-	-	-	-	-	-
	Toplam	144	100,0	92	100,0	37	100,0	13	100,0	4	100,0
Toplam	üst gelir	31	11,5	28	13,6	17	14,7	13	20,6	10	32,3
	orta gelir	136	50,4	81	39,3	43	37,1	30	47,6	19	61,3
	alt gelir	103	38,1	97	47,1	56	48,3	20	31,7	-	-
	Toplam	270	100,0	206	100,0	116	100,0	63	100,0	31	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tabloya göre hanelerin konutlarının bulunduğu mahallenin gelir düzeyi, kentte kalış süresi arttıkça yükselmektedir. 1980 öncesi göç edenlerin

değiştirdikleri konutların yer aldığı mahallelerin gelir düzeyindeki artışa bakarak, 1980 sonrası göç edenlerde de ileriki yıllarda benzer bir iyileşme görüleceği tahmin edilebilir. Bu durum Modernleşme Okulu'nun söylemini destekler niteliktedir. Yerleşilen ilk konut alanlarının kent içindeki dağılımına bakıldığında ise, dönemlere göre farklılık görülmektedir. 1961 ve öncesi dönemde ilk konutlar belli alanlarda yoğunlaşırken, daha sonraki dönemlerde yerleşilen alanların kent bütününe dağıldığı görülmektedir (bkz. Gösterim 1-9). Bu bulgu Ersoy'un çalışmasıyla da paralellik göstermektedir. Diğer bir anlatımla, İskilipli göçmenler Ankara'daki ilk konutlarını kentin belirli bir bölgesinden seçmekte ve bu eğilim zaman içinde azalmaktadır. Göç edenlerin konut bulmak için kentte daha önceden yerleşmiş olan İskiliplilerle kurdukları temasın zaman içinde zayıflaması ve işyerlerini kent içindeki mekansal dağılımı buna neden olarak gösterilebilir. Nitekim, ilk konutun bulunma biçimi dönemlere göre değişmekte; hemşeri/akraba alınan yardım oranı zamanla azalırken, emlakçı yardımıyla konut bulma oranı zamanla artmaktadır.

Tablo 5.20 Göç Edilen Yere Göre Konutların Bulundukları Mahalle Grupları

Mahalle Gelir Grubu		İlk Konut	II. Konut	III. Konut	IV. Konut
İlçe Merkezi	Üst Gelir	23	16	13	9
		%14,6	%16,7	%23,2	%33,3
	Orta Gelir	65	40	23	16
		%41,4	%41,7	%41,1	%59,3
	Alt Gelir	69	40	20	-
		%43,9	%41,7	%35,7	-
İskilip'in Köyü	Üst Gelir	5	-	-	-
		%10,2	-	-	-
	Orta Gelir	16	3	7	3
		%32,7	%15,0	%100,0	%75,0
	Alt Gelir	28	16	-	-
		%57,1	%80,0	-	-
Toplam	Üst Gelir	28	17	13	10
		%13,6	%14,7	%20,6	%32,3
	Orta Gelir	81	43	30	19
		%39,3	%37,1	%47,6	%61,3
	Alt Gelir	97	56	20	-
		%47,1	%48,3	%31,7	-
Toplam	Toplam	206	116	63	31
		%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Bir üstteki tabloda yer alan veriler ise Modernleşme Okulu'nun savlarının ancak gelir ve eğitim düzeyi görece yüksek göçmen kesimi için geçerli

olabileceğini göstermektedir. İskilip ilçe merkezinden göç edenlerde görülen, yeni konutlara geçenlerin sosyo ekonomik durumu daha iyi olan mahallelerde konumlandığı verisi, köyden göç edenler için geçerliliğini büyük ölçüde yitirmektedir. Önceki bölümde ortaya çıkmış olan köyden göç edenlerin konut hareketliliğinin ilçe merkezinden gelenlere kıyasla daha yavaş olması durumunu da göz önüne aldığımızda, ilk konutun mahallesi alt gelir grubuna dahil olan göçmenlerin oranı %57,1 iken, ikinci konutta bu oran %80,0'e çıkmaktadır. İlçe merkezinden göç edenlerde ise, ilk konutu gelir düzeyi yüksek mahallerde oturanların oranı, son konutta iki katına yükselmektedir. Dolayısıyla Modernleşme Okulu'nun söylemi ilçe merkezinden göç eden kesim için geçerli olurken, köyden göç edenlerde doğrulanmamaktadır.

5.4.4. Konut Sahipliği

İskilip'ten Ankara'ya göç edenlerin konut sahipliğine bakıldığında ise mevcut konutların %60,8'inde ev sahipliği olduğu görülmektedir. Bu oran Ankara Büyükşehir Belediyesi genelinde %56'dır (DİE, 2000: 228). Ersoy'un (1985) bulgularına göre ise, Ankara'ya yerleşen İskiliplilerde ortalama konut sahipliği oranı %40'dır. Ancak bu durum görüldüğü gibi zamanla artış göstermiştir ve Ankara Büyükşehir Belediyesi geneli oranını bile geçmiştir.

Aşağıdaki tabloda göçmenlerin ilk konutlarında genellikle kiracı oldukları, mevcut konutlarda ise mülk sahibi oldukları görülmektedir. Ancak konut değiştirdikçe kiracılıktan mülk sahipliğine geçmede düzenli bir değişimin görülmemesi birikimlerin konut ya da başka alanlara yapılması tercihine, konut değiştirme nedenlerine, gelir düzeyine ve diğer etkenlere bağlı olarak değişebilir.

Tablo 5.21 Değiştirilen Konutlara Göre Konut Sahipliği

	Kendisine ait		Kiracı		kira ödemedenden kullanım		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Mevcut Konut	166	60,8	99	36,3	8	2,9	273	100,0
İlk Konut	17	8,1	168	79,6	26	12,3	211	100,0
II. Konut	29	24,8	86	73,5	2	1,7	117	100,0
III. Konut	11	18,3	46	76,7	3	5,0	60	100,0
IV. Konut	13	44,8	16	55,2	-	-	29	100,0
V. Konut	2	28,6	5	71,4	-	-	7	100,0
VI. Konut	2	40,0	3	60,0	-	-	5	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Aşağıdaki tablodan da izlenebileceği gibi, mevcut konutların diğer konutlara göre satın alınarak elde edilmesi, kentte kalış süresi arttıkça konut sahibi olma olasılığı; Kartal'ın (1978) ve Ersoy'un (1985) vardıkları sonuçlara benzer bir

biçimde bu örnekte de artış göstermektedir. Buna ek olarak, yıllar itibariyle en fazla konut satın alınan dönem 1981-1990 yılları arasında yaşanmış, yine Ersoy'un (1985) tespiti olan, kente yakın geçmişte yerleşenlerin daha kısa süre içerisinde konut sahibi olmaları durumu devam etmektedir.

Tablo 5.22 Göç Dönemine Göre Konut Satın Alma Durumu

		Mev. Kon.	İlk Kon.	II. Kon.	III. Kon.	IV. Kon.	V. Kon.	V. Kon.
Göç dönemi	1951 öncesi	3	1	-	-	1	-	-
	1951-1960	14	-	-	1	5	-	1
	1961-1970	19	-	4	1	2	-	1
	1971-1980	23	-	2	-	-	-	-
	1981-1990	33	6	6	-	1	-	-
	1991 ve sonrası	15	3	-	-	-	-	-
Toplam		107	10	12	2	9	-	2

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Aşağıdaki tabloda mevcut konutta mülk sahibi olma oranı %65,5'tir. İlçe merkezi ve köyden göç edenlerde bu durum karşılaştırıldığında, ilçe merkezinden göç edenlerin mevcut konutta mülk sahibi olmalarının daha yüksek olduğu görülmektedir (%69,6 ilçe merkezi, %55,9 köyden göç edenler). Kentte kalış süresine göre bakıldığında, kentte kalış süresi arttıkça mülk sahibi olma oranının düzenli bir şekilde yükseldiği, ilçe merkezinden göç edenlerde mülk sahibi olma hızının köyden göç edenlere kıyasla daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 5.23 Göç Dönemi ve Göç Edilen Yere Göre Konut Sahipliği

		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in Köyü		Toplam	
	Mülkiyet Durumu	İlk Konut	Mevcut Konut	İlk Konut	Mevcut Konut	İlk Konut	Mevcut Konut
1960 ve öncesi	Kendisine Ait	1 %3,7	16 %88,9	-	3 %75,0	1 %2,9	19 %86,4
	Kiracı	23 %85,2	2 %11,1	5 %71,4	1 %25,0	28 %82,4	3 %13,6
	Kira Ödemeden kullanım	3 %11,1	-	2 %28,6	-	5 %14,7	-
	Toplam	27 %100,0	18 %100,0	7 %100,0	4 %100,0	34 %100,0	22 %100,0
1961-1980	Kendisine Ait	9 %14,5	49 %86,0	-	15 %71,4	9 %11,4	64 %82,1
	Kiracı	50 %80,6	7 %12,3	14 %82,4	6 %28,6	64 %81,0	13 %16,7
	Kira Ödemeden kullanım	3 %4,8	1 %1,8	3 %17,6	-	6 %7,6	1 %1,3
	Toplam	62 %100,0	57 %100,0	17 %100,0	21 %100,0	79 %100,0	78 %100,0
1980 sonrası	Kendisine Ait	4 %5,9	45 %54,2	3 %11,1	20 %46,5	7 %7,4	65 %51,6
	Kiracı	55 %80,9	36 %43,4	20 %74,1	23 %53,5	75 %78,9	59 %46,8
	Kira Ödemeden kullanım	9 %13,2	2 %2,4	4 %14,8	-	13 %13,7	2 %1,6
	Toplam	68 %100,0	83 %100,0	27 %100,0	43 %100,0	95 %100,0	126 %100,0
Toplam	Kendisine Ait	14 %8,9	110 %69,6	3 %5,9	38 %55,9	17 %8,2	148 %65,5
	Kiracı	128 %81,5	45 %28,5	39 %76,5	30 %44,1	167 %80,3	75 %33,2
	Kira Ödemeden kullanım	15 %9,6	3 %1,9	9 %17,6	-	24 %11,5	3 %1,3
	Toplam	157 %100,0	158 %100,0	51 %100,0	68 %100,0	208 %100,0	226 %100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 5.24'de ise konut sahipliğinin gelir düzeyiyle ilişkisi incelenmiştir. Buna göre, gelir düzeyi yükseldikçe konut sahipliği de düzenli olarak artış göstermektedir. Dönemlere göre bakıldığında ise, kente yeni göç edenlerde konut sahipliği oranının düşük olması kentte henüz yeterince uzun

yaşamadıklarına bağlanabilir. Özetle, Ankara'ya göç eden İskiliplilerin oldukça önemli bir bölümü konut sahibi olmuş, ancak kente yeni göç edenlerde gelir düzeylerine bağlı olarak konut sahipliğinin azalmakta olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca, dönemlere göre bakıldığında, 1980 sonrasındaki oranın düşük olması özellikle 1990 sonrası genel ekonomik durumun istikrarsızlığının göçmenlerin konut sahibi olma istek ve imkanlarını da önemli ölçüde etkilemiş olabileceğine bağlanabilir.

Tablo 5.24 Gelir Düzeyi (Milyon TL) Ve Göç Dönemine Göre Ankara'daki Mevcut Konutun Mülkiyet Durumu

Gelir Düzeyi	Mevcut Mülkiyet Durumu	1980 ve öncesi		1980 sonrası		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
303 ¹⁴ ve altı	Kendisine Ait	3	60,0	7	35,0	10	40,0
	Kiracı	2	40,0	13	65,0	15	60,0
	Kira Ödemeden kullanım	-	-	-	-	-	-
	Toplam	5	100,0	20	100,0	25	100,0
304-500	Kendisine Ait	22	81,5	17	42,5	39	58,2
	Kiracı	5	18,5	21	52,5	26	38,8
	Kira Ödemeden kullanım	-	-	2	5,0	2	3,0
	Toplam	27	100	40	100,0	67	100,0
501-1000	Kendisine Ait	24	85,7	28	63,6	52	72,2
	Kiracı	3	10,7	16	36,4	19	26,4
	Kira Ödemeden kullanım	1	3,6	-	-	1	1,4
	Toplam	28	100,0	44	100,0	72	100,0
1001 ve üstü	Kendisine Ait	34	85,0	13	59,1	47	75,8
	Kiracı	6	15,0	9	40,9	15	24,2
	Kira Ödemeden kullanım	-	-	-	-	-	-
	Toplam	40	100,0	22	100,0	62	100,0
Toplam	Kendisine Ait	83	83,0	65	51,6	148	65,5
	Kiracı	16	16,0	59	46,8	75	33,2
	Kira Ödemeden kullanım	1	1,0	2	1,6	3	1,3
	Toplam	100	100,0	126	100,0	226	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

¹⁴ 2004 yılı Nisan ayı itibarıyla belirlenen asgari ücret net 303 milyon TL'dir.

Tablo 5.25 Konut Değiştirme Nedenleri

	İlk konut		II. Konut		III. Konut		IV. Konut	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ev satın aldığı için	33	21,9	20	27,0	11	22,0	7	35,0
Daha büyük, iyi eve/semte geçmek için	33	21,9	10	13,5	17	34,0	3	15,0
Evlendiği için	19	12,6	8	10,8	4	8,0	2	10,0
Ev yaptığı için	18	11,9	6	8,1	-	-	-	-
Kira bedeli yüksek olduğu için	16	10,6	8	10,8	3	6,0	3	15,0
İşyerine yakın eve geçmek için	8	5,3	2	2,7	1	2,0	2	10,0
Lojman/yurt çıktığı için	6	4,0	7	9,5	3	6,0	2	10,0
Ev sahibi ile sorunlar/evden çıkarılma nedeniyle	6	4,0	7	9,5	5	10,0	-	-
Daha fazla misafir olarak kalma şansı yoktu	6	4,0	1	1,4	-	-	-	-
Yıkım sorunları nedeniyle	5	3,3	2	2,7	3	6,0	-	-
Evi satmak zorunda kaldıkları için	1	0,7	3	4,1	3	6,0	-	-
Lojmandan ayrılması gerektiği için	-	-	-	-	-	-	1	5,0
Toplam	151	100,0	74	100,0	50	100,0	20	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Konut değiştirme nedenlerine ilişkin veriler incelendiğinde, ailelerin yaklaşık %25'i ev satın aldıkları, yaklaşık %25'i daha büyük/ konfor düzeyi yüksek evi/semi tercih ettikleri için konut değiştirdiklerini söylemişlerdir. Bu durum göç edilen dönemlere göre de artış göstermiş ve en yoğun olduğu dönem kente göçten sonraki ilk yıllar olmuştur denilebilir. Öte yandan, yıllara göre ev yaptığı için konut değiştirdiği gözlenmemekte, buna ilişkin Ersoy'un (1985) bulgusu olan İskiliplilerin yarıdan fazlasının konutlarını kendilerinin yapmış olması durumu büyük ölçüde azalmıştır.

5.4.5. Gelir Kira İlişkisi

Meier "uygar toplumlarda ailelerin aylık gelirlerinin %20 ile %35'i arasında kalan bir bölümünü barınma giderlerinin karşılanmasına ayırdıklarını söylemektedir (aktaran Ersoy, 1985: 146). İskilip'ten Ankara'ya göç edenlerin

gelir kira ilişkisine bakıldığında; mevcut konutta kirada oturanlar arasında gelirinin %30'undan çoğunu kiraya ayıranların oranının %27,5 olduğu görülür.

Tablo 5.26 Kirada Oturanların Gelir Kira Oranları

	Sayı	Yüzde
0-%10	9	23,7
%11-20	12	31,6
%21-30	6	15,8
%31-40	5	13,2
%41-50	6	15,8
Toplam	38	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 5.27 Göç Dönemine Göre Gelir Kira Oranları

	1960 ve öncesi		1961-1980		1980 sonrası		Toplam	
Kira/toplam gelir	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
%1-10	1	100,0	1	20,0	7	21,9	9	23,7
%11-20	-	-	2	40,0	10	31,3	12	31,6
%21-30	-	-	2	40,0	4	12,5	6	15,8
%31-40	-	-	-	-	5	15,6	5	13,2
%41-50	-	-	-	-	6	18,8	6	15,8
Toplam	1	100,0	5	100,0	32	100,0	38	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tabloda kentte kalış süresi arttıkça kiracılık oranının azaldığı, 1980 sonrası göç eden ve kirada oturanlarda, yine gelirinin %30'undan fazlasını kiraya ayıranların oranının yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 5.28 Gelir Düzeyine (Milyon TL) Göre Kira/Toplam Gelir Oranı

	0-%10		%11-30		%31 ve üstü		Toplam	
Kira/toplam gelir	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
303 ve altı	-	-	1	25,0	3	75,0	4	100,0
304-500	4	28,6	7	50,0	3	21,4	14	100,0
501-1000	2	15,4	6	46,2	5	23,1	13	100,0
1001 ve üstü	3	42,9	4	57,1	-	-	7	100,0
Toplam	9	23,7	18	47,4	11	28,9	38	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Toplam gelir içinde kiraya ödenen pay göçmenlerin gelir düzeyine göre incelenecek olursa, bekleneceği gibi, gelir düzeyi artan deneklerin kira için yaptıkları harcamaların toplam gelir içindeki payının düştüğü görülmektedir. Gelir düzeyi arttıkça toplam gelirinin %30 ve üzerini kiraya harcayan hanenin

kalmadığı görülmektedir. Yine, toplam gelirinin %11'inin altında bir bölümünü kiraya harcayanların oranı gelir düzeyi arttıkça artmaktadır. Dolayısıyla, %11-30 oranındaki değişim dışarıda tutulduğunda, gelir düzeyi arttıkça kira için yapılan harcamaların toplam gelir içindeki payının artmakta olduğu söylenebilir. Göç edilen yere göre bakıldığında ise kira için yapılan harcamaların toplam gelir içindeki payının İskilip ilçe merkezinden gelenlerin köyünden gelenlere oranla daha fazla olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 5.4.26 Göç Edilen Yere Göre Kira/Toplam Gelir Oranı

Kira-Toplam Gelir Oranı	İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
0-%10	6	20,7	3	33,3	9	23,7
%11-30	14	48,3	4	44,4	18	47,4
%31 ve üzeri	9	31,0	2	22,2	11	28,9
Toplam	29	100	9	100	38	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

5.4.6. Göç Edenlerin Mekana İlişkin Beklentilerinin Değerlendirilmesi

Bu bölümde kente göç eden İskiliplilerin konuta, oturdukları semte ve kent mekanına ilişkin beklentileri ve/ya da sorunları değerlendirilecektir. İlk olarak yıllar itibariyle, kente göç edenlerin konuta dair beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakıldığında, deneklerin %65,3'ünün beklentilerinin karşılandığını söylediklerini ve bu durumun en çok (%75,3) 1961-1980 döneminde göç edenlerde olduğu gözlemlenmektedir. Göç edilen yere göre bakıldığında ise, konuta ilişkin beklentilerin İskilip ilçe merkezinden gelenlerde köylerden gelenlere kıyasla daha fazla karşılandığı göze çarpmaktadır. Bunun nedeni olarak ise, daha önceki bölümlerde vurgulanan İskilip'in köyünden göç edenlerin, gerek gelir düzeylerinin İskilip ilçe merkezinden gelenlere oranla daha düşük olması, gerekse de yerleştikleri konutların konfor durumunun daha düşük olması söylenebilir.

Tablo 5.29 Göç Edilen Döneme Göre Konut Durumu Beklentilerine Kıyasla Nasıl Olduğu

Dönem	Konut Beklentilerinin Karşılanması	İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1960 öncesi	Karşılıandı	19	76,0	3	42,9	22	68,8
	Karşılanmadı	3	12,0	-	-	3	9,4
	Yorum yapmıyor	3	12,0	4	57,1	7	21,9
	Toplam	25	100,0	7	100,0	32	100,0
1961-1980	Karşılıandı	57	79,2	16	64,0	73	75,3
	Karşılanmadı	8	11,1	4	16,0	12	12,4
	Yorum yapmıyor	7	9,7	5	20,0	12	12,4
	Toplam	72	100,0	25	100,0	97	100,0
1980 sonrası	Karşılıandı	72	62,1	25	51,0	97	58,8
	Karşılanmadı	20	17,2	12	24,5	32	19,4
	Yorum yapmıyor	24	20,7	12	24,5	36	21,8
	Toplam	116	100,0	49	100,0	165	100,0
Total	Karşılıandı	148	69,5	44	54,3	192	65,3
	Karşılanmadı	31	14,6	16	19,8	47	16,0
	Yorum yapmıyor	34	16,0	21	25,9	55	18,7
	Toplam	213	100,0	81	100,0	294	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yaşanılan semtin en temel soruları bağlamında, en çok şikayet edilen konu başta ulaşım hizmetlerinin yetersizliği olmak üzere, temel altyapı yetersizlikleri, çevre-hava-gürültü kirlilikleri belirtilmiş ve bu sorunların nasıl aşılabacağına ilişkin soruya ise %40 oranında “belediyenin daha etkin çalışması gerektiği” yanıtı verilmiştir. Bu duruma ilişkin kentsel bütünleşme sürecinde bir adım olarak nitelendirebileceğimiz, anılan sorunları giderebilecek örgütlere katılmadıkları dile getirilmekle beraber kendisi dışında da katılan hemşerisinin olmadığı vurgulanmıştır. Yine kentsel bütünleşme sürecinde ölçü olabilecek bir diğer veri de Ankara’da boş zamanların nasıl değerlendirildiğidir. Bu konuda, gelir düzeyinden bağımsız olmamakla birlikte, göç edenlerin %20’sinin ailece evde oturma/çocuklarla ilgilenmeyi tercih ettikleri gözlenmektedir. Bunun dışında yapılan akraba-arkadaş ziyaretlerinin, yaşadıkları büyük kentte ulaşımın pahalı olması nedeniyle sınırlı olduğu varılan bir diğer sonuçtur. Buna ek olarak, ailece sinemaya, tiyatroya gitmek ya da yemeğe çıkma alışkanlıkları olanların oranı %20-25 civarındadır.

Kadın anketlerindeki kent mekanına ilişkin bilgiler arasında ise, kente gidilen merkezler, kentte karşılaştıkları en büyük sorun, Ankara'da yaşamının en olumlu yönü gibi mekana referans veren nitelikler incelendiğinde ise; kentte gidilen merkezler, başta Kızılay olmak üzere Ulus ile kendi oturdukları semt merkezleri olduğu gözlenmiştir. Kentte karşılaşılan en büyük sorunlar arasında da, gelir düzeyine bağlı olarak, ucuz/uygun konut bulamamak, sosyal çevre edinmemek gibi nedenler sıralanmıştır. Kısaca, Ankara'ya göç eden İskiliplerin gerek maddi olanaksızlıklar gerekse de alışkanlıklardan ötürü, kent mekanını yeterli kapsamda kullanamama, kentsel bütünleşme sürecini olumsuz yönde etkilemekte ve zamanla bu durumun artış gösteriyor olması karamsar bir tablo çizmektedir.

5.5. Sonuç

Göçmenlerin kentte yerleştikleri ilk mahalle ile konutların nitelikleri ve aynı şekilde kentte değiştirdikleri konut ve mahallelerin özelliklerinde kentte kalış süresi ve göç edilen döneme bağlı olarak ortaya çıkan değişikliklerin incelendiği bu bölümde varılan sonuçlar kısaca özetlenecek olursa ;

- Kentte kalış süresi ve gelir düzeyi artan kişilerin gecekonduda oturma oranı giderek azalmakta; ancak ilçe merkezinden göç edenlerle karşılaştırıldığında köyden göç edenler için konuttaki bu iyileşme aynı oranda olmamaktadır.
- Kentte kalış süresi ve gelir düzeyi artan kişilerin konut niteliklerinde belirgin bir gelişme söz konusu iken bu durum köyden göç edenlerde aynı oran ve hızda gerçekleşmemektedir.
- Göç edenlerin kentte kalış süreleri ve gelir düzeyleri arttıkça konutlardaki yoğunluk (kişi başına düşen oda sayısı) azalmaktadır. Ancak, yine köyden göç eden İskilipliler için bu durum yukarıdaki saptamalarda olduğu gibi, benzer gelişme göstermemektedir.
- Kentte değiştirilen mahalle sayısı köyden gelenler için daha düşük olmakla birlikte kentte kalış süresi arttıkça artmaktadır.
- Değiştirilen bu mahalleler zaman içinde iyileşme göstererek, ilk konutların yoğun olarak bulunduğu alt gelir grubu mahalleler yerine orta gelir grubu mahallelerde oturma olasılığı artış göstermiştir. Yine, köyden göç edenler için bu değişim aynı oranda gerçekleşmemektedir.
- Göç edilen döneme göre, kente yerleşilen ilk konutların kent içinde belli noktalarda kümelenme olgusu zamanla önemini yitirmiştir.
- Kentte kalış süresi arttıkça göç edenlerin ev sahibi olma oranı, köyden göç edenler için aynı oranda olmamak koşuluyla artmaktadır.
- Kirada oturan kişilerin ödedikleri kiranın toplam gelirleri içindeki payı göz önüne alındığında, kentte kalış süresi arttıkça göç edenler gelirlerinin daha büyük bir bölümünü kira giderine harcadıkları anlaşılmaktadır. Bunun nedeni ise, Kartal'ın (1978) Çankırı'dan Ankara'ya göç edenler üzerinde yaptığı araştırmadaki gibi kentte kalış süresi kısa olanlar çoğunlukla gecekonduda kirada oturmakta, sürenin

uzamasıyla oturan konut normal gelir grubu semtlere kaymakta ve bu iki tür konuttaki kira farklılığı, gelirden kiraya ayrılan payı etkilemektedir.

- Gelir düzeyi arttıkça da kiraya harcanan toplam gelir içindeki payı azalmaktadır. Ancak, ilçe merkezinden göç edenler köyden göç edenlerle karşılaştırıldığında toplam gelirlerine oranla daha fazla kira harcamalarının olduğu gözlenmektedir. Bunun nedeni ise, yukarıda değindiğimiz gibi ilçe merkezinden göç edenlerin gerek konut tipinin gerek konut konfor durumlarının gerekse de oturdukları mahallelerin, köyden göç edenlere göre daha iyi olmasıyla artan kira payının, bu oranın artmasına neden olduğu söylenebilir.

Mekansal yapıya ilişkin olarak ortaya çıkan tüm bu değişimler ya da iyileşmeler ilçe merkezinden göç edenlere kıyasla köyden göç edenlerde daha yavaş gerçekleşmiş ya da bu iyileşmeden nasibini almamıştır. Başka bir deyişle, kente göç öncesi yaşanan yere göre incelendiğinde, ilçe merkezinden göç edenlerin köyden göç edenlere oranla, mekansal boyutta iyileşmeleri daha hızlı gerçekleşmiştir.

6. İÇ GÖÇ VE KADIN

6. 1. Giriş

Göç olgusunun toplumsal cinsiyet boyutu gerek Türkiye’de, gerekse uluslararası alanda yapılan göç çalışmalarında uzun yıllar boyunca göz ardı edilmiş ya da önemsenmemiştir. 1970’lere kadar uluslararası göç yazınında kadınların göçle bağlantılı somut deneyimlerine yer veren pek az araştırma yapıldığı gibi, toplumsal cinsiyet boyutu olan sınırlı sayıdaki çalışmada ise kadınlar, erkeklere bağımlı olarak ele alınmışlardır (Hugo, 1993). 1980’li ve 90’lı yıllarda yapılan çalışmalarda ise göç olgusu bağlamında kadınlar konusu, iç göçten çok dış göçler kapsamında ele alınmıştır (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1999). Ancak, iç ve dış göçün birbirlerinden çok farklı yapı ve dinamikleri olmasına karşın kadınların iç ve dış göç sürecindeki deneyimleri benzerlikler gösterebilmektedir.

Türkiye’de 1950’lerden beri yapılan iç göç araştırmaları, kırdan kente göçü, kentleşme ve niteliksiz erkek işgücüne odaklanarak ele almıştır. 1970’lere kadar yapılan göç çalışmalarında kadınlardan neredeyse hiç söz edilmezken bu durum 1970’lerden itibaren değişmeye başlamıştır. Bu yıllardan başlayarak göç veren yerleşmelerin kırsal kesimlerle sınırlı kalmayıp, küçük ve orta boy kentleri de içine almaya başlaması ve 1990’larda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde zorunlu göç uygulamalarının gerçekleştirilmesi, göç olgusu bağlamında kadınlara yönelik bir ilginin de başlamasına neden olmuştur. Bu çalışmalarda kadınların göçe ilişkin deneyimleri, “aile”, “işgücü” ya da “sağlık” kapsamında ele alınmış; zorunlu göç kapsamında ise cinsiyet farklılıklarına yer verilmemiştir (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1999).

Neo-klasik ve yapısal göç kuramları, göç sürecini toplumsal cinsiyet ilişkileri bakışıyla irdelemek yerine, eldeki çerçeveye bir “kadın” değişkeni eklemeyi yeterli bulmuştur. Aynı biçimde hane ve birey tutumunu bir ve eş görerek haneyi karar alma birimi olarak alan kuramlar da göç kararının toplumsal cinsiyet boyutunu anlayamamıştır (Ellis, Conway, ve Bailey, 1996). Oysa gittikçe büyüyen bir göç yazını; göç etme nedenleri, göç sürecine katılımları, göçün sonuçları açılarındaki kadın ve erkeklerin farklı yaşam deneyimlerine ve farklı tutumlara sahip olduğunu göstermiştir (Ellis vd., 1996). Göç süreci kadın ve erkekleri farklı biçimde etkilemekle kalmaz, cinsiyete bağlı olarak rollerini ve toplumsal işbölümünü de dönüştürür (Ellis, Conway, ve Bailey, 1996).

Karar alma mekanizması olarak hanenin birincil etmen olmasının önemini vurgulayan ekonomik kuramların ve kavramların gelişmesi, 1970’lerden itibaren akılcı bireylerin akılcı hanelerle yer değiştirmesi şeklinde eleştiriye uğramıştır (Boyd, 2003). Boyd’a göre, bu eleştiriler, hane ya da aile ölçeğinde alınan kararların ve tercihlerin hanenin tüm üyeleri için eşit derecede yararlı sonuçları temsil etmediğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, üretimin ve yeniden dağıtımın gerçekleştiği birimler olan haneler, farklı etkinliklere ve çıkarlara sahip her bireyin bir diğeriyle çatışma içinde olduğu merkezleri temsil

etmektedir. Hane içinde süregelmekte olan güç ilişkilerine bakıldığında, bu çatışma doğrultusunda kadınların ve erkeklerin çıkarları her zaman birbiriyle uyusmayabilmekte ve hane içinde göçü kimin yöneteceği, nereye göç edileceği ve ne kadar süre kalınacağı hakkındaki kararları etkileyebilmektedir.

19.yy.da İngiltere’de ortaya çıkan ve 1968 hareketinden sonra dünya ölçeğinde akademik yazına dahil olan feminist yaklaşımlar da kadının toplumdaki yerine ilişkin yeni bakış açıları oluşturmuş ve mevcut yazının yanlı ve yanlış olduğu savıyla, yazına, toplumsal cinsiyet kavramına dayalı yeni tartışmalar eklemiştir. Son 20 yıldır yazına dahil olan kadın araştırmalarının temelini anlayabilmek için feminizm, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rolleri hakkındaki sosyoloji terminolojisini sunmak bu noktada yerinde olacaktır.

Feminizm, cinsler arasındaki eşitliği kadın haklarının genişletilmesiyle sağlamaya çalışan bir toplumsal harekettir. Sosyoloji sözlüğüne göre, feminizm terimi 1890’larda, özellikle kadınlara oy hakkı verilmesi ve kadınların eğitim ve çalışma olanağına sahip olmaları için kampanya yürüten kadınlar ve erkekler için kullanılıyordu.

1969’dan sonra gelişen “ikinci dalga” feminizmin de birçok kolu vardır, ancak ortak bir çekirdeğe sahip oldukları belirtilmelidir. Birleşmiş Milletlerin “kadın on yılı” ilan ettiği 1975-1985 döneminde hemen her ülkede ve dünya ölçeğinde kadınlardan yana hareketler ortaya çıkmıştır.

“İkinci dalga” feminizm, sosyolojiyi önemli ölçüde etkilemiştir. Artık daha çok sayıda kadın akademik çalışmalarıyla kendini kabul ettirmiş, ayrıca, kadınların yaşamlarına eğilen araştırmaların sayısı artmıştır. Bu tartışmalardan en önemlisi, toplumsal cinsiyet, ataerkillik ve cinsiyet rolleri gibi kavramlardan yararlanarak toplumsal cinsiyetlerin eşitsizliği hakkında kuramlar geliştirilmesidir.

1980’ler ve 1990’lardan bu yana feminist kuramda süregelen gelişmeler, kadınların ve erkeklerin bireysel kararlarından çok toplumsal cinsiyet konusuna odaklanarak bu tartışmaya katkıda bulunmuşlardır. Toplumsal cinsiyet, göçü ve göçe ilişkin süreçlerin altını çizerek, göç edilen yere uyum sağlama, göç veren birimle ilgili irtibatın devamlılığı ve olası dönüşlerle ilgili temel örgütleyici bir kavram olarak görülmektedir (Boyd, 2003).

Feminist kuramda toplumsal cinsiyet, bir toplumun kültürü tarafından cinsiyetle ilişkili olarak oluşturulan kimlikleri, davranışları ve güç ilişkilerini içinde barındıran bir matris olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, toplumsal cinsiyetin içeriği, farklı toplumlar arasında farklılıklar göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı ise, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş yönlerine dikkat çekmektedir. 1970’lerde toplumsal cinsiyetin varlığını inceleyen çalışmalar, toplumsal cinsiyetle ilgili

düşünceler ve erkeklerle kadınların rolleri söz konusu olduğunda çeşitli kültürler arasında muazzam değişiklikler bulunduğunu ortaya koymuştur. Yapısal düzeydeki araştırmalar ise, ev içindeki eşitsiz işbölümüne, ayrıca iş türleri ile işte yükseltileme olanaklarının belirlenmesinde cinsiyetin büyük rol oynadığı işe alma kalıbındaki ayrımcılıklara eğilmekteydi.

Yazında cinsiyet rolleri olarak adlandırılan kavram ise, sosyoloji sözlüğündeki tanımına göre erkeklerin ve kadınların nasıl davranmaları gerektiğini ve onlardan gerçekleştirmeleri beklenen farklı görevleri ortaya koyar. İleri sanayi toplumlarında, kadınların çoğuna düşen rol, ev işleri yapmak ya da hizmet işlerinde çalışmak, başka bir deyişle “kadın işleri”ni yürütmektir. Erkekler ise hayatlarını evin dışındaki kariyerlerle geçirirler, onları işi kadınlara göre çoğunlukla daha iyi ücretlendirilmiş ve statü olarak daha yukarıda olur.

Bu cinsiyet rolleri farklılıkları niçin ortaya çıkmaktadır? Biyolojik ve psikolojik perspektif, genetik seçim kuramında ve kadınların çocuk yetiştirici nitelikleri ile erkeklerin daha saldırgan ve araçsal yaradılışını savunan biyolojik kuramlarda görülen doğuştan gelen farklılıkları vurgular. İşlevselcilere göre ise, cinsiyet rolleri birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir ve erkek ile kadın arasındaki işbölümü ailenin istikrarını artırır. Bu görüş, geleneksel cinsiyet rollerinde gücün önemine vurgu yapan feminist yazarlarca eleştirilmiştir. Feministler, cinsiyet rollerinin esas olarak kadınları erkeklerin hizmetine sokmanın bir yolunu yansıttığını ve erkeklerin bu statükonun devamını sağlayarak kendi öz çıkarlarını korudukları ataeril toplumdan kaynaklandığını ileri sürerler.

Kadın göçü yazını, kadının göç sürecinin sonunda değişen konumuna göre genel olarak iki temel bakış üzerinde odaklanmaktadır. Birincisi; göç eden kadının kendi ailesi içindeki konumudur. Bazı kadınlar için göç, toplumsal hareketlilikte bir artış, ekonomik bağımsızlık ve görece özerklik demektir. Bu durum, özellikle kadınların hareketinin emek pazarına katılımın artması yönünde gerçekleştiği durumda doğrudur. Emek pazarına dahil olmuş kadının üstlendiği yeni ekonomik ve toplumsal sorumluluklar, aile içindeki güç dağılımını değiştirmekte, bu da aile kaynakları üzerindeki denetiminin ve hane içi karar alma süreçlerindeki katılım ve özerkliğinin artmasına yol açmaktadır (Boyd, 2003).

Kadının göç sonrası değişen konumuna yönelik olarak vurgulanan diğer bir nokta ise, bir çeşit toplumsal cinsiyet katmanlaşmasından bir diğerine hareketin etkileridir. Genel olarak konuşmak gerekirse, bu, bir patriarkal ilişkiden diğerine geçmek anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, göç, kadının toplumsal konumunda bir gelişmeye neden olabilmekteyken, onun hane içindeki görece konumunu değiştirmeyebilmektedir (Boyd, 2003).

6. 2. Kadın Göçünün Nedenleri

Kadın göçünün nedenlerinin kapsamlı bir incelemesinin, yalnızca kadınların karar alma süreçlerine katılımını değil, bu kararların altında yatan daha geniş bağlamlı güçleri de kapsaması gerekir. Yapısal güçler ve aktörler birbirlerinden kopuk düşünülemez, göç çalışmalarının büyük bir bölümü farklı yöntem ve yaklaşımlarla ya makro güçlere ve ya da mikro ölçekte karar alma sürecine odaklanmıştır.

Göç kararları, kadınların ve erkeklerin kritik kaynaklara farklı erişimleri bulunduğu bir toplumsal bağlam içinde alınır. Kadınları, çoğunlukla erkeklerden daha fazla ekonomik sömürü ile karşı karşıya bırakan işlere yöneltten iş bulma araçları da bu bağlama dahildir. Bu eşitsizliğin kökeni, hane içinde, iş yerinde ve toplumsal ilişkilerin var olduğu hemen her alanda erkekler lehine işleyen iktidar ilişkileridir. Hondagneu'ya göre işte bu ataerkil sistemin etkilediği küresel emek talebi, göç karşısında kadınların ve erkeklerin tutum ve davranışlarının farklılaşmasına neden olmaktadır (Ellis vd., 1996). Göç olgusu, ataerkil sistemin yeni karşılaşılan sosyo-ekonomik ve kültürel koşullar tarafından dönüştürülmesi ve yeniden yapılandırılması sonucunda toplumsal cinsiyet ilişkilerini değiştirir (Ellis vd., 1996).

Birleşmiş Milletler Sekreterliği Uluslararası Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Bölümü tarafından düzenlenen “Gelişmekte Olan Ülkelerde Kadınların İç Göçü” konulu toplantı raporunda varolan kadın göçü yazını, özellikle göç kararının alınmasını etkileyen unsurlar söz konusu olduğunda yetersiz bulunmuştur (UN Report, 1993). Hayatın her alanında, sosyokültürel, ekonomik ve politik süreçler içinde varolan toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınlara ve erkeklere fırsatları farklı sunar. Kadınların rollerini belirleyen toplumsal güçler, kadın göçünü de etkiler.

Kadın göçünün yapısal unsurları üzerine yapılan tartışmalarda makro ölçekli yaklaşımlar konuyu iki temel bakış açısından ele almışlardır. Neo- klasik ekonomik modeller, sürekliliği ve iyi geliri olan işlerin tercih edildiği varsayımından yola çıkarak, en çok talep edilen emek niteliğine sahip olan kimselerin göç etmesinin beklendiğini ileri sürerler (Guest, 1993). Bu niteliklere sahip olmayan kimselerin ise -gelişmekte olan ülkelerdeki pek çok kadın gibi- göç etmeyecekleri ya da ekonomik olarak aktif olan erkek göçmenle birlikte göç edecekleri öngörülür (Guest, 1993).

Örneğin, Asya, Afrika ve Latin Amerika'da yapılan çalışmaların %40'ı kadınların göç etmesinde en önemli nedeninin ekonomik olduğunu belirtirken, kadınların ekonomik nedenlerle kendi başlarına göç etmedikleri görüşü Orta Afrika çalışmalarında hala baskındır (Guest, 1993). Aslında sorun, görüşülen kimselerin göç nedenlerinin her iki yanıtı da içermesidir. Sahel'de yapılan bir araştırmada, kent merkezlerinde görüşülen kadınlar göç nedeni olarak ekonomik sorunları gösterirken, kırsal kesimlerde görüşülen kadınlar ve hane

reisleri ise evlenme amacıyla ya da diğer aile üyeleriyle birlikte göç edildiğini belirtmişlerdir (Guest, 1993).

Öte yandan tarihsel yapısalcı görüş, neo- klasik modelin bireye çok fazla vurgu yaptığını ve göçmenlerin yanıt verdiği yapısal güçleri göz ardı ettiklerini söyler. Değişen sosyo-ekonomik konjonktür farklı meslek gruplarını ön plana çıkarmış ve farklı uzmanlıklara sahip emek gücünü talep etmeye başlamıştır. Bu da kuşkusuz kadın göçünü etkilemiştir.

Köyden kente göç sürecinin başlangıç tarihinin 1950'ler olduğunu ve bunun nedeninin tarımda makineleşme olduğunu ileri süren çalışmalardan biri de Ecevit'in (1996) yapmış olduğu araştırmadır. Yazarın vurguladığına göre; traktörün tarıma dahil edilmesi ile erkek emeğine olan ihtiyacın azalması ve dolayısıyla erkeğin hane içinde sahip olduğu sorumluluğu köy dışındaki merkezlerde devam ettirme arayışları göçe temel neden olarak gösterilmektedir.

Ecevit (1996: 493-501) bu süreci şöyle açıklamaktadır: "Ortakçı köylünün, kapitalist çiftçi ve küçük meta üreticisi konumuna dönüşemediği durumlarda, göç eğilimi içine girme olasılığı yükselmektedir. Bir başka deyişle, çözölen ortakçılık ilişkilerinde bazı ortakçı köylüler, tarımsal ilişkiler içinde varlıklarını daha güçlü biçimde sürdürme konumuna gelebilirler. Özellikle ileri girdi kullanımı ve makineleşme ile emek verimliliğinin arttığı durumlarda, geniş alanlarda erkekler, tarımsal üretimi kendi denetimlerinde tekelleştirdikleri traktör kullanımı ile yapmaktadırlar. Biçer-döver ve traktör kullanımı ve tekeli, tarla üretim sürecini erkeğin sorumluluğı haline getirirken, makineleşmenin yarattığı iş yükü azlığı, erkek emeğine olan yüksek talebi de azaltmıştır. Ailelerdeki yetişkin erkek nüfusun sayısı ve traktörün bir kişi tarafından kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda, bazı erkeklerin tarladaki üretim sürecinden koptukları kendiliğinden anlaşılmaktadır. Zamanla genişleyen ve çeşitlenen yönetsel ve örgütsel işlevlerini aile reisi, köy dışındaki en yakın merkezlerde sürdürmektedir. Dolayısıyla, tarla aşamasından köy dışındaki yönetsel ve işletme etkinliklerini yürütme alanına geçiş yapılmaktadır. Sonuçta hane reisi ile traktör sürücüsü ya da her iki rolü yerine getirebilen bir erkek birey dışında kalanlar, açık ya da gizli işsiz rolüyle potansiyel göç ögesini oluşturmaktadırlar. Bu öge, temelli göç ya da uzun süreli mevsimlik göç niteliğine dönüşebilmektedir. Kırsal kesimde kadın emeğinin yaygın olarak kullanılması ve erkeğin, köy içi emek kullanımını çeşitlendirebilme gizilgücünün sınırlı olması nedeniyle, erkek nüfusun köy dışı emek kullanım alanlarına mevsimlik işçi olarak kaydığı gözlenmektedir. Uzun süreli ve uzun mesafeli gurbetçi erkek emeğı, birkaç yıl içinde kesin göç için büyük bir gizilgüç oluşturmaktadır. Erkek emeğinde görölen bu çeşitlenmeye karşılık, gerek sermaye ve gerekse emek yoğun işler olarak tarlada, ev içinde ve evin çevresinde kadın rolü öne çıkmaktadır. Bu koşullarla erken yaşlarda yüz yüze gelen tarımcı genç erkek nüfus, köy dışı mevsimlik göç deneyimini bir defa gerçekleştirdikten sonra, bu eğilim çoğı kez güçlenerek devam etmektedir."

Görüldüğü üzere, bu çalışmada kadın, erkek emeğine bağımlı bir göçmen grubu olarak ele alınmıştır.

Ancak buradaki sorun şudur, “ekonomik gelişmeye bağlı unsurlar hızla değişse de toplumsal cinsiyet rollerini belirleyen sosyokültürel normlar ve değerlerle ilgili unsurlar çok daha yavaş değişirler” (UN Report, 1993:27). Pek çok araştırmacı, ekonomik değişkenlerin tek başına göç olgusunu açıklayamadığının ve göçün meydana geldiği sosyal ve kültürel bağlamı anlama gereğinin farkındadırlar, ancak hiçbiri toplumsal, kültürel ve dinsel unsurların toplumsal cinsiyet işbölümünü etkileyerek kadının göç etmesi kararını nasıl şekillendirdiğini açıklamamışlardır (Lim, 1991).

Göç unsurlarını açıklamak için hem göçü hazırlayan önemli unsurları hem de göç kararının alınmasına yol açan belirli itkilerin dikkate alınması gerekir. Ekonomik itkiler hem kadınlar hem de erkekler için önemli olsa da, göçün ekonomik nedenlerine temel olan makro güçler genellikle toplumsal cinsiyet yargısı taşır; dahası ekonomik değişkenler göçü belirleyen tek unsur değildir ve sosyokültürel unsurlardan ayrı düşünülemezler (Hugo, 1993). Göçü hazırlayan temel yapısal unsurlar üzerinde durmak onun cinsiyet ayrımcı özelliğini ortaya koymakta önemlidir çünkü bu unsurlar göç edilen ve terk edilen yerdeki ekonomik, sosyokültürel ve politik alanlardaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle çok yakından ilgilidir, bu nedenle de kadınlar ve erkekler için farklı fırsat ve kısıtlamalar sunabilirler (Lim, 1991).

Kadın göçünün yapısal unsurları şu şekilde kategorize edilmiştir:

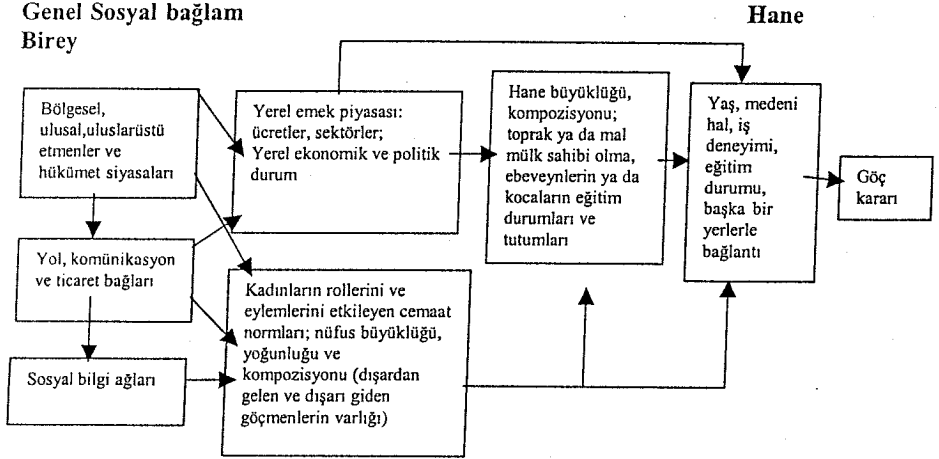
- ekonomik kalkınma bağlamına bağlı olanlar, toplumsal cinsiyet temelli ekonomik olanakları etkileyen hükümet siyasalarından kaynaklananlar ile terk edilen ve göç edilen yerdeki kısıtlamalardan etkilenenler;
- toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini koruyarak göçü kolaylaştıran ya da engelleyen kurumsal etmenlerle bağlantılı olanlar;
- toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkilerinden kaynaklananlar (UN Report, 1993).

Ayrıca kadın göçünün nedenlerini araştıran bütün çalışmaların göç kararını etkileyen unsurları uzaktan yakına doğru derecelendirmesi önerilmiştir. Aile bu yakın ve uzak unsurlar arasında bir aracı yapıdır (UN Report, 1993). Bunlara ek olarak, en az dört tip aracı değişken saptanmıştır:

- sosyal ağlar üzerinden erişilen göç edilecek yere ilişkin bilgi;
- potansiyel göçmenin sosyo-ekonomik özellikleri (ör. yaş, eğitim, meslek);
- toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve kadının rolünü belirleyen sosyal normlar;
- kadınların kendi aileleri içindeki rol ve statüleri (UN Report, 1993).

Göç kararını etkileyen yapısal unsurlar üç farklı ölçekte düşünülebilir: Genel sosyal bağlam, hane ve birey (Bilsborrow ve BM Sekreterliği, 1993).

Şekil 1. Gelişmekte Olan Ülkelerde Kadınların İç Göçünü Belirlemede Çok Düzeyli Yaklaşım



Kaynak: Bilsborrow ve BM Sekreterliği, 1993.

Bu yaklaşıma göre, “genel sosyal bağlam” başlığı altında, içinde yaşanılan toplumu ve dahil olunan yerel cemaati etkileyen dış etmenlere yer verilmiştir. Yerel topluluğun sosyo-ekonomik durumunu ve değer sistemini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen bölgesel, ulusal ve uluslar üstü etmenler ve devlet politikaları; ulaşım, iletişim ve ticaret bağlantıları ve sosyal ağlar göç kararını etkileyen dış etmenleri oluşturur. Bu nedenle yerel bağlam, dış etmenlerin karşılaştığı bir süzgeç görevi görür. Yerel idarenin siyasaları, yerel topluluğun ekonomik durumu, yerel topluluğun diğer topluluklarla bağlantı dereceleri vb. bireylerin etkilenme biçimlerini ve hanelerin mevcut seçeneklere yanıt verecek kaynaklarını belirler. Böylece göç kararını etkileyen hane etmenleri yerel cemaat etmenlerinden etkilenir ve bu etkileri birey düzeyine indirgeyen bir süzgeç görevi görür. Sonuç olarak, kişinin göç kararı, kişinin cinsiyet, yaş gibi özellikleri, hane ve yerel cemaatin bu özellikleri nasıl koşullandığı ve emek piyasası ile toplumsal cinsiyet ilişkilerini de içeren daha geniş bir sosyal bağlam tarafından biçimlenir.” (Bilsborrow ve BM Sekreterliği, 1993:10).

Kadınların göç nedenlerine ilişkin olarak yalnızca hane etmenlerinin değil daha geniş toplumsal etmenlerinin sorgulanması gerektiği raporda önemle vurgulanmıştır (UN Report, 1993). Ekonomik etmenlerin ve sosyokültürel etmenlerin kadın göçünü etkileyici ya da sınırlandırıcı bir rol oynadığı belirtilmiştir.

İlkkaracan ve İlkkaracan (1999:305) hem iç, hem de dış göçte kadınların çok büyük bir bölümünün “bağlantılı göç” ve “evlilik göçü” gibi kadınlara özgü nedenlerle, kadının birey olarak bağımsız bir göç kararından ziyade aile içindeki eş, anne, kız çocuk konumuna bağlı olarak yeni bir mekana taşınmasının söz konusu olduğunu öne sürmüşlerdir. Buna göre ailenin iş bulmak, iş tayini gibi herhangi bir nedenle göç eden erkek üyelerini takip etme amacıyla ya da birisiyle evlenerek ya da evlenmek üzere yapılan göç, yaşanılan yerden kopmaya zorlayan itici güçler ve belirli bir mekana cezbeden ekonomik, siyasal ve toplumsal çekici güçlerden doğrudan etkilenmez. Bu nedenle İlkkaracan ve İlkkaracan, kadın göçünün büyük bir kısmının User’in (1996) sözüne ettiği göçün “itici” ve “çekici” etkenlerini barındırmadığını; evlilik göçü ve bağlantılı göçte, kadının ayrıldığı ya da gittiği mekanla kurduğu itme- çekme ilişkisinin, aslında kadınların kendilerinden çok yanında ya da peşinden gittikleri erkeklerin etkilendiği bir göç süreci olduğunu ileri sürerler.

Ancak Birleşmiş Milletler Sekreterliği Uluslararası Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Bölümü tarafından düzenlenen “Gelişmekte Olan Ülkelerde Kadınların İç Göçü” konulu toplantıda erkekler genellikle bağımsız göçmenler ya da aktif karar alıcılar olarak kabul edilirken kadınları çoğunlukla bağlantılı göçmenler olarak görmenin, kadın göçünün neden ve sonuçlarını anlamada önemli bir engel teşkil edeceği belirtilmiştir. Kadın göçünü tanımlamada yeni bakış açıları geliştirilmesi gereğinin altı çizilmiştir çünkü kadınların daha çok ekonomik nedenlerle göç ettikleri belirtilmiştir. Örneğin evlilik göçünün ekonomik nedenlerden ayrı düşünülemeyeceği, yukarı sosyal hareket olanağı da dahil olmak üzere kadınlar üzerindeki etkisinin daha ayrıntılı biçimde araştırılması gerekmektedir

Evlilik göçünün, özellikle uluslararası göç söz konusu olduğunda, farklı motivasyonları olmakla birlikte, çoğunlukla evlilikle göç eden kadınların temel motivasyonları aile kurmaktır. Bu nedenle, evliliğin çoğunlukla toplumsal ve kültürel getirileri düşünülse de, pek çok toplumda evlilik, kadınların geçimini sağlayan bir kurum olmayı sürdürdüğü sürece ekonomik anlamları da düşünülmelidir. Ancak, araştırmacılar daha yeni yeni evliliğin ekonomik yönlerini göçle ilişkilendirerek düşünmeye başlamışlardır (Hugo, 1993). Yine aynı raporda kadın göçünü tanımlamada yeni bakış açıları geliştirirken kadınların göç kararının alınmasında ne derece etkili olduğunun öncelikle saptanması gerektiği vurgulanmıştır. “Kadınlara özgü göç etme nedenleri söz konusu olduğunda, göç etme kararının kadınların aktif katılımıyla mı yoksa bir başkası tarafından mı alındığını belirlemek daha yararlı olacaktır” (Bilsborrow ve BM Sekreterliği, 1993:10).

Riley ve Gardner’ın kadının göç kararının alınmasına katılımını tartışan ayrıntılı bir çalışması vardır. Riley ve Gardner kadınların göç kararının alınması sürecine ne kadar katılabildiklerini incelemişlerdir. Yazarlar göç kararını, “göç etmeye”, “göç etmemeye” ve “gidilecek yere karar verilmesi” olarak tanımlamışlardır (Riley ve Gardner, 1991). Göç sürecine kadınların üç

şekilde dahil olabileceğini öne sürmüşlerdir. Birincisinde, kadının tek başına ya da ailesiyle birlikte yaptığı göç sürecinde, göç kararı alınırken kadına söz hakkı tanınmaması durumudur. İkincisi, göç kararının kadın dahil herkes tarafından alınması durumudur. Üçüncüsü ise kadının göç kararını, diğer aile üyelerinden bağımsız olarak alması durumudur. Ayrıca kadının kendisi göç etmese bile ailenin başka bir ferdinin göç etmesi kararı alınırken oynadığı rol de, toplumsal cinsiyet ilişkileri bakımından irdelenmiştir. “Kadınların göçe dair karar alma sürecine katılımları birkaç perspektiften değerlendirilebilir. Birincisi kadının göçe göreceli katılımıdır. Kadınların karar sürecine daha fazla katılmalarının göç eden kadın oranını arttırdığına dair herhangi bir kanıt olmasa da böyle bir katılımı destekleyen koşullar, kadının statüsünün daha yüksek olmasıyla ilgilidir. Aslında kadının yükselen eğitim düzeyi, kadınlara daha iyi iş olanakları sağlarken, kadın ve erkek işçi ücretlerinin eşitlenmesi ve mal sahipliğinde eşit haklar kadının toplumdaki konumunu iyileştirirken hane içindeki konumunu da güçlendirir ve göç gibi önemli konularda söz sahibi olmasını sağlar. Sonuç olarak kadının göç kararı sürecinde oynadığı rolün toplumdaki baskın cinsiyet ideolojisine bağlı olduğu söylenebilir” (Riley ve Gardner, 1991:204).

Kadın göçünün unsurlarına ilişkin yazın oldukça dağınık ve sınırlıdır. Araştırmalar ya mikro ya da makro perspektiflerde yapılmıştır. Ancak kadın göçünün unsurları bu eksik perspektiflerin hiç birinde tam olarak açıklanamamıştır. Göç, cinsiyet seçici olduğundan, seçicilik etmenleri farklı düzeylerde işler. Bu nedenle de çok düzeyli bir çerçeve kadın göçünü etkileyen bireysel, ailesel ve toplumsal etmenleri incelerken çok daha yararlı olacaktır.

6. 3. Kadın Göçünün Toplumsal Sonuçları

Göçün, şüphesiz hem kadının birey olarak kişisel ve toplumsal yaşantısını, hem de toplumsal cinsiyet ve işbölümünü etkileyen sonuçları vardır. Ancak bu sonuçlar üzerinde Tienda ve Booth'un da belirttiği gibi göçün kadınların durumu üzerindeki etkilerini koşullandıran çok farklı etmenler bulunması ve bu etmenlerin her toplumda farklı sonuçlara yol açması nedeniyle, göçün, kadınların erkeklere karşı durumlarını iyileştirip iyileştirmediği üzerinde bir fikir birliğine varılamamıştır (Bilsborrow ve BM Sekreterliği, 1993).

Kadın emeğinin kırsal alandan kente taşınması iki önemli sonuç doğurmuştur: Bunlardan birincisi ücretsiz aile emeği olarak tarımsal alanlarda kullanılan kadın emeği göç ile birlikte kentte tutunabilmek için kadınların ikincil geçim sağlayıcı olarak iş piyasasına katılmaları, ikincisi ise tarımsal alanda işgücü olma özelliğini yitiren kadının kentte “ev kadınlığı” statüsünü kazanmasıdır (Çabuk, 1996). Kadınların iş piyasasına katılmalarının ise hem birey olarak kendileri ve aileleri için hem de toplumdaki cinsiyet rolleri ve cinsiyete dayalı işbölümü üzerinde çok önemli bir dönüştürücü etkisi olmuştur.

Bugün gelişmekte olan kapitalist ekonomilerde ve Üçüncü Dünya ülkelerinde çoğunlukla doğurganlık oranı yüksek, gelirler düşük ve ücretli işgücüne kadın

emeğinin katılımı azdır, öte yandan gelişmiş ülkelerde oldukça kararlı düşük doğurganlık oranı ve ücretli işgücüne kadın emeğinin katılımında bir süreklilik söz konusudur. Ücretli iş piyasasındaki cinsiyet ayrımı '*cinsel işbölümünün merkezinde yer alan öğeyi*' (Çabuk, 1996) - kadınların hala birinci derecede ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu olduğu toplumlarda ikincil geçim sağlayıcılar olmaları- oluşturur.

Çabuk'un (1996) da belirttiği gibi "Günümüz kapitalizmde işbölümü, kadın ve erkek işçiler arasında belirgin bir farklılaşmayı yansıtır", Kadın emeğinin ücret ve çalışma koşulları bakımından erkeklerden daha düşük konumda oldukları *dikey işbölümü* ile kadınların belirli alanda istihdam edilmeleri bir *yatay işbölümünü* doğurur. Kadınların uzmanlık gerektirmeyen bir bakıma "ayrıntı" işlerle uğraşmaları kadınların tekstil sektörü gibi daha çok emek yoğun işlerde çalışmaları sonucunu doğurmuştur.

Pek çok gelişmekte olan ülkede dış pazara yönelik üretim sanayi sektöründe vasıfsız kadın emeği için iş olanağı sağlamıştır. 1986 itibarıyla 47 gelişmekte olan ülke, gümrük vergisi olmadan montaj ve üretim için hammadde ithalatına izin veren bir yasal düzenlemeyle, çok büyük sanayi siteleri kurmuşlardır. Genel olarak dış satışa yönelik işleme bölgelerinde çalışan işçiler arasında kadınların oranı hayli yüksektir, bütün üretim sektörleri arasında kadınların en yoğunlukta bulunduğu sektördür ve veriler göstermektedir ki bu kadınların büyük bir çoğunluğu, yeni gelmiş ya da bu bölgede bir iş bulmak amacıyla göç etmiş olmasalar da göçmen olarak tanımlanabilir (Billsborrow ve BM Sekreterliği, 1993). Ancak pek çok yazar ihracata yönelik sanayileşme ve özellikle de Güneydoğu Asya'da gelişmekte olan ülkelerin sanayi merkezlerine artan kadın göçü arasında doğrudan bir ilişki görmektedirler (Billsborrow ve BM Sekreterliği, 1993). Meksika'da ise aynı şekilde *maquiladora* endüstrisindeki büyümenin kuzey eyaletlerden göç artışına neden olduğu ve kadınlar için iş olanağına yarattığı savunulmuştur (UN Report, 1993). Fakat bu ülkelerden pek azı ihracat sektörünün büyümesi ve kadın göçü arasındaki ilişkiyi iddia edildiği kadar doğrudan gösterebilecek veriye sahiptir. Aslında hızla büyüyen ekonomilerde bile göçmen kadınların büyük bir kısmı hala hizmet sektörünün en az uzmanlık gerektiren işlerinde yoğunlaşmaktadırlar (Billsborrow ve BM Sekreterliği, 1993).

Göç etmiş kadınların her iki cins için de oldukça rekabetçi olan iş piyasasında istihdam edilmeleri, kadın emeği için yukarıda bahsettiğimiz bu kısıtlamaların yanı sıra sosyal ve kültürel koşullar ve aileye özgü nedenlerle oldukça güçleşmektedir. Yapılan araştırmalar kadın göçmenlerin eğitim düzeyleri, vasıf ve gelir durumlarına göre göç sürecinden farklı etkilendiklerini göstermektedir. Geçim sıkıntısı nedeniyle göç eden kadınların büyük bir bölümünün eğitim ve gelir düzeyi çok düşüktür, bu nedenle de düşük ücretli, iş ve sosyal güvencesi olmayan, sömürüye açık kötü çalışma koşullarına sahip işlerde çalışırlar. Kadınların iş alanları genellikle hizmet ve sanayi sektöründeki belirli meslekler ve evde parça başı montaj işidir. Fakat daha iyi bir yaşam sağlamak için göç etmiş kadınlar çoğunlukla daha eğitilmiş olduklarından formel sektörde, daha

yüksek ücretle ve daha iyi çalışma koşullarında çalışırlar. Buna göre kapitalizm kadınları ücretli emek gücüne çekerken, kendi işleyişi doğrultusunda cinsiyetçi ideolojiyi de çalışma yaşamına taşır. Bu cinsiyet ideolojisi de kapitalist süreçler tarafından yeniden üretilmektedir (Çabuk, 1996).

Burada kapitalizmin uluslararası hareketliliği palazlanan ucuz emek arayışı nedeniyle, kadın emeğini talep edeceği ve bunun da kaçınılmaz olarak toplumsal cinsiyet rollerini ve göç kalıplarını etkileyeceğine dair bir öngörü vardır. “Bireysel kadın göçünün dünyada kapitalizmin ucuz emek arayışından kaynaklandığını görüyoruz. Bu uluslararası dolaşım tabiatı gereği cinsiyet seçici ve cinsi ayrımcı, ancak biz cinsiyet ilişkilerinin - istihdama bireysel ve hane olarak yaklaşımlar, domestik sorumluluklar, ve kısıtlamalar- bu dolaşım hareketi nedeniyle değişebileceğini düşünüyoruz. Bunu uluslararası dönüşümü karakterize ettiği düşünülen döngüsel ve kümülatif nedensel mekanizmaların bir örneği gibi görüyoruz” (Ellis vd., 1996). “Sonuç olarak cinsiyet görevlerinin ve kısıtlamalarının, göç hareketini biçimlendiren ve dönüştüren koşullar ve kapitalist (yapısal) ilişkilerle kesişeceğini öngörüyoruz.” (Ellis vd, 1996)

Sonuç olarak kapitalist dönüşüm ve gelişimler içinde bulunduğu sosyoekonomik yapıyı etkileyerek yeni biçimler yaratmaktadır. Kapitalizm, kadın emeğinin üretim örgütlenmesi içinde toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri kullanmakta ve bu eşitsizliği yeniden üretip beslemektedir. Ucuz kadın emeğinin üretim örgütlenmesi içinde yer alması, kadınların mekansal hareketliliğinin hem sonucu hem de nedeni olmaktadır.

6. 4. Göçün Kadın İçin Bireysel Sonuçları

Kadın göçmenler erkek göçmenlerle karşılaştıklarında dezavantajlıdırlar. Kadın göçmenler, yerli kadın işçiler ve erkek göçmenlerden görece daha düşük vasıflara sahip olduklarından ve özellikle evli kadınların pek çok toplumda ikincil geçim sağlayıcılar olarak görülmelerinden ötürü en düşük ücretli işlerde çalışırlar. Ancak köyden kente göç eden kadınlar yine de göçün sonuçlarından memnundurlar çünkü para kazanma şansı onlara geldikleri yerden çok daha iyi yaşama şansı vermiştir (Rodenburg, 1991). Örneğin Jones-Correa (1998), New York’taki Latin Amerikalı göçmenler üzerine yaptığı araştırmada, kadın ve erkek göçmenlerin göç ile ilgili çok farklı tutum ve davranışları olduğunu ortaya koymuştur. Erkek Latin göçmenlerin Amerika’ya gelirken birincil stratejileri en kısa zamanda para biriktirerek ülkelerine geri dönmektir, bu nedenle de iş güvenliği, sosyal güvenliği hatta can güvenliği olmayan düşük ücretli bir işe ve en kötü koşullarda yaşamaya razı olurlar. Bu elbette göçle birlikte çok ciddi ekonomik ve toplumsal statü kaybına uğradıklarını anlamına gelmektedir. Bağlantılı göçmen olarak Amerika’ya gelen Latin kadınları için de eve geri dönme stratejisi başlangıçta aynıdır. Geri dönüş için gerekli parayı biriktirmek ve kentin ağır ekonomik koşullarına dayanabilmek için kadınlar da çalışmaya başlamıştır. Büyük bir bölümü memleketlerinde hiç çalışmamış bu kadınlar, kendilerini montaj ya da tekstil sanayinde erkeklerden çok daha

düşük bir ücret karşılığında ve çok daha kötü iş koşullarında çalışır bulurlar. Latin kadınlar aileye destek için çalışan ikincil gelir sağlayıcılarıdır ve vasıfsızdırlar böylece aile bütçesine katkı sağlamak ve bir an önce eve dönecek parayı biriktirmek üzere her koşula razı olurlar. Aynı zamanda kadınların geleneksel ev işleri ve çocuklara bakma görevleri sürmektedir. Fabrika işçiliğinin yanı sıra kadınların hizmet sektöründe erkeklerden daha fazla iş bulma şansı da olabilir. Yapılan görüşmelerde kadınların çalışmaya ve para kazanmaya başlamalarının onlara hareket özgürlüğü ve hane içi kararlarda daha etkin bir rol sağladığı ortaya çıkmıştır. Kadınlar çalışmanın ve gelirleri üzerinde kontrol sağlamanın yararlarını gördükçe ilk baştaki “geri dönüş” stratejileri değişmeye başlar. Geri dönmeyen kendisi için ciddi bir otorite kaybı olacağını düşünen kadın, bu yeni stratejisini uygulamak için erkekten farklı bir tutum içine girecektir.

Rittersberger – Tılıç’ın Almanya’dan Türkiye’ye dönüş yapan göçmen kadınlar üzerine yaptığı bir çalışma da Jones- Correa’yı destekler (Rittersberg-Tılıç, 1996). 1960 ve 1970 arasında Almanya’ya çalışmak için göç eden işçilerin çok büyük bir bölümü ailelerini geride bırakan bekar erkeklerdi. 1973’ten sonra “aile birleşmesi” nedeniyle geride kalan kadınlar ve çocuklar “aile reisine ekonomik bağımlı kimse” olarak Almanya’ya göç ettiler. Göç eden kadınların kanuni olarak “ekonomik bağımlı kimse” olarak tanınmaları ve çalışma izinlerinin olmaması, gidilen ülkenin emek pazarındaki pozisyonlarını etkilemiştir (Abadan, 1975). Almanya’ya göç, kadın göçmenler için uzun süreli ve dinamik bir değişim süreci olmuştur. Bu çalışma, geri dönüş yapan kadınların göçün başlangıç noktasına çok daha iyi koşullarla dönmüş olmalarına -ve hatta başlangıçta köyden göç ettiği yerleşme olan köyden daha gelişmiş bir yere, kasaba ya da ilçe merkezine dönmüş olmalarına- karşın, Almanya’yı şiddetle özlediklerini ortaya koymuştur. Başlangıçta Almanya’da yabancı olmaktan kaynaklanan şikayetler unutulmuştur. Kesin dönüşle birlikte çalışma ve para kazanmanın getirdiği statü kısmen yitirilmiş, renkli bir sosyal hayattan kasabanın kadını kapatan sosyal kontrol mekanizması içine girilmiştir (Rittersberg-Tılıç, 1996).

Öte yandan iş yaşamına katılmasa da, özellikle köyden kente göç eden kadınların kazandığı yeni ev hanımı statüsünün kadına prestij kazandırdığını savunan görüşler vardır. Erman’ın kırdan kente göç eden kadınlarla yaptığı çalışma, kadınların çoğunun kentte yaşamayı köyde yaşamaya tercih ettiğini ortaya koymuştur. Köyde kadınlar üzerindeki iş yükü ve geniş ailenin özellikle gelinler üzerindeki baskısı göz önüne alındığında şehir yaşamı tercih edilmiştir. Şehirde çekirdek aile olarak yaşama şansı ve hane içi yaşamı örgütleme görevi kadının bağımsızlığını arttırmıştır (Erman, 1997).

İlkaracanlar’ın Ümraniye’de yaptıkları araştırma da göçün kadınlara hareket özgürlüğü sağladığını ortaya koymuştur. Yine de aynı çalışma Erman’ın (1997) kentteki tüm sorunlara karşın kırdan kente göç etmiş kadınların köydeki iş yükünden, geniş aile ve gelenek görenek baskısından kurtuldukları için şehir yaşamını tercih ettikleri gibi bir genellemenin doğru olmadığını ortaya

koymuştur. Zira göç ederken genellikle erkekler değil evli kadınlar aile ve akrabalarını geride bırakmak zorunda kalmakta, bu da birçok durumda kadınlar için önemli bir destek kaybını ifade etmektedir (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1998). Yine Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde güvenlik nedeniyle yapılan zorunlu göçün bütün hane halkını çok olumsuz etkilediği, işsizlik nedeniyle çok ciddi geçim sıkıntısı çekildiği, göçle birlikte yakın akrabaların birlikte yaşamaya başladığı, hane içindeki kişi sayısının arttığı ve bu mekan kısıtlamasının kadının daha çok ezilmesine neden olduğu ortaya konmuştur (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1998).

Kalaycıoğlu'nun (1996) Ankara'nın üç gecekondu semtinde yaptığı bir araştırma ise, kentte yakalanan fırsatlar açısından, Türkiye'de bireyin toplumda dikey hareketliliğini sağlayan mekanizmaların, gelişmiş sanayi ülkelerinden hayli farklı olduğu savunulmuştur. Yazar, "Bu dikey hareketlilik mekanizmalarının en önemlisi eğitim ve eğitimle birlikte meslek kazanımlarıdır. Ne var ki toplumun her kesiminin eğitim imkanlarına erişmek için eşit fırsatlara sahip olduğunu söylemek olanaklı değildir" demektedir. Yine de göç eden ailelerde birinci ve ikinci kuşakların eğitim ve iş meslek kazanımlarına bakıldığında önemli bir yukarı dikey hareketlilik kaydedilmiştir. Fakat burada diğer sanayi ülkelerindeki mekanizmalardan farklı olarak, eğitim iyi bir iş ve gelir kazanmanın tek yolu olmaktan öte, kaybedilen prestijin yeniden kazanılmasını sağlayan bir mekanizmadır. Araştırma bulguları, ailelerin çocuklarını 'en yükseğine kadar' okutmak istediklerini ancak bu isteklerin kız ve erkek çocuklar için farklı gerçekleştiğini göstermiştir. Buna göre maddi imkanlar kısıtlı olduğunda, erkek çocuklara öncelikle destek verileceği, çünkü erkeğin toplumda evi geçindirmekten sorumlu olduğu belirtilmiştir. Burada anne babaların ve ikinci üçüncü kuşak göçmenlerin hemfikir olduğu gözlenmiştir. Bir diğer neden ise kız çocuklarının uzak yerlerdeki okullara gönderilmek istenmemesidir. Burada yapısal olarak fırsatların var olması ve erişilebilirliğinden öte, ailelerin tutumu da kız çocuğunun geleceğini etkilemektedir (Kalaycıoğlu, 1996).

Aynı çalışmaya göre kadının işgücü piyasasından çekilmesinde; işgücü piyasasındaki yüksek işsizlik, kadınların düşük eğitim düzeyleri gibi yapısal nedenlerin yanında, kadının çalışmasını hoş karşılamayan değer yargılarının da son derece etkili olduğu söylenebilir. İş düşük statülü ve gelirli de olsa erkeğin çalışması zorunlu görülürken, kadınların ancak 'kadına uygun nitelik taşıyan' hemşirelik, öğretmenlik, devlet memurluğu gibi işlerde çalışmaları istenmektedir. Elbette kadınların okumasına ve çalışmasına yönelik bütün bu tutum ve davranışlardaki farklılıklar, göçmen ailenin sosyokültürel kökeni ve mezhebiyle yakından ilgilidir (Kalaycıoğlu, 1996).

Aile örgütlenmesi ve kadının aile içindeki rolüne dair normlar göçün kadınlar için sonuçlarını belirlemede çok önemlidir. Malezya'da iç göç sürecini kadınlar açısından inceleyen bir araştırma eşleriyle birlikte göç eden iyi eğitilmiş kadınların iş bulma ve kariyer gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendiğini, tek başlarına göç eden kadınların ise tam tersine kariyer gelişimlerinin olumlu

etkilendiği görülmüştür. Bunun da yine kadınların asli görevinin ailenin geçimini sağlamak değil, çocuk bakımı ve ev işlerini organize etmesi gerektiği yargısından kaynaklandığı ileri sürülmüştür (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1999).

Görüldüğü gibi kadınların deneyimleri, göçün tipi, göç edenin sosyo-ekonomik statüsü, aile yapısı, geride bırakılan ve taşınılan mekan arasındaki farklılıklar, göçün kadın üzerindeki etkilerini çeşitlendirmiştir

6. 5. 2003 İskilip Alan Çalışması Bulgularının Değerlendirilmesi

Çalışmada uygulanan anketlerin birinci bölümünde hane reisleri ile yapılan görüşmenin, ikinci bölümünde ise hane üyesi kadınlar ile yapılan görüşmenin bulguları yer almıştır. Görüşme yapılan toplam 307 hane reisi içinde yalnızca 8 hane reisi kadındır. Geriye kalan 299 hanenin ise, karşılaşılan çeşitli güçlükler nedeniyle, 74'ünde kadınlar için ayrı bir anket uygulanabilmiştir. Bu 74 hane üyesi kadın içinde 68 kadının İskilip'ten Ankara'ya evli, dul ya da bekar olarak göç etmiş olduğu saptanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde ele alınan bilgiler, İskilip'ten Ankara'ya göç sürecini yaşamış söz konusu 68 hane üyesi konumundaki kadın ile hane reisi olan 8 kadına ilişkindir.

Bu bölümde bulgular, üç konu başlığı altında değerlendirilmektedir. Birinci başlık altında, kadın veri tabanının sunduğu genel bilgiler ile hanenin bütün üyelerini ilgilendiren bazı sorulara verilen yanıtlar sunulmaktadır. Bu verilerden bazıları kadın göçünün ayrıntılı çözümlemesinde değişken olarak kullanıldığı için elde edilen bulguların anket yapılamayan kadın göçmenlere yayılıp yayılamayacağı bu bölümde kısaca açıklanmaktadır. İkincisi, kadın göçünün ayrı bir araştırma konusu olarak çalışılmasının kuramsal zeminini de oluşturan, kadın ve erkeklerin göçe tepkilerinin farklılaşmasını kadın ve erkek anketlerindeki ortak sorulardan yola çıkarak inceleyen bölümdür. Üçüncü bölümde ise, kadın göçünün ayrıntılı çözümlemesini yapılmaktadır.

6. 5. 1. Kadın Denekler Bazında Genel Göç Bulguları

Aşağıdaki tablolarda, görüşme yapılmış kadınlara ilişkin olarak göçle ilgili genel bazı bulgular tüm deneklere ilişkin bulgularla karşılaştırmalı olarak verilmektedir.

Tablo 6.1 Göç Dönemine Göre Kadınlar ve Tüm Denekler

Göç Dönemi	Kadın veri tabanı		Tüm Denekler	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	39	52,7	134	43,6
1980 sonrası	35	47,3	173	56,4
Toplam	74	100,0	307	100,0
yanıtsız	2			
Toplam	76			

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İskilip'ten göç ile Ankara'ya gelmiş olan kadınların göç dönemine verdikleri yanıt ile tüm İskilipli deneklerin yanıtları farklılaşmaktadır. 1980 öncesinde Ankara'ya gelen kadın oranı tüm deneklerin oranından 10 puan fazladır. Dolayısıyla bu bölümde yapılmakta olan ve kentte kalış süresine göre düzenlenen tablolardaki bulgu ve yorumların tüm İskilipli kadın denekler için genellenmesinde sorun olabilir.

Tablo 6.2 Göç öncesi Yaşanan Yere Göre Kadınlar ve Tüm Denekler

Göç öncesi yaşanan yer	Kadın Veri Tabanı		Tüm Denekler	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İskilip ilçe merkezi	54	74,0	221	72,7
İskilipin köyü	19	26,0	83	26,3
Toplam	73	100,0	304	100,0
Yanıtsız	3		3	
Toplam	76		307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi kadın denekler ile tüm deneklerin kente göç öncesi yaşanan yer sorusuna verdikleri yanıtlar benzeşmektedir. Bu dağılım göç öncesi yaşanan yere göre yapılacak yorumların tüm İskilipli kadın deneklere yayılabilmesine olanak sağlamaktadır.

Tablo 6.3 Göç Edildiğindeki Medeni Durum

Göç edildiğinde medeni durum	Kadın veri tabanı		Tüm Denekler	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evli	46	62,2	135	44,3
Bekar	27	36,5	169	55,4
Dul	1	1,3	1	0,3
Toplam	74	100,0	305	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlara göre, tüm hane reisleri bazında Ankara'ya göç edildiğinde evli olan denek sayısı yarıdan az iken, kadınlarda bu oran %62 düzeyine çıkmaktadır. Kadınlarda evli olarak göç etmiş olma durumunun yüksek oluşu, kadın hane üyelerinin çocuk yaşta ya da ebeveynleriyle göç edenlerinin oranının düşükliğini göstermektedir. Böylece, evli olarak göç etmiş olan kadın hane üyelerinden yola çıkarak evlilik göçünün ve evlilik durumunda göç ile ilgili olarak kadının tepkisinin daha iyi anlaşılması olanaklıdır.

Tablo 6.4 Evli Olan Hane Reislerinin Eşiyle Beraber Göç Etme Durumu

Evli iseniz eşinizle beraber mi göç ettiniz	Kadın veri tabanı		Tüm Denekler	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Eşi ile beraber	32	65,3	100	65,8
Yalnız kendisi	10	20,4	34	22,4
Eşi ve çocukları ile birlikte	7	14,3	18	11,8
Toplam	49	100,0	152	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tabloda eşiyle birlikte göç etme durumuna, tüm hane reislerinin verdiği yanıtlar ile kadınlar tarafından verilen yanıtların benzer oranlarda olduğu görülmektedir. Bu bakımdan evlilik göçü ve göç etmiş evli kadın hakkındaki bulgular İskilip alan çalışması geneline yayılabilmektedir.

6. 5. 2. Kadın ve Erkeklerin Göçe Tepkilerinin Farklaşması

Tablo 6.5 Göç Sonrasında Örgün Eğitim Dışında 1. Eğitim Alma Durumu

Ankara'da örgün eğitim dışında alınan 1. eğitimin türü	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Mesleki Eğitim	0	0	13	65
Hizmet İçi Eğitim	0	0	2	10
Yabancı Dil Eğitimi	0	0	1	5
Bilgisayar Eğitimi	0	0	2	10
Sürücü Eğitimi	0	0	2	10
Elişi/Dikiş-Nakış	5	100	0	0
Toplam	5	100	20	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tabloda göç sonrasında alınan eğitimin türüne ilişkin bulgular yer almakta ve bu bulgular ışığında erkeklerin kadınlarla karşılaştırıldığında eğitim olanaklarından daha fazla yararlandıkları anlaşılmaktadır. Erkekler, örgün eğitim dışında belirli bir meslek edinme ya da mesleki beceri kazanmaya dönük eğitim almışlarken, kadınların örgün eğitim dışında yalnızca eliş/dikiş-nakış eğitimi almış oldukları belirlenmiştir. Bu durum kadınların ev dışında iş yaşamına ya da sosyal yaşama dahil olmalarının istenmemesi ile ilişkili olabilir. Bu çerçevede İskilip'ten göç eden kadınların, çoğunlukla ev kadını olarak kalmaları da anlaşılmaktadır.

Tablo 6.6 Kentte Karşılaşılan En Büyük Sorun

Kentte karşılaşılan en büyük sorun	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kente Uyum Sağlayamamak	2	4,9	9	8,4
Sosyal Çevre Edinememek	5	12,2	1	0,9
Ucuz/Uygun Ev Bulamamak	6	14,6	33	30,8
Ucuz/Uygun Dükkan Bulamamak	0	0	1	0,9
Evin Eksiklerini Tamamlayamamak	2	4,9	5	4,7
İş Bulamamak	2	4,9	29	27,1
Uygun Ev Ve İş Bulamamak	3	7,3	7	6,5
Maddi Sorunlar/Geçim Sıkıntısı	13	31,7	19	17,8
Kent İçi Ulaşım Sıkıntısı	2	4,9	1	0,9
Sorun Olmadı/Yaşanmadı	2	4,9	2	1,9
Evde Hapis Kalmak/Yalnızlık	4	9,8	0	0
Toplam	41	100	107	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İskilip'ten Ankara'ya göç eden erkek hane reislerinin %88'i kentte karşılaştıkları en büyük sorunu iş ve konut bulma sıkıntısı ile maddi sorunlar biçiminde tanımlamışlardır. Kadınlar içinde bu sorunları belirtenlerin oranı %50 düzeyindedir. Özellikle iş bulamamak yalnızca iki kadın denek tarafından ifade edilmiştir. Bu durum kadınların rolünün ev içinde tanımlanmış olması ve kadınların çalışmasının istenmemesi ile ilişkilendirilmelidir.¹⁵ Kentte karşılaşılan en büyük sorun nedir sorusuna kadınların verdiği yanıtlar arasında öne çıkan iki tanesi de evde hapis kalmak/yalnızlık (%10) ve sosyal çevre edinmemek (%12) olmuştur. İş bulamamanın bir sorun olarak kadınlar tarafından çok az vurgulanması ve evde hapis/yalnız kalmak, sosyal çevre edinmemek gibi sorunların da erkeklerden farklı olarak kadınlarda sıklıkla zikredilmesi göç sürecinde ve sonrasında kadınların rolünün ev içinde tanımlanmış olduğunu ve kadınların, ev kadını olma sürecine yönlendirildiğini göstermektedir.

Tablo 6.7 Akrabalarla İlişkilerde Değişim Durumu

Ankara'da yaşanan sürede akrabalarla ilişkilerde değişim durumu	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Daha da güçlendi	6	12,8	27	20,1
Belirgin değişiklik olmadı	33	70,2	79	59,0
Zayıfladı	8	17,0	28	20,9
Toplam	47	100,0	134	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

¹⁵ Bu oranın az olmasının kadınların göç sonrasında iş bulmak konusunda sorun çekmediği şeklinde yorumlanması doğru değildir. Kadın denekler arasında yalnızca 5 kişi göç ettikten sonra düzenli bir işte çalışmıştır.

Kadınlar arasında akrabalarla ilişkilerde belirgin bir değişiklik olmadığını söyleyenlerin oranının erkeklerden daha yüksek olması, erkeğe oranla göç eden kadının sosyal çevresinin daha dar olmasından ve büyük ölçüde akrabalarından oluşmasından kaynaklanıyor olabilir. Erkeklerin iş yaşamı nedeniyle akraba ve komşularından başka insanlarla görüşmeler yapması sayesinde ilişkiler ağını genişletmesi, fakat akraba ziyaretleri için kadınlar kadar zaman bulamaması, ev kadınlaşma sürecine giren kadınların ise yakın çevresindeki insanlarla görüşmeye devam etmesi, kadınların akrabalarla ilişkilerinde fazla bir değişiklik olmamasını açıkladığı söylenebilir.

Akrabalık ilişkilerinde güçlenme gerçekleştiğini söyleyen erkeklerin oranı ise kadınlardan yüksektir. Daha çok erkeklerin, göç sürecinde kendilerinden önce gelen İskiliplilerden yardım alması, kendilerinden sonra gelen İskiliplilere yardım etmesi, iş bulma ve çalışma süreçlerinde akrabaları ve hemşerileriyle yardımlaşması gibi etkenler erkeklerin akrabalarla daha çok görüşmesine neden olabilir. Her iki grupta da akrabalık ilişkilerinin zayıfladığını söyleyenlerin oranı yakındır. İlişkilerdeki zayıflamanın uzaklık, daha az görüşebilme, komşu ve Ankaralı arkadaşlar edinme gibi etkenlerden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Tablo 6.8 Dini İnançlarda Değişim Durumu

Ankara'da yaşanan sürede dini inançlarda ve bunların yerine getirilmesinde değişim durumu	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Daha da güçlendi	10	20,8	26	19,4
Belirgin değişiklik olmadı	36	75,0	105	78,4
Zayıfladı	2	4,2	3	2,2
Toplam	48	100,0	134	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Kadın ve erkek arasında dini inançların göç sonrasında uğradığı değişim ve bunların nedenleri konusunda önemli bir farklılaşma görülmemektedir. Denekler dini inançlardaki güçlenmeyi daha bilinçli inanmak, sosyalleşme unsuru olarak inancın artması, şehirde dine olan bağlılığın zamanla artmasına bağlamaktayken, azaldığını söyleyen denekler bunu geçim derdi, zamansızlık ve ihmal gibi etkenlere bağlamaktadır. Dini inançlarda belirgin bir değişiklik olmadığını söyleyen erkek ve kadın deneklerin yüksek oranı bu olgunun yavaş değişen bir toplumsal norm olmasına bağlıdır.

Tablo 6.9 Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimi

Ankara'da boş zamanlarını değerlendirme biçimi	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Boş Zamanı Yok	3	6	20	17,7
Akraba-Arkadaş Ziyaretleri	9	18	13	11,5
Ailece Evde Oturmak/Çocuklarla İlgilenmek	2	4	25	22,1
Gezmek/Alışveriş Yapmak	-	-	6	5,3
Dinlenmek	-	-	14	12,4
Camiye Gitmek/İbadet Etmek	1	2	6	5,3
Ek İşte Çalışmak	-	-	4	3,5
Kitap Okumak	3	6	5	4,4
Sinema-Tiyatroya Gitmek	-	-	2	1,8
Piknik Yapmak	-	-	1	0,9
Kahveye Gitmek	-	-	8	7,1
Briç-Satranç Oynamak	-	-	3	2,7
Spor Yapmak/İzlemek	-	-	2	1,8
Bahçe İle İlgilenmek	-	-	2	1,8
Dernek-Vakıf İşleri İle İlgilenmek	-	-	2	1,8
TV Seyrederek	5	10	-	-
El İşi/Örgü Yaparak	27	54	-	-
Toplam	50	100	113	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Erkeklerde boş zaman değerlendirmesi biçiminin farklı etkinliklere yayılmasına karşın, ev kadınlaşma sürecinin bir sonucu olarak göç eden kadınların boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinin daha çok ev içi ve çevresi etkinlikler olduğu görülmektedir. Buradan hareketle göç eden kadının sosyal ve mekansal olarak erkekte daha dar bir çevreye sahip olduğu görülmektedir. Kadınların küçük bir bölümüne karşı erkeklerin önemli bir bölümünün boş zamanı olmadığını belirtmesi göç eden hanelerde genellikle erkeklerin çalışmakta olduğunu bir göstergesi olarak kabul edilebilir¹⁶. Kadınların akraba-arkadaş ziyaretleri ile boş zamanını geçirmesi, erkeklerin akraba-arkadaş ziyaretleri ve kahveye giderek arkadaşlarıyla vakit geçirmesi ile içerik olarak benzeşmekte ve yakın oranlarda görünmektedir. Tabloda, erkeklerin boş zamanlarında yaptıkları etkinliklerin daha sosyal içerikli olması dikkate değerdir. Kadınların boş zaman etkinlikleri ise daha çok bireysel ve gündelik işlerle ilgilidir. Kadınların grup halinde yaptığı sosyal etkinlikler aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Anketlerde kadınların %62'si kadınlar arasında toplantı yapmakta olduklarını belirtmiştir. Bir başka deyişle %38 oranında önemli bir yüzde yaşamını sosyalleştirmek için etkin bir olanağa uzak kalmaktadır. Rutin akraba-arkadaş ziyaretleri dışında, ev içi kadınlar arası toplantılarda yalnızca akraba ve komşuların değil, eski ve yeni arkadaşların da

¹⁶ İskilip örneğinde kadınların çok az bir kısmının çalıştığı bulgularına dayanarak, erkeklerin kadınlardan daha çok boş zaman yaratabildiği şeklinde bir yorum yapılmamıştır.

bulunduğu/katıldığı göz önüne alındığında, zaten ev dışında iş çevresine girmemiş olan kadının sosyal çevresini genişletmesi için önemli bir olanaktan yararlanmadığı görülmektedir.

Tablo 6.10 Kadınlar Arasında Yapılan Toplantıların Türü

Kadınlar arasında yapılan toplantıların türü	Sayı	Yüzde
Paralı Gün	14	46,7
Yemeli-İçmeli Toplantılar	10	33,3
Eğlence Maksatlı Toplantılar	2	6,7
Dini Sohbet Toplantıları	2	6,7
Mevlit/Kuran Gibi Dini Ritüeller	2	6,7
Toplam	30	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Kadınlar arasında ev dışı etkinlik yapmakta olan kadınların oranı ise %27,5'tir. Ev içi kadınlar arası toplantı yapan kadınların oranının düşük olması, ev dışındaki etkinliklerde de düşük bir oran görülmesiyle sıkı ilişki içindedir.

Tablo 6.11 Halen Yapılan İşin Niteliği

Halen yapılan işin niteliği ¹⁷	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Üst Düzey Memur, Özel Sektörde Üst Düzey Yönetici	-	-	9	8,1
Alt Kademe Memur (Kamu)	-	-	28	25,2
Vasıflı İşçi (Kamu Ya Da Özel)	-	-	18	16,3
Vasıfsız İşçi (Kamu Ya Da Özel)	-	-	24	21,6
Esnaf-Tüccar	-	-	10	9
İmalatçı	-	-	1	0,9
Enformal (Hizmet)	3	75	16	14,4
Enformal (İmalat)	1	25	1	0,9
İşsiz	-	-	2	1,8
Diğer	-	-	2	1,8
Toplam	4	100	111	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Halen çalışmakta olan kadınlar arasında enformel hizmet sektöründe çalışmakta olan 3 kadından yalnızca biri ev dışında, başka evlere temizliğe giderek çalışmaktadır. Enformel imalat sektöründe çalışan 1 kadın ise yine ev içinde çalışmaktadır. Çalışmayan kadınlardan emekli olanlar dışında kalanların hiçbirinin kendisini işsiz olarak tanımlamamasından bu deneklerin iş aramadıklarını ya da çalışmak gibi bir isteklilik içinde olmadıklarını söylemek olanaklıdır.

¹⁷ Emekli erkek ve kadın denekler dahil edilmemiştir

Tablo 6.12 Göç Etmekten Memnun Olma Durumu

Genel olarak Ankara'ya göç etmekten memnun olma durumu	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet, memnun	48	96,0	121	90,3
Hayır, memnun değil	2	4,0	10	7,5
İdare ediyor	-	-	3	2,2
Toplam	50	100	134	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Ankara'ya göç etmekten memnun olma durumunda kadın ve erkek arasında büyük bir farklılaşma görülmemesine karşın memnun olma ve olmama nedenleri farklılaşmaktadır.¹⁸ Aşağıdaki tablodan izlenebileceği gibi kadınların göç etmekten duydukları memnuniyet erkeklerden farklı olarak toplumsal rahatsızlık nedenleriyle de ilişkilidir.

Tablo 6.13 Ankara'ya Göç Etmekten Memnun Olma Nedeni

Genel olarak Ankara'ya göç etmekten memnun olma nedeni	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İş Buldu, Ekonomik Açıdan Rahatladı	5	11,6	59	48,4
Eğitim Hizmetlerinden Yararlandı	2	4,7	3	2,5
Sağlık Hizmetlerinden Yararlandı	2	4,7	2	1,6
Kendisini Geliştirdi/Hayata Bakışı Değişti	3	7,0	3	2,5
Çocuklarının Geleceği Kurtuldu	11	25,6	19	15,6
Her Açıdan Refaha Kavuştu	14	32,6	34	27,9
Yakınları/Çevresi Ankara'da Olduğu İçin	-	-	1	,8
İskilip'teki Sıkıcı Yaşamdan Kurtuldu	2	4,7	-	-
Dedikodu Gibi Kapalı Çevre Olumsuzlukları Olmaması	2	1,4	-	-
Baskıdan Kurtuldu	1	0,7	-	-
Ankara'da Yaşamaya Alıştı	1	0,7	-	-
Toplam	43	100	122	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Erkeklerin göç etmekten memnun olmalarının temel nedeni kendilerini göç etmeye zorlayan ekonomik güçlükleri ve iş sorununu çözmüş olmalarıdır. İş bulmak, göç öncesinde ve sonrasında, kadınlar için gerek göç etme nedenleri açısından gerek de göçten duyulan memnuniyet açısından önemli bir etken değildir. Öte yandan kadınların düşük bir oran da olsa %6,8'inin İskilip'te

¹⁸ Bu düşük farklılık kadın ve erkeklerin kendilerini daha yakın hissettikleri yere verdikleri yanıtlar gözönüne alındığında önem kazanmaktadır. bkz: Tablo 6.14

duydukları toplumsal rahatsızlıktan kurtulmuş olmalarını göç etmekten duydukları temel memnuniyet nedeni olarak belirtmeleri önemlidir.¹⁹

Tablo 6.14 Kendini Nereye Yakın Hissettiği

Kendini nereye yakın hissettiği	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ankara	35	72,9	67	50,0
İskilip	12	25,0	62	46,3
Hiçbirisine	-	-	3	2,2
Her ikisine de	1	2,1	2	1,5
Toplam	48	100	134	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tablo göç etmekten duyulan memnuniyet durumu ile ilişkilendirildiğinde kadınlar ve erkekler arasında göç etmekten duyulan memnuniyet durumu bakımından küçük bir farklılaşma varken, iki grup arasında kendini yakın hissettikleri yer konusunda büyük bir fark görülmektedir. Erkeklerin yarısı kendilerini Ankara'ya yakın hissettiklerini söylerken, kadınlarda bu oran %73 kadar olmaktadır. Bu farklılaşma deneklerin kendilerini Ankara ya da İskilip'e yakın hissetme nedenlerine bakılarak anlaşılabilir.

Tablo 6.15 Ankara'ya Yakın Hissetme Nedeni

Ankara'ya yakın hissetme nedeni	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ankara'ya alışmış olması	15	45,5	13	23,6
Ankara'da büyümüş/yetişmiş olması	1	3	6	10,9
İskilip ile bağı kalmaması	1	3	3	5,5
Ankara'da sosyal çevre edinmesi	1	3	8	14,5
Yaşamını Ankara'da kazanması/düzenini kurmuş olması	9	27,3	17	30,9
Ankara'nın rahat bir kent olması	5	15,2	2	3,6
Ankara'nın olanakları nedeniyle	1	3	6	100
Toplam	33	100	55	100

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

¹⁹ Küçük bir kesim olan Ankara'ya göç etmekten memnun olmadığını söyleyenler arasında 2 erkek denek bunun nedenlerini ekonomik sıkıntıları aşamamak, 5 erkek denek Ankara'yı sevmemek şeklinde açıklarken, 1 kadın ve 1 erkek denek uyum sağlamanın zor olduğunu belirtmişlerdir. Geriye kalan deneklerin belirgin nedenleri yoktur.

Kendilerini Ankara'ya daha yakın hissettiğini söyleyen denekler arasında kadınların Ankara'ya alışmış olma ve Ankara'yı daha rahat bir kent olarak görmeyi neden olarak göstermeleri, göç öncesi hissettikleri toplumsal baskıdan kurtuldukları yer olan Ankara'ya bağlanmaları sonucunu doğurmuştur.

Erkeklerin kendini Ankara'ya yakın hissetme nedenleri arasında Ankara'da sosyal çevre edinmeyi göstermelerinin kadınlardan daha çok olması ev kadını olma sürecine girmiş olan kadınların yalnızca akraba ve komşu ilişkileri sayesinde sosyal çevre edinmelerine karşın, erkeklerin hem akraba ve komşu ilişkileri hem de iş yaşamı ile edindiği sosyal çevrenin kendilerini Ankara'ya bağladığı sonucunu çıkarmaktadır.

Tablo 6.16 İskilip'e Yakın Hissetme Nedeni

İskilip'e yakın hissetme nedeni	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Geleneksel yaşamın korunmuş olması	1	8,3	1	1,6
Sosyal çevresi ve yakınları orada	5	41,7	4	6,3
Doğduğu yer/memleketi olması	6	50,0	55	87,3
Dayanışma ilişkilerinin varlığı	0	0	3	4,8
Toplam	12	100,0	63	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Kendini İskilip'e yakın hissetme nedeni sosyal çevresinin ve yakınlarının İskilip'te bulunması olan kadınların yüksek oranı da yukarıdaki durumla paralellik göstermektedir. Kadınlar göç edilen kentte iş yaşamına dahil olmadıkları için, komşuluk ve akrabalık ilişkileri dışında sosyal çevre edinmekte güçlük çekmekte, böylece kentle bütünleşme konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar.

Yukarıdaki iki tablo büyük oranda birbirlerini desteklemektedir. Kadınlar Ankara'da sosyal çevre edinmede güçlük çekmekte, buna karşın kentin sunduğu olanaklar ve rahat çevresinin ağır basması nedenleriyle kendilerini Ankara'ya daha yakın hissetmektedirler. Erkeklerin ise kendilerini İskilip'e daha yakın hissetme nedenlerinin farklılaştığı ve iktisadi bakımdan beklentilerin karşılanmasıyla ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 6.17 Ankara'da Yaşamının En Olumlu Yönü

Ankara'da yaşamının en olumlu yönü	Kadın		Erkek	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Eğitim Olanakları Fazla	-	-	9	6,8
İş Olanakları Fazla	7	14,6	31	23,5
Sağlık Hizmetleri İyi	4	8,3	8	6,1
Eğitim Ve İş Olanakları	1	2,1	5	3,8
Eğitim Ve Sağlık Olanakları	-	-	14	10,6
İş Ve Sağlık Olanakları	-	-	3	2,3
İş, Eğitim Ve Sağlık Benzeri Tüm Olanaklar	20	41,7	39	29,5
Çocuklarının Eğitimi Ve Geleceği Güvende	1	2,1	4	3,0
Ortamın Rahatlığı Ve Özgür Olması	12	25,0	2	1,5
İskilip'e Yakın Oluşu Ve Merkezi Konumu	2	4,2	4	3,0
Sosyal Çevre Olanakları İyi	1	2,1	12	9,1
Ucuz Bir Kent Olması	-	-	1	0,8
Toplam	142	100	132	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Kadınların Ankara'da yaşamının en olumlu yönü olarak ortamın rahatlığı ve özgür olmasına vurgu yapmaları kadınların küçük kasaba ya da kırsal alanlarda hissettikleri rahatsızlık ya da toplumsal baskıdan kente gelince kurtulmuş olduklarını hissetmelerinden kaynaklanmaktadır. Erkeklerin kadınlara oranla Ankara'da yaşamının en olumlu yönlerinden birini sosyal çevre olanaklarına bağlamasındaki yükseklik iş yaşamına dahil olmasıyla ilişkilidir.

İskilip'ten Ankara'ya göç eden kadınlar arasındaki çok düşük çalışma oranı, komşuluk, arkadaşlık, akrabalık gibi toplumsal ilişkilerin yarattığı sosyal çevre dışında iş çevresinin olmamasının nedenlerinden birisidir. Bir başka deyişle, çalışan erkekler çalışmaları sayesinde çevrelerini genişleterek kentin sunduğu sosyal olanaklardan, kadınlardan daha çok yararlanabilmektedir.

Yukarıdaki tabloda ilgi çekici bir başka yanıt ise erkeklerin öncelikle eğitim olanaklarına yaptıkları vurgudur. Erkeklerin göç ettikten sonra örgün eğitim dışında mesleki eğitim, sürücü kursu, bilgisayar kursu gibi eğitimler almasına karşın kadınların bu tür eğitimler almamış olması²⁰ erkeklerin bu fırsatlara önem vermiş olmasının nedenlerindendir. Erkeklerin yalnızca eğitim ve sağlık olanaklarına vurgu yapması ise yine almış oldukları mesleki eğitim ve sağlık sigortası kullanabilmeleri sebebiyle yakın ilişkilidir. Kadınlarda bu olanaklara önem verilmemesi yine ev dışı iş yaşamına dahil olmama sebebiyle mesleki

²⁰ Yalnızca 4 kadın eliş/dikiş kursuna gitmiştir.

eğitimden faydalanmamış olmaları ve sağlık sigortasından ancak eşleri yoluyla faydalanabildikleri içindir.

Tablo 6.18 Ankara'ya İlk Geldiğindeki Siyasi Görüşü (Erkek)

Ankara'ya ilk geldiğindeki siyasi görüş - Şu anki siyasi görüş (erkek)	İlk geldiğindeki siyasi görüş		Şu anki siyasi görüş		Değişim Puanı
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Muhafazakar	48	39,3	53	43,8	+%4,5
Milliyetçi	30	24,6	31	25,6	+%1,0
Sosyal Demokrat	18	14,8	14	11,6	-%3,2
Merkez	21	17,2	17	14,0	-%3,2
Diğer	0	0	1	0,8	+%0,8
Söylemek İstemiyor	5	4,1	5	4,1	%0
Toplam	122	100	121	100	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 6.19 Ankara'ya İlk Geldiğindeki Siyasi Görüşü (Kadın)

Ankara'ya ilk geldiğindeki siyasi görüş - Şu anki siyasi görüş (kadın)	İlk geldiğindeki siyasi görüş		Şu anki siyasi görüş		Değişim Puanı
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
muhafazakar	19	45,2	23	52,3	+%7,1
milliyetçi	9	21,4	8	18,2	-%3,2
sosyal demokrat	6	14,3	7	15,9	+%1,6
merkez	7	16,7	6	13,6	-%3,1
söylemek istemiyor	1	2,4	0	0	-%2,4
Toplam	42	100,0	44	100	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki iki tablo incelendiğinde, erkek ve kadınlarda muhafazakar kanada geçmek şeklinde bir eğilim göze çarpmaktadır. Erkeklerde sosyal demokrasi ve merkezden sağ kanada geçmek şeklinde bir eğilim olduğu görülmektedir. Kadınlardaki siyasi mutlak değişim oranı erkeklerden daha yüksek olmasına karşın değişim hakkında yorum yapabilmek için anketlere bakmak gereklidir. Anketlerde verilen yanıtlara göre; merkezden muhafazakar kanada geçen 2 kadın, milliyetçilikten merkeze geçen 1 kadın ve sosyal demokrasiden merkeze geçen 1 kadın olduğu görülmektedir. Son yerel seçimlerde yüksek oy oranı alan iktidar partisinin muhafazakar bir merkez parti olduğu kabul edilirse, İskilip'ten Ankara'ya göç eden kadınların kentsel ve ülkesel siyasi değişimlerden doğrudan etkilenmekte oldukları söylenebilir. Erkeklerdeki siyasi görüş değişikliğine ilişkin anketlerde yer alan bilgilere göre de; merkezden muhafazakar kanada geçen 5 erkek, merkezden milliyetçi kanada geçen 1 erkek, sosyal demokrasiden muhafazakar kanada geçen 1 erkek, muhafazakar kanattan merkeze geçen 1 erkek ve sosyal demokrasiden merkeze geçen 2 erkek olduğu görülmektedir. Bu iki gruptaki siyasi değişime bakıldığında sol kanattan merkez ve sağa geçiş ile merkez ve sağ içinde çeşitli geçişler olduğu görülmektedir ki bu durum ülkedeki ve kentteki siyasi

değişimle paralellik göstermektedir. Dolayısıyla kadın ve erkeklerin siyasi görüşlerindeki değişimlerin göç etmeleri nedeniyle mi yoksa doğal siyasi nedenlerle mi gerçekleştiği açık değildir. Diğer yandan, soruya yanıt veren toplam denek sayısının sınırlılığı ve kategorilere ayrıldığı durumlarda bu sayının iyice azalması bu konuda sağlıklı bir yorum yapabilmemizi engellemektedir.

6. 5. 3. Kadın Göçünün Değerlendirilmesi

Bu bölümde İskilip'ten Ankara'ya göç etmiş olan kadınların çeşitli değişkenlere göre göçe tepkileri incelenmektedir.

Tablo 6.20 Kadının Göçle İlgili Fikrinin Alınma Durumunun Kadının Eğitim Durumuyla İlişkili Olarak Değerlendirilmesi

Kadının eğitim durumu	Göç kararında fikri soruldu mu				Toplam	
	Evet, soruldu		Hayır, sorulmadı			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okur-yazar	12	24,5	5	26,3	17	25,0
İlköğretim mezunu	30	61,2	14	73,7	44	64,7
Lise mezunu	4	8,2			4	5,9
Üniversite mezunu	3	6,1			3	4,4
Toplam	49	100,0	19	100,0	68	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablodaki eğitim durumları göç etmiş olan kadınların mevcut eğitim durumlarıdır. Göç öncesi eğitim durumu olmasa da, ileride eğitimine devam etmiş ya da İskilip'teki eğitim durumu mevcut eğitim durumu olan kadınlar arasında, göç kararı alma sürecinde fikrinin sorulmasında eğitim durumunun ne kadar önemli bir rol oynadığı incelenebilir. Görüldüğü gibi, göç eden kadınların yalnızca %10,3'ü lise ve üstü eğitim almıştır ve bu kadınların tümüne göçle ilgili fikirleri sorulmuştur. Yalnızca okur yazar olan kadınların ise %70,6'lık bir kısmının fikri alınmıştır. Buradan hareketle, eğitilmiş kadınların göçle ilgili fikrinin daha çok alındığı ancak, eğitim düzeyinin göç kararı vermede doğrudan etkileyici bir etmen olmadığı söylenebilir.

Tablo 6.21 Kadının Göçle İlgili Fikrinin Alınma Durumunun Kadının Göç Öncesi Çalışma Durumuyla İlişkili Olarak Değerlendirilmesi

Göç kararı alınırken fikriniz soruldu mu	Göç öncesi evde ya da dışarıda düzenli çalışma durumu				Toplam	
	Evet, çalışıyordu		Hayır, çalışmıyordu			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet, soruldu	4	100,0	45	70,3	49	72,1
Hayır, sorulmadı	-	-	19	29,7	19	27,9
Toplam	4	100,0	64	100,0	68	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç kararının alınmasında kadının söz hakkının olup olmadığını göç öncesi çalışma durumuyla karşılaştırarak veren yukarıdaki tabloya göre, göç öncesi çalışan tüm kadınlara göçle ilgili fikirleri sorulmuştur. Göç fikri alınan kadınlar arasında çalışmayan kadınlar da mevcuttur ancak, çalışmayan kadınlar arasında göç fikri alınmayanlar gözlenirken çalışan kadınların tümünün fikrinin alınması, göç eden kadınların temel beklentilerinden ve göç etmiş olmaktan duydukları memnuniyetin gerekçelerinden de anlaşılacağı üzere (Tablo 6.12 ve Tablo 6.21), göçün temelde ekonomik nedenlerden gerçekleştiği söylenebilir. Bu durumda, göç öncesi çalışan ve eve gelir getirici konumda olan kadınların fikrinin alınması, çalışıyor olmanın göç etmeye yönelik fikir beyan etmede önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6.22’de, göç öncesi çalışan kadınların göçle ilgili fikirlerinin tamamıyla göç etmek yönünde olduğu gözlenirken çalışmayan kadınlar arasında göç etmeyi isteyenlerin oranı her ne kadar yüksekse de göç etmek istemeyen kadınların da olduğu gözlenmektedir.

Tablo 6.22 Kadının Göç Etmekle İlgili Fikrinin Göç Öncesi Çalışma Durumuyla İlişkili Olarak Değerlendirilmesi

Göç ile ilgili fikri nasıldı	Göç öncesi düzenli çalışma durumu				Toplam	
	çalışıyordu		çalışmıyordu		Sayı	Yüzde
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Göç Etmeyi İstedi	3	75,0	46	88,5	49	87,5
Her Koşulda Göç Etmeyi İstemedi			4	7,7	4	7,1
Eşiyle Birlikte O Da Göç Etmek İstedi	1	25,0	2	3,8	3	5,4
Toplam	4	100,0	52	100,0	56	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 6.23 Kadınların Göçle İlgili Fikirlerinin Göç Dönemleriyle İlişkili Olarak Değerlendirilmesi

Göç ile ilgili fikri nasıldı	Göç dönemi				Toplam	
	1980 öncesi		1980 sonrası		Sayı	Yüzde
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Göç Etmeyi İstedi	24	88,9	27	87,1	51	88,0
Her Koşulda Göç Etmeyi İstemedi	2	7,4	2	6,5	4	6,9
Eşiyle Birlikte O Da Göç Etmek İstedi	1	3,7	2	6,5	3	5,1
Toplam	27	100,0	31	100,0	58	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

1980 öncesi ve sonrası göç eden kadınların göçle ilgili düşüncelerine bakıldığında, her iki dönem için de göç kararıyla ilgili görüşlerde herhangi bir farklılaşma göze çarpmamaktadır (Tablo 6.23). Bu durum, göçe ilişkin fikir belirtmenin göç dönemi açısından herhangi bir farklılaşma yaratmadığı, önemli olanın göç edildiği tarihte ülkedeki siyasal ve ekonomik ortamın değil, göçle ilgili beklentilerin ne şekilde karşılanıp karşılanmayacağına dikkate alındığı biçiminde yorumlanabilir, ancak tarihsel değerlendirme içinde başka dinamiklerin de hesaba katılmasıyla daha iyi açıklanabilir.

Tablo 6.24 Kadınların Göç Öncesi Ankara'dan Beklentilerinin Göç Dönemleriyle İlişkili Olarak Değerlendirilmesi

Göç dönemi	Göç Öncesi Ankara'daki Yaşama Dair Beklentileri Nelerdi	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	Beklentisi Yoktu	8	24,2
	Daha Rahat Yaşam (Ev, İş Sahibi Olmak)	21	63,7
	Sağlık Ve Eğitimden Yararlanmak	4	12,1
	Toplam	33	50,0
1980 sonrası	Beklentisi Yoktu	1	3,0
	Daha Rahat Yaşam (Ev, İş Sahibi Olmak)	19	59,5
	Daha Özgür Olmak/Baskıdan Kurtulmak	5	15,5
	Çocukların Geleceğinin İyi Olması	4	12,5
	Sağlık Ve Eğitimden Yararlanmak	4	12,5
	Toplam	33	50,0
Tüm denekler	Beklentisi Yoktu	9	13,6
	Daha Rahat Yaşam (Ev, İş Sahibi Olmak)	40	60,6
	Daha Özgür Olmak/Baskıdan Kurtulmak	5	7,6
	Çocukların Geleceğinin İyi Olması	4	6,1
	Sağlık Ve Eğitimden Yararlanmak	8	12,1
	Toplam	66	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç eden kadınların, göç öncesi Ankara'daki yaşama ilişkin beklentileri, %60,6'lık bir oranla, ev ve iş sahibi olmak yoluyla daha rahat bir yaşama kavuşmaktır (Tablo 6.24). Buradan hareketle, temel beklentinin ekonomik açıdan refaha kavuşmak olduğu belirtilebilir. Bunun yanı sıra, %13,6'lık bir

kesimin Ankara'da yaşama dair herhangi bir beklentisinin olmaması da göz ardı edilmemesi gereken bir noktadır. Ne var ki, kadın göçmenlerin bu beklentilerinin, aile içindeki genel bakışı mı yansıttığı, yoksa kendi beklentileri mi olduğu ayrıca tartışılmalıdır.

Ayrıca, göç öncesinde Ankara'daki yaşama ilişkin beklentinin göç dönemiyle ilişkili olarak nasıl bir değişikliğe uğradığı yukarıdaki tablodan görülebilmektedir. Her iki dönemde de göç edenlerin temel beklentisi ekonomik açıdan daha rahat bir yaşama sahip olmaktır ancak, bu oran soruya yanıt veren görüşmecilerin oranı içinde, 1980 öncesi göç eden kadınların sahip olduğu oranla karşılaştırıldığında daha düşüktür (%59,5). Ancak yine de, yanıt veren görüşmecilerin çoğunun ekonomik açıdan daha rahat bir yaşam arzuladıkları her iki dönemde de gözlenen ortak noktadır.

Dikkate değer diğer nokta ise, 1980 sonrası gerçekleşen göçlerde, Ankara'daki yaşama ilişkin beklentilerin arasına "toplumsal açıdan daha rahat bir yaşam sürmek ve baskıdan kurtulmak" gibi yeni bir beklentinin girdiği görülmektedir. Bu noktada, her ne kadar bu beklentinin sahip olduğu oran yüksek olmasa da (%15,5) kadınların kendileri için toplum içinde daha rahat bir yaşam arzuladıklarının göstergesi olarak yorumlanabilir. 1980 sonrası göç eden ve bu soruya yanıt veren görüşmeciler arasında yalnızca 1 tanesinin Ankara'daki yaşama dair beklentisinin olmaması da, kadınların ister aileleri adına ister kendileri adına olsun göç etmiş olmaktan beklenti içinde oldukları sonucu çıkarılabilir.

Tablo 6.25 Kadınların Göç Öncesi Ankara'dan Beklentilerinin Geline Yere Göre Değerlendirilmesi

Göç Öncesi Ankara'daki Yaşama Dair Beklentileri Nelerdi	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
	İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Beklentisi Yoktu	8	17,8	1	6,7	9	15,0
Daha Rahat Yaşam (Ev, İş Sahibi Olmak)	23	51,1	12	80,0	35	58,3
Daha Özgür Olmak/Baskıdan Kurtulmak	4	8,9	-	-	4	6,7
Sağlık Ve Eğitimden Yararlanmak	10	22,2	2	13,3	12	20,0
Toplam	45	100,0	15	100,0	60	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Ankara'daki yaşama ilişkin beklentinin göçmenlerin nasıl bir yerleşim biriminden geldiğiyle ilişkili olarak incelemesini veren Tablo 6.25 de yer alan verilere göre, İskilip ilçe merkezinden ve köylerinden gelen tüm görüşmecilerin göç etmeden önce Ankara'daki yaşama ilişkin temel

beklentilerinin daha rahat bir yaşama kavuşmak olduğu sonucu çıkmaktadır. Ancak, bu genel saptama dışında dikkate değer diğer bir nokta, İskilip ilçe merkezinden gelen 45 kişiden 8'inin Ankara'da yaşama ilişkin bir beklentilerinin olmadığını belirtmelerine karşılık, İskilip'in köyünden gelen yalnızca 1 kişi herhangi bir beklentisinin olmadığını söylemiştir. Bu durum, köyden göç edecek kişilerin büyük kentlerden beklentilerinin daha yüksek olduğu yönünde açıklanabilir.

İskilip ilçe merkezinden gelen kadınların 4'ü aile baskısından kurtulmak ve daha özgür bir ortama kavuşmak beklentileri içinde olduklarını belirtmişlerdir. Bunların dışında, tablo 6.26'daki veriler, ilçe merkezinden göç eden kadınların 10'unun büyük kentin sosyal imkanlarından yararlanma beklentileri içinde olmalarına karşın, bu oranın köylerden göç eden kadınlarda daha düşük olduğunu da göstermektedir. Bu durum ise, ilçe merkezindeki yaşantının kentsel hizmetlerle ilişkiler açısından köydeki yaşantıya kıyasla daha güçlü olması sonucunda bu beklentinin, kentsel hizmetlerden yararlanmaya yönelik ilişkinin büyük kentlerde daha da geliştirilmesi amacına yönelik olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 6.26 Kadınların Göç Öncesi Ankara'dan Beklentilerinin Göç Öncesi Çalışma Durumlarıyla İlişkili Olarak Değerlendirilmesi

Göç Öncesi Ankara'daki Yaşama Dair Beklentileri Nelerdi	Göç Öncesi Düzenli Çalışma Durumu				Toplam	
	Evet, Çalışıyordu		Hayır, Çalışmıyordu			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Beklentisi Yoktu			9	15,3	9	14,3
Daha Rahat Yaşam (Ev, İş Sahibi Olmak)	2	50,0	36	61,1	38	60,3
Daha Özgür Olmak/Baskıdan Kurtulmak	1	25,0	3	5,1	4	6,4
Çocukların Geleceğinin İyi Olması	1	25,0	3	5,1	4	6,4
Sağlık Ve Eğitimden Yararlanmak			8	13,6	8	12,6
Toplam	4	100,0	59	100,0	63	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç öncesinde çalışan göçmen kadınların Ankara'daki yaşama ilişkin beklentileri incelendiğinde, ekonomik anlamda daha rahat bir yaşam, çocuklarının geleceğini güvenceye almak ve toplumsal baskıdan uzaklaşarak daha özgür bir hayat sürmek olarak sıralandığı görülür (Tablo 6.26). Öte yandan, çalışmayan kadınların da temel beklentisi daha rahat bir yaşama kavuşmaktır ancak, %15,3'lük bir kesimin de herhangi bir beklentisinin olmadığını altını çizilmesi gerekmektedir. Çalışmayan kadınların kendileri ve aileleri için Ankara'daki yaşamdan herhangi bir beklentilerinin olmaması ya

razı oluşçu bir anlayışı ya da Ankara hakkında herhangi bir fikre sahip olunmadığını yansıtmaktadır.

Buna ek olarak, çalışmayan kadınlar arasında sağlık ve eğitim gibi kentsel hizmetlerden yararlanma beklentisi içinde olan kadınların bulunması kendilerini ya da çocuklarının gelecekleri için yatırım amacıyla oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 6.27 Göç öncesi Ankara'dan Beklentilerin Kentte Yaşanan Süre İçinde Karşılanma Durumlarının Kentte Kalış Süresi ve Nereden Gelindiğiyle İlişkili Çapraz İncelenmesi

Göç dönemi	Bu Beklentilerin Karşılanma Durumu	Göç Öncesi Yaşanan Yer						Toplam	
		İskilip İlçe Merkezi			İskilip'in Köyü				
		Sayı	%	Yatay Yüzde	Sayı	%	Yatay Yüzde	Sayı	%
1980 öncesi	Karşılandı	10	45,5	62,5	6	85,7	37,5	16	55,2
	Karşılanmadı	10	45,5	90,9	1	14,3	9,1	11	37,9
	Kısmen Karşılandı	2	9,1	100,0	-	-	-	2	6,9
	Toplam	22	56,4	75,7	7	43,8	24,3	29	52,7
1980 sonrası	Karşılandı	13	76,5	68,4	6	66,7	31,6	19	73,1
	Karşılanmadı	3	17,6	50,0	3	33,3	50,0	6	23,1
	Kısmen Karşılandı	1	5,9	100,0	-	-	-	1	3,8
	Toplam	17	43,6	65,4	9	56,2	34,6	26	47,3
Tüm dönemler	Karşılandı	23	59,0	65,7	12	75,0	34,3	35	63,6
	Karşılanmadı	13	33,3	76,5	4	25,0	23,5	17	30,9
	Kısmen Karşılandı	3	7,7	100,0	-	-	-	3	5,5
	Toplam	39	100,0	70,9	16	100,0	29,1	55	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 6.27 incelendiğinde, kadınların göçten beklentilerinin genel olarak büyük oranda karşılandığı görülürken, %30,9'luk bir kesiminin de beklentilerinin karşılanmadığını dile getirmesi dikkate değer bir noktadır. Göç eden kadınlar arasında beklentilerin çeşitlendiği göz önüne alındığında, hangi beklentilerin temel olarak karşılandığı, hangilerinin karşılanamadığının incelenmesi sonucunda bu oranın yorumunu yapılması olanaklı olacaktır.

Beklentilerin karşılanma oranının kentte kalış süresiyle ilişkilendirilmesi sonucunda, 1980 sonrası göç eden kadınların %73,1'lik bir oranda bu beklentilerini karşıladıkları ve bu oranın kentte daha uzun süre kalan kadınlara

oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. İktisadi faaliyetler ve toplumsal ağlar raporlarında da görüleceği gibi, kentte kalış süresi arttıkça hanelerin gelir düzeyleri ve beklentilerini karşılama oranları artmaktadır. Bu durumun kadınlarda tam ters bir yönde gerçekleşmesi, kadınların beklentilerinin kentte kalış süresiyle ilişkili olmadığı şeklinde açıklanabilir. Buna ek olarak, bu sonucun nedeni olarak, yalnızca birincil beklentinin ekonomik olduğu ve öncelikli olarak bunun karşılandığını belirtmek yanıltıcı olacaktır. 1980 sonrası göç eden kadınların göz ardı edilemeyecek bir kısmının (%15,5) beklentisinin daha özgür ve aile baskısından uzak bir yaşam sürmek olduğu göz önüne alındığında, şehir yaşamında bu rahatlığın ve özgürlüğün sağlanabilmiş olduğu ve bu sayede beklentinin gerçekleşmiş olduğu söylenebilir. Yine de, böyle bir yargıya varabilmek için anket verilerinden çıkacak diğer sonuçların da (göç sonrası çalışma durumu, hane içi ilişkilerde değişim durumu, akrabalarla ilişkilerde değişim durumu vb) incelenmesi gerekmektedir.

Beklentilerin karşılanma durumunun nasıl bir ilişkiler ağına ve iktisadi faaliyetlere sahip bir yerleşim biriminden gelindiğiyle ilişkili olarak incelendiğinde, İskilip'in köylerinden gelen kadınlar arasında beklentilerini karşıladıklarını belirtenlerin oranı ilçe merkezinden gelenlere karşılaştırıldığında daha yüksektir. Bu durumun hem maddi yönden hem de toplumsal ilişkiler açısından açıklaması, iktisadi faaliyetler ve toplumsal ağlar raporlarından çıkan genel sonuçlarla da örtüşmektedir. Köyden göç eden hanelerin ekonomik durumlarının ilçe merkezinden göç edenlere oranla daha kötü olması, ve her iki grupta da göçten temel beklentinin ve göç nedeninin ekonomik olması göz önüne alındığında köyden göç eden kadınların ekonomik anlamda beklentilerini ilçe merkezinden gelenlere oranla daha fazla karşıladıkları sonucu çıkmaktadır. Ek olarak, köy hayatının ilçe merkezindeki yaşantıya oranla daha fazla toplumsal baskı ve daha az özgürlük sunmasının sonucu olarak da, büyük kentlere göç etmenin köyden göç eden kadınları ilçe merkezinden göç edenlere oranla daha özgür kıldığı söylenebilir.

Tablo 6.28 Göç Dönemine Göre Kadınların Kentte Karşılaştıkları En Büyük Sorun

Kentte Karşılaşılan En Büyük Sorun Neydi	Göç dönemi				Tüm denekler	
	1980 öncesi		1980 sonrası			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sosyal Çevre Edinememek	7	22,6	8	28,6	15	25,4
Ucuz/Uygun Ev Bulamamak	10	32,3	8	28,6	18	30,5
Maddi Sorunlar/Geçim Sıkıntısı	10	32,3	9	32,2	19	32,2
Sorun Olmadı/Yaşanmadı	2	6,5	1	3,6	3	5,1
Sağlık Hizmetlerinden Yararlanamamak	2	6,5	-	-	2	3,4
Kent İçi Ulaşım Sıkıntısı	-	-	2	7,1	2	3,4
Toplam	31	100,0	28	100,0	59	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

1980 öncesi göç eden kadınların, kente ilk geldikleri zaman karşılaştıkları sorunlara verdikleri yanıtlar arasında ilk sıraları uygun konut bulamamak (%32,3) ve maddi sıkıntılar yaşamak (%32,3) oluşturmaktadır (Tablo 6.28). Bu durum, bu dönem içinde kentte göç edenleri bekleyen en büyük sorunun kentte yaşamı güvence altına alacak olan ekonomik rahatlığın sağlanmasında zorluklar yaşanması olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, %22,6'lık bir oranda ise sosyal çevre edinememeyi gerekçe gösteren görüşmeciler mevcuttur. Bu durum ise, kente bu dönemde göç eden kadınların, ekonomik anlamda ev dışında etkinliklerde bulunmamaları, ilk aşamada sosyal çevre edinememeleri ve bu anlamda toplumsal açıdan kentle bütünleşememeleri şeklinde yorumlanabilir. Uygun konut bulamamak, 1980 sonrası dönemde 1980 öncesi döneme göre göç eden kadınların karşılaştıkları en büyük sorunlar arasında oranını azaltırken (%28,6), sosyal çevre edinememek 1980 öncesi döneme oranla kentte ilk karşılaşılan önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Bu durum şöyle açıklanabilir: 1980 sonrası göç eden kişiler, genellikle, onlardan önce göç eden yakınlarından yardım alarak ve ilk aşamada onlarla temas kurarak konut sorunlarını 1980 öncesi göç edenlere göre daha rahat karşılamaktadırlar, çünkü kendilerinden önce göç etmiş yakınları bulunmaktadır. Ancak, bu dönem ülke içindeki ekonomik koşullar nedeniyle bireyselleşmeyi ve yalnızca aileye odaklanmayı gerekli kıldığından sosyal çevre edinerek toplumsal anlamda bir bütünleşme 1980 öncesi döneme oranla daha azdır ve kentte karşılaşılan önemli sorunlardan biri haline gelmiştir.

Tablo 6.29 Kadınların Kentte Karşılaştıkları En Büyük Sorunun Nereden Geldikleriyle İlişkili Olarak Değerlendirilmesi

Kentte Karşılaşılan En Büyük Sorun Neydi	Göç Öncesi Yaşanan Yer						Toplam	
	İskilip İlçe Merkezi			İskilip'in Köyü				
	Sayı	%	Yatay Yüzde	Sayı	%	Yatay Yüzde	Sayı	%
Sosyal Çevre Edinememek	11	27,5	84,6	2	9,6	15,4	13	23,2
Maddi Sorunlar/Geçim Sıkıntısı	24	60,0	66,7	12	75,1	33,3	36	64,3
Mekansal Sorunlar	1	2,5	50,0	1	6,3	50,0	2	3,6
Kentsel Hizmetlerinden Yararlanamamak	2	5,0	100,0				2	3,6
Sorun Olmadı/Yaşanmadı	2	5,0	66,7	1	6,3	33,3	3	5,4
Toplam	40	100,0	71,4	16	100,0	28,6	56	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İskilip ilçe merkezinden ve köylerinden gelen kadınların kente ilk geldiklerinde karşılaştıkları en büyük sorun barınma ve iş bulmak gibi en temel

maddi sıkıntılardır (Tablo 6.29). Bu her göçmenin karşılaştığı genel sorunun dışında bu tablodan çıkan diğer bir nokta, ilçe merkezinden gelen kadınların önemli bir oranının sosyal çevre edinememiş olmayı sorun olarak gösterdikleridir. Buna ek olarak, sosyal çevre edinememeyi en temel sorun olarak yaşayan kadınların oranı ilçe merkezinden gelenlerde oldukça yüksektir. Buna gerekçe olarak, göç öncesi ilçe merkezinde toplumsal açıdan dışadönük yaşayan ve belli bir sosyal çevreye sahip olan kadınların, göç ettikten sonra bu çevrelerini kaybetmeleri sonucu ilk aşamada yalnızlık ve evde hapis kalma gibi sorunlar yaşadıkları gösterilebilir.

Tablo incelendiğinde, köylerden gelen kadınların ilçe merkezinden gelenlere oranla daha fazla maddi sıkıntı çektikleri gözlenmektedir. Daha önceki tablolarda da değinildiği gibi, İskilip'in köylerinden gelen göçmenler maddi anlamda daha kötü koşullara sahiptirler. Kente göç edildiğinde de karşılaşılan en büyük sorunun maddi sıkıntılar olması ve ilçe merkezinden gelenlere kıyasla daha yüksek bir orana sahip olması bu genel tablo içinde açıklanabilmektedir.

Tablodan çıkan diğer bir sonuç, ilçe merkezinden gelen göçmenler arasında kentsel hizmetlerden yararlanamamayı sorun olarak gösterenlerin bulunmasına karşılık köylerden göç edenlerde böyle bir gerekçenin bulunmamasıdır. Bu durum, göç nedeniyle açıklanabilmektedir. Diğer bir deyişle, kentsel hizmetlerden yararlanmak amacıyla göç eden kadınların bunu gerçekleştirememeleri onlar için kentte karşılaşılan bir sorun olarak adlandırılmaktadır.

Tablo 6.30 Kadının Göç Öncesi ve Sonrası Çalışma Durumu ile Eğitim Durumu

Eğitim durumu	Çalışma durumu	Göç öncesi çalışma		Göç sonrası çalışma	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okur-yazar	Evet, çalıştı	1	5,9	3	2,1
	Hayır, çalışmadı	16	94,1	11	97,9
	Toplam	17	100,0	14	100,0
İlköğretim	Evet, çalıştı	1	2,3	4	10,3
	Hayır, çalışmadı	43	97,7	35	89,7
	Toplam	44	100,0	39	100,0
Lise	Evet, çalıştı	-	-	-	-
	Hayır, çalışmadı	3	100,0	3	100,0
	Toplam	3	100,0	3	100,0
Üniversite	Evet, çalıştı	2	50	1	33,3
	Hayır, çalışmadı	2	50	2	66,7
	Toplam	4	100,0	3	100,0
Toplam	Evet, çalıştı	4	5,7	8	13,6
	Hayır, çalışmadı	66	94,3	51	86,4
	Toplam	70	100,0	59	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Kadının eğitim durumu ve göç sonrası düzenli bir işte çalışıp çalışmadığını gösteren Tablo 6.30 ilginç bulgular sergilemektedir. Üniversite mezunu olan 3 kadından 2'si ve lise mezunlarının tamamı göç sonrası herhangi bir işte çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum eğitilmiş kadın göçmenin göç sonrası bu eğitimini büyük kentte kullanma ve değerlendirme taraftarı olmadığını ya da bu fırsatı elde edemediğini göstermemektedir; çünkü göç sonrası çalışmadığını belirten üniversite mezunu kadınlar göç öncesi emekli olduklarını belirtmişlerdir. Buna karşın, daha düşük eğitim düzeyine sahip kadınlar göç ettikten sonra emek piyasasına dahil olması, talep edilen kadın emeği ve eğitilmiş kadınların beklentilerinin ne olduğunun belirlenmesi yararlı olacaktır.

74 görüşmeciden 4'ü göç öncesi çalıştığını belirtirken, 66 kişiden 8 i göç sonrası çalıştığını belirtmiştir. Bu durum, göç sonrası çalışan kadın sayısının arttığının göstergesidir. Ancak, veriler eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında, göç sonrası eğitim düzeyi çok yüksek olmayan kadın nüfusun çalışmaya başladığı, kentteki emek piyasasında daha çok vasıfsız ve hizmet sektörüne yönelik kadın emeğinin talep edildiği yönünde yorumlanabilir. Üniversite ve lise mezunu kadınların göç öncesi ve göç sonrası çalışma durumları incelendiğinde, çok büyük bir farklılık görülmemekte, bu durum da eğitim düzeyi yükseldikçe kadınların kente göç ettikten sonra çalışmaya başlamadıkları ve ekonomik etkinliklere katılmadığı yönünde yorumlanabilmektedir. Buna ek olarak, göç öncesi ve sonrası çalışan kadınların eğitim durumlarını karşılaştırdığımızda, her iki durumda da çalışan kadın nüfus içinde ilköğretim mezunlarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 6.31'de, İskilip'in ilçe merkezinden gelenlerle köylerinden gelen kadınların göç sonrası düzenli bir işte çalışma durumlarına bakıldığında, köyden gelen kadınların arasında çalışanların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir (%23,5). Köylerde daha çok tarlada çalışan kadının, göç ettikten sonra kentte ne tür işlerde çalıştığı sorusunun cevabı bu tablodan çıkmasa da, kentte, vasıfsız ancak hizmet işlerinde çalışacak kadın emeğine gereksinim duyulduğu düşünüldüğünde bu durum köyden gelen kadın emeğinin bu yönde kullanıldığı şeklinde açıklanabilir.

Göç eden kadınların göç öncesi çalışma durumları incelendiğinde, ilçe merkezinden gelen kadınların göç öncesi ve sonrası çalışma durumlarında herhangi önemli bir fark gözlenmemiştir. Buna karşın, İskilip köylerinden göç eden kadınların göç öncesi çalışmadıkları gözlenmektedir. Köyden göç eden kadınların bir kısmının göç ettikten sonra çalışmış olması, ekonomik nedenlerden dolayı kadının da hanede gelir getirici rol üstlendiği yönünde açıklanabilir.

Tablo 6.31 Kadının Geldiği Yer ve Göç Öncesi ile Sonrası Çalışma Durumu

Kadının çalışma durumu		Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
		İlçe merkezi		İskilip köy			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Göç öncesi çalışma durumu	Evet, çalıştı	5	8,9	-	-	5	6,8
	Hayır, çalışmadı	51	91,1	18	100,0	69	93,2
	Toplam	56	100,0	18	100,0	74	100,0
Göç sonrası çalışma durumu	Evet, çalıştı	4	8,3	4	23,5	8	12,3
	Hayır, çalışmadı	44	91,7	13	76,5	57	87,7
	Toplam	48	100,0	17	100,0	65	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 6.32 Kadınların Göç Sonrası Çalışma Durumları ve Kentte Kalış Süreleri

Göç dönemi	Göç sonrası evde ya da dışarıda düzenli çalışma durumu	Sayı	Yüzde
1980 öncesi	Evet, çalıştı	3	8,8
	Hayır, çalışmadı	31	91,2
	Toplam	34	100,0
1980 sonrası	Evet, çalıştı	5	14,7
	Hayır, çalışmadı	29	85,3
	Toplam	34	100,0
Tüm denekler	Evet, çalıştı	8	11,8
	Hayır, çalışmadı	60	88,2
	Toplam	68	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 6.32 incelendiğinde, kadınların büyük çoğunluğunun herhangi bir gelir getirici işte çalışmadığı gözlenmektedir. Tabloda dikkati çeken asıl nokta ise, 1980 döneminden önce göç eden kadınlar arasında düzenli olarak gelir getirici bir işte çalışma oranı %8,8 iken, 1980 sonrası göç eden kadınlarda bu oran %14,7'ye çıkmıştır. Diğer bir deyişle, kentte kalış süresi arttıkça kadınların ekonomik etkinliklerde bulunanların oranı artmamaktadır. Bu durum 1980 sonrası göç eden kadınların ekonomik anlamda kentle bütünleşmelerinin az bir farkla da olsa daha fazla sağlandığı şeklinde açıklanabilir.

Tablo 6.33 Kadınların Halen Çalışma Durumları ile Eğitim Durumları

Kadının eğitim durumu	Halen çalışma durumu				Toplam	
	çalışıyor		çalışmıyor			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okur-yazar	3	42,9	12	21,4	15	23,8
İlköğretim mezunu	3	42,9	36	64,3	39	61,9
Lise mezunu	-	-	6	10,7	6	9,5
Üniversite mezunu	1	14,2	2	3,6	3	4,8
Toplam	7	100,0	56	100,0	63	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 6.33’de görüleceği gibi, halen çalışan 7 kadından yalnızca 1’i üniversite mezunu, diğerleri ise en fazla ilkokul mezunudur. Bu durum, kadınların eğitim düzeylerine bakılarak göç öncesi ve göç sonrası çalışma durumlarına göre incelerken belirttiğimiz gibi, göç eden kadınlar daha çok vasıfsız işgücünü talep eden hizmet sektöründe ya da ev içi ve dışı enformel üretim sektörlerinde çalışmaktadırlar. Ortaöğretim mezunu kadınların herhangi bir işte çalışmamaları ise, onların ev işlerinde yoğunlaştıkları şeklinde yorumlanabilir. Ne var ki, çalışan kadınlar arasındaki çoğunluğu eğitim düzeyi düşük olanlar oluştursa da, kendi içlerindeki oranlar incelendiğinde, eğitim düzeyi düşük kadınların çalışma oranlarının da düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 6.34 Kadınların Herhangi Bir Örgüte Üyelik Durumu ile Kentte Kalış Süreleri

Göç Dönemi	Dernek/Parti/Sendikaya Üyelik Durumu	Sayı	Yüzde
1980 Öncesi	Üyeliği Var	4	10,0
	Üyeliği Yok	36	90,0
	Toplam	40	52,0
1980 Sonrası	Üyeliği Var	1	2,7
	Üyeliği Yok	36	97,3
	Toplam	37	48,0
Tüm Denekler	Üyeliği Var	5	6,5
	Üyeliği Yok	72	93,5
	Toplam	77	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç eden kadınların kentsel yaşamın bir parçası olan toplumsal bütünleşme, kurumsal yardımlaşma ve örgütlenme gibi konularda kentle ne kadar bütünleştikleri sorusunun yanıtı Tablo 6.34’de kısmen ortaya çıkmaktadır.

1980 öncesi göç eden kadınların %10’luk bir kısmının herhangi bir örgüte üyeliği söz konusu iken, 1980 sonrası göç edenlerde bu oran %2,7’ye düşmektedir. Bu durum, 1980 sonrası ülke genelinde yaşanan ve bireyleri apolitize etme ortamının bir sonucu olarak yorumlanabilir. 1980 sonrası dönemde kişiler çoğunlukla, ekonomik anlamda daha rahat bir yaşam standardına kavuşma arayışları içinde toplumdan uzaklaşıp daha çok bireyselleşerek bu tür örgütlenmelere gitmemektedir. Bu tablolardan çıkan sonuca göre, 1980 sonrası İskilip’ten Ankara’ya göç eden kadınların da bu yaklaşım içinde oldukları söylenebilir. Bir diğer yorum ise, kentte kalış süresinin artması toplumsal ve kurumsal bütünleşmenin yolunu açtığı, yeni göçmenlerin önceliklerinin bu tür örgütlenmelere gitmek yerine kentle ekonomik bütünleşmeyi sağlamak ve kentte kalışı güvence altına almak için ekonomik eylemlerde bulunmak olduğu şeklinde yapılabilir.

Tablo 6.35 Kadınlar Arasında Sosyal Çevre Edinme Durumu ile Gelinen Yer

Kadınlar Arasında Sosyal Çevre Edinme Durumu		Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
		İlçe Merkezi		İskilip Köy			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kadınlar Arasında Ev Dışında Etkinlik	Etkinlik Var	20	36,4	6	30,0	26	34,7
	Etkinlik Yok	35	63,6	14	70,0	49	65,3
	Toplam	55	100,0	20	100,0	75	100,0
Kadınlar Arasında Toplantı	Toplantı Var	41	74,5	12	63,2	53	71,6
	Toplantı Yok	14	25,5	7	36,8	21	28,4
	Toplam	55	100,0	19	100,0	74	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç eden kadınların, geldikleri yerdeki toplumsal ilişkiler ile göç ettikten sonra bu ilişkilerin ne yönde değiştiğini anlamak için, İskilip ilçe merkezi ve köylerinden gelen kadınlar arasında göç ettikten sonra ev dışında etkinlik yapma durumuna bakıldığında, her iki göçmen grup arasında büyük bir fark bulunmadığı görülmektedir. İskilip ilçe merkezinden gelen kadınlar içinde ev dışında etkinlik yapma oranı köylerden gelenlerden az farkla da olsa fazladır ancak, bu, salt göç veren birimdeki toplumsal ilişkilerin yapısıyla açıklanabilecek bir durum değildir. Göç eden kadının ekonomik özgürlüğünün bulunup bulunmadığı, göç ettikten sonra sosyal çevre edinip edinmediği gibi diğer değişkenlerle de incelenmesi gereken bir durumdur.

Kadınlar arasında ev dışında etkinlik yapma durumu, İskilip ilçe merkezinden ve köylerinden gelen kadınlar arasında büyük bir farklılık yaratmasa da, kadınlar arasında toplantı yapma durumuna bakıldığında İskilip ilçe merkezinden gelen kadınların kadınlar arasında yapılan toplantılara katılma oranı köylerden gelen kadınlara oranla daha fazladır. Bu durumda, ilçe merkezindeki yaşamın daha çok komşuluk ilişkilerine dayandığı ve buralarda yaşayan kadınların sosyal çevrelerini kadınlar arasında toplantı yaparak geliştirdikleri düşünüldüğünde, göç sonrası kentte de bu alışkanlığı devam ettirdikleri ve kentte sosyal çevre edinmeyi bu şekilde gerçekleştirdikleri söylenebilir. Bunun yanı sıra, İskilip'in köylerinden gelen kadınların da kadınlar arasında yapılan toplantılara katılanların oranı kadınlarla birlikte ev dışında yapılan etkinliklere katılma oranlarından daha yüksektir. Bu durum ise, bu toplantılara katılmanın kadınlar için sosyal çevreyi geliştirme yönünde ev dışında etkinliklerde bulunmadan daha cazip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Nitekim, ev dışında yapılan etkinliklere katılmak yalnızca sosyal çevreyi geliştirmeyi istemekten çok, ekonomik anlamda buna gücü yetebilme, kent merkezlerine gitme rahatlığına sahip olma gibi bir dizi diğer olanaklara sahip olmayı da gerekli kılmaktadır.

Tablodan çıkan önemli bir sonuç da, ister ev dışında bir etkinlik olsun, ister kadınlar arasında toplantı türünde yapılan bir toplumsallaşma olsun, bu tür

etkinliklere katılan kadınların büyük bir çoğunluğunun ilçe merkezinden gelen kadınlar olmasıdır.

Tablo 6.36 Kadınların Kentteki Merkezlere Gitme Sıklığı ile Geline Yeri

Merkezlere Gitme Sıklığı	Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
	İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Haftada Birkaç Kez	14	29,8	1	6,2	15	23,8
Haftada Bir	10	21,3	3	18,8	13	20,6
İki Haftada Bir	4	8,5	3	18,8	7	11,2
Ayda Bir	11	23,4	4	25,0	15	23,8
İki-Üç Ayda Bir	8	17,0	5	31,2	13	20,6
Toplam	47	100,0	16	100,0	63	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç eden kadının hangi birimden geldiğiyle kent merkezine ne sıklıkta gittiğini inceleyen bu tabloya bakıldığında, ilçe merkezinden gelen kadınların daha sık kent merkezlerini ziyaret ettiği gözlenmektedir. Köyden göç eden kadınların kent merkezine gitme sıklıklarının düşük olması, köyden göç eden kadının yaşayış biçiminde kent merkezi kavramının büyük bir yer tutmaması ve gereksinimlerini kent merkezinden karşılama talebinin yüksek olmaması şeklinde açıklanabilir. Ayrıca, her sıklık dilimi içinde ilçe merkezinden gelen kadınların kent merkezine gitme oranlarının daha yüksek olması, ilçe merkezinden gelen kadınların merkezleri kullanma oranının da yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 6.37 Kadınlar için Ankara'da Yaşamının En Olumlu Yönü ve Geline Yeri

Ankara’da Yaşamının En Olumlu Yönü	Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
	İskilip İlçe Merkezi		İskilip’in Köyü			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Olumlu Yönü Yok			1	5,3	1	1,5
İş, Eğitim Ve Sağlık Benzeri Tüm Olanaklar	34	70,8	13	68,4	47	70,2
Ortamın Rahatlığı Ve Özgür Olması	14	19,2	3	15,8	17	25,4
İskilip’e Yakın Oluşu Ve Merkezi Konumu			2	10,5	2	2,9
Toplam	48	100,0	19	100,0	67	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tabloya göre, İskilip ilçe merkezi ve köylerinden göç eden kadınların büyük bir çoğunluğu Ankara’da yaşamının en olumlu yönü olarak, eğitim, sağlık gibi kentsel hizmetlerin bulunmasını göstermişlerdir. Ancak, ilçe merkezinden gelenlerin ikincil olarak olumlu gördükleri nokta Ankara’nın daha özgür ve rahat bir yaşam sunmasıyken, köyden göç eden kadınlarda bu oranın düştüğü ve Ankara’nın İskilip’e olan yakınlığının da olumlu bir yön olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Köyden göç eden ve göç öncesi herhangi düzenli bir işte çalışmayan kadınların göç ettikten sonra çalışıyor olmaları göz önünde bulundurulduğunda, Ankara’da yaşamının olumlu yönü olarak iş olanaklarının fazla olmasını göstermeleri, çalışmaktan memnun oldukları şeklinde yorumlanabilir, ancak kentsel yaşama tam olarak uyum sağlamamış oldukları sonucu, İskilip’le ilişkilerini koparmak istememelerinden çıkarılabilmektedir.

Tablo 6.38 Kadınların Göç Etmekten Memnun Olma Durumu ile Geline Yeri

Genel olarak Ankara'ya göç etmekten memnun olma durumu	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
	İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet, memnun	47	92,2	18	90,0	65	91,5
Hayır, memnun değil	4	7,8	2	10,0	6	8,5
Toplam	51	100,0	20	100,0	71	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İskilip ilçe merkezi ve köylerinden gelen kadınların büyük çoğunluğu göç etmekten memnun olduklarını belirtmişlerdir ve bu oran her iki grup için de hemen hemen aynıdır. Ancak, göç etmekten memnun olduğunu belirten kadınlar arasında ilçe merkezinden gelenlerin oranı daha yüksektir. Memnun olma ve olmama nedenlerini aşağıdaki tablodan incelenebilir

Tablo 6.39 Kadınların Göç Etmekten Memnun Olma Nedenleri ile Geline Yeri

Göç Etmekten Memnun Olma Nedeni	Göç Öncesi Yaşanan Yer				Toplam	
	İskilip İlçe Merkezi		İskilip'in Köyü			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İş Buldu, Ekonomik Açıdan Rahatladı	15	36,6	9	56,3	24	42,2
Eğitim Ve Sağlık Hizmetlerinden Yararlandı	8	19,5			8	14,0
Baskıdan Kurtuldu	6	14,6	2	12,4	8	14,0
Kendisini Geliştirdi Ve Çocuklarının Geleceğini Güvenceledi	12	29,3	5	31,3	17	29,8
Toplam	41	100,0	16	100,0	57	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tabloya göre, her iki grup da çocuklarının geleceklerinin güvence altında olduğunu ve ekonomik anlamda refaha kavuştuklarını belirterek memnuniyetlerini dile getirmişlerdir, ancak ilçe merkezinden göç eden kadınların %36,6'sı ekonomik anlamda refaha kavuştuklarını belirtirken köyden göç eden kadınlarda bu oranın %56,3'e yükselmesi, köyden göç eden kadınların kentte ekonomik açıdan köye göre daha rahat bir yaşama sahip olduklarını düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Köydeki yaşam standardının genel anlamda düşük olduğu düşünüldüğünde, kente göç ile hanelerin ekonomik durumları ile yaşam standartlarının kentte görece daha yüksek olacağı anlaşılmaktadır.

Buna ek olarak, ilçe merkezinden göç eden kadınlar kentsel servislerden yararlanmanın da kente göç etmekten memnun olmalarında payı olduğunu dile getirmişlerdir. Köyden göç eden kadınların böyle bir gerekçeyi belirtmemeleri, göç öncesi beklentileri arasında kentsel hizmetlerden yararlanmanın önemli bir payı olmadığı şeklinde açıklanabilir.

Göç etmekten memnun olmadığını belirten 6 kadından, köyden göç eden 2'sinin gerekçeleri, uyum sağlamanın zor olduğu, ekonomik sıkıntıların aşılmadığı yönündeyken, ilçe merkezinden göç eden 4 kadından 2'si yine aynı gerekçeleri dile getirirken diğer 2'si aile içi ilişkilerinin zayıfladığını gerekçe göstermiştir. Memnuniyetsizliğini dile getiren kadınların oranı ve gerekçeleri kendi içinde özel durumlar olduğu için buradan bir genellemeye varmak olanaklı görünmemektedir.

Tablo 6.40 Kadınların Kendilerini Yakın Hissettikleri Yer, Kentte Kalış Süreleri ve Gelinen Yer

Tablo 10

Göç dönemi	Kendini nereye yakın hissettiği	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 öncesi	Ankara	19	63,4	6	85,7	25	67,6
	İskilip	10	33,3	1	14,3	11	29,7
	Her ikisine de	1	3,3			1	2,7
	Toplam	30	100,0	7	100,0	37	100,0
1980 sonrası	Ankara	7	41,2	12	92,3	19	63,3
	İskilip	9	52,9	1	7,7	10	33,3
	Her ikisine de	1	5,9			1	3,4
	Toplam	17	100,0	13	100,0	30	100,0
Tüm dönemler	Ankara	26	55,3	18	90,0	44	65,7
	İskilip	19	40,4	2	10,0	21	31,3
	Her ikisine de	2	4,3			2	3,0
	Toplam	47	100,0	20	100,0	67	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç öncesi yaşanan yer, kentte kalış süresi ve şu an kendilerini nereye yakın hissettiklerine ilişkin karşılaştırmayı veren Tablo 6.40 verilerine göre, kadınların büyük bir çoğunluğu kendilerini Ankara'ya daha yakın hissetmektedirler, ancak bu oran kente daha önce göç edenlerde ve köyden göç edenlerde daha yüksektir. Diğer bir deyişle, tabloda dikkate alınması gereken nokta, İskilip'in köyünden gelen göçmen kadınların ilçe merkezinden gelenlere oranla kendilerini daha fazla Ankara'ya yakın hissetmeleri ve bu durumun kente yeni göç eden kadınlarda daha belirgin oluşudur. Öyle ki, kendini Ankara'ya yakın hissettiğini belirten kadınlar içinde köyden gelenlerin oranı 1980 sonrası dönemde 1980 öncesi döneme oranla büyük bir artış göstermiştir. Buna karşılık kendini İskilip'e yakın hisseden kadınların içinde ilçe merkezi ve köylerinden gelenler arasındaki oran kentte kalış süresiyle ilişkili olarak değişmemiştir. Bunun nedenini incelemek için Ankara'ya yakın hissetme nedenlerini inceleyen tabloyu yorumlamak yerinde olacaktır. Bunun dışında, kendini İskilip'e yakın hisseden kadınların oranı köylerden gelenlerde çok düşük olmasının kentin, kırsal kesimden göç eden kadın nüfusa yeni bir yaşam ve kır hayatından farklı olanaklar sunması ile ilişkili olduğu ve köylerden göç eden kadınların İskilip'le olan bağlarının ilçe merkezinden gelen kadınlara oranla zamanla daha azaldığı düşünülebilir. Buna ek olarak, kentte kalış süresiyle yaşanan mekana aidiyet duygusu besleme arasındaki ilişki incelendiğinde, 1980 öncesi Ankara'ya göç eden kadınların %67,6'sı kendilerini İskilip'ten çok Ankara'ya yakın hissederken 1980 sonrası göç eden kadınlarda bu oran %63,3'e düşmektedir. Her ne kadar bu oran farkı çok fazla olmasa da, Ankara'da kalış süresi arttıkça, kentle bütünleşme, kente alışma ve aidiyet besleme artmaktadır sonucu çıkarılabilir. Ancak bu sonucu haklı çıkarmak için her iki tarihte göç edenlerin neden kendilerini Ankara'ya ya da İskilip'e yakın hissettikleri sorusunun cevabı da incelenmelidir. Dikkate alınması gereken bir diğer nokta ise, her iki dönemde de göç eden kadınların büyük çoğunluğu kendilerini Ankara'ya yakın hissetmektedirler. Göç edilen tarih kente alışmayı ve kentle bütünleşmeyi bir ölçüde etkiliyor olsa da, kentte yaşanan süre içinde ne tür etkinliklerde bulunulduğu, kentsel yaşama ne ölçüde dahil olunduğu, kentsel olanaklardan ne derece yararlanıldığı, göç veren birimle ilişkilerin hala devam edip etmediği de kentle bütünleşmeyi etkileyen diğer etmenlerdir. Bu nedenle, her iki dönem için de göçmen kadınların kendilerini neden Ankara ya da İskilip'e yakın hissettikleri incelenmelidir.

Tablo 6.41 Kadınların Kendilerini Ankara'ya Yakın Hissetme Nedenleri, Kentte Kalış Süresi ve Gelinek Yeri

Dönem	Ankara'ya yakın hissetme nedeni	Göç öncesi yaşanan yer				Toplam	
		İskilip ilçe merkezi		İskilip'in köyü			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1980 öncesi	Ankara'ya alışmış olması	9	50,0	2	40,0	11	47,8
	Yaşamını Ankara'da kazanması/düzenini kurmuş olması	6	33,3	2	10,0	8	34,8
	Ankara'nın olanakları/rahat bir kent olması nedeniyle	2	11,1			2	8,7
	Sosyal çevresinin Ankara'da olması nedeniyle	1	5,6	1	20,0	2	8,7
	Toplam	18	100,0	5	100,0	23	100,0
1980 sonrası	Ankara'ya alışmış olması	5	71,4	2	18,2	7	38,9
	Yaşamını Ankara'da kazanması/düzenini kurmuş olması	1	14,3	2	18,2	3	16,7
	Ankara'nın olanakları/rahat bir kent olması nedeniyle	1	14,3	5	45,5	6	33,3
	Sosyal çevresinin Ankara'da olması nedeniyle	-	-	2	18,2	2	11,1
	Toplam	7	100,0	11	100,0	18	100,0
Tüm dönemler	Ankara'ya alışmış olması	14	56,0	4	25,0	18	43,9
	Yaşamını Ankara'da kazanması/düzenini kurmuş olması	7	28,0	4	25,0	11	26,8
	Ankara'nın olanakları/rahat bir kent olması nedeniyle	3	12,0	5	31,3	8	19,5
	Sosyal çevresinin Ankara'da olması nedeniyle	1	4,0	3	18,7	4	9,8
	Toplam	25	100,0	16	100,0	41	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 6.41'de, İskilip'in köylerinden gelen kadınların toplam %18,7'sinin kendilerini Ankara'ya yakın hissetmelerine gerekçe olarak İskilip'le bir bağlarının kalmaması ve sosyal çevrelerinin Ankara'da olmasını gerekçe gösterdikleri görülmektedir. Buna ek olarak, Ankara'da yaşamının rahatlığını

gerekçe olarak gösteren kadın görüşmeciler İskilip'in köylerinden gelenlerde daha çoktur. Bu durum, köyde yaşamın yorucu olması ve toplumsal baskının fazla olması nedeniyle kente göç ettikten sonra daha rahat ve özgür bir ortama gelmiş olmanın köyden göç eden kadınların kendilerini Ankara'ya yakın hissetmelerine neden olduğu söylenebilir.

İskilip ilçe merkezinden gelen kadınlar ise Ankara'ya yakınlık hissetmelerine en önemli gerekçe olarak (%56) Ankara'ya alışmış olmayı göstermişlerdir. İlçe merkezi yaşamının kent yaşamına köy hayatına oranla daha yakın olduğu düşünüldüğünde, ilçe merkezinden göç eden kadınların kente alışmalarının daha kolay olduğu söylenebilir. Nitekim, kente yeni gelen göçmenler arasında kente alışmalarını kendilerini Ankara'ya yakın hissetmelerine gerekçe olarak gösterenlerin oranı beklediği gibi düşük çıkmış olmasına karşın bu durumun İskilip ilçe merkezinden gelenlerde tam tersi bir durum yaratması bu yargıyı haklı çıkarmaktadır.

Tablodan çıkan diğer bir sonuç ise, kentte kalış süresi arttıkça ekonomik kazancın kentte kazanılması ve bu durumun kente bir aidiyet beslemenin yolunu açmasıdır. Geçimini Ankara'da sağlıyor olmayı Ankara'ya yakın hissetmelerine gerekçe olarak gösterenler arasında köyden göç eden kadınların oranının yeni gelen göçmenlerde artması kırsal yaşamdaki hayatın ekonomik olarak kent yaşamından daha kötü olduğu şeklinde açıklanabilir.

Diğer bir deyişle, 1980 öncesi göç eden kadınların yarıya yakını (%47,8) kendilerini Ankara'ya yakın hissetmelerine gerekçe olarak Ankara'ya alışmış olmayı öne sürmektedir. Ancak, bu alışkanlığın ölçüsü kentsel yaşama uyum sağlamış olmak mı, ekonomik ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamış olmak mı ya da kentte uzun süre kalmış olmanın getirdiği bir bağ mı olduğu açık olmadığı için tartışma yeterince derine inmemektedir. Bu gerekçeye ek olarak, kazancın Ankara'dan sağlanıyor olması %34,8'lik bir oranla ikinci sırayı alırken, bizi, ekonomik açıdan bağımlı olmanın da kente yakınlığı sağladığı şeklinde bir sonuca ulaştırır.

1980 sonrası göç eden kadınların Ankara'ya bağlılıklarına gerekçe olarak yine birinci sırada kente alışmış olmayı gösterdikleri söylenebilir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, alışmanın ne şekilde gerçekleştiği belirtilmediği için somut bir gerekçelendirme yapılamamaktadır. Gelirin Ankara'da kazanılıyor olması kente ekonomik bağımlılığı ve bu açıdan kentle bütünleşmeyi sağlarken, Ankara'nın rahat bir kent olması 1980 sonrası göç eden kadınların özgür bir yaşam arzularını karşılamakta ve onların kendilerini kente yakın hissetmelerine neden olmaktadır.

Görüldüğü gibi, 1980 sonrası kente göç eden kadınların kendilerini Ankara'ya yakın hissetmelerinin gerekçesi olarak kente alışmış olmayı %38,9'luk bir oranla belirtmişler, bu oran ise 1980 öncesi göç eden kadınların belirttiği orandan (%47,8) düşük çıkmıştır. Bu noktada, kentte kalış süresi arttıkça kente

alışma ve bunun sonucunda kendini kente yakın hissetme artmaktadır denebilir.

Göç eden kadınların kendilerini neden İskilip'e yakın hisseden ve ilçe merkezinden göç eden 19 kadının yarıya yakını gerekçe olarak memleketlerinin İskilip olduğunu, %30'luk bir kısmı ise sosyal çevrelerinin İskilip'te kaldığını belirtmişlerdir. Buradan hareketle, kadının kendini nereye yakın hissettiği, kentten beklentinin ne şekilde karşılandığı ve kentle bütünleşmenin ne ölçüde gerçekleştiğiyle açıklanmalıdır.

Ankara'ya göç ettikleri halde kendilerini İskilip'e yakın hissedenlerin gerekçeleri incelendiğinde ise genel olarak yarısının gerekçe olarak İskilip'i memleketleri ve doğdukları yer olarak göstermektedirler. Bu durum, hangi nedenle nereye gidilirse gidilsin bir yerde doğuş olmanın oraya ait bir bağ, aidiyet ve yakınlık duygusu yarattığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer bir deyişle, kentte kalış süresi, doğulan yere bağlılığı ve aidiyeti değiştirmemektedir.

1980 öncesi göç edenlerde %30'luk bir oran ise, geleneksel yaşamın hala korunduğu şeklinde bir gerekçe ileri sürmüştür. Bu noktada, kentsel yaşamın kişinin doğmuş olduğu ve içinde yetişmiş olduğu geleneksel yaşamda bazı değer yargılarını devam ettiremediği şeklinde açıklanabilir. %20'lik bir oranın ise sosyal çevresinin orada olduğunu ileri sürerek İskilip'e yakınlık duymaları, kentsel ilişkiler anlamında toplumsal olarak kentle bütünleşememe, sosyal çevre edinememe olarak açıklanabilir. Buna karşılık, 1980 sonrası göç edenlerde bu oran %45,5'tir. Buradan hareketle, kentte kalış süresi arttıkça sosyal çevre edinme ve bu sayede toplumsal olarak bütünleşme artmaktadır şeklinde bir yorum yapılabilir.

7. İÇ GÖÇ VE SİYASET

7. 1. Siyasal İlişkiler Bağlamında Göç Olgusu

Göç olgusu modernleşme yazınında geleneksel toplum yapısından modern toplum yapısına doğru yönelen bir süreç olarak değerlendirilir. Türkiye’de göç olgusunun temelinde, hızlı nüfus artışının yanı sıra kırsal alanlarda makineleşme ve daha önceki bölümlerde değindiğimiz diğer itici ögeler ile kentin çekiciliğinin de etkisinin yattığı bilinmektedir.

Kartal’ın (1978) yapmış olduğu araştırmaya göre; “kırsal alanlardan kentlere göç etmiş kişiler ilk aşamada ‘görelî refah’ ve daha ileri aşamada ise ‘görelî yoksulluk’ kavramlarına uygun davranışlar göstermektedirler”. Kente göçün ilk yıllarında kişi kentte içinde bulunduğu koşulları ve yararlandığı olanakları geçmişte içinde bulunduğu koşullarla ve olanaklarla karşılaştırmaktadır. Kişinin siyasi tercihlerinin belirlenmesinde kişinin bulunduğu durumdan hoşnut olup olmaması etkili olmaktadır. ‘Görelî refah’ değerlendirme aşamasında olan kişiler daha çok var olan düzeni savunan tutucu partilere oy verme eğilimindedirler. Diğer taraftan kentte kalış süresi uzadıkça kişiler ‘görelî yoksunluk’ kavramına uygun davranma eğilimi göstermektedirler. Kendi durumlarıyla toplumdaki üst sınıf ve tabakaların içinde bulundukları durumu karşılaştırmaktadırlar. Karşılaştırma sonucu kendi durumlarının düşük düzeyde ya da hak ettiklerinin altında olduğunu anladıklarında siyasi tercihlerinin varolan düzeni değiştirmeyi savunan ilerici siyasi partilerden yana kullanılmaktadırlar (Kartal, 1978: 227-236).

Kartal’ın çalışmasına göre; kente yeni göç eden kişi ekonomik ve sosyal bakımdan kente yaşamına uyum sağlamaya çalışır. Bu nedenle ilk yerleşme döneminde siyasete karşı ilgi daha azdır. Bu uyum sağlama süreci kişinin seçimlere katılma oranı etkilemektedir. Seçimlere katılma konusunda köyde varolan sosyal baskı kent yaşamında söz konusu değildir. Kartal araştırması sonucu kentte kalış süresi arttıkça ve kent yaşamına uyum sağlandıkça seçimlere katılma oranının arttığı sonucuna ulaşmıştır.

7. 1. 1. Sosyal Örgütlenme Biçimleri

Ayata’nın (1990) hemşerilik üzerinde yaptığı araştırmaya göre; köyden kente yeni göç etmiş kişiler kent ortamında kendilerini güvende hissetmediklerinden bir yere ait olma gereksinimini duyarlar. Yeni gelenler üzerinde birtakım kuruluşlara dernek, kooperatif, parti üye olmaları konusunda baskılar vardır. Dışlanmak gibi endişeleri vardır. Bu nedenle, köyden kente yeni göç etmiş kişilerde derneğe üye olma eğilimi yüksektir. Bir yere üye olma, ait olma isteği kişilerin endişelerinden kaynaklandığı için bilinçsiz ve kişinin kendi öz seçimine dayanan üyelikler değildir.

Sonuçta yeni yerleşilen alanlarda kurulan yerel ilişkiler mekana aidiyet duygusuyla pekişmekte ve farklı nitelikte gruplar arası ilişkiler

yoğunlaşmaktadır. Kentte iş bulma, konut bulma, hane halkının ev içi yaşamlarının sürdürülmesi gibi konular enformel ilişkilere, akrabalık, hemşerilik, komşuluk ve arkadaşlık gibi ilişkilerde gerçekleşmektedir. Özellikle hemşerilik ilişkileri kimlik kazanma mekanizması olarak görülmekte, şehirde yabancılarla ilişkiler arttıkça gelişmekte ve korunmaktadır (Ayata, 1990: 117-123).

Kente ilk gelindiğinde barınma ihtiyacının karşılanması, iş bulma gibi zorluklarla baş ederken hemşerilik ilişkileri kendini göstermektedir. Yüz yüze ilişkileri pekiştirmenin en belirgin yolu hemşeri ve akrabalarla birlikte gerçekleşmektedir. Şehirdeki katı rekabetçi ortamda hemşerilik ilişkileri dayanışmayı güçlendirmekte ve yabancıların dışarıda bırakılmasını sağlamakta, güven ortamı yaratmaktadır. Ayrıca geleneksel toplum yapısını korumak adına hemşerilik önemli bir ilişki ağıdır. Kadınların ve çocukların gündelik hayatları hemşerilik örüntüsü sayesinde takip edilmektedir. Herkes bir birinin yaşamından haberdar olmakta ve gün içinde uygun olmayan davranışlarda bulunan kadın ve çocukların ailelerinin erkekleri durumdan haberdar edilmektedir. Hemşeriliğin etkili ve açık bir kontrol mekanizması vardır.

Ayata'nın çalışmasına göre köyde, köy cemaatinde sağlanan sosyal denetimi gecekondu mahallesinde hemşeri ve akrabalar sağlamaktadır. Birbirlerinin adetlerini bilmeleri, kontrolü olanaklı kılmaktadır. Şehrin karmaşık ve korkutucu yapısı içinde aynı ortamdan gelen insanların dertlerini paylaştıkları, sosyal denetim ağlarıyla örülmüş güven bölgesi, sığınma alanı hemşerilik örüntüleriyle kendini göstermektedir. Kısacası hemşerilik bir dayanışma ağı olduğu kadar, ailenin güvencesine ilişkin bir örüntü ve kişinin kendini rahat hissettiği ortamdır (Ayata, 1990: 117-123).

Hemşerilik bir yandan hemşeri grupları olarak ortak bir kimlik sağlarken, diğer yandan da hemşeri grupları olarak oturan yerde ayrılık yaratmaktadır. Mahalle içinde hemşeri grupları siyasi gruplar olarak da örgütlenmektedirler. Hemşerilikte yakınlık ya da uzaklık, kaynak dağıtımında ve yardımda öncelikleri belirlemektedir. Bunun için hemşeri gruplarını siyasi örgüt olarak hareket edip, mahalle yönetimini ele geçirmeye çalıştıkları da görülmektedir. Kaynak dağıtımında pay almanın temel yollarından biri olan siyasette de hemşeri gruplar önemlidir. Bu durum da hemşeriliğin diğer bir yönünü göstermektedir.

Hemşerilik şehir hayatının anonim ve soğuk ilişkileri içinde sığınma ve güven ortamı oluşturma, aidiyet duygusu yaratma ve uyum sağlama sürecine yardımcı olmak gibi özelliklerin yanı sıra aynı zamanda hemşeriliğin hemşeri gruplarının bazı iş alanlarında yarı tekelleşme yaratmakta, başka grupları içine almama ve dış rekabete karşı kuvvetli bir sığınma alanı yaratma konusunda etkili olduğu görülmektedir (Ayata, 1990: 117-123).

Huntingtan'ın tezine göre; kentli yoksullar, kısa sürede karşılanması gerekli acil gereksinimlerle karşı karşıyadırlar ve bunu da var olan iktidar gruplarıyla

çatışarak değil, onların yanında yer alarak çözebilmektedir (Aktaran, Tekeli, 2000). Hemşerilik ilişkileri patron-müşteri ağının kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Kendi müziklerini, kendi kültür değerlerini piyasa mekanizması içinde yeniden üretebilme ve yaygınlaştırabilme olanağını bulmaktadır. Bu durum kentte oturan insanlar tarafından bir saldırı olarak algılanmaktadır.

Patron-adamı (patron-client) ilişkisi, denetlediği kaynakları siyasal sadakat ya da bağlılık gösteren kimselere kişisel çıkar sağlayacak biçimde dağıtmaktadır. Kent planına ve toplumun yasal kurallarına uyanlar, yurttaş olmaya çalışanlar, bu kuralların dışına çıkabilenlere göre kaybetmektedir. Yani patron- adamı ilişkisinin sürdürülmesi iki yüzlülükten başka bir şey değildir. Bu tür ilişkiler toplumda gerileme neden olmaktadır.

Diğer bir örgütlenme biçimine baktığımızda tarikatların da bu göç sürecinde etkili olduğunu görürüz. Atacan'ın (1997) "Tarikat ve Göç" başlıklı çalışmasının sonucunda ulaştığı bulgulara göre; göç edenler sahip oldukları dinsel değerleri büyük kentlere taşımışlar ve bu değerleri yeniden üreterek sürekliliğini sağlamaktadırlar. Kente taşınan dinsel değerler önemli bir dayanışma ağı oluşturmuştur. Kentlere taşınan tarikat ağı üyelerin kalacak yeri, iş bulma gibi temel gereksinimlerin karşılanmasında önemli rol oynamıştır. Tarikat, doğulan yerde başlayan ve kentte de devam ettirilen önemli bir güvenlik mekanizması olarak görülmektedir.

Kentin anonim ve soğuk ilişkilerine karşın, kır kökenli muhafazakar grupların var olduğu tarikat ağının korunması ve dış çevreye karşı kimlik aracı olarak gösterilmesi, tarikat aracılığıyla içe kapanmayı ve yerelliği korumayı beraberinde getirmiştir.

Çocuklar da aileleri aracılığı ile kentte tarikat içinde doğmakta ve tarikat üyelerinin çocukları ya da aynı yerden göç etmiş insanların çocukları tercih edilmektedir. Tarikat büyük kentlerde yerel niteliğini korurken üyeliğin önemli ölçüde aynı yöreden gelen insanlarla sınırlı kalmasına yol açmıştır. Büyük kentte yerel niteliğini koruyan tarikat ağı önemli bir dayanışma mekanizmasıdır. Bu dayanışma ağı daha geniş bir grubu kapsayan hemşerilik ağı ile çakışmakta ve burada güçlü bir alt grup olarak temsil edilmektedir (Atacan, 1997). Yazar, Doğu Anadolu'da Nakşibendi tarikatına mensup bir grup üyenin bu süreci nasıl yaşadığının incelendiği çalışmasında, tüm bu örgütlenmelerin varolan kentsel eşitsizliklerin doğurduğu gerilimlerin çözülmesine yardımcı olduğu diğer yandan ise cemaat olarak örgütlenme olanağından yoksun olan yerel grupların eşitsizliklerle karşı karşıya kaldığı sonucuna ulaşmaktadır.

Erder'in (1997) "Kentsel Gerilim" başlıklı çalışmasına göre; Türkiye'de kentsel gerilimin önemli bir kesimini yeni kentsel alanların, kent hukuku dışında üretilmesinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Temel gerilim konuları, kent içinde oluşan yeni alanların formel kentsel sistemle eklemlenme istekleri etrafında odaklanmaktadır.

Göç edenler kente yerleşme ve kentte yaşamalarıyla ilgili olarak geliştirdikleri ilişkilerin, gerilimle yüklü de olsa eklemleme yönünde oluşu ve önceleri salt meşruiyet kazanma amacıyla ve kamu yönetimlerinden fazla bir şey talep etmeden varolmaya çalışıyor olmaları, bu konudaki popülist politika ve uygulamaların da yerleşik hale gelmesine neden olmuştur. İlk yerleşmeyi hoş görme ve giderek meşrulaştırma olarak algılayarak standart bir popülist politika uygulayan yönetimler sonuçta, yerleşikleşmiş enformel ilişki ağlarına sahip, taleplerini ifade edebilen ancak tüm talepleri yerine getirilemeyen düşük yaşam standartlı kentsel alanlar yaratmaya devam etmişlerdir.

Sosyal örgütlenme biçimleri içinde yer alan diğer bir örgütlenme şekli ise cemaatleşme adını almaktadır. Cemaat hayat tarzı, kırsal yerleşimleri karakterize etmektedir. Sosyolojik çözümlemede, kırsal ve kentsel hayat tarzını toplumsal yapı çerçevesinde, modernleşme düşüncesinin ürünleri olarak ortaya koyan Tönnies 'cemaat ve dernek', Durkheim "mekanik dayanışma ve organik dayanışma", Cooley "birincil ilişkilere dayalı toplum" ve "ikincil ilişkilere dayalı toplum" olarak sınıflandırmaktadır. Kırsal hayat tarzını niteleyen cemaat yapısında; biz duygusunun hakim olduğu, kapalı ekonomik yapı birincil ilişkiler ve türdeş nüfus yapısı vardır.

Köyden kente göç etmekle birlikte tam olarak kentlileşemeyen kitleler, köydeki cemaat yapısını yeni bir tarzda sürdürmektedirler. Gecekondu semtleri kent merkezlerine uzak ve ulaşımı zor olduğu için, gecekondu nüfusun kentin bazı imkanlarından yararlanmaları olanaklı olamamaktadır. Gecekondu nüfus iş yerlerine yakın, benzer konutlarda özellikle akraba, hemşeriyle birlikte yaşadıkları görülmektedir. İş bulma ve kurmakta akrabalar ve komşular birbirlerine yardımcı olmaktadır (Gökçe, 1993). Cemaatleşme yapısı nedeniyle sosyal ve kültürel bütünleşmeyi tehdit etmektedir. Kente yeni göç eden kitlelerin ya hemşeri, ya etnik ya da dini grupların himayesine sığınmaları; kendilerini kentten tümüyle soyutlayarak gettolaşmalara neden olmaktadır. Özellikle son yıllarda, Türkiye'de yaşanan yoğun göç süreci kentlerde gettolaşma tehlikesini beraberinde getirmektedir. Özdağ vd. (1995) tarafından yapılan "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Batı'ya Göç Edenlerde Kültürel Yapı ve Kimlik Sorunu" adlı alan araştırması bulgularına göre, Batı'ya göç etmiş insanların %14,9'u Batı'da, Batılı halkla bütünleşememekte bu durumda kendi etnik farklılıklarını arayarak, radikalleşmeye neden olmaktadır. Kentleşme ile dışa açılma süreci hızla yeniden kabileleşme sürecini beraberinde getirmektedir. Bu süreç, toplumsal bazı bozukluklara tepkiyle birleşince radikalizme dönüşebilmektedir. Güneydoğu'dan çok zor koşullardan gelen insanların bir kısmı batı bölgesinde göçmen psikolojisine girerek daha fazla içe kapanarak hemşerilerinin yaşadığı gettolara katılmaktadırlar. Bu süreç insanların bölgeye entegrasyonunu güçleştirmektedir. Bu nedenlerle göç eden doğulular, Güneydoğu'da yaşayan halktan daha radikal eğilimler içerisine de girmektedirler. Bu durum şiddet ve suç oranlarının artması potansiyelini birlikte getirmektedir.

Kırdan kente göç, yani kentleşme oranının yüksek olduğu ülkemizde gecekondulu mahalleleri eşitsizliğin yaygın olarak görüldüğü ortamlardır. Kırdan kente büyük beklentilerle gelen yığınların, beklentilerine yanıt verecek hizmetleri bulamaması ya da eğitim, sağlık, iş ve güvenlik gibi hizmetlerin yetersizliği, insanları, yasal olmayan örgütlerle karşı karşıya getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sıkıntıları çerçevesinde bu tür örgütlenmeler kaçınılmazdır. Ülkemizde hızlı kentleşmenin doğurduğu sorunlar çerçevesinde önlemler alınmamıştır. Günümüzde özellikle büyük kentlerimizi çevreleyen kır kentlerde yaşayanların hemen hepsinde; altyapı sorunları, kamu hizmetlerinin eksikliği, işsizlik, çevreye uyum ve güvenlik gibi sorunlarla karşı karşıya kalan bireylerin akraba- hemşeri dayanışmasının ötesinde başvuracakları örgütlü yapıya gereksinimleri vardır.

Erder'e (1997) göre; tüm bu örgütlenme biçimleri kentsel alanlarda gerilim yaratabilmekte ve sürecin karmaşıklaşmasına neden olabilmektedir. Önemli olan farklı inanç gruplarının gündelik ortak yaşamlarıyla ilgili sorunları birlikte çözümleyebilecekleri kurumların oluşturulması ve desteklenmesine dönük çabaların varlığı önem taşımaktadır. Yerel grupların karşılaştıkları günlük ve yaşamsal sorunların çözümünde uzmanlaşmış kurumlara gereksinim olduğu açıktır (Erder, 1997).

7. 1. 2. Kentleşme ve Siyasal Davranışlar

Hızlı kentleşme ve göç politik istikrarsızlık ortamı yaratarak göçmenlerin politik tutumlarını etkilemektedir. Bir grup araştırmacı özellikle Latin Amerikan kentlerinde yaptıkları araştırmalarda, kente göç etmiş ailelerin özellikle kendine kentte bir çıkış yolu bulamamış ikinci kuşak gençlerinde devrimci bir potansiyel görürken, kente yeni göç eden kişilerin ise kendilerini dışlanmış ve yalnız hissederek çevreye uyum sağlamakta zorlandıklarını ve bunun sonucu olarak da politik olarak pasif kaldıklarını ileri sürmektedirler. Nelson (1970, aktaran Ersoy, 1978) ilk gruptaki ikinci kuşak göçmenleri "radikal marjinaler" olarak adlandırırken, ikinci grupta yer alanları ise "bozucu -disruptive- göçmenler" olarak tanımlamaktadır. Hindistan örneğinden yola çıkan Tangri (1962; Aktaran Ersoy, 1978) de diğer araştırmacılarla aynı sonuca vararak göçmenleri devrime eğilimli nüfus olarak tanımlamaktadır.

Bu yeni göç etmiş grup ne iş olsa yapmaya hazır olan eğitimsiz, kendine güveni olmayan, sağlıksız ve lümpen proletarya görünümündedir. Bölgeye ansızın bir yatırım yapılsa ve istihdam imkanı yaratılsa bile bu insanları disipline etmek ve verimli fabrika işçileri haline getirmek zor olmaktadır. Tangri (1962; Aktaran Ersoy, 1978) de bu konuda aynı kanıya varmakta ve bu kişilerin kolaylıkla karmaşa çıkartacak ve yıkıcı eğilim gösterebilecek bir topluluk olduğunu belirtmektedir. Bu topluluğun devrimci potansiyeline en kuvvetle inananlardan Fanon (1974; Aktaran Ersoy, 1978) ise 'The Wretched of the Earth' adlı tanınmış kitabında: Lümpen-proleterlerin yaşadıkları şehrin

güvenliğini kolayca tehlikeye atacaklarını işsiz holigan ve suça yönelik eğilimde olan bu grubun militanlaşabileceğine dikkati çekmektedir.

Latin Amerika'da yapılan çalışmalarda ise Cornelius (1969; Aktaran, Ersoy, 1978) kentlileşen yoksul kesimin siyasal radikalleşme eğilimine dikkati çekerek şu noktalara ağırlık vermektedir.

1. Göç eden toplumlarda kentleşme ekonomik husumeti beslemektedir. Göçmenler hem yeni çevrede yeterli yeteneklere sahip olmadıklarından hem de bu yetenekleri kazanacak eğitim imkanları olmadığından yükselmeleri ya da sınıf atlamaları sınırlandırılmıştır. Ayrıca nüfusun hızlı artışı hem kamu sektörü hem de özel sektör tarafından hızlı kentleşmenin gerektirdiği boyutta yeterli konut, eğitim, sağlık ve diğer temel hizmetlerin karşılanmasını imkansız hale getirmektedir. Böylece göç edenlerin büyük çoğunluğu için koşullar geldikleri kırsal bölgeden daha kötüdür ve beklentileri yerine gelmemiştir. Böyle bir durumda yaşadıkları toplumun satın alma gücünü ve tüketim alışkanlıklarını da görerek bu toplumda kendi rollerinin ne kadar marjinal olduğunu anlarlar ve görece bir çaresizlikle boş vermeye ve radikal politik eylemlerde rol almaya başlarlar.
2. Göçmenler kentsel çevreye uyum konusunda hem sosyal hem de psikolojik olarak güçlük çekerler. Kültürel çatışmalar, organize olamama sorunları ve önceki alışkanlık ve adetler kişisel kimlik krizlerine yol açar. Bu süreçte göç eden kişi aşırı politik hareketlere fazlasıyla duyarlı olur ve bu hareketleri, kendisinin topluma entegre edilmesine yardımcı olacakmış gibi görür.
3. Kentleşmenin hükümet ve siyaset bilincini arttırdığı ve radikal muhalefet gücünü harekete geçirdiği görülmektedir. Çeşitli ekonomik ve sosyal kazançların yoğun rekabetini gören göçmen, organize siyasal eylemlerle politikleşir ve kendini direk olarak politik eylemlerin içinde bulur.

Sonuç olarak göçmen olarak kentleşmeye hazırlanan nüfuslar, yeni kent koşullarına uyum konusunda güçlüklerle karşılaşınca tatminsizliklerinin ifadesi olarak agresif politik eylemlere katılabilmekte ve devrimci potansiyel eğilimi göstermektedirler. Ancak yeterli eğitimlerinin olmayışı, yetenek eksikliği ve iyi organize olamamaları, politik bilinç düzeyleri yeterli olmadığı için güvensiz olarak nitelendirilmektedirler.

Kışlalı'nın (1989 ve 1999) çalışmalarında ortaya koyulan görüşlere göre; kırsal kesimle kentsel kesim arasında siyasal davranışlar açısından birçok farklılaşmalar gözlemlenmektedir. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, dine ve törelere bağlılık, uğraşlar ve yaşam biçimi arasındaki benzerlik, yüz yüze iletişimin egemen oluşu, dayanışma duygusunun güçlüğü ve kaderci eğilimlerin belirginliği, kırsal kesim topluluklarının temel özelliklerini

oluşturmaktadır. Benzerliklerin çokluğu ve nüfusun azlığı, toplumsal ilişkilerin kente göre daha yakın ve içten olmasını kaçınılmaz kılar. Kırsal kesim insanın “kendisini bir başkasının yerine koyması, olayları başkalarının bakış açısından görebilmesi çok zordur. Çünkü benzeyenlerden oluşan böyle bir toplumsal ortamda, benzemeyenleri anlama diye bir gereksinme ya da alışkanlık yoktur.

Kentsel yaşama uyum süreci göç eden kişilerde değişik biçimlerde kendini göstermektedir. Bu biçimler kabullenme, ortama tepki gösterme ya da geri çekilme şekillerinde ortaya çıkmaktadır. Bazı kişiler ortama ayak uydurmakta güçlük çekmemekte bazıları ise yabancılaşma duygusu, kimlik kaybı ya da marjinalleşme olgularıyla karşı karşıya gelmektedir. Kentle bütünleşme sürecinde kişinin yukarı toplumsal hareketi kişinin hoşnut olma düzeyinde ve kent hayatına alışma sürecinde etkili olmaktadır. Ayrıca aileler ve akrabalarla olan ilişkiler de kişilerin bu zorlu süreci atlattıklarında etkilidir. Aileler sadece moral ve destek olmamakta aynı zamanda ekonomik açıdan da destek olmaktadır (Richmond and Goldlust 1977).

Yapının ağır değiştiği geleneksel toplumlarda, koşulların ağır değişmesine koşul olarak, tutum ve davranışlar da çok zor değişmektedir. Eğitim düzeyinin geriliği nedeniyle, yeniliğin ne getireceğiyle ilgili bilinç düzeyi de düşüktür. Kentte ise durum ve yeni durumlarla karşılaşmak, insanları sürekli görüş açıklamaya, kendini tanıtmaya, başkalarını anlamaya ve yeniliklere alışmaya zorlar.

Toprağa bağlı üretimin özelliği iş bölümü ne az yer vermesi, örgütlenme ve toplu hareket etme alışkanlıklarına yer vermemesidir. Sanayi üretiminde ise durum tersinedir. Üretimin koşulları çalışanları iş bölümüne, iş birliğine, örgütlenmeye ve toplu harekete alıştıırır. Daha iyi ve daha kitlesinin üzerinde, yaşlıların ve din adamları başta olmak üzere belirli bir ‘kanaat önderi’ tabakasının etkisi belirgindir. Koşullar ağır değiştiği için, karşılaşılan sorunların çözümünde, o koşullarla ya da benzerleriyle bir kuşak önce de karşılaşmış bulunanların edindikleri deneyim, önemli bir araç olmaktadır. Deneyimlere ve bunun sonucu olarak yaşlılara saygı geleneksel toplumlarda belirgin bir tutum olarak geleneksel toplumlarda önem taşımaktadır. Yaş, eğitim ya da çıkar nedeni ile tutucu olan kesimin etkisi ile seçmen kitlesi biçimlenmiş olur.

Kentlerde ise kişi, kitle haberleşme araçlarının etkisine açıktır. Kentteki insanın çeşitli ortamlarda ilişkileri artar ve kitlesel hareketler önem kazanır. Yeni düşünceler ve çağdaş ideolojiler, kentsel ortamda yayılmaya uygun koşulları bulurlar. Türkiye’de kırsal kesimde yapılan araştırmalar, yazılı basının etkisinin yok denecek düzeyde olmasına karşılık, radyo ve televizyonun etkisinin giderek arttığını göstermektedir.

7. 1. 3. Kentle Bütünleşme

Yeni göç edenler ve yerleşik olanlar, çoğunlukla karşılıklı olarak, ancak genellikle yerleşik nüfusun yeni göç edenler üzerinde etkiliği olduğu kontrol mekanizması oluşturmakta; sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkiler buna göre şekillenmektedir. Bütünleşememe durumu gelen nüfus açısından sistemin zorlaşmasına neden olmaktadır. Göç etme süreci ve kent yaşamına uyum dönemi her ne kadar psikolojik ve sosyal problemlere neden olsa da, sonuçta kişiler negatif olduğu kadar pozitif sonuçlarla da karşılaşmaktadırlar (Berry, 1992).

Mutioğlu'nun (1996), kentlileşme ve kent Kimliği üzerine yaptığı araştırmaya göre; gelen nüfus ve yerli nüfus açısından bakıldığında, iktisadi ve sosyal unsurlara empati ve mobilite açısından yaklaşırsa bütünleşme; sempati ve antipati açısından yaklaşırsa; farklılaşma ve ayrışma durumları ortaya çıkmaktadır. Yeni gelenlerin, toplumsal konumun temelinde bireysel ayrımcılık ve ön yargılar yatmaktadır. Yeni gelenler iş hayatında ırk ayrımı, belli bazı iş şekillerinde sahip olmaya ve mesken edinme fırsatları bulabilecekleri belli bölgelerde kalmaya zorlanmaktadırlar. Bu tür durumların yaşanmaması için gerekenler yapılmalı ve her anlamda bütünleşmenin sağlanmasına çalışılmalıdır. Bütünleşme, dışlamaya karşı savaşımında önemli bir seçenektir. Bütünleşmiş toplumlar, içinde ideolojik çatışmalar sona ermiş değilse de çatışma alanı büyük ölçüde daralmış toplumlardır. Bu bütünleşme süreci siyasal, yönetim, sosyal ve ekonomik sistemi kapsamaktadır. Siyasal sistem vatandaşların kararlara etkin katılımını sağlayıcı nitelikte olmalıdır. Yönetim sistemi; alınan kararlara ilişkin olarak ortaya çıkan aksaklıklar karşısında esnek ve hataları kendiliğinden düzeltebilen bir yapıda olmalıdır. Sosyal sistem ; toplumsal gelişmeden, değişmeden ve göçten kaynaklanan uyumsuzluklar nedeniyle ortaya çıkabilecek gerilimleri kendi iç dinamikleriyle çözebilecek bir yapıda olmalıdır. Ekonomi sistemi ; büyüme için gerekli ekolojik kaynak temelini koruyan bir üretim sisteminin yanın sıra kendi çabasıyla sürdürülebilirliği sağlayan bir ekonomik yapı gerektirmektedir. Kısacası, bütünleşmemiş bir sosyo- kültürel yapı sistemin sürekliliği açısından sorun yaratmaktadır. Nüfus ayrımcılığına karşı hareket etmeli, iş bulmada ve kazanımların değerlendirilmesinde gelen nüfusa fırsat eşitliği sağlanmalıdır. Olaya empati ve mobilite ile bakılmalıdır (Mutioğlu, 1996).

İskilip'ten göç ederek Ankara'ya yerleşenler üzerinde Ersoy (1985) tarafından yapılan çalışmada kültürel bütünleşmeye ilişkin bulgular, göçmenlerin kentte sürdürdüklerini belirttikleri ilişkiler ve kentin mevcut kurum ve örgütlerini ne denli yoğun kullandıkları noktalarında yoğunlaşmaktadır. Ayrıca, üzerinde dikkatle durulan bir değişken kentte kalış süresidir ve göçmenlerin kentte kalış süresinin kentle bütünleşmedeki etkisi araştırılmaktadır.

Genel olarak, toplanan veriler yeni göçmenlerin güçlü ve canlı bir toplumsal ilişkiler ağı geliştirdiklerini göstermektedir. Zaman içinde geliştirilen iletişim ağıının yoğunluğu konusunda ayrıntılı bilgi sahibi olunmasa da elde edilen

bulgular doğrultusunda, İskilipli göçmenlerin grup olarak marjinal ve çevresinde yalıtılmış bir kitle olmadığı saptanmıştır.

Göçmenlerin %85'inin kente yerleşmeden önce ve sonra bir akraba ya da hemşerisi ile bağlantı kurmuş olması onların ilişki ağlarını ne denli yoğun kullandıklarının bir göstergesidir. Ayrıca bağlantı kurulan kişiler içerisinde akrabaların oranı azalırken hemşerilerin oranı artmaktadır. Eğitim düzeyi yükseldikçe akraba ve hemşerilerle kurulan bağlantı yoğunluğu ise azalmaktadır.

Kentte kalış süresi ile memlekete yapılan ziyaretlerin sıklığı arasında ters orantı olduğu saptanmıştır. Yine de tüm deneklerin yaklaşık 3/4 'ünün yılda en az bir kere memleketinden ziyaretçisi olması hala çok güçlü bir bağ olduğunun göstergesidir. Kentte en çok görüşülen kişiler de akraba ve hemşerilerden oluşmaktadır. Bu bulgu kentle bütünleşmedeki başarısızlıktan çok bireylerin yaşamında daha önceden gelişmiş toplumsal ilişkilerin önemli bir rol oynadığının kanıtı ve Türk toplumsal yaşamının önemli bir ögesi olarak yorumlanmaktadır.

Yardımlaşma ve dayanışmaya ilişkin sorulara deneklerin verdiği yanıtlar doğrultusunda ise kentte kalış süresi arttıkça göçmenlerin bu konuda birincil ilişkilerden çok formal ilişkilere, kurum ve örgütlere başvurdıkları sonucu çıkarılmıştır. Kente uyum sürecinin bir göstergesi olarak ele alınabilecek kentsel örgüt ve kurumlardan yararlanma konusunda; kentte kalış süresi ile örgütlere üyelik oranı arasında olumlu bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Bir hemşeri derneği olan "İskilip Yardımlaşma Derneği" üyeleri daha çok eğitim düzeyi yüksek göçmenlerden oluştuğu için bir aydınlar kulübü gibi görülmektedir. Ayrıca derneğe daha çok eski göçmenlerin ilgi gösterdiği, yeni göçmenlerin %90'ının dernekle hiçbir ilişkisi olmadığı sonucu çıkmıştır.

Sonuç olarak; bulgular, göçmenlerin büyük bölümünün yöre ile ilişkilerini sürdürürken kentte de yeterli bir ilişkiler ağı geliştirmiş olmayı başardıklarını ortaya çıkarmıştır (Ersoy, 1985).

7. 1. 4. Göç ve Siyaset

Kartal'a göre (1978); kırsal kesimden kente göç edenlerin siyasal katılımına baktığımızda yeni göç etmiş kişilerin "görelî yoksulluk" duygusuna uygun siyasal katılma davranışı gösterdiğini söyleyebiliriz. Ekonomik ve sosyal anlamda geri kalmış kentlerde, kente gelmeden önce hayal ettiği yaşantıyı geldikten sonra sağlayamayan göçmenler kendilerini köye göre değil de kente göre değerlendirmektedirler. Karşılaştırma sonucunda da kendi durumlarının görelî olarak hak ettiklerinin daha altında olduğu sonucuna varmaktadırlar. Sonuçta da mevcut düzenden hoşnutsuzluk eğilimi kendini göstermektedir. Bu eğilim kentsel göçmenleri düzen değiştirmeyi vaat eden siyasi partilere yönlendirmektedir. Ancak, kente yeni gelmeleri nedeniyle geleneksel – tutucu davranış örüntülerini devam ettiren göçmenler ilerici sol partiler yerine

ekonomik anlamda sol söylem kullanan tutucu sağ partilere yönelmektedirler. Bu duruma oy kullanma davranışı bağlamında kentsel göçmenlerin tepkisel oy kullanma davranışı denilmektedir.

Oy verme eğilimlerinde kentsel göçmenlerin ekonomik ve kültürel durumları, sosyal yapıları ve eğitim durumları önemli rol oynamaktadır. Kentsel yerleşiklerin eğitim düzeyleri ve okur yazar olma durumları daha yüksektir. Tüm bu durumlar oy verme eğiliminde etkilidir. Göçle gelenler yerleşik nüfusa göre daha muhafazakardır. Kırsal kesimde dinsel inançlar daha yoğun yaşanmakta ve dinsel inançların gereklerini yerine getirme durumu daha yaygındır. Kent yaşamı gelenek ve göreneklere olan bağlılığı soğuk ve karmaşık yapısı yönüyle azaltmaktadır.

Diğer taraftan kentteki iyi eğitim görme olanakları kişileri bilinçlendirmekte ve siyasi katılımı arttırmaktadır. Kentsel yaşamda yukarı doğru sosyal hareketlilik için eğitimin gerekliliğine inanılmakta ve erkek, kız ayrımı olmaksızın herkesin okutulması desteklenmektedir. Kadınların oy kullanmaları ve siyasete katılmaları kentte yaygın ve etkilidir (Sağ v.d., 1996).

7. 1. 5. Siyasi Katılımı Etkileyen Etmenler

Kışlalı'nın (1999) araştırması sonucu elde ettiği bilgilere göre; gelir düzeyi ile siyasal katılma eğilimi arasında doğru bir orantı bulunmaktadır. Gelir düzeyi yükseldikçe siyasal olaylara ilgi artarken, düşük gelir gruplarına gidildikçe bu ilgi azalmaktadır. Siyasal katılma eğiliminin doğru orantılı artıp ya da eksildiği diğer bir değişken de eğitim düzeyidir. Eğitim, kişilerin siyasal olaylarla ilgili bilgi edinmelerini, bilgilerini yorumlamalarını, kendi toplumsal durumları ve sorunlarıyla bağlantı kurmalarını kolaylaştırdıkça siyasal katılım eğiliminin arttığı görülmektedir. Alt gelir grupları düşük bir eğitim düzeyinde bulunduklarından, onların siyasete ilgisizliklerinin olduğunu görmek kaçınılmaz bir sonuçtur.

Büyük kentteki katılım daha bağımsız ve daha bilinçli iken kırsal kesimdeki katılımın çoğunlukla bağımlı olduğu görülmektedir. Bunda eğitim düzeyinin büyük rolü olmakla beraber, toplumsal ilişkilerin ve toplumsal ortamın da etkisi görülmektedir. Küçük yerleşme birimlerindeki aile ilişkileri ve dayanışma bir yandan, bazı durumlardaki ağa ve benzeri toplumsal güçlerin etkisi diğer yandan, kişinin bağımsız katılımını zorlaştırmaktadır. Kırsal kesimdekiler, kamuoyu önderlerinin gösterdiği yönde, güdümlü olarak harekete geçirilebilmektedirler (Kışlalı,1998).

Yazar, tarıma dayalı yarı-kapalı geleneksel toplumdan endüstriye dayalı açık çağdaş topluma gidildikçe, oy vermedeki yöresel ve bölgesel etkilerin azalmakta, toplumsal sınıfların ise etkisinin artmakta olduğu sonucunu çıkarmıştır. Yeni toplumsal ilişkiler içinde kişinin yükselme olanakları ne kadar çoksa, tutucu eğilimler de o ölçüde güçlenmektedir. Kişinin içinde bulunduğu koşulları iyileştirme umutlarının azlığı ölçüsünde ise, düzen

değişikliği istekleri gündeme gelmektedir. Toplumdaki eşitsizlikler arttıkça sınıf bilinci güçlenmekte, siyasal katılma ve özellikle de yapılan siyasal tercihlerin sola kayma olasılığı yükselmektedir. Sonuç olarak sanayileşmenin ve kentleşmenin arttığı yörelerde sol oylarda artış gözlenirken, geleneksel toplum yapısının değişmediği ya da az değiştiği yerlerde durum tersine olmaktadır.

7. 3. 2003 Yılı Alan Çalışması

ODTÜ Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Ana Bilim Dalı 2003 yılı Planlama Stüdyosunda Çorum ili İskilip ilçesinden Ankara'ya göç eden 307 kişi üzerinde yapılan anket çalışması sonucunda göç ve siyaset bağlamında ortaya çıkan bulguları temel olarak eğitim düzeyi, siyasal görüş, gelenek ve görenekler, üye olunan siyasi parti, dini görevleri yerine getirme gibi bazı temel başlıklar altında tablolarda inceleyebiliriz. Ankete katılanların gelir düzeyi, aldıkları eğitim gibi ölçütlerin yanı sıra kentle bütünleşme, kente uyum sağlama durumları da incelenecektir. İskilip'ten göç ederek Ankara'ya yerleşen göçmenlerin kentte sürdürdükleri ilişkiler ve örgütler, dayanışma ağları üzerinde de durulacaktır.

Tablo 7.1 İskilip'teki Eğitim Durumu (okula devam edilen yıl sayısı)

Eğitim Alınan Yıl	Sayı	Yüzde
Bir Yıl	2	0,7
İki Yıl	2	0,7
Üç Yıl	2	0,7
Dört Yıl	1	0,3
Beş Yıl	113	37,4
Yedi Yıl	2	0,7
Sekiz Yıl	51	16,9
Dokuz Yıl	2	0,7
On Bir Yıl	105	34,8
On İki Yıl	4	1,3
Okula Gitmemiş	18	6,0
Toplam	302	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 7.1'den anlaşılabacağı üzere beş yıllık ilköğretim alanları %37,4 ile çoğunluk grubunu oluşturmakta bunu hemen %34,8 ile lise eğitimi alanlar izlemektedir. Hiç okula gidemeyenler %6 ile oldukça küçük bir kesimi temsil etmektedir.

Tablo 7.2 ise Ankara'ya yerleştikten sonra eğitim alanlarının ancak %30 düzeyinde olduğunu, göçten sonra eğitim alamayanların oranının da %70 olduğunu göstermektedir.

Tablo 7.2 Ankara'ya Yerleştikten Sonra Eğitim Alma Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	91	29,8
Hayır	214	70,2
Toplam	305	100,0

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 7.3 Ankara'da Alınan 1. Eğitimin Türü

	Sayı	Yüzde
Mesleki Eğitim	39	40,6
Üniversite Eğitimi	17	17,7
Üniversite Öncesi Eğitim (Lise Vb.)	15	15,6
Din İle İlgili Eğitim (Kuran Kursu Vb.)	3	3,1
Hizmet İçi Eğitim	4	4,2
Yabancı Dil Eğitimi	5	5,2
Sanat İle İlgili Eğitim (Müzik, Ses Vb.)	5	5,2
Bilgisayar Eğitimi	3	3,1
Sürücü Eğitimi	5	5,2
Toplam	96	100,0
Genel Toplam	307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Ankara'da alınan eğitimin çoğunluğunu %40 lık pay ile mesleki eğitim kapsamaktadır. Bunun dışında mesleki beceri kazanmaya yönelik eğitim alma eğiliminin de yüksek olduğu görülmektedir. Örgün eğitim kapsamında Ankara'daki olanaklardan yararlanan göçmen oranı ise %33 dolaylarındadır.

Tablo 7.4 Ankara'da Elde Ettiği Refah Düzeyinin Beklentilerini Karşılama Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet, karşıladı	225	76,3
Hayır, karşılamadı	55	18,6
Kısmen karşıladı	15	5,1
Toplam	295	100,0
Genel Toplam	307	

*Kaynak: İskilip Alan Çalışması

Yukarıdaki tabloya göre ise; Ankara'ya göç edenlerin büyük bölümünün göç sonrası refah beklentilerinin karşılandığı yalnızca %19'luk bir kesimin durumdan şikayetçi olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7.5 Ankara'da Yaşanan Sürede Dini İnançlarda Değişim Durumu

İnançlarda Değişim	Sayı	Yüzde
Daha Da Güçlendi	51	16,9
Belirgin Değişiklik Olmadı	236	78,1
Zayıfladı	14	4,6
Diğer	1	0,3
Toplam	302	100,0
Genel Toplam	307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Dini inançlarda değişim konusunu Tablo 7.5'ten izlemek mümkündür. Anket çalışması kapsamında görüşme yapılan hanelerin %78'i dini inançlarında bir değişiklik olmadığını ve %17'sinin ise dini inançlarının daha da güçlendiğini söylediği görülmektedir. Bu inançlarında zayıflama olduğunu belirtenlerin oranı ise %4.6 dolayındadır.

Tablo 7.6 Herhangi Bir Dernek/Parti/Sendikaya Üyelik Durumu

	Sayı	Yüzde
Üyeliği Var	81	26,9
Üyeliği Yok	220	73,1
Toplam	301	100,0
Genel Toplam	307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İskilipli göçmenlerin örgütlenme düzeyine ilişkin verilere bakıldığında, her dört İskilipli göçmenden bir tanesinin herhangi bir dernek, parti ya da sendikaya üyelik durumu olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7.7 Gelir Düzeyinin Beklentilerine Kıyasla Durumu

	Sayı	Yüzde
İyi	192	64,9
Kötü	67	22,6
Yorum Yapmıyor	37	12,5
Toplam	296	100,0
Genel Toplam	307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Ankara'da göç sonrası refah düzeyinin beklentilerini karşılama durumuna göçmenlerin çoğunluğunun olumlu yanıt verdikleri yukarıda belirtilmişti. Burada ise benzer bir durum yine karşımıza çıkmaktadır. Göç edenler içinde gelir düzeyinin beklentilerine kıyasla iyi olduğunu söyleyenlerinin oranı %65 kadardır. Yalnızca %23 oranında hanede gelir düzeyinin beklentilerin gerisinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 7.8 İSKEV'e üye olmama nedeni

	Sayı	Yüzde
Vakıftan haberi yok	89	47,3
Zamanı yok	25	13,3
Üye olmak zor/üyelikten çıkarılmış	6	3,2
Üyelik pahalı	4	2,1
İlgisini çekmiyor	48	25,5
Görüş uyumsuzluğu	2	1,1
Yaşlılık, dedikodu vb nedenler	9	4,8
Vakfın çalışmaları etkisiz/yetersiz	5	2,7
Toplam	188	100,0
Genel Toplam	307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç çalışmaları bağlamında hemşehrlik derneklerinin dayanışma ilişkileri açısından ilgi gördüğü tespit edilmektedir. İskilipliler açısından da benzer bir vakıf niteliğinde olan İSKEV vakfına çok fazla sayıda göçmenin üye olmadığı görülmektedir. Üye olmama nedeni olarak da çok sayıda göçmen vakıftan haberdar olmadığını, vakfın ilgisini çekmediğini ya da zaman azlığını göstermektedirler.

Tablo 7.9 Ankara'da Yaşanan Sürede Hemşerilerle İlişkilerde Değişim Durumu

	Sayı	Yüzde
Daha Da Güçlendi	77	25,4
Belirgin Değişiklik Olmadı	148	48,8
Zayıfladı	72	23,8
Bilmiyor	6	2,0
Toplam	303	100,0
Genel Toplam	307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıda vakıf ile ilgili bulgularla ilişkili olarak ele alınabilecek bir diğer konu da hemşerilerle olan ilişkilerdeki değişimlerdir. Göçmenlerin %25'i Ankara'da yaşanan sürede hemşerilerle ilişkilerin güçlendiğini yine aynı oranda bir kesimin ilişkilerde zayıflama olduğunu belirtmişlerdir. İlişkilerde belirgin bir değişikliğin olmadığını söyleyenler ise %49 dolayındadır.

Tablo 7.10 Ankara'ya İlk Geldiğindeki Siyasal Görüş ve Kente Geliş Tarihi

Siyasal Görüş	Geliş Tarihi		Toplam
	1980 öncesi	1980 sonrası	
Muhafazakar	31 (%25.8)	51 (%36)	82 (%31.3)
Milliyetçi	37 (%30.8)	46 (%32.4)	83 (%31.7)
Sosyal Demokrat	31(%25.8)	19 (%13.4)	50 (%19)
Merkez	19 (%15.8)	19 (%13.4)	38 (%14.5)
Sosyalist	1 (%0.9)		1 (%0.4)
Diğer		1 (%0.8)	1 (%0.4)
Söylemek İstemiyor	1 (%0.9)	6 (%4)	7 (%2.7)
Toplam	120	142	262

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göçmenlerin siyasal görüşlerine ilişkin yukarıda verilen tablo incelendiğinde, Ankara'ya göç eden İskilipliler içinde genel siyasal eğilimin sağ partilerden yana olduğu anlaşılmaktadır. Geliş tarihinden bağımsız olarak tüm göçmenler dikkate alındığında %63 oranında göçmenin siyasal görüşünü muhafazakar ya da milliyetçi olarak tanımladığı ve sosyal demokrat olduğunu söyleyenlerin %19 kadar olduğu görülmektedir.

Geliş tarihlerine göre bu veriler ele alındığında ise, 1980 sonrası gelenlerde sağ yönelimli olma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. 1980 öncesi gelen göçmenlerden muhafazakar-milliyetçi çizgide olanların oranı %56 iken bu oran 1980 sonrası gelenler içinde %68'e çıkmıştır. Benzer şekilde sosyal demokrat olduğunu belirten göçmenler 1980 öncesinde %26 iken 1980 sonrasında %13'e gerilemiştir. Kuşkusuz bu durum 1980 askeri darbesi ile birlikte ülke genelinde yaratılan siyasal ortamın da bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.

Tablo 7.11 En Çok Beğenilen Birinci Tv Programının İsmi

	Sayı	Yüzde
Her Şeyi Seyrediyor/Ayırım Yok	16	5,4
Haber Programları	106	35,6
Açık Oturum/Tartışma Programları	21	7,0
Belgeseller	34	11,4
Spor Programları	23	7,7
TV Dizileri	54	18,1
Dini Programlar	7	2,3
Magazin/Eğlence Programları	10	3,4
Filmler/Sinema	15	5,0
Bilgi Yarışmaları	3	1,0
TV İzlemiyor	9	3,0
Toplam	298	100,0
Genel Toplam	307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Tablo 7.11'den görüldüğü üzere genelde en çok beğeniyle izlenen TV programları arasında öncelikli sırada haber programları yer almakta, bunu dizilerin, belgesellerin ve spor programlarının izlediği görülmektedir. En az izlenen programın ise bilgi yarışmaları olduğu sonucu tabloda görülmektedir.

Tablo 7.12 Okunan Gazete ve Kente Geliş Tarihi

Okunan Gazetenin İsmi	Kente Geliş Tarihi		Toplam
	1980 Öncesi Gelenler	1980 Sonrası Gelenler	
Gazete Okumuyor	10 (%8.3)	17 (%11.3)	27 (%9.8)
Ne Bulursa Onu Okuyor	9 (%7.5)	21 (%13.6)	30 (%10.9)
Hürriyet, Sabah, Milliyet	50 (%41.7)	43 (%27.9)	93 (%33.9)
Radikal, Cumhuriyet	9 (%7.5)	6 (%3.9)	15 (%5.5)
Zaman, Milli Gazete, Yeni Şafak	10 (%8.3)	28 (%18.2)	38 (%13.8)
Fanatık, Fotomaç	-	4 (%2.6)	4 (%1.4)
Star	9 (%7.5)	12 (%7.8)	21 (%7.7)
Türkiye, Tercüman	16 (%13.4)	16 (%10.3)	32 (%11.6)
Posta, Akşam	7 (%5.8)	7 (%4.5)	14 (%5.1)
Toplam	120 (%100)	154 (%100)	274 (%100)

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Gazete okuma konusundaki verilere göre hanelerin %10'u gazete okumadıklarını, %11'lik bir kesiminde herhangi bir gazete tercihi yapmadan, ellerine geçmesi halinde gazete okuduklarını belirtmişlerdir. Gazete tercihi yapanlar içinde en çok okunan gazetelerin Hürriyet, Sabah ve Milliyet olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise; Zaman, Milli Gazete ve Yeni Şafak gazeteleri ile Türkiye ve Tercüman gibi daha çok milliyetçi ve muhafazakar çevrelere hitap eden gazeteler gelmektedir. Bu durum hanelerin siyasal görüşlerine ilişkin olarak verdikleri yanıtlarla da örtüşmektedir. Gazete okuma oranı 1980 öncesi ve 1980 sonrası gelenler arasında farklılık göstermektedir. 1980 öncesi gelenler içinde gazete okumayanlar %10'un altındayken bu oran 1980 sonrasında %12'ye yaklaşmıştır. Ayrıca 1980 sonrası gelenlerde Zaman, Milli Gazete ve Yeni Şafak gibi muhafazakar çizgideki gazetelerin daha çok tercih edildiği görülmektedir.

Tablo 7.13 Göç Öncesi Yaşanan Yer ve Okunan Gazetenin İsmi

Okunan Gazetenin İsmi	Göç Öncesi Yaşanan Yer		
	İskilip İlçe Merkezi	İskilip'in Köyü	Toplam
Gazete Okumuyor	11 (%5.4)	15 (%21.4)	26 (%9.5)
Ne Bulursa Onu Okuyor	24 (%11.8)	6 (%8.6)	30 (%11.0)
Hürriyet, Sabah, Milliyet	76 (%37.4)	17 (%24.3)	93 (%45.8)
Radikal, Cumhuriyet	14 (%6.9)	1 (%1.4)	15 (%5.9)
Zaman, Milli Gazete, Yeni Şafak	25 (%12.3)	13 (%18.6)	38 (%13.9)
Fanatik, Fotomaç	2 (%0.9)	2 (%2.8)	4 (%2.0)
Star	17 (%8.4)	4 (%5.7)	21 (%10.3)
Türkiye, Tercüman	23 (%11.3)	9 (%12.8)	32 (%15.7)
Posta, Akşam	11 (%5.4)	3 (%4.2)	12 (%5.9)
Toplam	203 (%100)	70 (%100)	273 (%100)

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İskilip İlçe Merkezinden ya da köyden göç etmiş olmak gazete okuma alışkanlığı üzerinde fark yapmaktadır. Bu da en çok gazete okumamak durumunda belirgindir. İlçe Merkezinden gelenler içinde gazete okumayanlar %5'lik bir kesimi oluştururken köyden gelenlerde bu oran %20 düzeyindedir. Bir başka ilginç durum ise Zaman, Milli Gazete ve Yeni Şafak gazeteleri ile Türkiye ve Tercüman gibi daha çok milliyetçi ve muhafazakar çevrelere hitap eden gazetelerin okunması üzerinedir. Bu gazeteleri ilçe merkezinden gelenler içinde %23'lük kesim okurken köyden gelenlerin %32'si bu gazeteleri takip etmektedir. Liberal çevrelerce okunan Radikal ile daha çok sosyal demokrat kesime yönelik Cumhuriyet gazetelerini takip eden toplam 15 göçmenin yalnızca 1 tanesi İskilip'in köyünden gelmiştir.

Tablo 7.14 Gelir Düzeyi Beklentilerine Kıyasla Nasıl Ve Şu Anki Siyasal Görüş

Şu Anki Siyasal Görüş	Gelir Düzeyi Beklentilerine Kıyasla Nasıl					
	İyi	%	Kötü	%	Yorum Yok	Top.
Muhafazakar	44	28,6	28	43,1	17	89
Milliyetçi	52	33,8	17	26,2	9	78
Sosyal Demokrat	26	16,9	9	13,8	3	38
Merkez	24	15,6	10	15,4	5	39
Sosyalist	-	0,0	1	1,5		1
Diğer	2	1,3	-	0,0	1	3
Söylemek İstemiyor	6	3,9	-	0,0	1	7
Toplam	154	100,0	65	100,0	36	255

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Genel olarak göç eden kişiler içinde gelir düzeyi beklentilerini karşılamayanların muhafazakar eğilimli siyasal çevrelere yöneldikleri tartışılmaktadır. İskilip'ten Ankara'ya göç edenler içinde de benzer bir durum görülebilmektedir. Beklentileri karşılanmış olanlar içinde muhafazakar olduğunu söyleyenler %29 dolayında iken beklentileri karşılanmayanlar içinde bu oran %43'e çıkmaktadır.

Tablo 7.15 İskilip'te ve Ankara'da Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimi

Boş Zamanı Değerlendirme Biçimi	İskilip		Ankara	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kahveye Giderdi	68	28,1	13	5,1
Bağ-Bahçe-Tarla İşleri Yaptı	78	32,2	10	3,9
Arkadaş Ziyaretleri Yaptı	25	10,3	29	11,3
Piknik/Kır Gezisi Yaptı	6	2,5	6	2,3
Evde Otururdu	5	2,1	51	19,9
Hayvanlarla İlgilenirdi	11	4,5	4	1,6
Kitap-Gazete Okurdu	12	5,0	23	9,0
Spor Yaptı	5	2,1	14	5,5
Ek İşlerde Çalışırdı	7	2,9	6	2,3
El İşi Yaptı	6	2,5		
Ava Giderdi	4	1,7		
Boş Zamanı Olmazdı	15	6,2	37	14,5
Gezmek/Alışveriş Yapmak			22	8,6
Dinlenmek			20	7,8
Camiye Gitmek/İbadet Etmek			7	2,7
Sinema-Tiyatroya Gitmek			4	1,6
Briç-Satranç Oynamak			4	1,6
Dernek-Vakıf İşleri İle İlgilenmek			6	2,3
Toplam	242	100,0	256	100,0
Genel Toplam	307		307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göçmenlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimine ilişkin soruya verdikleri yanıtlar İskilip ve Ankara bağlamında farklılaşmaktadır. İskilip'te boş zamanını bağ-bahçe işleriyle uğraşarak ya da kahveye giderek geçirdiğini söyleyenlerin oranı %60 düzeyindeyken Ankara'da bu işler ile boş zamanını geçirdiğini söyleyenlerin oranı %9'a gerilemektedir. Buna karşın İskilip'te boş zamanlarında evde oturduğunu söyleyenler %2 dolayındayken Ankara'da bu oran %20'lere çıkmaktadır. Bu durum kentte ev dışında bir etkinlik yapmanın getirdiği maliyetin caydırıcılığı nedeniyle olabilir. Ayrıca kentte daha yoğun çalışma ortamında bulunulması da bu durumun nedeni olabilir. Bu bağlamda Ankara'da boş zamanı olmadığını söyleyen ya da bu zamanı dinlenerek geçirdiğini söyleyen göçmenlerin sayısının artışı da ifade edilmelidir. Kentte boş zamanı geçirme biçiminin değiştiğini gösteren diğer husus da kitap-gazete okumak, sinemaya-tiyatroya gitmek, dernek işleri ile uğraşmak yanıtını verenlerin varlığı ile sayısındaki artıştır.

Tablo 7.16 Geline Yeri ve Herhangi Bir Dernek/Parti/Sendikaya Üyelik Durumu

Göç öncesi yaşanan yer	Üyelik Durumu		
	Üye	Üye Değil	Toplam
İskilip ilçe merkezi	57	160	217
İskilip'in köyü	24	59	83
	81	219	300

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

İlçe merkezinden ya da köylerden göç edilmesi herhangi bir örgüte üyelik durumunda önemli bir fark yaratmamaktadır. Her iki yerden göç edenlerin yaklaşık olarak %30'u örgütlü durumdadır.

Tablo 7.17 Geline Yeri ile Ankara'da Yaşanan Sürede Akrabalarla İlişkilerde Değişim Durumu

Göç Öncesi Yaşanan Yer	İlişkilerde Değişim Durumu				
	Güçlendi	Değişiklik Olmadı	Zayıfladı	Bilmiyor	Toplam
İskilip İlçe Merkezi	44	114	59	3	220
İskilip'in köyü	13	50	18	2	83
Toplam	57	164	77	5	303

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç öncesi yaşanan yere bağlı olarak Ankara'da akrabalarla ilişkilerin değişimine bakıldığında da genel olarak köyden ya da ilçe merkezinden göç etmenin ilişkilerin değişiminde farklılığa neden olmadığı söylenebilir. Her iki grupta da büyük oranda hane reisi, ilişkilerde belirgin bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 7.18 Geline Yeri ile Ankara'da Yaşanan Sürede Hemşerilerle İlişkilerde Değişim Durumu

Göç Öncesi Yaşanan Yeri	İlişkilerde Değişim Durumu				
	Güçlendi	Değişiklik Olmadı	Zayıfladı	Bilmiyor	Toplam
İskilip İlçe Merkezi	66	92	58	4	220
İskilip'in köyü	11	56	13	2	82
Toplam	77	148	71	6	302

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Göç öncesi yaşanan yer ile hemşerilerle ilişkilerin değişme durumunu incelediğimizde, genel olarak akrabalarla ilişkilere kıyasla hemşerilerle ilişkilerin daha fazla güçlendiğinin belirtildiği görülmektedir. Toplam 302 hane içinde 57'si akrabalarla ilişkilerin güçlendiğini belirtmişlerken, bu hanelerin 77'si hemşerilerle ilişkinin güçlendiğini belirtmişlerdir. İlçe merkezinden gelenler içinde hemşerilerle ilişkilerin güçlendiğini söyleyenlerin köylerden gelenlere kıyasla oransal olarak daha çok olduğu da ayrıca dikkate çekmektedir.

Tablo 7.19 Herhangi bir dernek/parti/sendikaya üyelik durumu ve geliş tarihi

Üyelik durumu	Geliş tarihi grupları		
	1980 öncesi gelenler	1980 sonrası gelenler	Toplam
Üyeliği var	46	35	81
%	56,8 %	43,2 %	100 %
Üyeliği yok	87	133	220
%	39,5 %	60,5 %	100 %

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Yukarıda yer alan tabloda kentte kalış süresi ile örgütlere katılma arasındaki ilişkiyi gösteren veriler yer almaktadır. Bu tabloya göre kentte kalma süresi daha uzun olan göçmenlerin herhangi bir dernek, parti ya da sendikaya üye olma oranları daha yüksektir.

Tablo 7.20 Üye Olunan Birinci Örgütün İsmi

	Sayı	Yüzde
Esnaf-Sanatkar Odası	18	23,7
TMMOB'ye Bağlı Meslek Odası	9	11,8
TMMOB Harici Meslek Odası	9	11,8
Dini Dernek Ya Da Vakıf	4	5,3
İşyerine/İşkoluna Özgü Dernek	4	5,3
Çorumlular Derneği	2	2,6
Memur Sendikası	7	9,2
İşçi Sendikası	6	7,9
İSKEV	1	1,3
MHP	2	2,6
DYP	2	2,6
ANAP	1	1,3
Millet Partisi	1	1,3
CHP	1	1,3
Rotary/Lions	2	2,6
Özürllüler İle İlgili Dernek Vb.	2	2,6
İşadamları Derneği	1	1,3
Çeşitli Dernekler (Mülkiyeliler Vb.)	3	3,9
Köy Derneği	1	1,3
Toplam	76	100,0
Geçersiz	231	
Toplam	307	

Kaynak: 2003 İskilip Alan Çalışması

Herhangi bir örgüte üyeliği bulunan göçmenlerin üye oldukları örgütün niteliklerine bakıldığında en başta iş ve meslek ile ilgili odaların geldiği görülmektedir. Bunları ikinci sırada sendikalar izlerken siyasi partilere olan üyeliğin azlığı da dikkat çekmektedir. Üyeliği bulunan göçmenlerin %10 kadar bir kısmının siyasi partilere üyeliği bulunmaktadır. Partiler içinde de ağırlığı yine muhafazakar ve milliyetçi partiler almaktadır. Dikkat çekici bir başka husus da hemşeri derneklerine olan ilgi ve üyeliğin azlığıdır.

7. 4. Genel Değerlendirme

İskilip'ten Ankara'ya göç edilen tarihlere bakıldığında en yoğun göçün 1980-1990 arasında olduğu görülmektedir. 1990 sonrasında 1980'li yıllara göre göç oranında düşüş gözlenmektedir. Araştırma sonucu elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucunda; kentte kalış süresinin uzamasının, geline yer ve eğitim düzeyi gibi değişkenlerin kente uyum sağlamakta etkili oldukları görülmektedir. Eğitim düzeyi ve kentte kalış süresi arttıkça göçmenlerin daha bilinçli seçimler yapmakta oldukları ve kente uyum sağlamalarının kolaylaştığı söylenebilir. Ankara'ya alışmanın sonucunda İskilip'li olmak benzeri aidiyet

duygularının terk edilerek Ankara'lı olma kimliğinin benimsenmeye başlandığı görülmektedir. Bu bağlamda İskilip'teki görenek ve geleneklerle olan bağın zayıflaması ve bunların yerini yeni göç ettikleri ortamın yaşam biçimine uyumlu davranışların almaya başlaması da görülmektedir.

Göç olgusuna siyasi açıdan baktığımızda ise kişilerin göç süreci sonrasında kentte belirli örgütlerle olan ilişkilerinde artış olduğu, bu örgütler ile üyelik ilişkisi içinde girdikleri görülmektedir. Bu noktada İskilip'liler bağlamında çoğunlukla meslek ve iş ile ilgili oda ve örgütlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Siyasi partiler ile kısıtlı ilişkilerin gerçekleştiği, hemşehri derneklerine olan ilginin azlığı da ayrıca dikkat çekmektedir. Kente göç etmiş olmanın bireylerin siyasal tutumlarında ne denli değişiklik yarattığı hususunda ise çok net bir sonuca ulaşamamıştır. İskilip'li nüfusun büyük bölümü kendisini muhafazakar ve milliyetçi bir siyasal tutuma sahip olarak nitelirmektedir. Bu tutumun zamanla değiştiğine ilişkin veriler mevcuttur. Kentte kalış süresi daha uzun olan göçmenler içinde yani Ankara'ya 1980 öncesine göç etmiş olanlar içinde kendisini muhafazakar-milliyetçi bir siyasal eksende tanımlayanların oranı 1980 sonrasında kente gelenlere kıyasla daha düşüktür. Benzer şekilde 1980 öncesinde gelen grup içinde sosyal demokrat olduğunu söyleyenlerin oranı daha yüksektir. Ancak bu durum, sadece kente uyum sağlamanın bir sonucu olarak değil, aynı zamanda 1980 askeri müdahalesi ile birlikte ülkenin içinde bırakıldığı genel siyasal ortamın bir sonucu olarak da düşünülmelidir. İskilip'li göçmenlerin siyasal tutumlar üzerinde dikkat çeken bir diğer husus da gelir durumu ve ekonomik yönden beklentilerin karşılanma durumu ile siyasal tavrın ilişkisidir. Ekonomik beklentilerinin karşılanmadığını söyleyen ve görece gelir düzeyi daha düşük olan grup içinde muhafazakar ve milliyetçi bir siyasal tutuma sahip olanların oranı yüksektir. Kişilerin siyasal eğilimlerinde ve parti tercihlerinde, aldıkları eğitimin ve ekonomik durumlarının belirleyici bir etkisi olduğu görülmektedir.

8. 2003 YILI İSKİLİP ALAN ÇALIŞMASI BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu çalışmada Çorum'un ilçelerinden biri olan İskilip'in ilçe merkezi ve köylerinden Ankara'ya çeşitli dönemlerde göç etmiş toplam 307 hane ile yapılan anket üzerinden iç göç süreci ve kente eklemelenmenin sonuçları incelenmiştir. Çalışma iç göçlere ilişkin kuramsal görüşlerin özetlendiği giriş bölümü, toplumsal ağlar, iktisadi faaliyetler, siyasi görüşler, iç göç sürecinde kadın ve mekansal örgütlenme başlıkları altında değerlendirilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, anketler sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle sorun alanlarının neler olduğu ve bu sorunlara ne tür politika önerileri sunulabileceği tartışılmaktadır.

İskilip örneğinde karşılaşılan sorun alanlarının bazıları doğrudan göç süreci ile ilgili iken, bazıları göç sürecinin dolaylı sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka deyişle, bazı sorun alanlarının yalnızca göç sürecinden kaynaklanmadığı, farklı yapısal etkenlerle de ilişkili olduğu göz önüne alınmalıdır. Örneğin göçmenlerin kente göç ettikten sonra karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi olarak belirttikleri işsizlik sorunu, yalnızca göç etmiş olmaktan kaynaklanmamakta, özellikle 1980 sonrası ülke iktisadi sistemindeki yapısal değişimlerin de etkilediği genel bir sorun olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla bu tür sorunlara yalnızca yerel yönetim düzeyinde ve göç edenlere yönelik değil, merkezi yönetim düzeyinde ve tüm topluma yönelik çeşitli politikalar üreterek çözümler bulunması gereklidir. Bunun yanında çeşitli sorunlarla ilgili olarak bireyler, hemşeri birlikleri, toplum merkezleri, belediyeler ve muhtarlıklara aynı işbirliği içinde farklı görevler düşmektedir.

Çalışmada, anket sonuçları değerlendirilirken kullanılan değişkenler arasında; göç öncesi yaşanan yer, göç öncesi eğitim durumu, göç öncesi ekonomik durum, düzenli ve sosyal güvencesi olan bir işte çalışma durumu, göç edilen dönem gibi değişkenler yer almış ve bunların göçmenlerin kentle bütünleşmesine olan etkileri incelenmiştir. İskilip'in İlçe Merkezi ile Köylerinden göç etmiş olanlar arasında belirgin farklılıkları bulunduğu, sigortalı bir işte çalışıyor olmanın göç etmekten ve beklentilerin karşılanmasından memnun olma durumu ile doğrudan ilişkili olduğu, özellikle 1980 sonrası yapısal ve ekonomik koşulların kitleler üzerindeki etkisinin bazı konularda göç etmekten kaynaklı etkiden daha fazla olduğu²¹, göçün çeşitli tarihsel dönemlerde nitelik değiştirdiği²² gibi bulgular, çalışma kapsamında ulaşılan genel nitelikli sonuçlar olmuştur. Bu sonuçlara ilaveten aşağıda ortaya

²¹ 1980 sonrası göç edenler arasında göç ettikten sonra işsiz kalma oranı (%34), kentte daha uzun süredir kalan 1980 öncesi göç edenlere kıyasla (%16,7) daha yüksektir ki bu durum, diğer bulgularla birlikte, yapılan değerlendirmeyi desteklemektedir.

²² İris Kapil ve Hasan Genççağ'a'nın 1970 yılında yaptıkları çalışmada kente göç edildiğinde temas kurulan ilk kişinin bazı isimlerde yoğunlaşması sonucunda ortaya çıkan kilit aktörler ve bu kişilerin kentle bütünleşmelerinde önemli rol oynaması durumuna 2003 yılı çalışmasında rastlanmamıştır.

konulan genel bulgular ve çeşitli düzeylerdeki politika önerilerinin; farklı iç göç süreçlerinin içsel dinamiklerinin ve niteliklerinin farklılaşabileceğini göz önünde bulunduran bir değerlendirmenin sonucunda üretildiği dikkate alınmalıdır.

Göç Adındaki Temel Neden: Ekonomik Yetersizlik ve Geçim Sıkıntısı

İskilipli göçmenlerin göç etme nedenlerinin başında ekonomik nedenler ve geçim sıkıntısı gelmektedir. Deneklerin göç ettikleri dönemdeki yaşları incelendiğinde bu kişilerin %53'ünün o dönemin çalışma yaşındaki işgücünü oluşturduğu görülür. Dolayısıyla, İskilip ilçe merkezi ve köylerinden çalışma yaşındaki pek çok kişinin kentlere kaydığı söylenebilir. Bir başka deyişle, Ersoy'un 1985 yılında yaptığı çalışmada da belirtildiği gibi, göç sonucunda ilçe merkezi ve köylerinin verimli işgücü azalmıştır. Kentleşmenin sürekli bir hareket olduğu ve kentlerin işgücünü çektiği göz önünde bulundurulduğunda bu durum doğal kabul edilmelidir. Ancak sürekli göç veren bir mekansal birimin çalışma yaşındaki işgücünü kaybetmesi kır-kent işgücü dağılım dengesini olumsuz yönde etkilemektedir. Ekonomisinde tarımsal üretim önemli bir yer tutan Türkiye'de kırsal nüfusun ve işgücünün belirli bir düzeyde olması kırsal ve kentsel üretimin dengeli bir eklemlenme içinde gerçekleşmesinde önemli bir etkidir. Bu nedenle kentsel gelişim desteklenirken, kırsal kalkınmanın da bu gelişmeye koşut olarak yürütülmesi gereklidir. Dolayısıyla merkezi yönetimin sınai ve kentsel gelişimin yanında kırsal gelişmeyi de destekleyecek politikalar üretmesi gerekmektedir. Bu sayede, kırsal alanda belirli bir tarımsal üretim düzeyi ile kentsel alanda sınai üretim düzeyi dengelenebilecek ve kırdan kente göç sürecinin her iki mekansal birimdeki olumsuz etkileri azaltılabilecektir.

Denekler arasında İskilip'in köylerinden göç edenlerin ilçe merkezinden göç edenlerle karşılaştırıldığında, refah düzeylerinin daha düşük olması, köyden göç edenlerin kentsel üretim ilişkileriyle kolayca bütünleşememesinden kaynaklanmaktadır. Kırsal üretim faaliyetlerinden kentsel alanlarda hakim olan üretim alanlarına geçişten kaynaklanan bu iş alanı farklılaşması, özellikle köylerden göç etmiş olan deneklerde gözlemlenmektedir. Anket sonuçları, kente göç ettikten sonra eğitim alan göçmenlerin büyük bölümünün mesleki eğitime ve mesleki beceri kazanmaya dönük eğitimlere yöneldiğini göstermektedir. Bu çerçevede; göçten önce tarım, hayvancılık ve zanaat işleriyle uğraşan bu kesime yönelik olarak kentsel alanlarda istihdam olanaklarını artıracak mesleki eğitimlerin verilmesi, yerel yönetimler bünyesinde oluşturulacak eğitim kursları gibi etkinliklerin düzenlenmesi önemli olacaktır. Bu hedef kitlenin çalışma alanlarına yönelik mesleki eğitimlerinin belirli alt merkezlerde kurulması, kursların istihdam sağlayıcı özelliklerinin olması, kurs sonucunda mesleki sertifika belgesi sağlanabilmesi, hem Milli Eğitim Bakanlığı'nın hem de yerel yönetimlerin işbirliği içinde çalışmasını gerektirmektedir.

Kentte Karşılaşılan Sorunlar: İstihdam ve Eğitim

Eğitim konusu, göç eden hanedeki bütün üyeler için farklı boyutlarda ele alınmalıdır. Çalışmanın bulgularından hareketle kadınların eğitim düzeyinin düşük olduğu (%25 okur-yazar) ve genel olarak eğitim düzeyi arttıkça istihdam olanaklarının ve gelir düzeyinin arttığı göz önünde bulundurulduğunda, kadınlara yönelik eğitim programlarının hazırlanması ve eğitim desteği verilmesi kadınların çalışma yaşamına dahil olmalarına olanak sağlayacağı gibi, kadının aile içindeki konumunu da olumlu yönde etkileyecektir. Denekler arasında kadınların göç öncesinde ve sonrasında yalnızca %10'luk bir kesiminin çalıştığı ortaya çıkmıştır. Kadının iş ortamında yer almaması, sadece akraba ve komşu ilişkileriyle sosyal çevresini genişletebilmesi, kentle bütünleşmede erkekler kadar başarılı olamamasına ve hane ekonomisine katkı sağlayamamasında önemli bir etken olmaktadır. Kadınların ev dışındaki üretim etkinliklerine katılmasını sağlayacak her türlü önlemin alınması; özellikle kadınlara yönelik çalışma alanlarına (el sanatları, aşçılık, bakıcılık, sekreterlik vb...) yönlendirilmesi; ev içinde piyasaya yönelik üretim yapılmasına teşvik edilmesi; kadınlara sağlık ve çocuk eğitimi verilmesi; beceri kazanan kadınların çocuklarına bakılabilecek ve yine katılım gösteren annelerin dönüşümlü olarak bakıcı annelik yapabilecekleri bir merkez kurulması kadınların çalışma yaşamına katılmasına, eve ekonomik katkı sağlayabilmesine ve yeni sosyal çevreler edinebilmesine yardımcı olacaktır.

Genellikle, kente yeni göç eden ve ekonomik durumu kötü, eğitim düzeyi düşük olan niteliksiz göçmenlerin tercih ettiği örgütsüz ve kayıt dışı işler, önüne geçilmesi ve izlenmesi zor işler olduğundan, bu kişilerin hem ulusal ekonominin çıkarlarına destek olmaları hem de kentte uzun süreli, sigortalı ve güvenilir bir iş tutarak kentle ekonomik bütünleşmelerinin sağlanması, kente göç ettiklerinde Türkiye İş Bulma Merkezi (İŞ-KUR) başvurarak hem niteliklerine göre bir iş sahibi olmalarının hem de kişilerin devlet kanalıyla istihdam edilmelerinin sağlanmasıyla gerçekleştirilebilir.

Bilindiği gibi İŞ-KUR'a başvurabilmek için en az ilkokul mezunu olmak gerekmektedir. Göçmen denekler arasında %3.5'luk bir kesimin ilkokul diploması olmaması, kadınlarda ise bu oranın %25 gibi yüksek düzeye ulaşması, yalnızca mesleki değil, yaygın eğitimin de bir yerel ve merkezi politika olarak öngörülmesini gerektirmektedir. Böylece hemşeri ve akraba yardımıyla iş bulmanın yanında daha örgütlü ve profesyonel destek sağlayarak erkek ve kadınlar için iş alanlarına erişme olanakları artırılabilir.

İskilipli deneklerin okul çağındaki çocuklarını çalıştırmadıkları ve çocuklarının eğitimine önem verdikleri görülmektedir. Ancak, kente yeni göç edenlerin göç ettikleri dönemin uygun olmaması durumunda, çocuklar bir sene veya bir dönem okuldan uzak kalabilmektedirler. Bu tür durumlar için gecikmeli kayıt önlemleri alınması çocukların eğitimlerinin kesintiye uğramamasını sağlayabilir.

Kentte Karşılaşılan Sorunlar: Sınırlı Sosyalleşme

Erkeklerin boş zamanlarını geçirme biçimleri, “spor yapmak”, “kahveye gitmek” gibi ev dışı etkinliklere yayılmışken, kadınların genellikle evde kaldığı ve komşu ziyaretleriyle vakit geçirdiği görülmektedir. Kentlerde yaşlıların ve kadınların yararlanabilecekleri parklar, yürüyüş veya koşu alanları yaratılması, etkinlikler ve sağlık programları düzenlenmesi bazı büyük şehirlerde başlatılmış ve yaygınlaştırılması gereken önemli uygulamalardır. Bu tür sosyal ve sportif etkinliklerin varlığı kadınların gerek sağlıklı yaşam gerekse sosyal çevre edinmelerine katkıda bulunacaktır. Kuşkusuz bu tür düzenlemeler için kentsel ölçekte gereken açık alan düzenlemelerinin yerel yönetimler tarafından yapılması gerekecektir.

Kentte Karşılaşılan Sorunlar: Konut ve Barınma

Göçmenlerin kentte karşılaştıkları en önemli sorunların başında uygun konut bulmanın geldiği ve bu sorunları aşmak için hemşeri ve akraba yardımına başvurulduğu bulgulanmıştır. Kentte belirli bir sosyal çevresi olanların ve bu sosyal çevrenin niteliğinin bu tür bir hemşeri-akraba yardımlaşmasından yararlanmakta önemli bir etken olduğu açıktır. Ancak bu tür ilişkiler sonucunda yardım bulunsa dahi beklentileri tam anlamıyla karşılamadığı görülmektedir. Örneğin mevcut konutunun beklentilerine kıyasla iyi olduğunu söyleyenlerin %17,7'si konutu emlak büroları aracılığıyla bulduğunu söylerken, kötü olduğunu söyleyenlerde bu kategoriyle karşılaşılmamıştır. Bir diğer deyişle, konut konusunda alınan profesyonel yardım başarılı olmaktadır. Kente yeni göç edenler bu tür yardımlara yukarıda öngörülen dayanışma ve yardım kurumları aracılığıyla yönlendirilebilir. Elbette konut sorununa yönelik çözüm önerilerinin farklı ölçeklerde ele alınması gerekmektedir. Merkezi yönetimin arsa ve konut sunumundan sorumlu kuruluşlarının, kentsel arsa stokunun oluşturulması ve konut sunumunun etkinleştirilmesine yönelik olarak yerel yönetimlerle işbirliği yapması, barınma sorununun giderilmesinde ve ayrıca gecekondulaşmanın önlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Buna ek olarak farklı grupların konut ihtiyacına göre konut sunumlarının yapılması; konut sunumunun uygun ölçütler ve sağlıklı nüfus kestirimi ile uzun erimde planlanması, konut stokunun kullanım açısından elverişli hale getirilmesi gerekmektedir. Konut stokunun belirlenmesi için merkezi yönetimin, belediyelerin, emlakçıların ve toplum merkezlerinin işbirliğine dayalı eşgüdüm içinde bir sistem oluşturulabilir. Örneğin Almanya'daki “göçmen birimi” sistemine benzer bir yapı kurularak mahallenin tümünün kayıt altına alınması ve gerçek konut gereksiniminin belirlenmesi olanaklıdır. Finansmanı yerel yönetimlerin üstleneceği bu tür bir kurumsal yapı mahalleler birliği ya da semt ölçeğinde çalışabilir. Böylece yeni göç edenler veya kentte mekansal hareketlilik yaşayanların başvurabileceği bir danışmanlık birimi oluşturulabilir ve kentsel alanın belirli bölgeleriyle ilgili düzenli kayıtlar tutulabilir.

Sorunların Çözümünde Kentte İlk Uğrak: Akraba ve Hemşehriler

İskilipli göçmen deneklerin çoğunluğunun kente ilk göç ettiğinde temas kurduğu kişilerin akraba ve hemşeriler olması (%86,5) bu organik kurumun yerini alacak kurumsal bir yapının henüz gelişmediğini göstermektedir. Çalışmaya konu olan denekler kentte belirli bir süredir yaşayan yakınları aracılığıyla öncelikle barınma ve iş bulma (%88,7) gibi sıkıntıları aşmaya çalışmaktadırlar. İskilip Kültür ve Eğitim Vakfı İskilipli göçmenler için irtibat kurma ve toplumsal ilişkileri sürdürme olanağı sağlayan kurumsal bir yapı olmasına karşın, yeterli destek ve yardımlaşma hizmeti sunamamaktadır. İSKEV ve benzeri hemşeri derneklerinin en üst düzeyde işlevsel olmaları durumunda dahi sunabilecekleri hizmetlerin sınırlı kalmasından hareketle, bu derneklere daha üst düzeyde destek mekanizmaları gerekebilmektedir. Kentle bütünleşme yalnızca kültürel düzeyde değil, aynı zamanda ekonomik, kurumsal ve hukuki düzeyde de kent yapısıyla eklemlenmeyi gerektirir. Bu noktada, yerel yönetimler referans noktası olması itibarıyla bu mekanizmalar arasındaki eşgüdümü sağlayabilecek en uygun kurumlardır. Dayanışma kurumları, kentle bütünleşmede bir ara mekanizma görevi görmektedirler. Yerel yönetimlerin, bu tür mekanizmalara yer sağlamak, hukuki danışmanlık desteği vermek, yaygınlaştırıcı çağrı ve duyuru yapmak gibi örgütlenmeye özendirecek bir rol üstlenmesi, göç edenlerin kentle bütünleşmeleri sürecinde önemlidir. Bu tür dayanışma birimleri, yeni gelenlere daha profesyonel ve güvenceli kaynaklardan bilgi ve yardım aktarabilir. Bu yapının etkin çalışması durumunda gelir düzeyi yüksek olanların yardım etmesine olanak sağlayacak programlar hazırlanabilir ve uygulanabilir.

Dayanışma dernekleri, düzenli aralıklarla yaptıkları anketlerle üyelerinin kentteki gereksinimleri, sorunları ve talepleri hakkında veriler toplayarak, gerekli görülen durumlarda müdahaleler ve yönlendirmeler yaparak göçmenlerin kentle bütünleşmelerine ve beklentilerinin karşılanarak rahat bir yaşam sürmelerine yardımcı olabileceklerdir. Bu kurumlar bazı durumlarda belediyelerle ve toplum merkezleriyle işbirliği içinde meslek edindirme kursları açabilir, kentsel hizmetlerden yararlanma konusunda uygulamalara gidebilir, maddi durumu kötü olan üyelerine de gıda, yakacak, burs vb gibi yardımların ulaşmasını sağlayabilirler.

Bu tür örgütlenmelerin göçmenler için görece kolay erişilebilir yerlerde bulunması önemlidir. İskilipli göçmenlerde cemaatleşme ve mekansal bir yoğunlaşmanın olmadığı gözlenmektedir. Yine de önerilebilecek bölgeler, ilk etapta, çalışma bulgularında ortaya çıkan sonuçlara göre İskilipli göçmenlerin kısmen yoğun olduğu Mamak, Sincan ve Keçiören olarak belirlenebilir.

İskilip Kültür ve Eğitim Vakfı kente yeni göç edenlerin danışabilecekleri ve yardım alabilecekleri bir birim değil, daha çok İskilip kültürünü yaşatmak ve tanıtmak amacıyla kurulmuş bir yapı niteliğindedir. İskilipliler için farklı bir hizmet sunan İSKEV'e üye olanların oranı (%11,0) oldukça düşüktür. 307 kişiden sadece 33'ünün üye olduğu ve bu 33 kişiden de yalnız birinin İskilip

köyünden göç etmiş olduğu bulgulanmıştır. Bunun nedenleri, bazı köylerin kendi yardımlaşma örgütlerinin olması (örneğin Soğucak Köyü Yardımlaşma Derneği), köyden göç edenlerin ilçe merkezinden göç edenlerle karşılaştırıldığında daha düşük gelirli olmaları ve -Vakfın varlığından haberi olmayanların oranının %47,3 olduğu göz önüne alındığında- Vakfın köy kökenliler arasında yaygınlaşmamış olmasına bağlanabilir.

Bu noktada, vakıflardan farklı bir örgütlenmenin de gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu tür örgütlenmelerin işleyebilir ve çekici bir hale getirilebilmesi için yasal çerçevenin demokratik işleyen bir örgütlenmeye bağlanması gereklidir. Özellikle 1980 sonrası kırdan kente göç eden kesimin gelir düzeyinin düşük olması farklı üye kategorilerinin tanımlanmasını gerektirmektedir. Göçmenlerin üye olmama nedenleri arasında “üyelik işlemlerinin zor olması”, “vakfın ilgi çekmemesi”, “aidatın yüksek olması” gibi nedenlerin önemli bir orana ulaşması (%58,5) bu tür bir yasal düzenleme gereksinimini ortaya koymaktadır. Aidat oranlarının gelir grubuna göre belirlenmesi, kamunun denetimine açık hale getirilmesi, örneğin iş bulma sorununa çözüm getirebilmesi durumunda belirli bir oranda katkı almak gibi, çeşitli iç düzenlemeler, bu kurumun işleyişini etkin kılabilir. Bu tür bir yapının iyi işlemesi ve erişilebilirliği açısından muhtarlık bünyesinde oluşturulması, belediye bünyesinde oluşturulmasından daha uygun olabilir.

Bu tür örgütlenmeler belirli bir kitleyi, çalışmamız kapsamında göçmenleri hedef alan ve sorunsal alanı (örneğin, kentsel bütünleşme) sınırlı olan yapılanmalardır. Ancak kentle bütünleşme taşıdığı çok boyutlu özellikler nedeniyle çok katımlı veya çok kuruluşlu çözümler üretilmesi durumunda olanaklıdır. İstihdam, kent yoksulluğu, eğitim, sağlık, barınma gibi daha geniş kitlelere hitap eden konulara yalnızca merkezi değil, yerel düzeyde de politikalar üretilmelidir. Semt ölçeğinde benzer nitelikler taşıyan tüm birey ve gruplara hizmet sağlayacak ve sorunlara çözüm desteği sunacak kurumsal yapılanmalar özendirilmelidir. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde oluşturulan toplum merkezleri; kentleşme ve göçün yarattığı sorunlar doğrultusunda, bireylerin, grupların, ailelerin ve toplumun sorunlarla baş edebilmeleri amacıyla; koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici ve danışmanlık hizmetlerini kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve gönüllüler ile işbirliği ve eşgüdüm içinde sunmakla görevli ve yükümlü bulunan kuruluşlardır. Bu tür yapılanmaların yerel düzeyde örgütlenmesi yalnızca göçmenler değil, kentteki tüm dezavantajlı gruplara yönelik yardım ve destek sunabilir. Bunların sayısının artırılması, personel sayı ve kapasitesinin artırılması, belediye bünyesinde benzer yapıların kurulması, sivil toplum kuruluşlarının bu tür yapıları desteklemeye ve kurmaya özendirilmesi daha yaygın ve etkin bir dayanışma ağı ve hizmet sunumu olanağı sağlayacaktır.

Zamana Yayılmış Bütünleşme

Çalışmada elde edilen bulgulara göre, kentte kalış süresi arttıkça kentsel yaşamla bütünleşebilme yeteneği de artmaktadır. Kent yaşamını ve yapısını doğal bir süreç boyunca öğrenmenin yanı sıra genç yaşta bu bilgilerin sağlanması kentlilik bilincinin oluşması için önemlidir. Bu tür bilgilerin yalnızca şehircilik veya mimarlık eğitimi ile yüksek okul düzeyinde değil, ilkökul düzeyinde de verilmesi gereklidir. Belediyeler okul yönetimleriyle işbirliği içinde, ulaşım ve tanıtım olanakları sağlayarak genç yaşta öğrencilere şehri gezdirmekle, şehir tarihini anlatmakla, şehrin bilinmeyen tarihi ve önemli yapılarını tanıtmakla bu tür bir bilincin yerleşmesini sağlayabilirler. Bunun sonucunda örneğin göç eden aileler yalnızca kendi bilgileri veya akraba ve arkadaş yardımıyla değil, çocukları aracılığıyla da yaşadıkları kenti ve kent yaşamını daha iyi tanıyabilirler.

Büyük kentlerin yapısı göz önüne alındığında bu tür bir bilgilendirme politikasını başlatabilmek ve kent bütününe yayabilmek için çeşitli araçlar tanımlanabilir. Kentin belirli odak bölgelerinde kent danışma birimlerinin kurulması, önemli kamu kurumlarına nasıl erişilebileceğini gösteren haritaların merkezi konumlu yerlerde sergilenmesi, kent rehberleri hazırlanması ve dağıtılması, kent gönüllüleri oluşturulması gibi etkinlikler kentle bütünleşmeye entelektüel düzeyde katkı sağlayabilir.

Yukarıda belirtilen türde dayanışma ve bilgilendirme çalışmaları hem kente yeni göç etmiş olanlara hem de bütün kentlilere hizmet verebilecektir. Ancak eğitimi yalnızca insanlar göç ettikten sonra ele almamak gerekir. Çalışma, deneklerin önemli bir bölümünün (%19,3), Ankara'ya kendilerinin veya çocuklarının eğitimi amacıyla göç ettiği göstermektedir. Bu çeşit altyapı hizmetlerinin yetersiz oluşu, insanları en temel gereksinimleri arasında yer alan eğitim ve sağlık hizmetlerine erişebilmek için göç etmeye zorlamaktadır. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin ülke geneline yayılması ve niteliğinin artırılması merkezi yönetimin sadece genel eğitim politikası için değil, kentleşme ve kırsal kalkınma politikaları için de geçerli bir önlem olarak ortaya çıkmaktadır.

Son Verirken

Göç olgusunun gerek göç sırasında gerekse de göç sonrasında ortaya çıkardığı sorunların hem göçmenler hem de tüm toplum açısından çözülmesinde kurumsal ve örgütsel sorumlulukların tarificationı ve gereken işbölümünün başarılı bir şekilde uygulamaya geçirilmesi önemlidir. Bu durumda, yalnızca göçmenler için değil, bütün kentliler için olumlu bazı sonuçlar yaratılacaktır. Örneğin göçmenler, bir semte ya da mahalleye yerleştiklerinde muhtarlıklara yapacakları ikametgah başvurusu sonucunda ya da toplum merkezlerine danıştıklarında, gerekli kurumlara yönlendirilerek ve başvurularının geri dönüşü sağlanarak, kurumsal ilişkilere dahil olmaları ve bu ilişkiler aracılığıyla da düzenli ve niteliklerine uygun iş; yasal ve gereksinimlerine uygun konut bulmaları sağlanabilir. Ancak bu tür bir kurumsal yapının işleyebilmesi için ön

koşulun, istihdam olanakları artırılmış bir iktisadi yapının ve spekülasyonun en aza indirildiği bir konut piyasası ortamının varlığı olduğu unutulmamalıdır. Bu kurumsallaşma süreci içinde, ailenin geçimine destek sağlamak için kurumsal yardımlar; kişilerin becerilerini ve yeteneklerini geliştirerek meslek edinmelerine yardımcı olacak mesleki ve teknik eğitimler; eğitim yaşantısında maddi destek sağlayacak burs ve yardımlar; yine muhtarlıklar, toplum merkezleri ve belediyeler aracılığıyla bizzat veya bu eğitimleri ve yardımları sağlayacak kurumlarla gerekli ilişkiler kurularak gerçekleştirilmelidir.

9. YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Abadan-Unat, N. (2002), *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Abadan-Unat, N. et al , (1975), “*Migration and Development: A study of the Effects of International Labour Migration on boğazlıyan District*”, Ajans Türk Press, Ankara
- Akgür, Zeynep (1997), *Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgelerarası Dengesizlik*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara
- Akşit, Bahattin (1998), “*İçgöçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış*”, Konferans Türkiye’de İçgöç Bolu-Gerede, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- Alpar, İ., Yener, S. (1991), *Gecekondu Araştırması*, DPT-Sosyal Planlama Başkanlığı-Araştırma Dairesi, Ankara
- Ana Britanica (1986), Genel Kültür Ansiklopedisi, cilt 9
- Atacan, F. (1996), “Tarikat ve Göç”, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, Sosyoloji Derneği Yayını No:5, s. 256-264, DİE Matbaası, Ankara
- Ayata, Ayşe (1991), “Gecekondularda Kimlik Sorunu, Dayanışma Örüntüleri”, *Toplum ve Bilim* v 51-52, s. 89-101
- Bal, H. (1996), “Kentsel Toplumda Anomi-Yabancılaşma Olgusu Kente Göç Edenlerin Alternatif Çözümü: Hemşeri Birlikleri”, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, Sosyoloji Derneği Yayını No:5, s. 431-441, DİE Matbaası, Ankara
- Bayhan, Vehbi (1996), “Türkiye’de İç Göçler ve Anomik Kentleşme” *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, Sosyoloji Derneği Yayını No:5, DİE Matbaası, Ankara
- Berry, J. W. (1992) “International Migration, Acculturation and Adaptation in a New Society” s. 69-85 *International Migration* v. 30 no. 1
- Bilsborrow, R. E. ve BM Sekreterliği, (1993), “Internal Female Migration and Development: an Overview”, *Internal Migration of Women in Developing Countries, Proceedings of the United Nations Expert Meeting on the Feminization of Internal Migration*, Mexico, 22-25 Ekim 1991; United Nations, New York

Boyd, Monica (2003), "Women and Migration: Incorporating Gender into International Migration Theory", <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=106> (Haziran 2004).

Cackley A. P., 1993; "*The Role Wage Deifferentials in Determining Migration Selectivity By Sex: The Case of Brasil*", Internal Migration of Women in Developing Countries, Proceedings of the United Nations Expert Meeting on the Feminization of Internal Migration, Mexico, 22-25 Ekim 1991; United Nations, New York

Castles, Stephan (1999), International Migration and the Global Agenda, *International Migration*, c. 37

Çabuk, N. (1996), "*Kapitalist Dönüşümler Cinsiyete Dayalı İş Bölümü ve Göç*", II: Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Mersin 20-22 Kasım 1996

Cornelius, W.A., (1969), "Urbanizaiton as an Agent in Latin American Political Instability", *American Political Science Review*, c.63.

Demir E. (1994), '1980 Sonrası Türkiye'de uygulanan ekonomi politikalarının kent emekçi ailelerinin geçim stratejileri üzerindeki etkisi', *Dünyada ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler*, I. Cilt

DİE, 2000 Genel nüfus Sayımı, "*Ankara Hane Halkı ve Konut Nitelikleri*", Ankara.

Ecevit, Mehmet C., 1996, "İç Göçün Unutulan Kaynakları: Tarımsal Farklılaşma ve Dönüşüm Dinamikleri", II. *Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, Sosyoloji Derneği Yayını No:5, DİE Matbaası, Ankara

Ellis, M., Dennis Conway, Adrian J. Bailey (1996), "The Circular Migration of Puerto Rican Women", *International Migration Journal*, 34, pp. 31-62

Erder, Sema (1996), *İstanbul'a Bir Kent Kondu: Ümraniye*, İletişim Yayınları, İstanbul

Erder, Sema (1997), *Kentsel Gerilim*, Uğur Mumcu Vakfı, Ankara

Erkut, G., Suher H.ve Giritlioglu C. (1995), *Türkiye'de Kentleşme*, Türkiye'nin Sorunları Dizisi;7, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İstanbul

Erman, T. (1998), '*Göç Olgusunda Kalitatif Yöntem Olarak Etnografik Araştırma: Bir Gecekondu Araştırmasının Düşündürdükleri*', Türkiye'de İç Göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul

Erman, T., 1997, "The Meaning of city Living for Rural Migrant Women and Their Role in Migration: The Case of Turkey", *Women's studies International Forum*, 20 (2)

Ersoy, M. (1978), *The Political Economy of Urban Areas*, METU, Ankara.

Ersoy, M. (1982), *A Critique of Modernizaiton and Dependency Schools in Urban Industrial Sector*, ODTÜ, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Ersoy, M. (1985), *Göç ve Kentsel Bütünleşme*, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını No: 2, Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara

Ersoy, M. (1994), *Kente Göç Eden Nüfusun Konut Sorunu*, Konut' 94: 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Konut Sorununa Yeni ir Bakış, Ankara: Batıkent Konut Üretim Yapı Kooperatifleri Birliği

Ersoy, M. ve Şengül, T. (2002), *Kente Göç ve Yoksulluk*, Diyarbakır Örneği, ODTÜ

Ersoy, M. (2003), "Sub- Regional Development Model For The Resettlement Of The Displaced Rural Population In Southern Anatolia, Turkey", 7. APSA Kongresinde sunulan bildiri, Hanoi.

Gedik, A. (1994), "Türkiye'deki İç Göçler, 1965-85: Bazı Varsayımların Sorgulanması", İlhan Tekeli (der), kent, planlama, politika, sanat Tarık Okyay anısına yazılar içinde, 213-232, ODTÜ Mimarlık Fakültesi yayını, Ankara.

Genç, E. (1996), "Kentlileşme, Geleneksel Modern Geriliminde Kimlikler", *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, Sosyoloji Derneği Yayını No:5, ss. 308-320, DİE Matbaası, Ankara Glaeser E. (1997), *Learning in Cities*, NBER Working Paper

Glaser, B.& Strauss, A.L. (1967), *The Discovery of Grounded Theory*, New York

Guest, P., 1993, "The Determinants of Female Migration From a Multilevel Perspective", *Internal Migration of Women in Developing Countries, Proceedings of the United Nations Expert Meeting on the Feminization of Internal Migration*, Mexico, 22-25 Ekim 1991; United Nations, New York

Gugler, J. (1988), *The Urbanization of the Third World*, Oxford University Press, New York

Güvenç, B. (1974), *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul

Henderson J. V., 1986, Urbanisation in a Developing Country: city size and population composition, *Journal of Development Economics*

Hugo, G. J. (1993), "Migrant Women in Developing Countries", *Internal Migration of Women in Developing Countries, Proceedings of the United Nations Expert Meeting on the Feminization of Internal Migration, Mexico, 22-25 Ekim 1991; United Nations, New York*

Irmak Ö, (1996), "Göç ve Kent İşsizliği", *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, Sosyoloji Derneği Yayını No:5, DİE Matbaası, Ankara

Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. (2001), *Nöbetleşe Yoksulluk: Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği*, İletişim Yayınları, İstanbul

İçduygu, A., Ünalın, T. (1997), "Türkiye'de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri", *Türkiye'de İç Göç Bolu-Gerede*, s.38-56, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

İçduygu, A.; Sirkeci, İ.; Aydıngün, İ. (1998), "Türkiye'de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi", Konferans Türkiye'de İç Göç Bolu-Gerede, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

İlkaracan İ., İlkaracan, P. (1999), "1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç", *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Tarih Vakfı Yayınları

Jones-Correa M., (1998), "Different Paths: Gender, Immigration and Political Participation", *International Migration Journal*, 32

Kalaycıoğlu, S., (1996), "Göçmenlerde Sosyal Hareketlilik ile İlgili Beklentilerin Din Görüşü ve Cinsiyete Göre Farklılaşması: Ankara'dan Bir Örneklem", II: Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Mersin 20-22 Kasım 1996

Kapıl İ., Gençaga H. (1970), *Migration and Urban Social Structures*

Kapıl İ., Gençaga H. (1972): *Urbanization and Modernization in Turkey: A Case Study*, USAID Discussion Paper No:10, Ankara

Kartal, K. (1978), *Kentleşme ve İnsan, Kentleşme Sürecinde İnsan Tutum ve Davranışlarında Meydana Gelen Değişmeler: Çankırı Köylerinden Ankara'ya Göç Edenler Üzerinde Bir Araştırma*, Doğan Basımevi, Ankara

Kartal, K. (1992) *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme*, Adım Yayıncılık, Ankara

Keleş, R. (1980), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara

- Keleş, R. (1993), *Kentleşme Politikası*, İmge Yayınevi, Ankara
- Kıray, M. (1998) "Topraktan Kopuş ve Kent Yaşamındaki Dönüşümler" *İnsani Gelişme Raporu- Türkiye 1997*
- Kışlalı, A. T. (1998), *Siyasal Sistemler*, İmge Kitapevi, Ankara
- Kışlalı, A. T. (1999), *Siyaset Bilimi*, İmge Kitapevi, Ankara
- Köymen, O. (1999), "Cumhuriyet Döneminde Tarımsal Yapı ve Tarım Politikaları", 75Yılda Köylerden Şehirlere. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- Kuhn, R. (2002) "Identities in Motion: Social Exchange Networks and Rural-Urban Migration in Bangladesh" www.colorado.edu/ibs/pubs/pac2002-0002pdf
- Le Tourneau, R.(1955): *American Journal of Sociology*, V.60
- Lever-Tracy and Quinlan, (1988), *A Divided Working Class*
- Light, I., Bhachu, P. ve Karageorgis S. (1989) "Migration Networks and Immigrant Entrepreneurship" <http://repositories.cdlib.org/issr/volume5/1>
- Lim, L. L., 1993, "The Structural Determinants of Female Migration", *Internal Migration of Women in Developing Countries, Proceedings of the United Nations Expert Meeting on the Feminization of Internal Migration, Mexico, 22-25 Ekim 1991; United Nations, New York*
- Marx K, 1954, Capital
- Massey, Douglas S. (1988) "Economic Development and International Migration in Comperative Perspective" *Population and Development Review* v.14: 383-413
- Massey, Douglas S. (1989) "Social Structure, household Strategies and the Cumulative Causation of Migration" Paper presented at the Annual Meeting of the American Sociological Association
- Mazumdar D, (1987), *Rural-Urban Migration in Developing Countries, Handbook of Regional and Urban Economics, Vol:II*
- Mutioğlu, H. (1996), "Göç ve Bütünleş(e)me/me Sorunu Nazilli'de "Gelen Nüfus" ve "Yerli Nüfus" açısından Sosyal Bütünleş(e)me/me Sorunu (Sempati ve Antipati mi? Empati ve Mobilite mi?), II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç, Sosyoloji Derneği Yayını No:5, ss. 297-302, DİE Matbaası, Ankara

- Nelson, J. (1970), "The Urban Poor", *World Politics*, c.22.
- Öğretmen, İ. (1957), *Ankara'da 158 Gecekondu*, Ankara: S.B.F. Yayını
- Öz, B. (1978), *Türkiye'de Göç Olgusu, Sorunları ve Çözümü*, Gençlik, İstanbul
- Özbay ve Y. (1997), "Türkiye'de Göç Hareketleri" *Nüfus ve Kalkınma: Göç, eğitim, demokrasi, yaşam kalitesi*, H.Ü. Nüfus Etüdları Yayınları, Ankara
- Özcan, Y.Z. (1997), *İç Göçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar*, Türkiye'de İç Göç Konferansı, Bolu-Gerede
- Özkan, A. (2003), "Türkiye'de Köylülüğün Çözülme Süreci", *Planlama Dergisi*, 2003/4
- Peker, M. 1996, Internal Migration and the Marginal Sector
- Peker, M. (1999) "Türkiye'de İç Göçün Değişen Yapısı" ,*75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- Pınarcıoğlu, M., Işık, O. (2001), "1980 Sonrası Dönemde Kent Yoksulları Arasında Güce Dayalı Ağ İlişkiler: Sultanbeyli Örneği", *Toplum ve Bilim*, 89, Yaz 2001
- Portes, A. ve Jozsef, B., (1989) "Contemporary Immigration: Theoretical Perspectives on its Determinants and Modes of Incorporation" s. 606- 630 *International Migration Review* v.23
- Riley, N. E., Robert W. Gardner, 1993; "Migration Decisions: The Role of Gender", *Internal Migration of Women in Developing Countries, Proceedings of the United Nations Expert Meeting on the Feminization of Internal Migration*, Mexico, 22-25 Ekim 1991; United Nations, New York
- Rittersberger-Tılıç H., 1996, "Almanya'dan Geriye Göç ve Kadın", *II: Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Mersin 20-22 Kasım 1996
- Rodenburg J., 1993, "Emancipation or Subordination? Consequences of Female Migration for Migrants and their Families", *Internal Migration of Women in Developing Countries, Proceedings of the United Nations Expert Meeting on the Feminization of Internal Migration*, Mexico, 22-25 Ekim 1991; United Nations, New York
- Sağ, V., Güldiken, N., Çağlayandereli M., (1996), Sivas'ta Göç Olgusunun Siyasal Katılma Üzerine Etkileri, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç, Sosyoloji Derneği Yayını No:5*, s. 393-423, DİE Matbaası, Ankara

Sarıbay, A. Y. (1996), "Kent: Modernleşme ile Postmodernleşme Arasında Köprü" Der. Ferzan Yıldırım, *Kentte Birlikte Yaşamak Üzerine*, Demokrasi Kitaplığı Yayınları, İstanbul

Satterthwate, D. (1994): *The Social and Environmental Problems Associated With Rapid Urbanization: International Conference on Population and Development*, New York

Sezal, İ. (1996), 'Göçler ve Şehirleşemeyen Şehirler', II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç, Sosyoloji Derneği Yayını No:5, DİE Matbaası, Ankara

Shah, N.M. ve Menon, I. (1999) "Chain Migration Through Social Network: Experience of Labor Migrants in Kuwait" s. 361-380 *International Migration v.37*

Sinclair S, W, 1979, *Urbanization and Labour Markets in Developing Countries*, Great Britain

Skeldon, R. (1996): *Population Mobility in Developing Countries: A Reinterpretation*, London

Sosyoloji Sözlüğü, (1999), Gordon Marshall (der), Osman A.; Derya K. (çev), Bilim ve Sanat Yayınları

Şenyapılı, T. (1978), *Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Şenyapılı, T. (1981), *Gecekondu: Çevre İşçilerin Mekanı*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Şengül, H. T. (2001), *Kentsel Çelişki ve Siyaset, Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar*, İstanbul:WALD

Tangri, S. (1962), "Urbanizaiton, Political Stability and Economic Growth" , Turner, R. (Ed), *India's Urban Future*, University of California Pres, içinde.

Tankut, G. (1961): *Ankara'da Gecekondu Problemi*, Teksir, ODTÜ, Ankara

Tatlıdil E, (1989), *Kentleşme ve Gecekondu*, Ege Üniversitesi Yayını.

Tekeli İ & Erder L. (1978), *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İçgöçler*. Hacettepe Üni. Yayınları. Ankara

Tekeli, İ. (1982), *Türkiye'de Kentleşme Yazıları*. Turhan Kitabevi, Ankara

Tekeli, İ. (1991), Kentleşmeye Kapital Birikim Süreçleri Açısından Bakmanın Sağladığı Açıklama Olanakları, *Kent Planlaması Konuşmaları*, Ankara: Mimarlar Odası Yayını

Tekeli, İ. (1996), "Türkiye'de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine" Der. Ferzan Yıldırım, *Kentte Birlikte Yaşamak Üzerine*, Demokrasi Kitaplığı Yayınları, İstanbul

Tekeli, İ. (1997), "Türkiye'de İç Göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi" s. 7-21, Konferans Türkiye'de İç Göç Bolu-Gerede, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Tekeli, İ. (1998), *Türkiye'de İç Göç*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul

Tekeli, İ. (2000), *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, İmge Kitapevi, Ankara

Todaro M. P., (1968), "The Urban Employment Problem in Less Developed Countries, An analysis of demand and supply"

Todaro M. P., (1969), A Model For Labor Migration an Urban Unemployment in Less Developed Countries

Tümertekin E, Özgüç N, (1998), *Beşeri Coğrafya*

Tütengil, Cavit Orhan (1970), *Az Gelişmenin Sosyolojisi*, İÜ Yayınları.

UN Report, (1993), "Report and Recommendations of the Meeting", Internal Migration of Women in Developing Countries, Proceedings of the United Nations Expert Meeting on the Feminization of Internal Migration, Mexico, 22-25 Ekim 1991; United Nations, New York

User, İ. (1996), "Evlilik Göçü", II: *Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Mersin 20-22 Kasım 1996'dan aktaran İlkaracan İ. ve İlkaracan, P., "1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç", *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Tarih Vakfı Yayınları, 1999

Usumi, S. (1999), "75 Yılda Hayvancılık: Gelişmeden Çöküşe..." *75 Yılda Köylerden Şehirlere*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Üçdoğruk, Ş, (2002), İzmir'deki İçgöç Hareketinin çok Durumlu Logit Teknikle İncelenmesi, *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, cilt 17, sayı 1

Üner, Sunday (1972), *Nüfus Bilim Sözlüğü*, Ankara

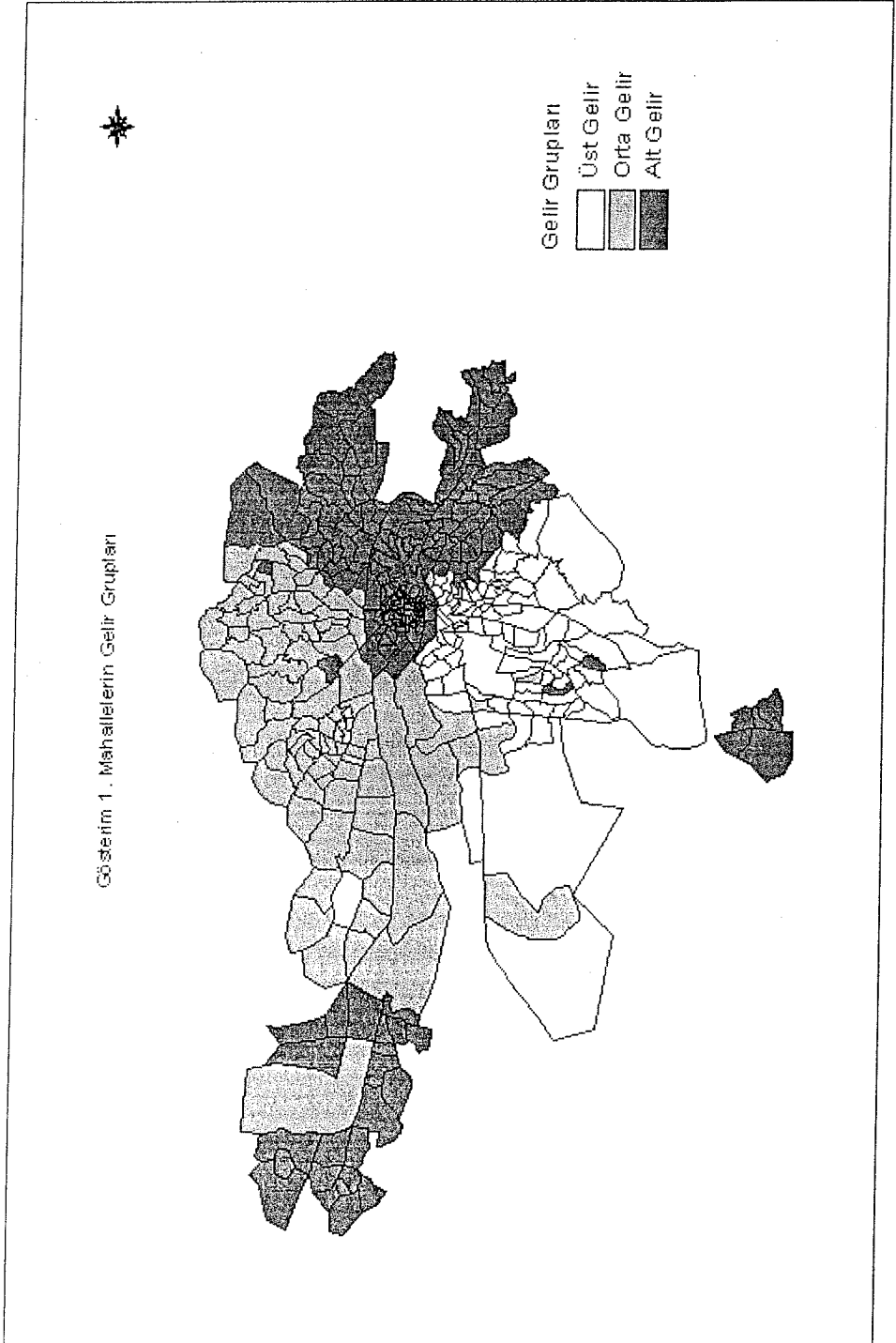
Yap L., (1997), "The Attraction of cities: A Review of Migration Literature," *Journal of Development Economics*

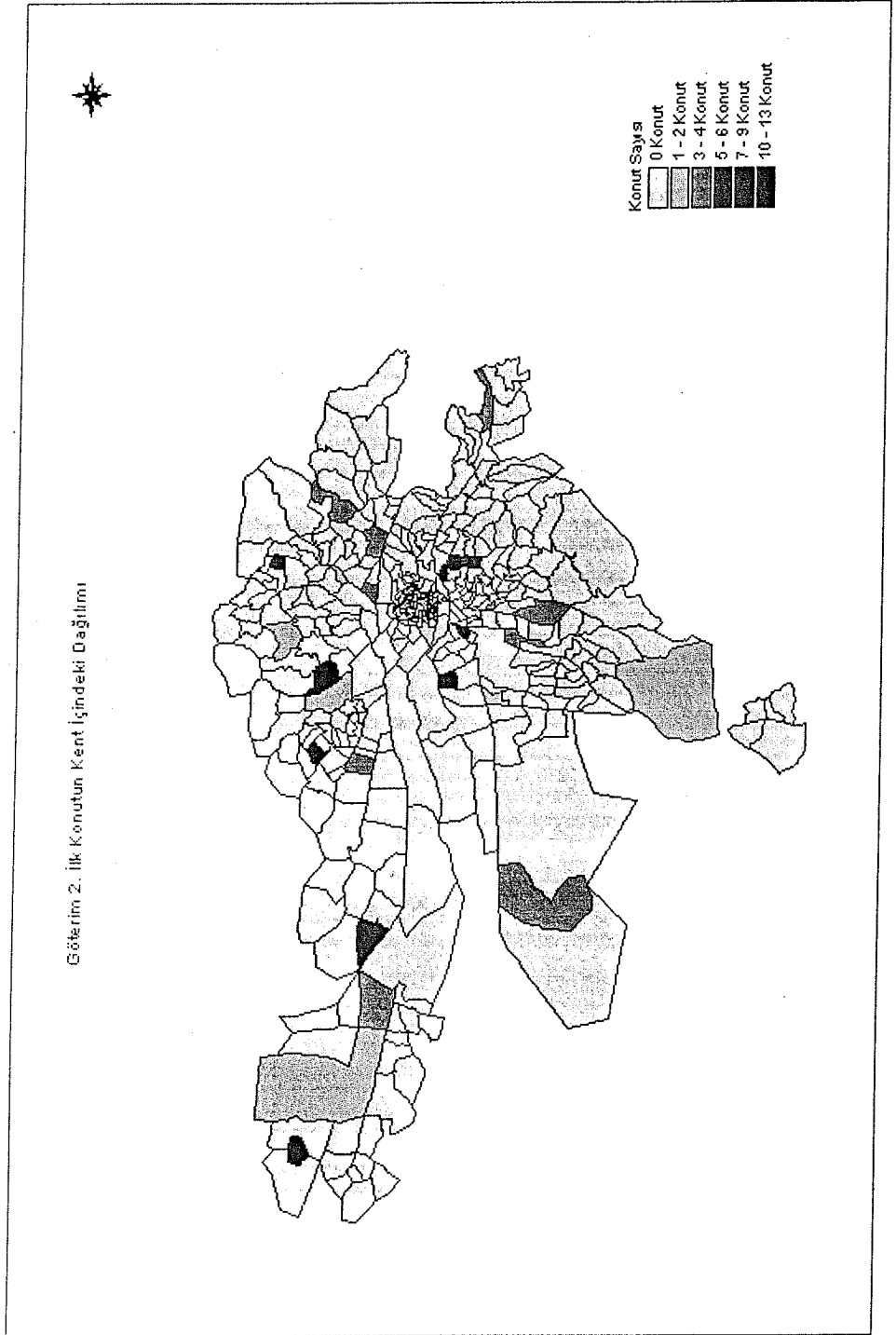
Yasa, İ. (1966), *Ankara'da Gecekondu Aileleri*, Akın Matbaası, Ankara

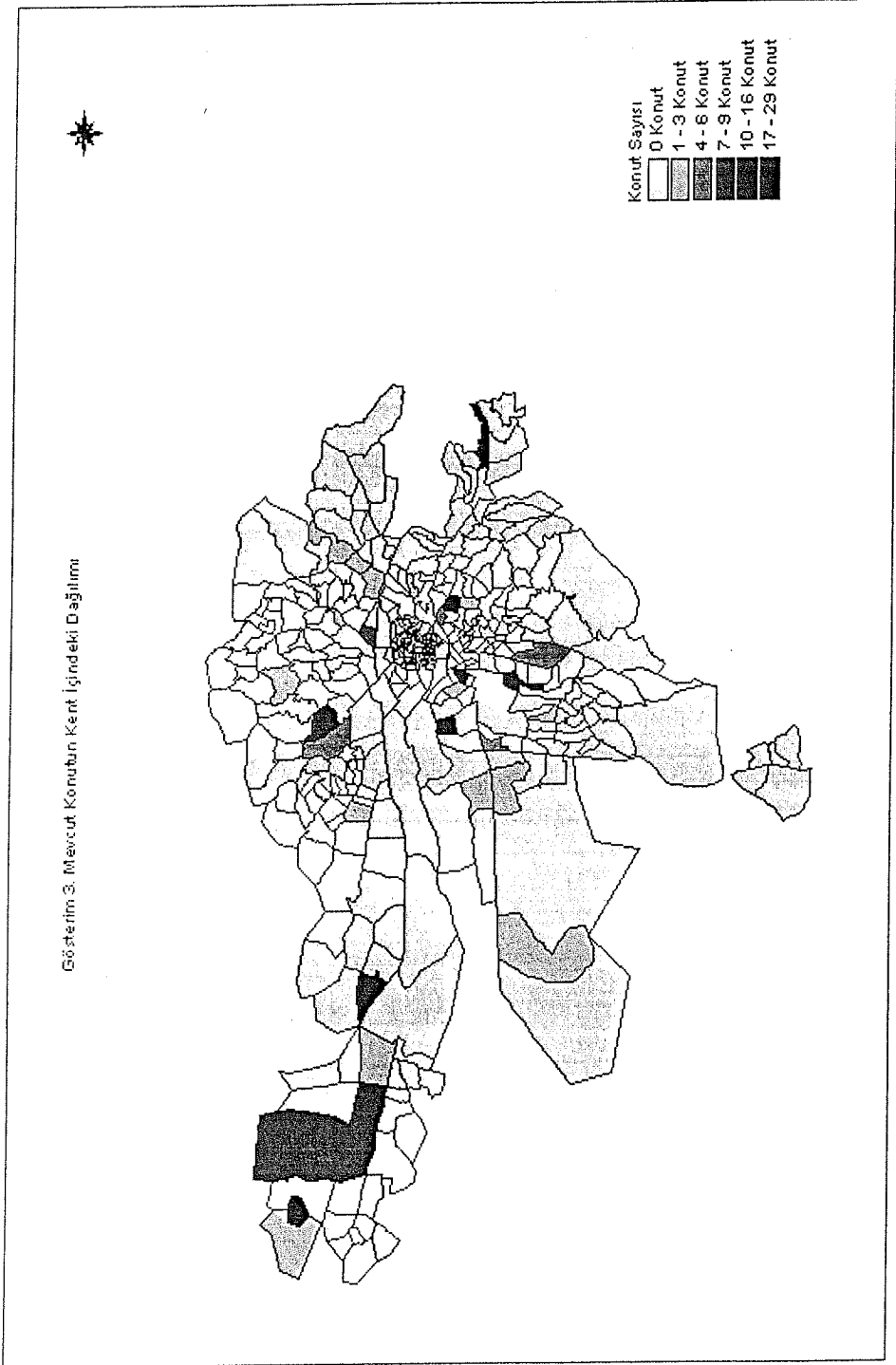
Yeşiltuna, D.(1996), "Hemşeri Derneklerinin İçerdiği İletişimin Yapısı" s. 441-450, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, Sosyoloji Derneği Yayını No:5, DİE Matbaası, Ankara

Yörükan, T. (1965), *Gecekondu ve Gecekondu Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri*, İmar ve İskan Bak. Mesken Gen.Md., Ankara.

10. GÖSTERİMLER (HARİTALAR)







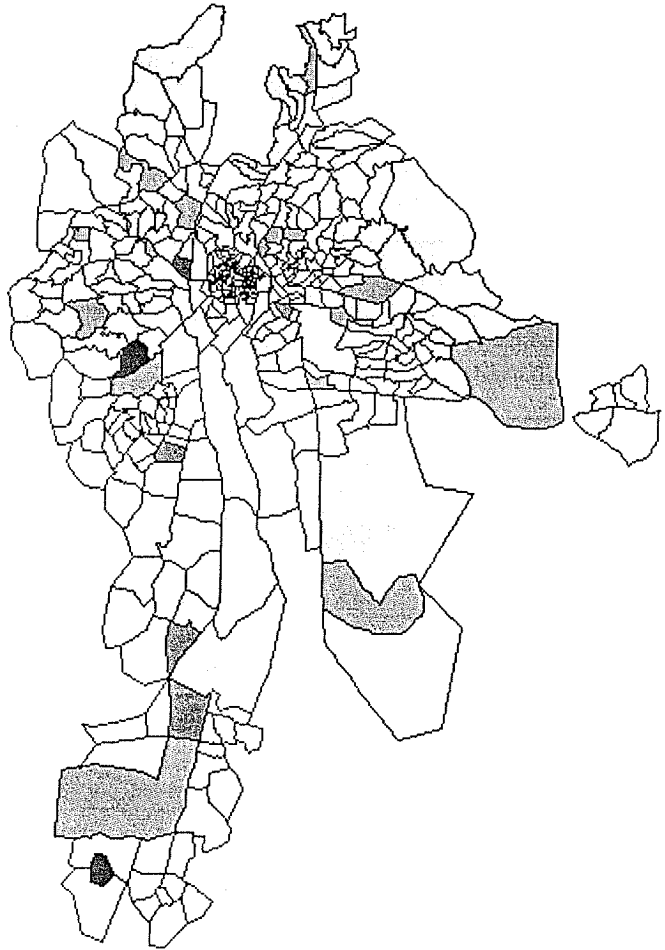
Gösterim 4. 1960 ve Öncesi Dönemde İlik Konutun Kent İçindeki Dağılımı



Gösterim 5. 1961-1980 Döneminde İlk Konutun Kent İçindeki Dağılımı



Gösterim 6. 1980 Sonrası Dönemde İlik Konutun Kent İçindeki Dağılımı



Konut Sayısı
0 Konut
1-2 Konut
3-5 Konut
6-8 Konut

Gösterim 7. 1960 ve Öncesi Dönemde Mevcut Konutun Kent İçindeki Dağılımı



Görsel 8. 1961-1980 Döneminde Mevcut Konunun Kent İçindeki Dağılımı



